ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie şi Filosofie

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

IV
ANUL 3
OCTOMBRIE — DECEMBRIE
1950

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREȘTI B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1 TEL. 2.87.43

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

IV
ANUL 3

OCTOMBRIE — DECEMBRIE
1950

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREȘTI B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1 TEL. 2.87.43

CUPRINSUL

V. I. LENIN

INSEMNĂTATEA MAREI REVOLUŢII SOCIALISTE DIN OCTOMBRIE

„Revoluţia din Octombrie nu e o revoluţie numai „în cadrul naţional". Ea este, înainte de toate, o revoluţie cu caracter internaţional, mondial, căci ea înseamnă a cotitură radicală în istoria universală a omenirii, cotitura dela lumea veche, capitalistă, la lumea nouă, socialistă.

Revoluţiile din trecut se sfârşeau, de obiceiu, prin înlocuirea la cârma statului a unui grup de exploatatori printr'un alt grup de exploatatori. Exploatatorii se schimbau, exploatarea rămânea. Aşa au stat lucrurile în perioada mişcărilor de eliberare a robilor. Aşa au stat lucrurile în perioada răscoalelor iobagilor. Aşa au stat lucrurile în perioada cunoscutelor revoluţii „mari" din Anglia, din Franţa, din Germania. Nu vorbesc despre Comuna din Paris, care a fost prima încercare glorioasă, eroică, dar totuşi neizbutită a proletariatului de a întoarce istoria împotriva capitalismului.

Revoluţia din Octombrie se deosebeşte în mod **principial** de aceste revoluţii. Ea îşi pune ca scop nu înlocuirea unei forme a exploatării cu o altă formă a exploatării, ci desfiinţarea oricărei exploatări a omului de către om, desfiinţarea oricărui grup de exploatatori, instaurarea dictaturii proletariatului, instaurarea puterii clasei celei mai revoluţionare din toate clasele subjugate care au existat până acuma, organizarea unei noi societăţi, a societăţii socialiste fără clase.

Tocmai deaceea **victoria Revoluţiei** din Octombrie înseamnă o cotitură radicală în istoria omenirii, o cotitură radicală în soarta istorică a capitalismului mondial, o cotitură radicală în mişcarea de eliberare a proletariatului mondial, o cotitură radicală în mijloacele de luptă şi formele de organizare, în felul de trai şi tradiţii, în cultura şi ideologia maselor exploatate din toată lumea.

Acesta e temeiul pentru care Revoluţia din Octombrie este o revoluţie cu caracter internaţional, mondial.

Tot în aceasta se află rădăcina adâncii simpatii faţă de Revoluţia din Octombrie, pe care o nutresc clasele subjugate din toate ţările, care văd în această revoluţie garanţia propriei lor desrobiri [1])".

---

1) I. Stalin, *Problemele leninismului*, Capitolul „Caracterul internaţional al Revoluţiei din Octombrie", pag. 289—290. Ed. II-a, P.M.R.

REZOLUŢIA CONGRESULUI COMITETELOR DE LUPTĂ PENTRU PACE DIN R.P.R.

Congresul Comitetelor de luptă pentru pace din Republica Populară Română constată că mişcarea de luptă pentru apararea păcii a devenit în întreaga lume o forţă uriaşă.

Lupta pentru pace a intrat într'o nouă fază, s'a ridicat pe o treaptă nouă, superioară. Masse tot mai largi iau parte la lupta activă împotriva imperialiştilor americani şi englezi — provocatorii unui nou razboi. Imperialiştii au trecut la agresiune directa în Coreea, la încercări numeroase de a extinde agresiunea, la o goană turbată a înarmărilor, la înteţirea propagandei de război şi la creşterea teroarei fasciste atât în State!e Unite ale Americii cât şi în ţarile satelite. In furia lor neputincioasă, monştrii omenirii, imperialiştii americani şi englezi şi guvernele antipopulare din Franţa, Italia şi alte ţări care-i urmează cu slugarnicie, încearcă să deslănţuie un al treilea ra[illegible] Complicii activi ai provocatorilor de război imperialişti sunt sângeroşii lor lachei, calăii fascişti-titoişti.

In faţa primejdiei unui nou război se ridică asemeni unui zid uriaş voinţa de pace a popoarelor, hotărîrea lor de a împiedica deslănţuirea unui nou măcel.

Congresul Comitetelor de luptă pentru pace din R.P.R. este o expresie a voinţei poporului român, a naţionalităţilor conlocuitoare din ţara noastră, a tuturor cetăţenilor cinstiţi ai Republicii, fără deosebire de convingeri politice sau religioase, de a contribui cu toate forţele lor la triumful cauzei nobile a luptei pentru pace. Congresul Comitetelor de luptă pentru pace din Republica Populară Română îşi manifestă deplina solidaritate cu acţiunile partizanilor păcii din lumea întreagă, pentru zădărnicirea planurilor criminale ale provocatorilor de război.

Congresul trimite un salut fierbinte marelui popor sovietic! Frontul mondial al partizanilor păcii are în Uniunea Sovietică, condusă de stegarul luptei oamenilor cinstiţi din lumea întreagă, Iosif Vissarionovici Stalin — un reazim sigur al păcii şi securităţii popoarelor, pe cel mai hotărît duşman al războiului şi al oricărei agresiuni, pe apărătorul consecvent al libertăţii şi independenţei naţionale a popoarelor mari

și mici, o forța uriașă care însuflețește lupta partizanilor păcii din întreaga lume împotriva ațâțătorilor la război.

Congresul salută frățește lupta pentru pace a popoarelor libere din țările de democrație populară, care întăresc frontul organizat al forțelor păcii prin noi și noi succese în lupta de construire a socialismului.

Congresul Comitetelor de luptă pentru pace din R.P.R. trimite un salut fierbinte poporului chinez, care înfrânge victorios reacțiunea internă și intervenția străină și care traduce în viață mărețe transformări democratice.

Congresul salută cu inflăcărare eroicul popor coreean care apără cu curaj libertatea și independența sa. In numele întregului nostru popor, Congresul își exprimă indignarea sa față de bombardarea barbară a populației pașnice și față de crimele sângeroase pe care le săvârșesc în Coreea intervenționiștii americani.

Congresul își exprimă întreaga admirație pentru acțiunile eroice ale luptătorilor pentru pace din țările aflate sub stăpânire imperialistă, care înfruntând teroarea fascistă instaurată de slugile călăilor din Wall Street, dau lovituri puternice planurilor și acțiunilor războinice ale acestora. Congresul salută pe oamenii onești de pe tot pământul care s'au alăturat luptei pentru pace.

Cei peste 10 milioane semnatari ai Apelului dela Stockholm din țara noastră se angajează să slujească în mod activ cauza păcii prin tot mai multe realizări pe tărâm economic, politic, cultural, muncind cu avânt la construirea socialismului sub conducerea Partidului Muncitoresc Român.

Congresul declară că partizanii păcii din R.P.R. sprijină în totul politica consecventă de apărare a păcii și a independenței țării noastre dusă de Guvernul Republicii Populare Române.

Congresul Comitetelor de luptă pentru pace din Republica Populară Română răspunzând la Apelul Biroului Comitetului Permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii dă mandat delegaților R. P. R. la al doilea Congres Mondial al Partizanilor Păcii :

— să proclame dragostea și atașamentul de neclintit al poporului nostru pentru pace, hotărîrea lui de a apăra pacea și de a lupta în primele rânduri ale uriașului front al păcii.

— să arate că șantajul atomic exercitat de imperialiștii americani, ca și toate încercările lor de a îngrozi pe oamenii cu nervii slabi nu pot intimida milioanele de oameni care construesc o viață fericită în Republica Populară Română.

— dat fiind că oprirea agresiunii americane în Coreea prezintă o deosebită importanță pentru pacea lumii, să ceară încetarea imediată a acestei agresiuni criminale, retragerea neîntârziată a trupelor invadatoare străine și rezolvarea pașnică a chestiunii coreene.

— să ceară încetarea bombardamentelor teroriste ale aviației americane care încearcă zadarnic să frângă dragostea de libertate, independență națională și unitate a poporului coreean.

— să ceară împiedicarea oricărei agresiuni, oriunde s'ar produce ea.

— să condamne politica guvernului american de extindere a agresiunii imperialiste în China, Vietnam şi Filipine.

— să ceară retragerea imediată a tuturor trupelor aflate pe teritorii străine.

— să ceară interzicerea necondiţionată a folosirii armei atomice ca armă de îngrozire şi exterminare în massă, distrugerea stocurilor existente din toate mijloacele de exterminare în massă, oprirea fabricării altora. Să ceară reducerea generală a armamentului de toate genurile şi un control efectiv asupra executării acestei reduceri.

— să susţină interzicerea folosirii oricăror arme în scopuri agresive.

— să ceară interzicerea propagandei războinice şi instituirea de legi internaţionale care să pedepsească această propagandă.

— să avertizeze pe aţâţătorii la război, pe toţi acei care sub vreo formă oarecare îndeamnă cetăţenii sau guvernele la război, că vor fi judecaţi de popoarele lumii şi aspru pedepsiţi pentru instigare războinică.

— să condamne încercările imperialiştilor americani de a slăbi prin teroare mişcarea democratică a masselor ce luptă împotriva unui nou război. Să cheme popoarele lumii la luptă hotărîtă împotriva terorii fasciste, îndreptate împotriva forţelor democratice şi a fruntaşilor mişcării democratice, să ceară unirea tuturor forţelor progresiste interesate să apere pacea şi libertăţile democratice.

— să propună Congresului Mondial al Partizanilor Păcii condamnarea guvernelor fasciste ale lui Tito şi Franco, care au interzis semnarea Apelului dela Stockholm şi urmăresc să înăbuşe printr'o teroare sângeroasă lupta poporului pentru pace, libertate şi independenţă.

— să ceară împiedicarea încercărilor imperialiste de a reînarma Germania Occidentală şi de a reînvia, cu ajutorul resturilor hitleriste, o armată destinată unor noi agresiuni.

Congresul Comitetelor de luptă pentru pace din Republica Populară Română cheamă pe toţi oamenii cinstiţi din ţara noastră să lărgească şi să adâncească necontenit mişcarea pentru pace în ţara noastră.

Congresul cheamă întregul popor muncitor să-şi sporească avântul în lupta pentru construirea socialismului, să îndeplinească şi să depăşească Planul de Stat pe 1950, să pregătească prin noi realizări în câmpul muncii primul nostru Plan Cincinal, contribuţie de seamă la întărirea frontului mondial al păcii.

Congresul cheamă femeile mame, surori, soţii, pe tinerii din uzine, sate, şcoli şi universităţi, pe oamenii ştiinţei, artei şi literaturii, pe învăţătorii, inginerii şi medicii, pe meseriaşii, pe invalizii, văduvele, orfanii şi toate victimele războaielor trecute, de a participa tot mai activ la lupta pentru apărarea celui mai preţios bun al omenirii — Pacea!

Comitetele de luptă pentru pace trebue să continue a mobiliza masse din ce în ce mai largi în lupta pentru apararea păcii, să adânceasca necontenit prietenia dintre poporul nostru și popoarele Uniunii Sovietice, între poporul nostru şi popoarele din ţările de democraţie populara precum şi solidaritatea cu toate popoarele ce luptă pentru pace şi libertate, cu toţi oamenii cinstiţi ce luptă pentru pace din întreaga lume.

Comitetele trebue să activeze neobosit pentru mărirea vigilenţei masselor faţă de uneltirile imperialiştilor americani şi englezi şi ale slugilor lor, elementele exploatatoare, fasciste, naţionaliste, titoiştii, spionii şi diversioniştii de tot felul, sabotorii şi răspânditorii de svonuri. Comitetele de luptă pentru pace trebue să sădească în massele largi ura neîmpăcată faţă de imperialiştii provocatori de război, faţă de uneltele lor ticăloase, faţă de propagandiştii unui nou război.

LA LUPTĂ ACTIVĂ IMPOTRIVA PROVOCATORILOR DE RĂZBOI, DUŞMANI DE MOARTE AI OMENIRII!

LA LUPTĂ ACTIVĂ PENTRU VICTORIA FORŢELOR PĂCII!

RĂSPUNS UNOR TOVARĂŞI

TOVARĂŞULUI SANJEEV

Stimate tovarăşe Sanjeev!

Răspund la scrisoarea dumitale cu mare întârziere, deoarece abia ieri mi-a fost transmisă dela aparatul Comitetului Central.

Dumneata interpretezi, fără doar şi poate, just poziţia mea în problema dialectelor.

Dialectele „de clasă", care, mai just, ar fi să fie numite jargoane, nu servesc massele populare, ci o restrânsă pătură socială de sus. Afară de aceasta, ele nu au structură gramaticală proprie şi fond principal de cuvinte propriu. Din această cauză, ele nu se pot desvolta nicidecum în limbi independente.

Dialectele locale („teritoriale"), dimpotrivă, servesc massele populare şi au structura gramaticală proprie şi fond principal de cuvinte propriu. Datorită acestui fapt, în procesul formării naţiunilor, unele dialecte locale pot constitui baza limbilor naţionale şi pot să se desvolte în limbi naţionale independente. Aşa s'a întâmplat, de pildă, cu dialectul din regiunea Cursc şi Oriol („graiul" din regiunea Cursc şi Oriol) al limbii ruse, care a constituit baza limbii naţionale ruse. Acelaş lucru trebue să spunem despre dialectul din regiunea Poltava şi Chiev al limbii ucrainiene, care a constituit baza limbii naţionale ucrainiene. In ce priveşte celelalte dialecte ale unor astfel de limbi, ele îşi pierd originalitatea, se varsă în aceste limbi şi dispar în ele.

Se întâmplă să aibă loc şi procese contrarii, când limba unică a unui popor care nu a devenit încă o naţiune, din cauză că lipsesc condiţiile economice necesare de desvoltare, se prabuşeşte în urma desagregării statale a acestui popor, iar dialectele locale care nu apucaseră să se macine în cadrul limbii unice, reînvie şi constitue punctul de plecare pentru formarea a diferite limbi independente. Este posibil ca tocmai astfel să se fi întâmplat lucrurile, de pilda. în cazul limbii mongole unice

I. STALIN

11 Iulie 1950

TOVARĂŞILOR D. BELCHIN ŞI S. FURER

Am primit scrisorile dumneavoastră.

Greşala dumneavoastră constă în faptul că aţi confundat două lucruri diferite şi aţi substituit o altă chestiune celei examinate în răspunsul meu către tovarăşa Craşeninnicova.

1. Eu critic în acest răspuns pe N. I. Marr, care, vorbind despre limbă (cea sonoră) şi gândire, rupe limba de gândire şi cade astfel în idealism. Prin urmare, în răspunsul meu este vorba de oameni normali, care au o limbă. Eu afirm că la aceşti oameni gândurile pot lua naştere numai pe baza materialului limbii, că gânduri nude, nelegate de materialul limbii, nu există la oamenii care au o limbă.

In loc de a accepta sau a respinge această teză, dumneavoastră aduceţi în discuţie oameni anormali, fără limbă, surdomuţi, care nu au limbă şi ale căror gânduri, fireşte, nu pot lua naştere pe baza materialului limbii. După cum vedeţi, aceasta este cu totul altă temă, pe care n'am atins-o şi pe care nu puteam s'o ating, deoarece lingvistica se ocupă cu oameni normali, care au limbă, şi nu cu oameni anormali, surdo-muţi, care nu au limbă.

Dumneavoastră aţi substituit temei discutate o altă temă, care nu a fost discutată.

2. Din scrisoarea tovarăşului Belchin se vede că el pune pe acelaş plan „limba cuvintelor" (limba sonoră) şi „limba gesturilor" (după N. I. Marr limba „manuală"). El crede, probabil, că limba gesturilor şi limba cuvintelor sunt de aceeaşi importanţă, că într'o vreme societatea omenească nu avea o limbă a cuvintelor, că limba „manuala" înlocuia atunci limba cuvintelor care a apărut mai târziu.

Dacă într'adevăr aşa crede tov. Belchin, el face o greşală serioasă. Limba sonoră sau limba cuvintelor a fost întotdeauna singura limba a societaţii omeneşti în stare să servească drept mijloc adecvat de comunicare între oameni. Istoria nu cunoaşte nici o singură societate omenească, fie şi cea mai înapoiată, care să nu fi avut limba ei sonoră. Etnografia nu cunoaşte nici un singur popor înapoiat, cât de mic, fie el tot atât sau chiar şi mai primitiv decât, să zicem, Australienii sau locuitorii din Ţara de Foc din secolul trecut, care să nu fi avut limba lui sonoră. In istoria omenirii, limba sonoră este una din forţele care au ajutat pe oameni să se desprindă din lumea animală, să se unească în societăţi, să-şi desvolte gândirea, să organizeze producţia socială, să lupte cu succes cu forţele naturii şi sa ajungă la progresul pe care îl avem în prezent.

Sub acest raport, importanţa aşa numitei limbi a gesturilor — dată fiind extrema ei sărăcie şi limitare — este infimă. La drept vorbind, aceasta nu este limbă, şi nici măcar un surogat de limbă, care să poată înlocui într'un fel sau altul limba sonoră, ci un mijloc auxiliar cu mijloace extrem de restrânse, de care se foloseşte câteodată omul pentru a sublinia în vorbire un moment sau altul. Limba gesturilor deasemenea nu se poate compara cu limba sonoră, aşa

cum nu se poate compara un hârleţ primitiv de lemn cu un tractor modern pe şenile, prevazut cu plug cu cinci brazdare şi cu semănătoare de tractor.

3. După cum se vede, sunteţi preocupaţi mai întâi de surdomuţi şi abia apoi de problemele de lingvistică. Se vede că tocmai aceasta împrejurare v'a determinat să-mi adresaţi o serie de întrebari. Ei bine, dacă insistaţi, sunt gata să vă satisfac rugămintea. Aşa dar, cum stau lucrurile cu surdomuţii? Oare la ei lucrează gândirea, iau naştere gânduri? Da, la ei lucreaza gândirea, iau naştere gânduri. Este limpede că din moment ce surdomuţii nu au limbă, gândurile lor nu pot lua naştere pe baza materialului limbii. Nu înseamnă oare aceasta că gândurile surdomuţilor sunt nude, nelegate de „normele naturii" (expresia lui N. I. Marr)? Nu, nu înseamnă. Gândurile surdomuţilor iau naştere şi pot exista numai pe baza acelor imagini, percepţiuni, reprezentări despre obiectele lumii exterioare şi relaţiile dintre aceste obiecte care li se formează în viaţa de toate zilele, datorită simţurilor văzului, pipăitului, gustului şi mirosului. In afara acestor imagini, percepţiuni, reprezentări, gândirea este goală, lipsită de orice fel de conţinut, adică nu există.

22 Iulie 1950 **I. STALIN**

TOVARĂŞULUI A. HOLOPOV

Am primit scrisoarea dumitale.

Am întârziat puţin cu răspunsul, fiind foarte ocupat.

Scrisoarea dumitale porneşte în mod tacit dela două idei: dela ideea că este îngăduit să citezi din lucrările unui autor *fără a ţine seamă* de perioada istorică despre care trateaza citatul, şi, în al doilea rând, dela ideea că cutare sau cutare concluzie şi formulă a marxismului, obţinută în urma studierii uneia din perioadele de desvoltare istorică, este valabilă pentru toate perioadele de desvoltare, deaceea trebue să rămână *invariabilă*.

Trebue să spun că aceste idei sunt amândouă profund greşite.

Câteva exemple:

1. In deceniul al cincilea al secolului trecut, când capitalismul monopolist încă nu exista, când capitalismul se desvolta mai mult sau mai puţin lin pe o linie ascendentă, extinzându-se la teritorii noi, neocupate încă de el, iar legea de desvoltare inegală nu putea încă să acţioneze cu deplină vigoare, — Marx şi Engels au ajuns la concluzia că revoluţia socialistă nu poate să învingă într'o singură ţară, că ea poate să învingă numai în urma unei lovituri generale în toate sau în majoritatea ţărilor civilizate. Această concluzie a devenit apoi o teză călăuzitoare pentru toţi marxiştii.

Totuşi, la începutul secolului al XX-lea, îndeosebi în perioada primului război mondial, când a devenit limpede pentru toţi că capi-

talismul premonopolist s'a transformat în chip vădit în capitalism monopolist, când capitalismul ascendent s'a transformat în capitalism muribund, când războiul a scos la iveală slăbiciunile de nelecuit ale frontului imperialist mondial, iar legea de desvoltare inegală a determinat nesimultaneitatea coacerii revoluţiei proletare în diferitele ţări, — Lenin, pornind dela teoria marxistă, a ajuns la concluzia că, în noile condiţii de desvoltare, revoluţia socialistă poate să învingă pe deplin într'o singură ţară, luată aparte, că victoria simultană a revoluţiei socialiste în toate ţările sau în majoritatea ţărilor civilizate nu este posibilă, din cauza inegalităţii coacerii revoluţiei în aceste ţări, că vechea formulă a lui Marx şi Engels nu mai corespunde noilor condiţii istorice.

După cum se vede, avem aci două concluzii diferite asupra problemei victoriei socialismului, care nu numai că se contrazic una pe alta, dar se şi exclud una pe alta.

Anumiţi bucheri şi talmudişti, care nu pătrund esenţa problemei şi citează formal, fără a ţine seama de condiţiile istorice, pot să spună că una din aceste concluzii, fiind absolut greşită, trebue înlăturată, în timp ce cealaltă concluzie, fiind absolut justă, trebue să fie extinsă la toate perioadele de desvoltare. Dar marxiştii nu pot să nu ştie că bucherii şi talmudiştii greşesc, ei nu pot să nu ştie că aceste concluzii sunt amândouă juste, dar nu în mod absolut, ci fiecare pentru vremea ei: concluzia lui Marx şi Engels — pentru perioada capitalismului premonopolist, iar concluzia lui Lenin — pentru perioada capitalismului monopolist.

2. In „Anti-Dühring", Engels spunea că, după victoria revoluţiei socialiste, statul trebue să dispară treptat. Pe această bază, după victoria revoluţiei socialiste în ţara noastră, bucherii şi talmudiştii din partidul nostru au început să ceară ca partidul să ia măsuri pentru dispariţia cât mai grabnică a statului nostru, pentru disolvarea organelor de stat, pentru renunţarea la armata permanentă.

Dar marxiştii sovietici, pe baza studierii situaţiei internaţionale din vremea noastră, au ajuns la concluzia că, dată fiind existenţa unei încercuiri capitaliste, atunci când revoluţia socialistă învinge într'o singură ţară, în timp ce în toate celelalte ţări domneşte capitalismul, ţara revoluţiei victorioase nu trebue să slăbească, ci să-şi întărească prin toate mijloacele statul său, organele de stat, organele serviciilor de informaţii, armata, — dacă această ţară nu vrea să fie sdrobită de încercuirea capitalistă. Marxiştii ruşi au ajuns la concluzia că formula lui Engels are în vedere victoria socialismului în toate ţările sau în majoritatea ţărilor, că ea este inaplicabilă în cazul victoriei socialismului într'o singură ţară, luată aparte, în timp ce în toate celelalte ţări domneşte capitalismul.

După cum se vede, avem aici două formule diferite în problema destinelor Statului Socialist, care se exclud una pe alta.

Bucherii şi talmudiştii pot să spună că această împrejurare creează o situaţie intolerabilă şi că una din aceste formule trebue înlăturată, fiind absolut greşită, în timp ce cealaltă trebue sa fie extinsă, fiind absolut justă, la toate perioadele de desvoltare a Statului Socialist. Dar marxiştii nu pot să nu ştie că bucherii şi talmudiştii greşesc, pentrucă aceste formule sunt amândouă juste, dar nu în mod absolut, ci fiecare pentru vremea ei: formula marxiştilor sovietici — pentru perioada victoriei socialismului într'una sau în câteva ţări, iar formula lui Engels — pentru perioada când victoria consecutivă a socialismului în diferite ţări va duce la victoria socialismului în majoritatea ţărilor şi când se vor crea astfel condiţiile necesare pentru aplicarea formulei lui Engels.

Numărul unor astfel de exemple ar putea fi mărit.

Tot aşa trebue să spunem despre cele două formule diferite în problema limbii, luate din diferite lucrări ale lui Stalin şi citate de tov. Holopov în scrisoarea sa.

Tov. Holopov se referă la lucrarea lui Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică", unde se trage concluzia că, în urma încrucişării, să zicem, a două limbi, una dintre limbi iese de obicei învingătoare, în timp ce cealaltă limbă dispare treptat, că, prin urmare, încrucişarea nu dă o nouă, o a treia limbă, ci menţine una dintre limbi. In continuare, el se referă la o altă concluzie, luată din raportul lui Stalin la al XVI-lea Congres al Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice, unde se spune că în perioada victoriei socialismului pe scară mondială, când socialismul se va întări şi va intra în viaţa de toate zilele, limbile naţionale vor trebui să se contopească în mod inevitabil într'o singură limbă comună, care, bine înţeles, nu va fi nici velicorusa, nici germana, ci ceva nou. Confruntând aceste două formule şi văzând că ele nu numai că nu coincid una cu alta, ci se exclud una pe alta, tov. Holopov e cuprins de disperare. „Din articolul Dumneavoastră" — scrie el în scrisoarea sa — „eu am înţeles că din încrucişarea limbilor nu poate rezulta *niciodată* vreo limbă nouă, în timp ce până la apariţia acestui articol fusesem ferm convins, potrivit celor spuse de Dumneavoastră la al XVI-lea Congres al Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice, că în *orânduirea comunistă* limbile se vor contopi într'o singură limbă comună".

După cum se vede, tov. Holopov, descoperind o contradicţie între aceste două formule şi fiind profund convins că contradicţia trebue lichidată, socoate de cuviinţă să se descotorosească de una din formule, considerând-o greşită, şi să se agaţe de cealaltă formulă, considerând-o justă pentru toate vremurile şi toate ţările, dar de care anume formulă să se agaţe — nu ştie. Se ajunge la un fel de impas. Tov. Holopov nici nu bănueşte că ambele formule pot să fie juste, — fiecare pentru vremea ei.

Aşa se întâmplă întotdeauna cu bucherii şi talmudiştii, care nu pătrund esenţa chestiunii, citează în mod formal, fără a ţine seamă

de condițiile istorice despre care tratează citatele, și ajung mereu în impas.

Or, dacă examinam problema în esență, vedem că nu e vorba de niciun impas. Fapt este că broșura lui Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică" și cele spuse de Stalin la al XVI-lea Congres al partidului au în vedere două epoci cu totul diferite, ceeace face ca și formulele să fie diferite.

Formula din broșura lui Stalin, unde este vorba de încrucișarea limbilor, are în vedere epoca *dinainte de victoria socialismului* pe scara mondială, când clasele exploatatoare sunt forța dominantă în lume, când asuprirea națională și colonială rămâne în picioare, când izolarea națională și neîncrederea reciprocă dintre națiuni sunt consfințite prin deosebiri statale, când nu există încă egalitate în drepturi a națiunilor, când încrucișarea limbilor are loc pe calea luptei pentru dominația uneia dintre limbi, când nu există încă condiții pentru colaborarea pașnică și prietenească între națiuni și între limbi, când la ordinea zilei nu este colaborarea între limbi și îmbogățirea lor reciprocă, ci asimilarea unora și victoria altora. Se înțelege că în asemenea condiții nu pot să existe decât limbi victorioase și limbi învinse. Tocmai aceste condiții le are în vedere formula lui Stalin, atunci când spune că încrucișarea, să zicem, a două limbi, dă ca rezultat nu formarea unei limbi noi, ci victoria uneia dintre limbi și înfrângerea celeilalte.

In ce privește cealaltă formulă a lui Stalin, luată din cuvântarea dela al XVI-lea Congres al partidului, și anume acolo unde este vorba de contopirea limbilor într'o singură limbă comună, aci se are în vedere o altă epocă, și anume epoca *de după victoria socialismului* pe scară mondială, când nu va mai exista imperialism mondial, când clasele exploatatoare vor fi fost înlăturate, când asuprirea națională și colonială va fi fost lichidată, când izolării naționale și neîncrederii reciproce dintre națiuni le vor fi luat locul încrederea reciprocă și apropierea reciprocă dintre națiuni, când egalitatea în drepturi a națiunilor va fi fost tradusă în viață, când politica sugrumării și asimilării limbilor va fi fost lichidată, când colaborarea dintre națiuni va deveni un fapt, iar limbile naționale vor avea posibilitatea să se îmbogățească liber unele pe celelalte, prin colaborare. Se înțelege că în aceste condiții nici vorbă nu poate să fie despre sugrumarea și înfrângerea unor limbi și victoria altora. Aici vom avea a face nu cu două limbi, din care una este înfrântă, iar cealaltă iese învingătoare din luptă, ci cu sute de limbi naționale, din care, în urma colaborării îndelungate economice, politice și culturale dintre națiuni, se vor forma la început limbi unice zonale, foarte îmbogățite, iar limbile zonale se vor contopi apoi într'o singură limbă comună internațională, care, desigur, nu va fi nici germana, nici rusa, nici engleza, ci o limbă nouă, care a absorbit în sine cele mai bune elemente ale limbilor naționale și zonale.

Prin urmare, două formule diferite corespund la două epoci di-

ferite de desvoltare a societăţii, şi tocmai pentrucă ele corespund acestora, ambele formule sunt juste, — fiecare pentru epoca ei.

A cere ca aceste formule să nu fie în contradicţie una cu cealaltă, să nu se excludă una pe cealaltă, — este tot atât de absurd cât este de absurd să cerem ca epoca dominaţiei capitalismului să nu fie în contradicţie cu epoca dominaţiei socialismului, ca socialismul şi capitalismul să nu se excludă unul pe celălalt.

Bucherii şi talmudiştii privesc marxismul, diferitele concluzii şi formule ale marxismului ca o colecţie de dogme, care nu se schimbă „niciodată", cu toate schimbările care au loc în condiţiile de desvoltare a societăţii. Ei cred că dacă vor învăţa pe de rost aceste concluzii şi formule şi se vor apuca să le citeze când trebue şi când nu trebue, vor fi în stare să rezolve orice problemă, sperând că formulele şi concluziile învăţate pe de rost sunt bune pentru toate timpurile şi toate ţările, pentru toate ocaziile vieţii. Dar astfel pot să gândească numai oameni care văd litera marxismului, dar nu văd esenţa lui, care învaţă pe de rost textele concluziilor şi formulelor marxismului, dar nu înţeleg conţinutul lor.

Marxismul este ştiinţa legilor de desvoltare a naturii şi societăţii, ştiinţa revoluţiei maselor asuprite şi exploatate, ştiinţa victoriei socialismului în toate ţările, ştiinţa construirii societăţii comuniste. Marxismul ca ştiinţă nu poate sta pe loc, — el se desvoltă şi se perfecţionează. In desvoltarea lui, marxismul nu poate să nu se îmbogăţească cu experienţa nouă, cu noile cunoştinţe, — prin urmare unele formule şi concluzii ale lui nu pot să nu se schimbe cu timpul, nu pot să nu fie înlocuite de formule şi concluzii noi, corespunzătoare noilor sarcini istorice. Marxismul nu admite formule şi concluzii imuabile, obligatorii pentru toate epocile şi perioadele. Marxismul este duşmanul oricărui dogmatism.

I. STALIN

28 Iulie 1950

Revista „Bolşevic" nr. 14.

GENIALUL PROGRAM AL LINGVISTICII MARXISTE*)

de Acad. V. V. VINOGRADOV

Discuția liberă din „Pravda" asupra problemelor de lingvistica a desvăluit greșelile antimarxiste din teoria academicianului N. I. Marr. Concepțiile lui N. I. Marr despre „caracterul de clasă", inițial, al limbii, sunt strâns legate de considerarea limbii ca suprastructură, de recunoașterea bazelor de clasă ale structurii gramaticale a limbii. Esența antiistorică, idealistă, a analizei paleontologice, care recunoaște patru elemente (sal, ber, yon, rash) ca bază materială a tuturor limbilor lumii; principiul stadialității în desvoltarea limbii și a gândirii, principiu care se sprijină pe ideea exploziilor subite; a mișcărilor și salturilor calitative brușce din istoria limbii; înțelegerea mecanicistă a legăturii dintre limba și gândire, înțelegerea care decurge din teoria limbii ca suprastructură socială și care l-a dus uneori pe Marr la ruperea gândirii de limbă, la gândirea fără limbă; denaturarea tezelor marxiste în teoria limbii naționale; negarea complectă a înrudirii dintre familiile (grupele) de limbi și a metodei istorico-comparative în lingvistică; antiistorismul în prezentarea procesului glotogonic unic; exagerarea rolului încrucișării limbilor în procesul formării de noi structuri de limbi; neglijarea problemelor de istorie a diferitelor limbi concrete și a studiului marxist al progresului istoric al limbilor concrete, neglijarea particularităților explicative din structura lor modernă; concepțiile denaturate cu privire la elementul popular general și stabil din limbă cu privire la limbă și dialect; negarea bazei populare a limbii literare chiar în perioada desvoltării capitaliste — toate acestea și multe altele au dat la iveală orientarea antimarxistă și idealistă a teoriei lui Marr. Deasemeni s'a descoperit că teoria lui Marr a căutat pe nedrept să diminueze importanța legilor interne ale desvoltării limbii, mutând centrul de greutate nu numai asupra semanticii, ci și asupra morfologiei, asupra condiționării fenomenelor din limbă de către factorul social-economic (vezi N. I. Marr, Opere alese, vol. II, pag. 117) [1]), de către baza economică.

Rolul hotărîtor în demascarea greșelilor din teoria lui Marr și în

*) Din „*Vestnic Academii Nauc S.S.S.R.*" Nr. 7, 1950.

1) In cele ce urmează, citatele din operele lui N. I. Marr, după „Operele alese", se vor indica în textul articolului, menționându-se volumul și pagina din „Opere alese".

lămurirea concepţiei marxiste asupra naturii limbii, asupra legilor ei de desvoltare şi a principalelor ei categorii, revine lucrărilor lui I. V. Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică" şi „Cu privire la unele probleme de lingvistică". Aceste lucrări oferă lingviştilor sovietici cheia pentru înţelegerea justă, marxistă a principalelor probleme de lingvistică. Marcând o nouă etapă în desvoltarea lingvisticii, ele constitue în acelaş timp un important aport creator la teoria marxism-leninismului. Ele marchează un hotar precis între trecutul şi prezentul lingvisticii sovietice, luminând calea şi sarcinile desvoltării ei viitoare. In aceste lucrări ale lui I. V. Stalin este expus într'un mod cât se poate de laconic, simplu, profund, precis şi clar un program genial pentru elaborarea şi desvoltarea lingvisticii marxiste.

I

La baza tuturor greşelilor „teoriei noi a limbii", create de Marr, se află concepţia greşita, nemarxistă a naturii sociale a limbii, confundarea limbii cu alte fenomene sociale, lipsa unei idei clare asupra particularităţilor specifice ale limbii, în cadrul celorlalte fenomene sociale. Lingviştii sovietici citau cu predilecţie definiţiile şi caracterizările limbii, date de clasicii marxism-leninismului („limba este cel mai important mijloc de comunicare între oameni" — Lenin, „limba este o arma de desvoltare şi de luptă" — Stalin), dar nu au pătruns niciodata sensul lor adânc şi nu au tras din ele concluziile cuvenite. La denaturarea concepţiei juste, marxiste, asupra limbii, a contribuit mult şi confuzia tipică pentru Marr între noţiunile: gândire şi ideologie concepţie sociala despre lume.

In „Cursul general de teorie a limbii", Marr a propus urmatoarea clasificare a suprastructurilor ideologice: „Formele ideologiilor sunt: a) ideologiile cele mai simple — limba şi gândirea; b) ideologiile superioare — religia, arta, morala, dreptul, ideologia politică, ştiinţa, filosofia" (vol. II, pag. 113—114). După Marr, limba „oglindeşte căile şi toate etapele de desvoltare ale culturii materiale şi suprastructurale, perfecţionările uneltelor ei de producţie şi toate cotiturile legate de acest proces — apărut pe baze materiale — al gândirii sociale..." (vol. II, pag. 127).

In legătură cu aceasta s'a răspândit şi s'a întărit în lingvistica sovietică concepţia despre limbă ca suprastructură a bazei economice.

In cursurile de lingvistică generală se scria: „limba şi conştiinţa sunt, prin geneza şi desvoltarea lor, un rezultat al practicii sociale, o *suprastructură* a bazei sociale". „Formând o unitate cu conştiinţa, limba trebue să se schimbe, urmând schimbarea conştiinţei sociale care, la rândul său, oglindeşte schimbările din existenţa socială a oamenilor. Ca orice suprastructură socială, limba se schimbă neîntrerupt în cursul desvoltării societăţii umane, ea se schimbă în conţinutul ei şi în formele ei. Toate deosebirile din structura societăţii, atât cele coexistente, cât şi cele succesive în timp, îşi pun amprenta lor asupra limbii". „...Ca orice suprastructură socială, limba nu oglindeşte pur şi simplu toate schimbările din baza ei socială, ci apare ca un factor activ în practica socială a omului, ca o unealtă a acestei practici sociale" [1]).

---

1) *R. O. Schor şi N. S. Cemodanov*, Introducere în lingvistica, Ucipedghiz, 1945, pag. 11 şi 22—23

In „Studii de istorie a gramaticii" se spune: „Concepţia materialist-istorică a desvoltării limbii şi gândirii pune în faţa cercetătorului sarcina *de a urmări legăturile complexe şi contradictorii reale, cari duc dela baza producţiei materiale a vieţii sociale la domeniul suprastructural al conştiinţei şi vorbirii...*" [1]).

Nu găsim nicăeri, la clasicii marxismului, concepţia despre limbă ca suprastructură a bazei economice şi nici aluzii la o astfel de concepţie. In introducerea la lucrarea „Contribuţii la critica economiei politice", Marx a scris: „In producţia socială a vieţii lor, oamenii intră în raporturi determinate, necesare, independente de voinţa lor în raporturi de producţie care corespund unei anumite trepte de desvoltare a forţelor lor materiale de producţie. Totalitatea acestor raporturi de producţie constitue structura economică a societăţii, baza reală pe care se ridică o suprastructură juridică şi politică şi căreia îi corespunde anumite forme de conştiinţă socială. Modul de producţie al vieţii materiale determină procesul vieţii sociale, politice şi spirituale în general. Nu conştiinţa oamenilor le determină existenţa, ci, dimpotrivă, existenţa lor socială le determină conştiinţa". Şi mai departe: „Schimbarea bazei economice provoacă prefacerea mai înceată sau mai rapidă a întregii uriaşe suprastructuri. In cercetarea unor astfel de prefaceri trebue să se facă totdeauna deosebire între prefacerea materială a condiţiilor economice de producţie, prefacere care poate fi constatată cu precizie pe calea ştiinţelor naturale, şi între formele juridice, politice, religioase, artistice sau filosofice, cu un cuvânt ideologice sub care oamenii devin conştienţi de acest conflict şi îl soluţionează prin luptă" [2]). Aici noţiunea de suprastructură este arătată în părţile ei componente, se indică formele ideologice cari fac parte din suprastructură.

Astfel şi Engels în scrisoarea către K. Schmidt (din 5 August 1890), desvoltând ideile despre studiul marxist al istoriei a scris: „Studiul întregii istorii trebui început din nou. Trebue cercetate în amănunt condiţiile de existenţă ale diferitelor formaţiuni sociale, înainte de a încerca să le deducem din concepţiile politice, de drept privat, estetice, filosofice, religioase etc., care le corespund" [3]). Reiese de aici că limba nu face parte din domeniul acestor „concepţii". In scrisoarea lui Engels către I. Bloch (din 21—22 Septembrie 1890) despre rolul acestor categorii suprastructurale din istorie, citim: „Situaţia economică este baza, dar asupra luptei istorice îşi exercită deasemeni influenţa — şi în multe cazuri determină mai ales *forma* acestei lupte diferitele momente ale suprastructurii . formele politice ale luptei de clasă şi rezultatele ei — constituţiile, instituite de clasa învingătoare, după ce a câştigat victoria, etc. — formele juridice şi chiar oglindirea tuturor acestor bătălii reale în creierul participanţilor, teoriile politice, juridice, filosofice, concepţiile religioase şi desvoltarea lor ulterioară într'un sistem de dogme" [4]). Nici aici nu se vorbeşte nimic despre limbă ca fenomen social cu caracter suprastructural.

De altfel, la întărirea şi răspândirea tezei „limba este o suprastructură socială a bazei economice" putea să contribue în parte şi obiceiul moştenit dela stilistica sfârşitului secolului al XVIII-lea şi primei ju-

1) *S. D. Katznelson*, Studii de istorie a gramaticii 1949, pag. 12.
2) *K. Marx* şi *F. Engels*, Opere alese. Gospolitizdat, 1948, vol. I, pag. 322, Ed. P.M.R. 1949, pag. 361.
3) *Ibidem*, vol. II, pag. 466, ed. rusă.
4) *Ibidem*, pag. 467—468.

mătăți a secolului al XIX-lea, de a apropia limba de literatură. Dar desvoltarea literară face parte, în mod firesc, din istoria suprastructurilor. Engels a scris lui G. Starkenburg (25 Ianuarie 1894): „Desvoltarea politică, juridică, filosofică, religioasă, literară, artistică etc. este bazată pe desvoltarea economică. Dar ele toate se influențează și reciproc, și influențează baza economică“ [1]).

Astfel, deși la clasicii marxism-leninismului limba nu este nicăieri menționată în cadrul categoriilor suprastructurale, în lingvistica sovietică s'a răspândit încă între anii 1920—1930 convingerea că limba este o suprastructură. Este adevărat că era absolut limpede că limba nu putea fi pusă în totul pe aceeași linie cu concepțiile literar-artistice, juridice, politice etc., cari sunt exprimate ele singure cu ajutorul limbii. Limba este un mijloc de exprimare și o „formă de existență“, mai just, de fixare și de păstrare a acestor concepții. Acest fapt evident i-a dus pe mulți lingviști la ideea că limba este doar o categorie mai largă a suprastructurii, care cuprinde cele mai variate forme de „cultură suprastructurală“, după cum s'a exprimat Marr.

După Marr, limba este categoria „cea mai complexă și mai bogată în conținut, a suprastructurii, care își verifică concluziile, și înlăuntrul ei, prin compararea celor două momente inseparabile ale limbii: cel formal și cel ideologic, în limba sonoră: tehnica formulării sunetului și tehnica construcției ideologice“ (vol. II, pag. 452). Intr'un alt articol: „In jurul reformei scrierii și a gramaticii“, Marr numește vorbirea sonoră „o categorie socială suprastructurală deosebit de importantă“ (vol. II, pag. 374). După Marr, limba „ocupă un loc deosebit în suprastructură prin faptul că ea cuprinde cu o plinătate obiectiv-ideologică, caracteristică numai ei, toate laturile existenței omenirii în tot decursul timpului și al spațiului“ (vol. I, pag. 290).

Tocmai Marr, care în lupta sa împotriva așa numitei „lingvistici comparative formale“ a ajuns să conceapă limba ca o ideologie, iar adesea în legătură cu aceasta: să identifice limba cu ideologia și chiar să rupă gândirea de limba ca formă, a contribuit mai mult decât toți ceilalți filologi sovietici la răspândirea concepției despre limbă ca suprastructură. Cu neglijența, imprecizunea, neclaritatea și echivocul în folosirea termenilor principali — caracteristice stilului său — Marr a identificat uneori gândirea în general, mai ales cea abstractă, sau „recunoașterea“ (vezi vol. III, pag. 66) cu lumea suprastructurală. După Marr, lumea suprastructurală este lumea cuvintelor — noțiuni abstracte, sau lumea cuvintelor — noțiuni cari se referă la domeniul religiei, al dreptului, al tehnicii etc. (vezi vol. IV, pag. 191). Astfel: și limba, în ansamblul ei, nimerește în lumea suprastructurală. In articolul „Limba și gândirea“ Marr a scris: „Caracterul colectiv al reprezentărilor... servește ca punct de plecare pentru saltul dela baza materială în lumea suprastructurală căci un obiect ca, de pildă, „toporul“, fiind în posesiunea întregului colectiv de producție al societății primitive, a fost conceput în două feluri: atât ca obiect concret, „topor“, cât și ca noțiune generală, „unealtă“... (vol. III, pag. 103).

După Marr, din limba ca ideologie iau naștere în legătura cu desvoltarea și complicarea socială a gândirii, — diferite sfere ale „lumii suprastructurale“. „Noțiunile abstracte, suprastructurale“ sau „termenii

1) *K. Marx* și *F. Engels*. Opere alese, Gospolitizdat, 1948, vol. II, pag. 484, ed. rusă.

suprastructurali" (vol. V, pag. 270), de pildă, „adevăr", „dreptate", sunt opuse noţiunilor cari exprimă obiecte materiale (vezi vol. IV, pag. 74). A fost un stadiu de desvoltare, în care nu a existat încă niciun cuvânt de ordin suprastructural, nu au existat noţiuni abstracte, nici „adevăr", nici „cunoştinţe", nici cuvintele „suflet", „raţiune" (vol. IV. pag. 75). Aceste „noţiuni abstracte" de ordin suprastructural apar pe baza noţiunilor concrete, de pildă, în semantica cuvântului „mână" (vol. IV, pag. 192) „...Noţiunile lumii suprastructurale, — scrie Marr, — nu numai „dorinţă", dar şi „drept", „datorie" apar în semnificaţiile termenilor din lumea materială, „apă", „mână"... (vol. II, pag. 419). Intrucât aceste noţiuni suprastructurale se formează — după Marr — în limbă şi prin mijlocirea limbii, întrucât ele intră în limbă ca semantica — ideologia ei, lui Marr îi părea firesc nu numai să includă limba în sfera suprastructurilor, dar să-şi lege strâns de ea alte suprastructuri.

In articolul „In jurul procesului istoric în lumina teoriei iafetice", Marr menţionează „stadialitatea desvoltării ideologice a cuvintelor dela obiectul material „apă" la lumea antropomorfizată suprastructurală a cultului, adică la „zeul mării" sau la „zeul apelor" (vol. III, pag. 161), citând cuvântul „Neptun" (zeul mărilor) care a însemnat altădată „apă", „mare", „râu". Se poate observa uşor că Marr identifică şi confundă aici cuvintele cu noţiunile (la fel cum uneori el confundă cuvintele cu obiectele), semantica limbii cu ideologia socială. Marr numeşte uneori cuvintele „formaţii suprastructurale". De pildă: „Formaţiile suprastructurale, fie ele noţiuni de bază cari desemnează obiecte şi fenomene, fie că exprima raporturile lor reciproce cu funcţiunea de serviciu, de relaţie.... sunt create de nevoile actuale ale vieţii însăşi" (vol. II, pag. 253). După afirmaţia lui Marr, „nu numai noţiunile, exprimate prin cuvinte, dar şi însăşi cuvintele şi formele lor, aspectul lor concret, decurg din orânduirea socială, din lumile suprastructurale ale acesteia, iar prin ele şi din economie, din viaţa economică.." (vol. IV, pag. 46). Limba este declarata o „valoare suprastructurală", ca şi concepţia despre lume, iar semantica este numită „un fenomen suprastructural" (vol. IV pag. 71, nota 1). „Limba însă fiind o categorie suprastructurală, — scrie Marr, — nu este numai un sprijin pentru a putea găsi o metodă justă în studiul istoriei culturii materiale, ci — după cum reese în prezent, — în desvoltarea acestei culturi, limba este unul dintre factorii cari se cer a fi luaţi în considerare, din toate punctele de vedere şi cu foarte multă atenţie" (vol. IV, pag. 228).

Declaraţii de această natură se pot găsi foarte multe în operele lui Marr. De exemplu: „Limba este o suprastructură. In limbă, desvoltarea oglindeşte desvoltarea culturii materiale, adică a producţiei şi a raporturilor de producţie" (vol. V, pag. 481). „Limba este gândire ca suprastructură" (vezi vol. V, pag. 535). Concepţia despre lume şi limba sunt „domenii suprastructurale" (vezi vol. II, pag. 260). Marr creează chiar termenul „suprastructura vorbirii". Cu ajutorul analizei pe elemente, — scrie el, — „s'a descoperit baza materială asupra structurii vorbirii şi cu aceasta, posibilitatea explicării ideologice pe stadii (paleontologia vorbirii) nu numai a cuvintelor, ci şi a morfologiei — mai mult, a foneticii. ca fenomene genetic sociale în ultimă analiză — ca reflectări ale legilor de producţie şi ale relaţiilor de producţie" (vol. V, pag. 232). Astfel, N. I. Marr consideră toate elementele limbii chiar şi structura fonetică şi morfologia ca generate de bază şi modificându-se împreună cu aceasta.

Marr apropie noţiunea „suprastructură vorbire" de noţiunea de cultură spirituală în general. „Izvoarele cunoaşterii, ale determinării şi ale adaptării aşa zisei denumiri tribale la un anumit popor, constitue suprastructura vorbire („cultură") dinaintea fazei scrierii în general, legată în mod indisolubil de cultura materială, ca de baza ei, în condiţiile unei structuri sociale corespunzătoare..." (vol. IV, pag. 264). Marr lega până şi apariţia vorbirii sonore de desvoltarea „culturii suprastructurale". „Vorbirea sonoră apare atunci când omenirea nu a avut numai o cultură materială, ci şi una suprastructurală cum este, între altele, concepţia determinată despre lume în timpul dominaţiei exclusive a vorbirii cinetice, adică în cursul întregii epoci paleolitice" (vol. I, pag. 259).

Intrucât categoriile gramaticale cari oglindesc — după Marr — direct relaţiile de clasă şi concepţia socială despre lume, au un caracter foarte abstract, Marr le numeşte şi pe ele „suprastructuri". După convingerea lui Marr, analiza pe elemente explică „orice limbă până la ultimul şi cel mai mic amănunt, până la conjuncţii şi prepoziţii, până la categoriile gramaticale în determinarea lor, în corelaţia lor genetică, cu baza materială, în calitatea lor de suprastructuri ale acesteia" (vol. II, pag. 440—441). Marr credea că limba se schimbă mai repede decât toate celelalte „categorii ale suprastructurii". El credea în posibilitatea transformării conştiente şi prin forţă, în posibilitatea transformării revoluţionare a întregii structuri a limbii. In articolul „Progresele în tehnica limbii şi a gândirii" el scria despre epoca sovietică". In zilele noastre ea este unică în ce priveşte ritmul procesului de desfăşurare a ideii creaţiunii revoluţionare în toate categoriile suprastructurale, în toate ştiinţele şi artele; dar procesul desfăşurării ideii creaţiunii revoluţionare se manifestă în modul cel mai profund şi clar, în modul cel mai precis şi sugestiv şi în modul cel mai rapid în categoria suprastructurii, care prin tehnica ei ideologică este în prezent atât de apropiată de toate popoarele lumii, care s'a apropiat în mod atât de egal de toate masele, chiar diferite din punctul de vedere al clasei sociale, care în acelaş timp a concrescut atât de mult cu fizica fiecărui membru, a fiecărei noţiuni, a fiecărui trib sau clase încât, folosindu-se de ea în toate aspectele producţiei materiale şi ideologice, chiar şi în afara procesului de muncă, ca un instrument şi un mijloc de a-şi exprima voinţa colectivă şi energia colectivă, oglindite în ea, — foarte puţini îşi dau seama de prezenţa ei şi, fireşte, nimeni nu observă existenţa ei independentă de natură, de propria sa natură. Ceeace este creat de limbă sau într'o limbă, este de mult bine cunoscut de toţi" (vol. II, pag. 427—428). După Marr, sarcina lingvisticii este „de a desvolta pe baza materialului limbii, materialismul dialectic şi istoric, ţinând seama de particularităţile specifice ale suprastructurii" (vol. II, pag. 296).

Marr pune pe o treaptă limba cu „toate valorile sociale suprastructurale". „...Părţile vorbirii, în general categoriile gramaticale sunt şi mai mult rupte de viaţă, decât toate valorile sociale suprastructurale, inclusiv artele: literatura, arta monumentală sau miniaturală, în linii, culori sau vopsele, sunete etc." (vol. II, pag. 103).

Concepând în felul acesta extrem de confuz şi de larg limba ca o suprastructură, ca o „ideologie socială în întregul ei", Marr a ajuns la concluzia că schimbările din limbă şi din gândire sunt direct legate de schimbările din bază. „Din resfrângerea progreselor în bază determinate de prefacerile social-economice, iau naştere sistemele de formare

a gândirii corespunzătoare, sistemele de limbi în stadiile respective" (vol. II, pag. 255).

Recunoaşterea limbii ca suprastructură ideologică a avut în mod firesc ca urmare recunoaşterea caracterului de clasă al limbii, ca şi al oricărei alte ideologii. In limbă, ca o categorie suprastructurală, totul are un caracter de clasă: după Marr, limba a avut totdeauna un caracter de clasă, până şi gramatica are un caracter de clasă.

Acelaş viciu fundamental al concepţiei despre limbă a lui Marr, din interpretarea limbii ca suprastructură, a rezultat şi teoria desvoltării limbii prin explozii, prin treceri stadiale brusce, prin salturi, prin succesiuni stadiale ale gândirii. Căutând să prezinte desvoltarea întregii diversităţi a limbilor lumii, sub forma unui proces glotogonic unic, el nu a ţinut seama — bineînţeles — de rolul hotărîtor al încrucişării limbilor ca bază a formării şi desvoltării limbilor, ca mijloc principal pentru prefacerile calitative ale sistemelor de limbi.

Teoria lui Marr despre limbă ca suprastructură a jucat un rol imens, negativ însă, în desvoltarea lingvisticii sovietice din ultimele două decenii. Chiar şi lingviştii sovietici cari nu au acceptat „teoria nouă" a limbii, au suferit influenţa teoriei lui Marr despre caracterul suprastructural al limbii. Este foarte concludent faptul că, până şi eminentul lingvist sovietic, Prof. A. S. Cicobava, care respingea totdeauna principiile metodologice generale ale teoriei lui Marr, împărtăşea teoria caracterului suprastructural al limbii. „Meritul incontestabil al academicianului N. I. Marr în lingvistica sovietică — a spus el, — constă în formularea problemei *caracterului suprastructural* al limbii. Caracterizând în mod just limba ca cel mai vechi martor al istoriei, academicianul N. I. Marr leagă problemele desvoltării limbii de problemele desvoltării gândirii şi ale evoluţiei tehnicii şi a producţiei". „Limba în general, şi deci limba lineară, cu atât mai mult limba sonoră este o categorie suprastructurală pe baza producţiei şi a raporturilor de producţie" *) [1]).

Dealtfel, A. S. Cicobava a relevat cu asprime maniera simplistă şi neconvingătoare în care Marr deduce în mod direct, nemijlocit şi uniform întregul sistem al limbii — chiar cel mai fonetic, morfologic şi sintactic — din formaţiunile social-economice. El a arătat şi modul greşit al lui Marr de a compara limba cu pictura şi în general cu toate artele ca fiind categorii suprastructurale. „Limba, — scrie Marr, — este o valoare socială suprastructurală la fel ca şi pictura şi, în general, artele" (vol. II, pag. 106). Cu privire la aceasta A. S. Cicobava face următoarea remarcă: „După părerea noastră, nu se poate accepta să se pună semnul de egal între pictură (în general artele), pe deoparte, şi limbă, pe de altă parte, ca fiind categorii suprastructurale. Acest simplism este inadmisibil.

Concluzia: Punerea problemei caracterului suprastructural al limbii în teoria iafetică a lui N. I. Marr este justă numai în general, întrucât specificul limbii ca o categorie suprastructurală, este muşamalizat şi în teoria lui N. I. Marr, iar diferitele fapte ale limbii sunt tratate în mod nediferenţiat. Acad. N. I. Marr nici nu concretizează chestiunile în

---

*) *N. I. Marr,* In jurul discuţiei dela Bacu cu privire la iafetidologie şi marxism, Bacu, 1932, pag 25.

1) *Arn. Cicobava,* Despre unele probleme ale lingvisticii sovietice, „Pravda", 9 Mai 1950

cari trebue împărţită problema" [1]). Deaceea este firesc că A. S. Cicobava a ridicat în faţa lingviştilor sovietici următoarea sarcină : „să împartă această problemă complicată în modul cuvenit, să arate specificul limbii în calitatea ei de categorie suprastructurală, să cerceteze toate formele posibile de dependenţă a limbii faţă de producţie" [2]).

Putem afirma cu hotărîre că, înaintea apariţiei articolului lui I. V. Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică", *toţi lingviştii sovietici*, indiferent de deosebirile de vederi şi curente, au pornit în construcţiile lor dela înţelegerea limbii ca fenomen social de caracter suprastructural. Considerarea limbii ca suprastructură s'a oglindit în măsură mai mare sau mai mică în metodologia şi conţinutul aproape al tuturor lucrărilor sovietice de istorie a oricărei limbi. Factorul stabil şi general popular din limbă era prea puţin luat în considerare. Schimbările în limbă erau puse în directă legătură şi pe aceeaş linie cu schimbările din bază. Istoria limbii literare comune era organic legată de istoria literaturii şi a stilurilor ei şi era împărţită în aceleaşi limite de clasă şi trepte de desvoltare ca şi literatura beletristică şi publicistică.

Noţiunile de limbă, dialect şi stil artistic, ca sisteme de exprimare a ideologiei, erau confundate între ele. In limbă ca „suprastructură ideologică" se observau pretutindeni şi se relevau elementele de clasă, oglindiri ale formaţiunii social-economice.

Demonstrând că limba nu este o suprastructură, I. V. Stalin a arătat fundamentala greşală metodologică a lingvisticii sovietice de până acum şi a trasat noile sarcini şi căi pentru desvoltarea ştiinţei marxiste a limbii. „N. I. Marr, — spune I. V. Stalin, — a introdus în lingvistică o formulă nejustă, nemarxistă, în ce priveşte limba ca o suprastructură, s'a încurcat pe el însuşi şi a încurcat lingvistica. Pe baza unei formule nejuste, este imposibil să se desvolte lingvistica sovietică" [3]).

Invăţătura lui I. V. Stalin despre raportul limbii faţă de bază şi suprastructură este cea mai valoroasă contribuţie adusă nu numai lingvisticii generale marxiste dar şi teoriei marxism-leninismului în genere. Această învăţătură desvălue adevărata natură a limbii ca fenomen social. De această învăţătură este strâns legată justa soluţionare şi a altor probleme fundamentale şi complexe ale lingvisticii: problema limbii şi a gândirii, a limbii şi a societăţii, a legilor desvoltării istorice a limbii, problema limbii populare şi a „caracterului de clasă" în limbă şi în folosirea limbii, problema legilor interne de desvoltare a limbii, problema caracterului transformării calitative din limbă, a rolului încrucişării limbilor în desvoltarea limbii, a caracteristicilor limbii.

I. V. Stalin explică cu o claritate şi profunzime extraordinară principalele deosebiri dintre limbă şi suprastructură. Există patru asemenea deosebiri :

1) Orice bază (de pildă baza orânduirii feudale, baza capitalistă, baza socialistă) îşi are suprastructura proprie corespunzătoare. Odată cu schimbarea şi lichidarea bazei, se schimbă şi se lichidează suprastructura ei; dacă ia naştere o nouă bază, imediat după aceasta se naşte şi suprastructura corespunzătoare ei. Spre deosebire de suprastructură, limba nu este generată de cutare sau cutare bază veche sau nouă în sâ-

---

1) *Arn. Cicobava*, Despre unele probleme ale lingvisticii sovietice, „Pravda", 9 Mai 1950.

2) *Ibidem.*

3) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în lingvistică", pag. 31, ed. rusă, pag. 34, ed. P.M.R.

nul unei societaţi date, ci de întreg mersul istoriei societăţii şi al istoriei bazelor de-a-lungul veacurilor" [1]). Atunci când se schimbă bazele şi suprastructurile corespunzătoare lor, limba rămâne aceeaşi în ce priveşte structura ei gramaticală şi fondul principal de cuvinte, în decursul unei serii de epoci. Se înţelege dela sine că limba suferă din această cauză unele schimbări, dar baza ei se păstrează în întregime. De exemplu, limba rusă care în epoca sovietică a rămas în fond aceeaşi ca şi înaintea Revoluţiei din Octombrie.

2) Suprastructura fiind generată de bază devine o foarte mare forţa activă. Ea nu poate fi indiferentă faţă de soarta bazei ei, faţă de soarta claselor, de caracterul orânduirii. „Baza tocmai deaceea îşi şi crează suprastructura, pentru ca să fie slujită de suprastructură, pentru ca ea să fie ajutată activ să capete formă şi să se consolideze, pentru ca suprastructura să lupte activ ca baza veche, care şi-a trăit traiul, şi vechea sa suprastructură să fie lichidată" [2]). Suprastructura trebue să stea pe poziţia apărării active a bazei sale.

Şi în această privinţă, limba se deosebeşte fundamental de suprastructură. Limba „ca mijloc de comunicare între oameni în societate serveşte în egală măsură toate clasele societăţii şi manifestă din acest punct de vedere un fel de indiferenţă faţă de clase" [3]). Limba „poate servi în egală măsură orânduirea veche, care dispare, cât şi orânduirea nouă, care se ridică ; atât baza veche cât şi cea nouă, atât pe exploatatori cât şi pe exploataţi" [4]). Spre deosebire de suprastructură, care are în societatea împărţită în clase un caracter de clasă, limba este a întregului popor. „E suficient ca limba să părăsească această poziţie de limbă a întregului popor, e suficient ca limba să treacă pe poziţia favorizării şi sprijinirii unui grup social oarecare, în dauna celorlalte grupuri sociale ale societăţii, pentru ca ea să-şi piardă calitatea, pentru ca să înceteze de a mai fi un mijloc de comunicare între oameni în cadrul societăţii, pentru ca să se transforme în jargonul unui grup social, să se degradeze şi să se condamne la dispariţie" [5]).

Ca exemplu al indiferenţei limbii faţă de bază, I. V. Stalin menţionează faptul că „limba rusă a servit tot atât de bine capitalismul rus şi cultura burgheză rusă înainte de Revoluţia din Octombrie, pe cât serveşte astăzi orânduirea socialistă şi cultura socialistă a societăţii ruse" [6]).

3) Suprastructura este produsul unei singure epoci, a epocii de existenţă şi acţiune a bazei economice de care a fost creată. „Dimpotrivă, limba este produsul unei întregi serii de epoci, în decursul cărora ea capătă formă, se îmbogăţeşte, se desvoltă şi se şlefueşte" [7]). Istoria limbii literare ruse dela Puşchin până în zilele noastre poate servi ca exemplu. „In această vreme, în Rusia, au fost lichidate orânduirea feudală, orânduirea capitalistă şi a apărut a treia orânduire, cea socialistă. Au fost deci lichidate două baze cu suprastructurile lor, şi a apărut o bază nouă, socialistă, cu noua ei suprastructură. Dacă luăm însă limba rusă, de pil-

1) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistica", pag. 5, ed. rusă, pag. 7, ed. P.M.R.
2) *Ibidem.*
3) *Ibidem,* pag. 11, ed. rusa, pag. 13, Ed. P.M.R.
4) *Ibidem,* pag. 6, ed. rusa, pag. 8. Ed. P.M.R.
5) *Ibidem,* pag. 77, ed. rusa, Ed. P.M.R., pag. 8.
6) *Ibidem,* pag. 6, ed. rusă, Ed. P.M.R., pag. 8.
7) *Ibidem,* pag. 7, ed. rusă, Ed. P.M.R., pag. 9.

da, vedem ca ea nu a suferit vreo transformare serioasa în decursul acestei mari perioade de timp, şi limba rusă contemporana se deosebeşte prea puţin prin structura ei de limba lui Puşchin" [1]).

Subliniind esenţa antimarxistă şi idealistă a teoriei lui N. I. Marr, acest Don Quijote al lingvisticii, teoria lui despre „mutaţiile" din limba, despre schimbările brusce ale unui sistem de limbi, ca fiind un fel de „suprastructura ideologică" printr'un alt sistem de limbi, nou din punct de vedere calitativ, I. V. Stalin scrie : „Dar cum se poate să se distrugă limba existentă şi să se construiască în locul ei o limbă noua în timp de câţiva ani, fără să se introducă anarhie în viaţa socială, fără să se creeze primejdia unei destrămări a societaţii? Cine în afară de un Don Quijote ar putea să-şi ia o asemenea sarcină ?" [2]).

4) Suprastructura nu este legata decât indirect de producţie, decât prin intermediul bazei economice. Ea oglindeşte schimbările în nivelul de desvoltare al forţelor de producţie nu dintr'odată şi direct, ci dupa schimbările petrecute în bază. „Dimpotrivă, limba este legată nemijlocit de activitatea de producţie a omului şi nu numai de activitatea de producţie, ci şi de oricare altă activitate a omului, în toate sferele muncii sale dela producţie la bază, dela bază la suprastructură" [3]). Astfel sfera de acţiune a limbii este mult mai largă şi mai variată decât sfera de acţiune îngustă şi mărginită a suprastructurii. Sfera de acţiune a limbii este aproape nelimitată.

Deosebindu-se în toate aceste privinţe de suprastructura, limba are trăsăturile ei specifice, care caracterizează natura ei ca fenomen social.

In lucrarea „Cu privire la unele probleme de lingvistică—raspuns tovarăşei Craşeninnicova", I. V. Stalin a explicat cu o claritate şi putere de convingere extraordinare aceste trăsături specifice ale limbii în cadrul tuturor celorlalte fenomene sociale, inclusiv baza şi suprastructura. In timp ce baza serveşte societatea din punct de vedere economic, iar suprastructura serveşte societatea cu idei politice, juridice, estetice, şi cu altele şi crează pentru societate instituţiile politice, juridice şi altele corespunzătoare, „limba serveşte societatea ca mijloc de comunicare între oameni, ca mijloc pentru schimburi de idei în societate, ca mijloc care dă oamenilor posibilitatea să se înţeleagă între ei şi să organizeze munca comună în toate sferele activităţii omeneşti, atât în domeniul producţiei cât şi în domeniul relaţiilor economice, atât în domeniul politicii cât şi în domeniul culturii, atât în viata socială cât şi în viata de toate zilele" [4]).

Prin urmare, limba serveşte toate sferele vieţii şi activitaţii sociale : producţia, raporturile de producţie şi domeniul raporturilor economice (adică baza), şi diversele forme de suprastructuri. Ea serveşte ca mijloc de comunicare între oameni în toate domeniile activităţii lor.

„Tocmai deaceea ea a fost creată ca limbă a întregului popor, unică pentru societate şi comună pentru toţi membrii societăţii. Deaceea rolul limbii de a servi ca mijloc de comunicare între oameni constă nu în a

---

1) *I. Stalin*, „Cu privire la marxismul în lingvistica", pag. 7, ed. rusă, Ed. P.M.R., pag. 9.

2) *Ibidem*, pag. 8—9 ed. rusa, Ed. P.M.R., pag. 10.

3) *Ibidem*, pag. 9, Ed. P.M.R., pag. 11.

4) *Ibidem*, ed. rusă. pag. 34, vezi şi „Cu privire la unele probleme de lingvistică", Ed. P.M.R., pag. 6.

servi o clasă, în dauna celorlalte clase, ci în a servi în egală măsură întreaga societate, toate clasele societăţii" [1]).

Pe baza unei astfel de concepţii a limbii poate lua naştere o oarecare analogie între limbă şi uneltele de producţie, cari „manifestă ca şi limba un fel de indiferenţă faţă de clase şi pot servi deopotrivă diferitele clase ale societăţii, atât pe cele vechi cât şi pe cele noi" [2]). Dar, arată I. V. Stalin, „între limbă şi uneltele de producţie, există o deosebire fundamentală. Această deosebire constă în faptul că uneltele de producţie produc bunuri materiale, iar limba nu produce nimic sau „produce" doar cuvinte. Mai exact, oamenii care posedă unelte de producţie pot produce bunuri materiale, dar aceiaşi oameni, având limbă, dar neavând unelte de producţie nu pot produce bunuri materiale" [3]).

Aşa dar, volumul şi sarcinile studiului limbii, al caracterului şi modului în care ea serveşte diferitele sfere ale vieţii sociale, nu numai că se lărgesc nemăsurat dar şi capătă o orientare cu totul alta, cu adevărat marxistă. Intr'o lumină nouă şi sub o formă precis delimitată se ridică în faţa lingvisticii sovietice probleme noi cari se cer profund studiate: limba şi producţia, limba şi structura economică a societăţii, limba ca mijloc de exprimare şi de fixare a diferitelor suprastructuri ideologice. In aceeaşi legătură se ivesc probleme privind limba şi literatura, în care, alături de elemente comune întregului popor, există şi elemente sau straturi de clasă, ale unor grupuri sociale, probleme privind limbajul sau studiul unui scriitor în raport cu limba întregii naţiuni sau a întregului popor, problema corelaţiei între noţiunile de limbă şi stil şi multe alte probleme. In lumina indicaţiilor călăuzitoare ale lui I. V. Stalin, problema normelor limbii, problema politicii limbilor se prezintă şi se reliefează într'un mod cu totul nou. Orice încercare de a face o revoluţie în limbă, de a înfăptui în mod conştient o deplină transformare revoluţionară a limbii aşa cum a propus-o Marr în privinţa limbii ruse moderne, trebue respinsă ca un don-quijotism sortit dinainte eşecului. I. V. Stalin îndrumează deasemeni pe adevărata cale a cercetării marxiste şi problemele referitoare la schimbările în normele limbii literare, precum şi problemele esteticii de clasă, de castă a vorbirii.

II

Lămurirea clară, profundă şi precisă a naturii limbii ca fenomen social şi a particularităţilor specifice ale limbii, în cadrul celorlalte fenomene sociale, înlătură confuzia de necrezut în concepţiile referitoare la cele mai importante probleme de lingvistică. Intreaga sferă a problemelor limbii şi societăţii apare într'o lumină nouă. „In afara societăţii nu există limbă. Deaceea limba şi legile ei de desvoltare pot fi înţelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societăţii, cu istoria poporului căruia îi aparţine limba studiată şi care este creatorul şi purtătorul acestei limbi" [4]).

---

1) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în lingvistică". Cu privire la unele probleme de lingvistică" Ed. rusă, pag. 5—6, vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică". Ed. P.M.R., pag. 7—8.

2) *Ibidem*, pag. 34, ed. rusă, vezi şi „Cu privire la unele probleme de lingvistică", Ed. P.M.R., pag. 6—7.

3) *Ibidem*, pag. 35, ed. rusă, Ed. P.M.R., pag. 7.

4) *Ibidem*, Ed. rusă, pag. 20—21; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică", Ed. P.M.R., pag. 23.

Dar legile desvoltării limbii ca un fenomen social nu trebuesc confundate cu legile desvoltării şi succesiunii bazelor şi ale suprastructurilor, aşa cum se obişnuia în lingvistica sovietică. In legătură cu ac asta, I. V. Stalin subliniază că „principala sarcină a lingvisticii este studierea legilor interne de desvoltare a limbii..." 27). Căci „limba trăeşte incomparabil mai mult decât orice bază şi orice suprastructură. Aşa se şi explică faptul că naşterea şi lichidarea nu numai a unei singure baze şi a suprastructurii ei, ci şi a mai multor baze şi a suprastructurilor corespunzătoare, nu duce, în istorie, la lichidarea limbii date, la lichidarea structurii ei şi la naşterea unei limbi noi, cu un nou fond de cuvinte şi cu o nouă structură gramaticală" 2).

Potrivit teoriei lui N. I. Marr şi a continuatorilor săi, se credea că limba „se restructurează şi se îmbogăţeşte totdeauna în mod necesar, odată cu naşterea unor noi forme de activitate de producţie şi a unor noi raporturi sociale" 3).

Confundarea limbii cu suprastructura şi a legilor de desvoltare a limbii cu un fel de legi de desvoltare a categoriile suprastructurilorr prezentate în mod antimarxist, a dat naştere în concepţia lui Marr, teoriei desvoltării stadiale a limbii şi a gândirii, teorie care admite necesitatea unor explozii bruşte, ca fiind condiţii de trecere a limbii dela calitatea veche la una nouă.

Continuatorii lui Marr au crezut că prefacerile revoluţionare, în progresul gândirii, duc la prefaceri radicale în structura limbii. Limba „în drumul înaintării ei istorice suferă prefaceri radicale, atunci când o stare calitativă trece în altă stare calitativă. Intervalele dintre aceste schimbări calitative se numesc *stadii*, cari caracterizează mişcarea treptată — după cum se exprimă N. I. Marr — a vorbirii... Noţiunea de stadiu apare, prin urmare, ca un factor principal în alcătuirea istoriei limbii" 4).

După afirmaţia academicianului I. I. Mescianinov, „limba în mişcarea ei treptată se împarte pe stadii în funcţie de schimbările formelor de conştiinţă şi de raportul ei reciproc faţă de acestea". Insăşi conştiinţa „se schimbă deosemeni prin treceri bruşte, sub formă de salturi"... 5).

Pentru a lămuri caracterul trecerilor stadiale în aşa numita „nouă teorie" a limbii, putem cita afirmaţia lui Marr despre formarea limbilor indoeuropene: „Limbile indoeuropene constitue o familie aparte, dar nu una rasială; ele sunt rezultatul unei trepte speciale, mai complexe, de încrucişare, provocată de răsturnarea socială determinată de apariţia unor noi forme de producţie, legate, probabil, de descoperirea metalelor şi de larga lor folosire în economie, poate şi însoţite de schimbări accidentale ale mediului fizic; familia limbilor indoeuropene este, din punct de vedere tipologic şi al materialului, creaţia unor noi condiţii economico-sociale, iar din punct de vedere al reziduurilor şi a multor părţi constitutive, ea este o nouă stare a aceloraşi limbi iafetite din regiunea Mării Mediterane, a limbilor iafetite locale, într'un anumit sta-

---

27) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în lingvistică", „Cu privire la unele probleme de lingvistica", Ed. rusa, pag. 29; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică". Ed. P.M.R., pag. 31.

2) *Ibidem*, pag. 7; Ed. P.M.R., pag. 9.

3) *S. D. Katznelson*, „Studii de istorie a gramaticii", pag. 12.

4) *R. O. Schor* şi *N. S. Cemodanov*, „Introducere în lingvistică", pag. 234.

5) *Academician I. I. Mescianinov*, „Noua teorie a limbii", Oghiz, 1936, pag 27 şi 28

diu al desvoltării lor, în genere o nouă formaţiune din punctul de vedere al structurii". (Vol. I, pag. 185 ; Vol. II, pag. 18). Din acest punct de vedere, istoria limbii se aseamănă cu un lanţ de schimbări stadiale întrerupt pe alocuri sau chiar rupt. „In tot decursul desvoltării vorbirii, prin urmare şi al desvoltării gândirii, se stabileşte o serie de schimbări stadiale fundamentale. Noua teorie a limbii pune accent tocmai pe acestea..." [1]).

O astfel de interpretare a legilor de desvoltare a limbii este antimarxistă. „Marxismul — ne învaţă I. V. Stalin — nu admite explozii brusce în desvoltarea limbii, moartea bruscă a limbii existente şi construirea bruscă a unei limbi noi" [2]). Astfel revoluţia burgheză din Franţa nu a provocat nici o revoluţie bruscă a limbii. „Lafargue nu avea dreptate când vorbea despre „brusca revoluţie a limbii, care s'a înfăptuit între anii 1789 şi 1794" în Franţa (vezi broşura lui Lafargue „Limbă si revoluţie") [3]).

„In general trebue să spunem spre ştirea tovarăşilor care au pasiunea exploziilor — spune I. V. Stalin — că legea trecerii dela o veche calitate la una nouă prin explozii, este inaplicabilă nu numai istoriei desvoltării limbii ; ea nu este întotdeauna aplicabilă nici altor fenomene sociale ale bazei sau suprastructurei. Ea este obligatorie pentru societatea împărţită în clase duşmane. Dar ea nu este deloc obligatorie pentru societatea în care nu există clase duşmane" [4]), pentru societatea socialistă. Astfel, adâncind teoria marxistă a limbii, I. V. Stalin a arătat, că trecerea limbii dela calitatea veche la una nouă nu se produce prin explozii, ci „prin calea acumulării treptate a elementelor calităţii noi, prin urmare pe calea dispariţiei treptate a elementelor vechii calităţi" [5]).

In această ordine de idei, se prăbuşeşte şi un alt punct de sprijin al teoriei lui Marr : credinţa în încrucişare ca mijloc principal pentru formarea de noi sisteme de limbi, de noi tipuri de limbi, din punct de vedere al calităţii, al structurii. „Limba — a scris Marr — a fost creata în cursul multor milenii — de către instictul de masă al societăţii, care s'a constituit pe premizele nevoilor economice şi ale organizării economice... In însăşi apariţia limbilor şi în desvoltarea ei creatoare, rolul principal îl joacă încrucişarea. Cu cât mai multe încrucişări, cu atât mai superioară este natura şi forma vorbirii, care ia naştere în urma acestor încrucişări". (Vol. I, pag. 218).

Marr considera ca teză fundamentală a teoriei sale teza „apariţiei de noi varietăţi de pe urma încrucişării în massă a celor vechi" (Vol. II, pag. 72). „Creaţiunea limbilor sau glotogonia, — după cum se exprima Marr — este un proces universal, şi, în drumul acesta, aşa numita încrucişare a căpătat însemnătatea unui factor exclusiv..." (Vol. IV, pagina 60). „Incrucişarea, în general, ca factor în apariţia diferitelor varietăţi de limbi şi chiar a diferitelor tipuri, ca izvor al formării de noi varietăţi, a fost observată şi urmărită în toate limbile iafetite, iar aceasta constitue una din cele mai importante realizări ale lingvisticii iafetite". (Vol. I, pag. 211). „Incrucişarea nu este o anomalie, ci este calea normală

1) *Academician I. I. Mescianinov*, „Noua teorie a limbii", Oghiz 1936, pag. 32.

2) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistică", „Cu privire la unele probleme de lingvistica", Ed. rusă, pag. 26; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică", Ed. P.M R., pag. 28.

3) *Ibidem.*

4) *Ibidem,* pag. 26, Ed. P.M.R., pag. 29.

5) *Ibidem.*

care explica geneza varietăţilor şi chiar aşa numita înrudire genetica". (Vol. I, pag. 150).

I. V. Stalin răstoarnă şi acest principiu al aşa numitei „teorii noi" a limbii. El arată caracterul greşit al presupunerii că în condiţiile încrucişării limbilor are loc formarea limbii pe calea exploziei, pe calea trecerii brusce dela calitatea veche la o nouă calitate. „Incrucişarea limbilor este un proces de lungă durată, care continuă sute de ani. Deaceea nici vorbă nu poate fi de explozii" [1]. Afară de aceasta ar fi absolut greşit să credem că „în urma încrucişării, să zicem a două limbi, se obţine o limbă nouă, a treia,care nu seamănă cu niciuna din limbile încrucişate şi care se deosebeşte calitativ de fiecare dintre ele. In realitate, cu ocazia încrucişării, una dintre limbi iese deobicei învingătoare, îşi păstrează structura gramaticală, îşi păstrează fondul principal de cuvinte şi continuă să se desvolte potrivit legilor interne ale desvoltării sale în timp ce cealaltă limbă îşi pierde treptat propria ei calitate şi dispare treptat" [2].

Toate aceste indicaţii şi sintetizări de foarte mare valoare facute d I. V. Stalin, îndrumează pe lingviştii sovietici spre cai noi, cu adevarat marxiste, în cercetarea naturii şi a desvoltării limbii ca un fenomen social precum şi în cercetarea diferitelor tipuri de încrucişări şi inte·acţiuni ale limbilor sau în cercetarea influentei unei limbi asupra alteia.

III

I. V. Stalin aduce lumină şi în conceptia marxista a problemei limbii şi gândirii. „Limba este un mijloc, un instrument cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei, fac schimb de idei şi se înţeleg reciproc. Fiind nemijlocit legată de gândire, limba înregistrează şi fixează în cuvinte şi în combinaţii de cuvinte, în propoziţii, rezultatele activităţii gândirii, succesele omului în munca lui de cunoaştere şi face posibil, în acest fel, schimbul de idei în societatea omenească" [3].

De aceasta se leagă şi definiţia dată de I. V. Stalin conţinutului gramaticii. „Gramatica este rezultatul unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane, un indice al uriaşelor succese ale gândirii" [4]. Aşa dar, limba este cel mai important mijloc de comunicare între oameni, de schimb de idei, de înţelegere reciprocă. Limba fixează succesele activităţii de cunoaştere a societăţii. Limba este direct legată de gândire. Această legătură trebue înţeleasă şi analizată din punct de vedere al logicii materialist-dialectice, al teoriei materialist-dialectice a cunoaşterii.

In lucrarea „Cu privire la unele probleme de lingvistică", I. V. Stalin desvoltată şi adânceşte formula lui Marx despre limbă ca „realitate nemijlocită a gândirii". Aceasta înseamnă că, „realitatea gândirii se manifestă în limbă". „Orice gânduri ar lua naştere în capul omului, ele pot să se nască şi să existe numai pe baza materialului limbii, pe baza ter-

---

1) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistică". „Cu privire la unele probleme în lingvistica", Ed. rusa, pag. 27—28 ; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistica", Ed. P.M.R., pag. 30.

2) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în ligvistica", Ed. rusă, pag. 28 ; Ed. P.M.R.. pag. 30.

2) *Ibidem,* pag. 21, resp. pag. 23.

4) *Ibidem,* pag. 22, resp. pag. 25.

menilor şi frazelor limbii. Gânduri nude, libere de materialul limbii, libere de „materia naturală" a limbi nu există"[1]). Astfel, limba, această „realitate nemijlocită a gândirii' este indisolubil legată de gândire.

Această teză a lui I. V. Stalin cu privire la legătura indisolubilă dintre limbă şi vorbire şi invers, dintre gândire şi limbă, fundată pe profunda caracterizare marxistă a limbii ca un fenomen social, *transpune* problema limbii şi a gândirii pe o nouă bază. Nu întâmplător chiar această teză este desvoltată de I. V. Stalin, în legătură cu definiţia însemnătăţii şi a folosului semanticii. Subliniind importanţa semanticii, I. V. Stalin atrage atenţiunea asupra pericolului de a exagera rolul ei, de a abuza de ea, abuzuri şi exagerări cari au dus pe Marr în mocirla idealismului, la ruperea gândirii de limbă, la recunoaşterea posibilităţii comunicării dintre oameni fără limbă, cu ajutorul gândirii nude, libere de „materia naturală a limbii", liberă de „normele naturii". I. V. Stalin arată că abuzul de semantică, făcut de Marr şi de „elevii săi", duce la denaturarea concepţiei marxiste a legăturii limbii cu gândirea, la ruperea gândirii de limbă, la idealism.

Marr confunda concepţia socială despre lume, adică suprastructura, cu gândirea general umană în desvoltarea ei. Marr spunea: „limba este de neconceput, nu numai fără gândire şi prin urmare fără legile acesteia, dar şi fără o concepţie despre lume" (Vol. I, pag. 334). Marr numeşte gândirea „o construcţie ideologică a vorbirii" (Vol. II, pag. 407). Aşa numitul „moment formal" (adică materialul limbii) a fost sacrificat momentului ideologic, prezentat în mod subiectiv, a fost sacrificat semanticii, — ideologie în variaţiunile ei de clasă. După Marr limba este un „produs al producţiei ideologice" (Vol. II, pag. 434). Marr credea că până şi faimoasele sale patru elemente sunt categorii ale gândirii societăţii primitive, „tocmai ale gândirii care reflectă comunismul primitiv" (Vol. II, pag. 441).

Marr considera într'un mod antiistoric, că de comunismul primitiv este legată gândirea materialist-dialectică, desigur, „pe treapta corespunzătoare a desvoltării ei stadiale, pe treapta primitivă", (Vol. II, pagina 441).

Aici este vorba de o vădită rupere a gândirii de limbă şi de substituirea noţiunii „gândire" noţiunii concepţiei sociale, de clasă, asupra lumii, adică printr'o categorie suprastructurală. Teoria lui Marr porneşte nu dela forma limbii, ci dela ideologia ei, ca funcţie principală a ei, şi o tratează în primul rând pe aceasta". (Vol. I, pag. 280). Marr credea că „nu există o limbă, care să nu aibă un caracter de clasă, şi prin urmare, nu există gândire, care să nu aibă un caracter de clasă". (Vol. III, pag. 91). Apariţia cuvintelor şi a termenilor „de ordin suprastructural" are ca premiză prefaceri corespunzătoare ale însăşi gândirii. „La cine ? la întregul popor ? Nu, mai întâi la clasa dominantă", scria Marr. (Vol. III, pag. 159).

După Marr există „o deosebire calitativă" chiar între gândirea populaţiei orăşeneşti şi a celei săteşti (vezi Vol. III, pag. 99), prin urmare şi în limba lor. Marr a subliniat în repetate rânduri că massele simple „vorbesc într'o limbă care exprimă o altă gândire şi care are chiar o altă conformaţie". Tocmai sub influenţa teoriei lui Marr s'au format concep-

---

1) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în lingvistică". „Cu privire la unele probleme în lingvistică", Ed. rusă, pag. 37; vezi şi „Cu privire la unele probleme de lingvistica", Ed. P.M.R., pag. 9.

ţiile lui V. Kudreavţev, pe care le-a desvoltat în articolul din cadrul discuţiei, articol intitulat „Contribuţii la problema caracterului de clasă al limbii". N. I. Marr, a scris Kudreavţev, „a ridicat pe prim plan lucrul cel mai esenţial din limbă : semantica ei, conţinutul ei, strânsa ei legătură cu gândirea. Exprimând conştiinţa de clasă, limba ea însăşi capătă un caracter de clasă.

Caracterul de clasă al limbii nu se manifestă în structura ei fonetică şi morfologică, ci în conţinutul ei. Aceloraşi cuvinte (de ex. : libertate, egalitate, fraternitate, etc.) burghezia şi proletariatul le atribuie diferite semnificaţii...

Esenţa de clasă a limbii literare ruse dinaintea Revoluţiei se exprima între altele, şi în faptul că după Revoluţia din Octombrie, poporul a eliminat din ea tot ce din punct de vedere ideologic era strain şi inacceptabil pentru ea... Limba noastră a devenit din punct de vedere ideologic, o altă limbă, deosebită de cea dinaintea Revoluţiei" [1],

Marr era gata să dea preferinţă termenului „crearea naturii" faţă de termenul „creaţia vorbirii" (glotogonie). (Vol. III, pag. 104). „Noua teorie a limbii aşează pe prim plan problema acestor schimbări stadiale în tehnica gândirii..." (Vol. III pag. 106). La început au fost „limba manuală şi gândirea manuală" (Vol. III, pag. 107). „...Gândirea a suferit schimbări, multe schimbări, până la stabilirea gândirii logico-formale. Fiecare schimbare îşi avea tehnica ei. Fiecare schimbare cu tehnica ei a lăsat sedimente în gândire" (Vol. III, pag. 109). După Marr, şi aici gândirea este ruptă de limbă. Gândirea este numai o cheie imaginară la analiza paleontologică, pe elemente.

In totală contradicţie cu sine însuşi, Marr vorbeşte la început despre fenomenele limbii ca fenomene ale gândirii, despre funcţiunile şi conţinutul lor, precum şi despre însemnătatea, legile şi tehnica lor (vezi vol. III, pag. 111). Imediat după aceea el afirmă însă : „Gândirea animalelor este o gândire de producţie, fără a fi ruptă de modul de producţie al speciei animale respective". (Vol. III, pag. 117). Este interesant, că în corelaţia dintre limbă şi gândire, Marr a considerat drept o „încălecare" socialistă, momentul în care gândirea precumpăneşte asupra limbii. El scria în felul următor : „...Societatea elaborează foarte târziu gândirea logică şi un sistem corespunzător de glotogonie cu perceperea formal-tehnică a lumii, când *limba-sunet învinge gândirea*, aşa cum clasele dominante deja formate înving pe oamenii muncii — premiza stadiului când *logica formală, apanajul gândirii de clasă, împreună cu clasa care le-a creiat, este înlocuită de gândirea materialist-dialectică a proletariatului, de concepţia* ideologic-tehnologică a lumii, *unde gândirea învinge limba şi o va învinge şi mai mult*, până nu numai sistemul vorbirii sonore va fi desfiinţat în noua societate fără clase, dar va fi creată limba unică tot atât de deosebită şi poate şi mai deosebită de cea sonoră, precum şi cea sonoră se deosebeşte de cea manuală, cu o nouă unealtă de producţie, care va putea să facă din întreaga omenire, care va avea nu numai o gândire unică dar şi un limbaj unic, stăpânul care îşi supune întregul spaţiu şi timp" (vol. III, pag. 118), (subliniat de V. Vinogradov).

Aşa dar Marr presupunea că la fel cum limba liniară sau manuală a fost înlocuită de omenire prin limba sonoră, tot astfel, odată cu vic-

---

1) *V. Kudreavţev*, „Contribuţii la problema caracterului de clasă al limbii", „Pravda" din 13.VI.1950.

toria gândirii asupra limbii, limba sonoră va fi înlocuită de vreo limbă unică a întregii omeniri. După Marr, limba viitoare este „gândirea, care va creşte într'o tehnică liberă de materia naturală. In faţa ei nu va rezista nicio limbă, nici chiar cea sonoră, care este totuşi legată de normele naturii". (Vol. III, pag. 121). Esenţa idealistă a acestei teorii este evidentă. Ea a fost demascată până la capăt de I. V. Stalin.

Confundarea gândirii cu concepţia socială despre lume, cu ideologia, este o urmare inevitabilă a concepţiei greşite despre limbă ca suprastructură a bazei economice. Confundarea limbii cu ideologia se manifestă extrem de concret — după cum arată I. V. Stalin — la reprezentanţii „noii teorii" a limbii, cari caută să se refere la broşura lui Engels „Situaţia clasei muncitoare din Anglia", pentru a dovedi existenţa unei limbi speciale, „de clasă" a burgheziei şi deci să dovedească „caracterul de clasă" al limbii naţionale. Engels se exprimă (în mod figurat), în sensul că, „clasa muncitoare din Anglia a devenit cu timpul un cu totul alt popor decât burghezia engleză", că muncitorii „vorbesc un alt dialect, au alte idei şi concepţii, alte moravuri şi principii morale, altă religie şi politică decât burghezia" [1]). I. V. Stalin explică, că Engels „nu vorbeşte în cazul de faţă despre limbile de clasă", ci, în primul rând, despre ideile, concepţiile, moravurile, principiile morale, religia şi politica de clasă. Este absolut just că ideile, concepţiile, moravurile, principiile morale, religia şi politica burghezilor şi a proletarilor sunt diametral opuse. Dar ce caută aici limba naţională sau „caracterul de clasă" al limbii? Oare existenţa contradicţiilor de clasă în societate, poate servi ca un argument în favoarea „caracterului de clasă" al limbii...?" [2]).

Lucrările lui I. V. Stalin lămuresc în mod esenţial formularea marxistă a problemei referitoare la legătura dintre limbă şi gândire. Ele îndeamnă pe lingviştii şi pe filosofii sovietici să elaboreze în mod aprofundat şi din punct de vedere materialist-dialectic următoarele probleme: limba şi concepţia despre lume, limba şi ştiinţa, gândirea şi ideologia, *depunerile* ideologiilor de clasă în cuvintele limbii literare şi prelucrarea lor semantică de către întregul popor, influenţa reciprocă dintre lexicul întregului popor şi terminologia ştiinţifică, elementele aparţinând întregului popor şi elementele de clasă în semantica limbii, limba şi suprastructurile ideologice.

IV.

Din faptul că N. I. Marr şi discipolii săi încadrau limba şi gândirea legată de ea în rândul fenomenelor de ordin suprastructural rezulta principiul caracterului de clasă al fiecărei limbi. Daltfel, termenul „clasă" şi noţiunile cari îi corespund în teoria lui Marr, nu au avut un conţinut bine definit. In orice caz, „clasa", în concepţia lui Marr, nu are nimic comun cu noţiunea de clasă din filosofia marxism-leninismului.

La discuţia din Bacu, care a avut loc în anul 1932, Marr a obiectat oponenţilor săi: „vă referiţi la înţelegerea marxistă a clasei, dar bineînţeles eu nu am în vedere o astfel de definiţie a clasei atnuci când spun „clasă"... Eu caut un termen şi nimeni nu poate să mi-l indice.

1) *K. Marx* şi *F. Engels*, Opere, Vol. III, pag. 415, Ed. rusă.
2) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în lingvistică", Ed. rusă, pag. 14, Ed. P.M.R., pag. 16.

Când este vorba de o organizaţie colectivă, care nu se bazează pe sânge, folosesc termenul „clasă", iată cum stau lucrurile... Am luat termenul „clasă" şi l-am folosit în alt sens şi dece să n'o fac ? Aceasta este situaţia reală şi nu dorinţa mea de a o opune „clasele" mele, claselor în sensul stabilit de marxism" [1]).

Jonglând cu cuvintele, Marr atribuia un caracter de clasă chiar limbii societăţii fără clase. Această ideie a fost strâns legată la Marr de ipoteza sa asupra legăturii dintre limba sonoră primitivă cu magia şi cu „clasa" magilor-preoţi. Crearea limbii a decurs, potrivit concepţiei lui Marr, nu pe făgaşurile întregului popor, ci pe făgaşuri de clasă sau de castă" (Vol. III, pag. 74). „Nevoia unei limbi sonore a apărut odată cu formarea germenilor diferenţierii de clasă, când, în legătură cu magia, a luat naştere o grupare specială cu acţiuni magice secrete cari se exprimau prin dansuri, cântece şi jocuri, unde în procesul strigătelor ritmice au început să se separe consonanţe articulate, complexe articulate ale viitoarelor sunete individuale, cuvinte-simboluri cu înţeles magic". (Vol. IV, pag. 59).

In concepţia lui Marr „vorbirea sonoră"... s'a răspândit mult timp în cadrul clasei, aşa cum s'a întâmplat mai târziu, după inventarea scrierii — cu ştiinţa de carte". (Vol. IV, pag. 60). Tot aici Marr scrie : „Cultura de clasă, făcându-şi selecţiunea, a dus desvoltarea unor limbi, a limbilor de stat, a aşa numitelor limbi naţionale — în realitate şi ele limbi de clasă — până la ultimele trepte ale desvoltării, până la sistemele cele mai desvoltate, lepădând în calea ei interesele de limbă ale altor clase, deja fără apărare, deşi folosite" (Vol. IV, pag. 60). Până şi această teză a lui Marr este diametral opusă teoriei marxiste a legiior desvoltării istorice a limbii.

Chiar atunci când se referă la societatea primitivă, fără clase, Marr vorbeşte despre „tipurile claselor dominante de ordin preistoric, care au concentrat toate formele magiei în mâinile lor : printre mijloacele de dominaţie ale acestor clase dominante era şi cunoaşterea vorbirii sonore, care pe atunci avea o semnificaţie magică" (Vol. III, pag. 196).

Vorbirea sonoră a avut dela început şi în tot cursul existenţei ei un caracter de clasă, afirmă Marr. Marr foloseşte noţiunile şi termenii „limba feudală", „limba burgheză" şi chiar „limba oamenilor muncii" pentru a desemna diferite tipuri istorice ale limbii „de clasă". Folosind într'un sens foarte larg, nedeterminat din punct de vedere istoric şi nemarxist termenul „limbă naţională", el respinge însăşi noţiunea de limbă naţională, în afara castelor sau claselor, ca o noţiune — chipurile — neştiinţifică. „Nici în Armenia, nici în Peninsula Apuseană, nici în genere undeva în Europa, — scrie Marr, — nu a fost şi nici nu a putut să fie o altă limba naţională în antichitate decât limba socială, de clasă. Intr'un cuvânt, tratarea vreunei limbi a unei aşa numite culturi naţionale ca vorbirea maternă de massă a întregii populaţii, este neştiinţifică şi nerealistă, limba naţională în afara castelor, în afara claselor fiind deocamdată o ficţiune" (Vol. II, pag. 197).

Datorită faptului că Marr căuta să atribue termenul „limbă de clasă" tuturor tipurilor şi varietăţilor vorbirii sociale, în teoria sa nu a existat nici n'a putut să existe o distincţie între limba întregului popor şi dialect. După Marr, dialectul este o creaţie de clasă a vorbirii,

---

1) *N. I. Marr*, „In jurul discuţiei dela Bacu referitoare la iafetidologie şi marxism", pag. 39.

ca şi limba. In procesul încrucişării limbilor, limba de clasă poate să se transforme, după părerea lui Marr într'un „dialect de clasă", al unei alte limbi, iar după aceea, în condiţii favorabile, poate din nou să devină o „limbă de clasă" aparte.

Teoria caracterului de clasă al limbii, desvoltată de Marr, a împiedicat pe mulţi lingvişti sovietici, să-şi însuşească şi să aplice în mod creator învăţătura lui V. I. Lenin şi I. V. Stalin despre limbile naţionale, despre construirea şi desvoltarea lor. Unii filologi sovietici au început să propovăduiască că, în perioada premergătoare apariţiei limbilor naţionale, de exemplu în perioada feudalismului, societatea care vorbea aceeaşi limbă se asemăna cu un „sac cu dialecte" ; nu exista pe atunci, — afirmau ei — nici o limbă comună întregului popor. Dialectul unui anumit domeniu feudal, închis în sine şi mai mult sau mai puţin delimitat de alte dialecte, era considerat o categorie a comunităţii de limbă feudale. Sub feudalism, limbile comune erau — potrivit acestei concepţii — comune numai pentru clasa dominantă, şi numai limba naţională apare şi se desvoltă ca o limbă, care pretinde să devină comună tuturor claselor societăţii, adică generală, după cum şi burghezia, care a creiat limba naţională, apare şi se desvoltă ca o clasă, care pretinde că reflectă interesele întregii societăţi. Dar limba naţională care tinde să devină comună tuturor claselor societăţii, a rămas în esenţa ei limbă de clasă a burgheziei, adică limba naţională era prezentată ca un fel de dialect de clasă al burgheziei. In această ordine de idei, apare problema limbii proletariatului, ca limbă cu adevărat comună pentru întreaga societate.

Aceste concepţii vulgare, antimarxiste în fond, ce-i drept uneori suferind schimbări destul de importante, erau expuse în cursurile introductive în filologie şi chiar în lucrările de specialitate ale diferiţilor ligvişti sovietici. Se scria, de ex., precum urmează: „Observarea directă a limbii societăţii capitaliste moderne ne convinge că în ea există o diferenţiere, determinată de raporturile de clasă. Alături de *limba claselor dominante,* care este limba dominantă a societăţii respective, găsim alte *dialecte sociale: diverse graiuri ţărăneşti, limbajul uzual mic burghez, limba muncitorilor,* cu un colorit dialectal. In fond, semnul caracteristic al desvoltării limbii în societatea capitalistă este caracterul ei principal *bilingv,* limbii unice a clasei dominante limbii „comune", „naţionale", „literare", după terminologia insuficient de precisă i se opun dialectele fărâmiţate teritorial ale grupelor sociale subordonate (ţărănimea, mica burghezie dela oraşe, în parte proletariatul — în special la începutul desvoltării sale, când nu a pierdut încă legăturile de trai cu ţărănimea şi mica-burghezie)" [1]).

In „Introducerea în lingvistică" de R. O. Schor şi N. S. Cemodanov, legile istorice ale desvoltării limbii sunt prezentate în felul următor:

Pentru societatea dinaintea apariţiei claselor sunt caracteristice deosebirile de limbă ale diferitelor grupuri de vârstă şi de sex. „Limba fiecărui grup de vârstă îşi are vocabularul propriu, prohibit celorlalte grupuri. Femeile formează un grup aparte. Din această cauză, în multe triburi, femeile nu au dreptul să pronunţe cuvinte masculine. In urma acestui fapt ia naştere o limbă *feminină* aparte". (Ciuccii au până în

1) *V. M. Jirmunschi,* „Limba naţională şi dialectele sociale'. Ed. Hudojestoenraia literatura, Leningrad, 1936, pag. 6.

prezent două limbi: una masculină şi una feminină). Despre o limbă comună nici nu poate fi vorba în această epocă.

In perioada gentilică există o nouă „lege a existenţei limbii: în momentul constituirii de mari unităţi tribale, fiecare limbă apare în faţa noastră sub forma unui grup de dialecte tribale strâns legate între ele, şi nu sub forma unei limbi comune unice".

In societatea mai desvoltată, în cea antică, sclavagistă şi feudală, se formează oarecum o limbă comună, aşa numita „koyne". Dar şi această limbă unică, unificată, constitue doar un strat subţire, care se depune numai superficial, într'un strat subţire, peste dialectele tribale.

„...Forma principală a existenţei limbii în societatea feudală o constitue graiurile teritoriale locale". Societatea feudală dispune şi de limba scrisă, care nu este accesibilă decât unui strat foarte puţin numeros al claselor dominante, mai ales clerului (o limbă specială a cultului). Deaceea, de pildă, „în documentele vechi ruse se pot deosebi trăsăturile dialectelor din Pscov, Novgorod, Moscova, dar *nu se poate vorbi despre o limbă literată rusă în general*".

Pe măsura desvoltării elementelor culturii burgheze, micile dialecte încep să se unifice. Dar „alături de tendinţa spre unificare, se produce în epoca feudală, *diferenţierea dialectelor diferitelor straturi sociale...*". „...In locul categoriilor istorice, cari caracterizează etapele mai vechi în desvoltarea limbii şi a societăţii, — în locul dialectelor *teritoriale* din perioada *feudalismului* şi al dialectelor *tribale* din perioada *orânduirii gentilice*", apare, în epoca capitalismului, limba naţională.

Odată cu apariţia naţiunii în perioada decăderii feudalismului şi a naşterii capitalismului, *limba literară* continuând să se constitue pe baza limbii vorbite a poporului, *capătă un caracter de limbă naţională a întregului popor*" [1].

Dar unitatea limbii naţionale în condiţiile societăţii capitaliste este în mare măsură o unitate fictivă întrucât, după cum arată autorii „Introducerii în lingvistică", după cuvintele lui Lenin „există două culturi naţionale în fiecare cultură naţională". Caracterul de clasă al limbii naţionale burgheze pare evident autorilor „Introducerii în lingvistică".

Se înţelege dela sine că înfăţişându-se astfel procesul desvoltării istorice a limbii, dialectologia, adică studiul dialectelor, în special al dialectelor de clasă, devine baza principală a istoriei limbii.

Idei analoage au fost desvoltate de profesorul N. S. Cemodanov şi în articolul publicat în cadrul discuţiei în „Pravda", ,23 Mai 1950 şi intitulat „Căile de desvoltare ale lingvisticei sovietice". Aici profesorul N. S. Cemodanov a căutat să demonstreze că caracterul „de clasă" al limbii decurge din „teoria marxist-leninistă a limbii ca o suprastructură socială". Pentru a confirma această ideie antimarxistă el aduce citate greşit înţelese din „Ideologia germană" a lui Marx şi Engels (Opere, Vol. IV, pag. 210), din lucrarea lui F. Engels „Situaţia clasei muncitoare în Anglia" (Ibidem, Vol. III, pag. 554, 415), se referă la învăţătura lui Lenin despre cele două culturi în fiecare cultură naţională, la învăţătura lui Stalin despre caracterul de clasă al naţiunilor burgheze şi la broşura lui P. Lafargue „Limba franceză înainte şi după revoluţie". In legătură cu aceasta, sunt semnificative următoarele raţionamente ale prof. N. S.

---

1) *R. O. Schor* şi *N. S. Cemodanov*, „Introducere în lingvistică", pag. 211 până la 220.

Cemodanov: „In Anglia medievală, feudalii exploatatori au vorbit timp de secole limba franceză, în timp ce poporul exploatat folosea dialectele anglo-saxone. Oare în Germania feudală poezia cavalerească nu oglindea limba vorbită de casta cavalerilor? Insfârşit, dacă considerăm istoria desvoltării limbii ruse, oare nu contradicţiile de clasă erau acelea care determinau deosebirea dintre limba nobilimii, cea a intelectualităţii (raznocinţe democratice şi cea a ţărănimii din sec. al XIX-lea, etc.?) [1]).

Concepţii în fond foarte apropiate cu privire la natura de clasă a limbii şi la legile de desvoltare istorică a limbii au fost expuse în cursul discuţiei în jurul problemelor de lingvistică de V. Cudreavţev. El a scris în articolul său mai sus citat: „Intrucât limba şi gândirea constitue o unitate dialectică, conştiinţa de clasă se manifestă în mod inevitabil şi în limbă, formând diferenţierea de clasă a acesteia". Este interesantă fraza sa cu privire la limba „nobilimii feudale franceze" din sec. al XVIII-lea şi la pronunţatele deosebiri cari existau între această limbă şi cea a „burgheziei şi a ţărănimii franceze": „Nobilimea *în mod ostentativ nu vroia să înţeleagă* (subliniat de V. Vinogradov) limba burgheziei şi a meseriaşilor şi o dispreţuia". Sunt deasemeni caracteristice raţionamentele lui V. Cudreavţev cu privire la caracterul de clasă al limbii naţionale: „In măsura în care în orânduirea capitalistă există clase şi o ascuţită luptă de clasă, în aceeaşi măsură există şi o conştiinţă de clasă care se oglindeşte în limbă. In societatea împărţită în clase, limba naţională, exprimând ideologia socială şi practica socială, capătă şi o diferenţiere de clasă. Conştiinţa de clasă se reflectă în cele mai diverse forme înlăuntrul limbii naţionale comune" [2]).

I. V. Stalin desvălue într'un mod extrem de simplu şi convingător esenţa greşită, antimarxistă. a acestor concepţii asupra legilor mişcării istorice a limbii. Aceste concepţii sunt organic legate de recunoaşterea caracterului de clasă al limbii şi rezultă direct din interpretarea limbii ca o suprastructură a bazei. I. V. Stalin subliniază în primul rând faptul că în orânduirea gentilică primitivă, care nu cunoscuse clasele, nu putea exista fireşte, nici limba de clasă — „acolo limba era comună, unică pentru întreaga colectivtate" [3]). Aceeaşi comunitate a limbii see stabileşt şi pentru toate perioadele de desvoltare a societăţii împărţite în clase. „In ce priveşte desvoltarea dela limbile gentilice la limbile triburilor, dela limbile triburilor la limbile popoarelor şi dela limbile popoarelor la limbile naţionale, pretutindeni, în toate etapele de desvoltare, limba, ca mijloc de comunicare între oameni în societate, a fost comună şi unică pentru societate, servind în egală măsură pe membrii societăţii, indiferent de poziţia lor socială" [4]). I. V. Stalin arată că imperiile din perioada sclavagistă şi din cea medievală (de pildă imperiul lui Cirus şi Alexandru cel Mare sau imperiul lui Cesar sau al lui Carol cel Mare) nu aveau şi nu puteau să aibă o limbă unică pentru imperiu şi înţeleasă de toţi membrii lui. Dar aceasta se explică prin faptul că ele „reprezentau un conglomerat de triburi şi de popoare care îşi

---

1) *Prof. Cemodanov N.*, „Căile de desvoltare ale lingvisticii sovietice", „Pravda" din 23 Mai 1950.

2) *V. Cudreavţev,* „Cu privire la caracterul de clasă al limbii".

3) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistică", „Cu privire la unele probleme de lingvistica", Ed. rusă, pag. 10; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistica", Ed. P.M.R., pag. 12.

4) *Ibidem.*

trăiau viața lor proprie și avea fiecare limba lui" [1]). Prin urmare aici nu există nici o contradicție cu principiul marxist al comunității și unității limbii pentru întreaga societate. „Istoria spune că limbile acestor triburi și popoare nu aveau un caracter de clasă, ci erau ale întregului popor, comune pentru fiecare trib și popor și înțelese de ele" [2]).

„...Odată cu apariția capitalismului, cu lichidarea fărămițării feudale și crearea unei piețe naționale, popoarele s'au desvoltat, devenind națiuni, iar limbile popoarelor, limbi naționale. Istoria spune că limbile naționale nu au un caracter de clasă, ci sunt limbi ale întregului popor, comune pentru membrii națiunilor și unice pentru națiuni", — spune I. V. Stalin [3]).

Așa dar, în opoziție cu concepțiile larg răspândite în lingvistica sovietică asupra lipsei unei limbi comune înainte de epoca de constituire a limbii naționale și asupra caracterului de clasă al oricărei limbi, I. V. Stalin fundamentează din punct de vedere istoric teza marxistă de bază că în toate etapele de desvoltare ale societății împărțită în clase „limba ca mijloc de comunicare între oameni în societate servește în egală măsură toate clasele societății și manifestă din acest punct de vedere un fel de indiferență față de clase" [4]). Sarcina principală a istoriei limbii trebue să constea tocmai în studiul desvoltării istorice a limbii întregului popor, dela limba gentilică sau dela limbile gentilice la limba tribului sau la limbile triburilor, dela limba tribului sau dela limbile triburilor la limba popoarelor *) și dela limba popoarelor la limba națională.

In legătură cu aceasta suferă o radicală schimbare concepția înrădăcinată până în prezent la noi cu privire la raportul și la influența reciprocă între istoria generală a limbii și dialectologie. Insăși noțiunea de dialect se cerea precizată. I. V. Stalin arată că înainte de constituirea limbii naționale, alături de limba comună existau dialecte, graiuri locale, „dar limba unică și comună a tribului sau a poporului prevala și le subordona sieși" [5]). La fel și limba națională este forma cea mai înaltă căreia îi sunt supuse dialectele ca forme inferioare. Graiurile locale, dialectele teritoriale, au structura lor gramaticală și fondul lor principal de cuvinte. Prin aceasta ele se deosebesc net de dialectele sau jargoanele de clasă. Din această cauză : limba națională se formează și se desvoltă uneori pe baza dialectelor populare locale. Dar trebue să facem o deosebire hotărîtă între dialectele teritoriale populare și dialectele sau jargoanele de clasă, în privința structurii și a rolului lor social.

In legătură cu studiul dialectelor de clasă în raport cu limba comună a întregului popor se ridică problema caracterului de clasă în limbă, cu alte cuvinte studiul ramificațiilor de clasă ale limbii naționale a întregului popor. Deși limba este a întregului popor și nu are un caracter de clasă, deși ea servește toate clasele societății și manifestă în această privință un fel de indiferență față de clase, „oamenii, — după cum arată I V. Stalin, — diferitele grupuri sociale, clasele sunt departe de a fi indiferente față de limbă. Ele se străduesc să folosească limba în intere-

———————

1) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistică". „Cu privire la unele probleme de lingvistica".
2) *Ibidem.*
3) *Ibidem.*
4) *Ibidem.*
*) In textul rusesc *Narodnosto.*

sul lor, să-i impună vocabularul lor specific, termenii lor specifici, expresiile lor specifice" [1]). Astfel iau naştere dialectele şi jargoanele de clasă

I. V. Stalin subliniază imposibilitatea, inadmisibilitatea de a confunda noţiunile limbă şi dialect sau jargon de clasă. Această confuzie era tipică pentru mulţi reprezentanţi ai lingvisticei sovietice. „In literatură, — scrie I. V. Stalin — aceste dialecte şi jargoane sunt adesea calificate în mod greşit ca limbi : „limba nobiliară", „limba burgheză", în opoziţie cu „limba proletară", „limba ţărănească". Pornind de aici, oricât ar părea de straniu, unii din tovarăşii noştri au ajuns la concluzia că limba naţională este o ficţiune, că în realitate, există doar limbi de clasă" [2]).

I. V. Stalin desvălue profunda deosebire calitativă socială şi structurală dintre limbă şi dialectul de clasă. Specificul limbii, baza ei, constă în structura gramaticală şi în fondul principal de cuvinte. Dialectele şi jargoanele de clasă nu au aceste trăsături caracteristice ale limbii întregului popor. Ele împrumută structura gramaticală şi fondul principal de cuvinte din limba întregului popor. Afară de aceasta, dialectele şi jargoanele de clasă au o sferă îngustă de circulaţie socială. Astfel, mai ales straturile superioare ale claselor avute, care s'au rupt de popor şi îl urăsc — aristocraţia nobiliară, păturile superioare ale burgheziei — se caracterizează prin tendinţa de a-şi crea dialectele şi jargoanele lor de clasă. Aceste dialecte şi jargoane de clasă nu pot fi folosite deloc ca mijloc de comunicare între oameni pentru întreaga societate, ele „reprezintă ramificaţii ale limbii naţionale a întregului popor, sunt lipsite de orice independenţă lingvistică şi sunt sortite să vegeteze. A crede că dialectele şi jargoanele pot să se desvolte în limbi de sine stătătoare, capabile să înlăture şi să înlocuiască limba naţională, înseamnă a pierde perspectiva istorică şi a părăsi poziţiile marxismului" [3]). I. V. Stalin arată că dialectele şi jargoanele de clasă se caracterizează printr'o adunătură de cuvinte specifice care oglindesc gusturile specifice ale mediului social respectiv, şi într'un anumit număr de expresii şi întorsături de frază specifice, precum şi uneori printr'un număr oarecare de cuvinte străine.

In lucrarea „Cu privire la unele probleme de lingvistică" I. V. Stalin explică că limba posedă foarte puţine asemenea cuvinte şi expresii specifice de clasă, precum şi foarte puţine cazuri de deosebiri în semantică : abia un procent din întregul material al limbii"... tot restul, massa covârşitoare a cuvintelor şi expresiilor, ca şi semantica lor, sunt *comune* tuturor claselor societăţii" [4]). Deci „existenţa cuvintelor şi expresiilor specifice şi cazurile de deosebire în semantica limbii nu desmint, ci, dimpotrivă, confirmă existenţa şi necesitatea limbii unice a întregului popor" [5]).

---

1) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistică". „Cu privire la unele probleme de lingvistică". Ed. rusă, pag. 1! ; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică". Ed P.M.R. pag. 13.

2) *Ibidem.* Ed. rusă, pag. 12; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică", Ed. P.M.R., pag. 14.

3) *Ibidem,* ed. rusă, pag. 12—13, Ed. P.M.R., pag. 14—15.

4) *Ibidem,* Ed. rusă, pag. 38; vezi şi „Cu privire la unele probleme de lingvistică". Ed. P.M.R., pag. 10.

5) *Ibidem.*

I. V. Stalin stabileşte adevăratele principii marxiste pentru construirea istoriei limbii şi desvălue legile autentice ale mişcării istorice a limbii. Ideile desvoltate în diversele teorii ale lingvisticei generale sovietice înainte de apariţia lucrărilor lui I. V. Stalin asupra principalelor probleme ale lingvisticei marxiste, sunt foarte depărtate de acestea. In legătură cu aceasta, I. V. Stalin supune unei subtile analize marxiste citatele din operele lui Marx, Engels, Lenin şi din propria sa lucrare „Leninismul şi problema naţională" la care se refereau „elevii" lui N. I. Marr pentru a dovedi „caracterul de clasă" al limbii (vezi de pildă art. lui N. S. Cemodanov „Căile de desvoltare a lingvisticii sovietice" precum şi „Introducere în lingvistică" de R. O. Schor şi N. S. Cemodanov). Analizând articolul lui Marx „Sfântul Max", în care unii lingvişti sovietici vedeau o indicaţie asupra existenţei unei limbi speciale proprii a burgheziei şi prin urmare, o dovadă a „caracterului de clasă" al limbii. I. V. Stalin desvălue în mod foarte clar şi convingător faptul că reprezentanţii „noii teorii" a limbii „au denatura poziţia lui Marx", că Marx nu considera deloc limba burghezului o limbă la fel cu limba naţională, cu o structură de ligvistică specifică. „Marx a vrut pur şi simplu să spună că burghezii au spurcat limba naţională unică prin lexicul lor mercantilist, că deci burghezii au jargonul lor mercantilist" [1]). I. V. Stalin supune unei analize tot atât de profunde afirmaţiile lui Engels despre dialectul clasei muncitoare engleze şi ale lui P. Lafargue despre limbajul artificial prin care se deosebea aristocraţia franceză, şi dovedeşte că nici aceste afirmaţii nu pot servi ca argument în favoarea „caracterului de clasă" al limbii.

I. V. Stalin analizează în mod deosebit de amănunţit referirea la faptul că într'o vreme în „Anglia, feudalii englezi au vorbit „timp de secole" limba franceză, în timp ce poporul englez vorbea limba engleză ; această împrejurare ar constitui un argument în favoarea „caracterului de clasă" al limbii şi împotriva necesităţii unei limbi a întregului popor. Dar acesta nu este un argument, ci o anecdotă" [2]), — observă I. V. Stalin.

Putem oare să credem că „feudalii englezi şi poporul englez se înţelegeau între ei „timp de secole" prin interpreţi, că feudalii englezi nu se foloseau de limba engleză, că nu exista pe atunci o limbă engleză a întregului popor, că limba franceză reprezenta pe atunci în Anglia ceva mai mult decât o limbă de salon cu circulaţie doar în cercul îngust al vărfurilor aristocraţiei engleze" ? [3]).

I. V. Stalin compară cu acest fapt timpul când aristocraţii ruşi făceau paradă de limba franceză la curtea ţarului şi în saloane, mai ales începând cu sfârşitul sec. al XVIII-lea. „Inseamnă aceasta că pe atunci nu exista în Rusia o limbă rusă a întregului popor ? Că atunci limba întregului popor era o ficţiune, iar „limbile de clasă" o realitate ?" [4]).

In afară de confuzia dintre limbă şi suprastructură, I. V. Stalin relevă în aceste raţionamente şi o altă greşală esenţială. Această greşală

---

1) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistică". „Cu privire la unele probleme de lingvistică". Ed. rusă, pag. 13 ; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică". Ed. P.M R., pag. 15.

2) *Ibidem,* Ed .rusă, pag. 15. Ed. P.M.R., pag. 17.

3) *Ibidem,* Ed. rusă, pag. 15—16; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică". Ed. P.M.R., pag. 18.

4) *Ibidem,* pag. 16, Ed. P.M.R., pag. 18.

constă în interpretarea luptei de clasă ca o desmembrare a societăţii, ca o rupere a tuturor legăturilor dintre clasele antagoniste. In acest caz, desigur, nici nu poate fi vorba despre o limbă naţională a întregului popor. Se crează iluzia dominaţiei „limbii de clasă", având chiar o gramatică specială „de clasă". Dar această interpretare nu este decât o concepţie primitiv-anarhică care nu are nimic comun cu marxismul. „Lupta de clasă „oricât ar fi de ascuţită", nu poate să ducă la destrămarea societăţii" [1]). Atât timp cât există capitalismul, „burghezii şi proletarii vor fi legaţi între ei prin toate firele economiei ca părţi ale unei societăţi capitaliste unice" [2]).

La fel, I. V. Stalin dovedeşte absoluta lipsă de temei a referirii la teza lui Lenin despre existenţa a două culturi — burgheză şi proletară — în condiţiile capitalismului, ca argument în favoarea „caracterului de clasă" al limbii. Greşala constă aici în faptul că „ei identifică şi confundă limba cu cultura. Dar limba şi cultura sunt două lucruri diferite. Cultura poate fi şi burgheză şi socialistă, în timp ce limba, ca mijloc de comunicare, este totdeauna limba întregului popor şi ea poate servi atât cultura burgheză cât şi cea socialistă" [3]). Această greşală decurge iarăş din confundarea limbii cu suprastructura căci „cultura, în ceeace priveşte conţinutul ei, se schimbă cu fiecare nouă perioadă de desvoltare a societăţii, în timp ce limba rămâne în esenţă aceeaşi în decursul câtorva eerioade, servind în egală măsură atât cultura nouă cât şi cea veche" [4]).

Aşa dar, dovedind esenţa greşită, antimarxistă a formulei despre „caracterul de clasă al limbii", I. V. Stalin a arătat profunda deosebire calitativă dintre limbă şi dialectul de clasă, indicând căile cu adevărat marxiste de cercetare a istoriei limbii. In această legătură de idei, trebuesc răsturnate radical toate concepţiile cari s'au format în lingvistica sovietică cu privire la istoria limbii. Toate principalele noţiuni ale studiului istoriei limbii se cer radical reconsiderate în lumina indicaţiilor lui I. V. Stalin. Sarcina lingviştilor sovietici este de a descoperi adevăratele legi istorice de desvoltare ale fiecărei limbi studiate.

V

Invăţătura lui I. V. Stalin despre legile desvoltării istorice a limbii întregului popor, despre deosebirea calitativă dintre limbă şi dialectul, jargonul de clasă, despre limbă şi cultură, este organic legată de noua interpretare a structurii limbii, a specificului ei. I. V. Stalin vede esenţa limbii, a specificului ei în structura gramaticală şi în fondul principal de cuvinte. Gramatica şi fondul principal de cuvinte se crează de popor în decursul veacurilor. Ele sunt foarte stabile, mai ales structura gramaticală. Din moment ce nu există limbi de clasă, nu există nici gramatici de clasă. Gramatica nu o crează clasa, ci poporul. Prin urmare trebue să considerăm ca o rătăcire antimarxistă a lui Marr tendinţa lui de a deduce categoriile gramaticale din raporturile de clasă, din concepţia despre lume de clasă şi chiar din baza materială.

———————

1) *I. Stalin.* „Cu privire la marxism în lignvistică". „Cu privire la unele probleme de lingvistica". pag. 18, Ed. P.M.R., pag. 20.

2) *Ibidem,* pag. 17, Ed. P.M.R., pag. 19.

3) *Ibidem,* Ed. rusă, pag. 18; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică". Ed. P.M.R., pag. 20—21.

4) *Ibidem,* pag. 20, Ed. P.M.R., pag 22.

Pe baza acestor date pare ridicolă şi lipsită de seriozitate lupta reprezentanţilor „noii teorii' a limbii împotriva „formalismului" adică împotriva explicării formelor şi a categoriilor gramaticale în lumina logicii dialectice, dar fără vreo încercare de a găsi în ele oglindirea nemijlocită a concepţiei sociale despre lume, a ideologiei de clasă. N. I. Marr considera chiar categoriile gramaticale ale limbii ca o suprastructură ideologică şi căuta să deducă schimbările lor din schimbările petrecute în bază. Dar structura gramaticală a limbii fiind produsul unui şir întreg de epoci, treşte incomparabil mai mult decât orice bază şi orice suprastructură. Structura gramaticală a limbii este a întregului popor. Dialectele şi jargoanele de clasă nu au structura lor gramaticală proprie, ele o iau din limba întregului popor. Nu există gramatici speciale de clasă. „Numai ignoranţa în problemele marxismului şi complecta neînţelegere a naturii limbii — spune I. V. Stalin — pot sugera unora dintre tovarăşii noştri basmul destrămării societăţii, al limbilor „de clasă", al gramaticilor „de clasă" [1]). Structura gramaticală a limbii, ca şi fondul principal de cuvinte, „nu este creată de o singură clasă, oricare ar fi ea, ci de întreaga societate, de toate clasele societăţii prin eforturile a sute de generaţii" [2]).

In limbă, ca mijloc de comunicare, de schimb de idei între oameni, structura gramaticală joacă un rol şi mai important decât fondul principal de cuvinte. „Fiind nemijlocit legată de gândire, limba înregistrează şi fixează în cuvinte şi în combinaţii de cuvinte, în propoziţii, rezultatele activităţii gândirii, succesele omului în munca lui de cunoaştere şi face posibil, în acest fel, schimbul de idei în societatea omenească" [3]). Tocmai datorită gramaticii „limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelişul material al limbii" [4]). Astfel, în lumina teoriei materialist-dialectice a cunoaşterii şi în lumina logicii materialist-dialectice, se adânceşte înţelegerea însemnătăţii creatoare şi filosofice a gramaticii.

I. V. Stalin indică adevăratele căi marxiste şi trasează sarcinile cercetătorilor în domeniul gramaticii, dând o clară, precisă şi complectă definiţie a esenţei şi conţinutului gramaticii. „...Făcând abstracţie de particular şi concret, atât în cuvinte cât şi în propoziţii, gramatica ia acel element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor şi a îmbinărilor lor în propoziţii şi construeşte din acel element comun reguli gramaticale, legi gramaticale" [5]). I. V. Stalin face în această privinţă o comparaţie între gramatică şi geometrie, „care îşi stabileşte legile făcând abstracţie de obiectele concrete, considerând obiectele drept corpuri neconcrete şi stabilind relaţiile dintre ele nu ca relaţii concrete ale unor obiecte concrete, ci ca relaţii între corpuri în general lipsite de orice caracter concret" [6]). Potrivit cerinţei metodei dialectice, bunăoară în gramatica limbii ruse moderne, toate categoriile şi formele trebuesc prezentate nu în mod separat sau izolat, ci în legăturile, în influenţele reciproce

---

1) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în lingvistică". „Cu privire la unele probleme de lingvistică". Ed. rusă, pag. 18; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică". Ed. P.M.R., pag. 20.

2) *Ibidem*, pag. 5, Ed. P.M.R., pag. 7.

3) *Ibidem*, pag. 21, Ed. P.M.R., pag 23.

4) *Ibidem*, pag. 22, Ed. P.M.R., pag. 24.

5) *Ibidem*, Ed. rusă, pag. 22. Vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică", Ed. P.M.R., pag. 25.

6) *Ibidem*, pag. 23, Ed. P.M.R., pag. 25.

şi în relaţiile reciproce dintre ele, ca „rezultatul unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane, un indice al uriaşelor succese ale gândirii" [1]).

Studiul istoric al structurii gramaticale a limbii, întocmirii unei gramatici istorice, nu i se poate aplica deloc principiul exploziilor stadiale, al prefacerilor calitative brusce şi subite. Structura gramaticală se desvoltă, ca şi fondul principal de cuvinte al limbii, „pe calea desvoltării şi perfecţionării elementelor fundamentale ale limbii existente" [2]). „Elaborată în decursul epocilor şi intrată în carnea şi sângele limbii, structura gramaticală se schimbă şi mai încet decât fondul principal de cuvinte. Cu timpul ea suferă, desigur, schimbări. Ea se perfecţionează, îşi îmbunătăţeşte şi îşi precizează regulile şi se îmbogăţeşte cu reguli noi, dar principiile structurii gramaticale se păstrează în decursul unei perioade de timp foarte îndelungate, deoarece ele — după cum arată istoria — pot servi cu succes societatea în decursul unui şir de epoci" [3]).

Aceste principii ale structurii gramaticale a limbii nu sunt creaţia vreunei baze şi nu sunt supuse unor schimbări radicale autnci când se lichidează această bază. „...Naşterea şi lichidarea nu numai a unei singure baze şi a suprastructurii ei, ci şi a mai multor baze şi a suprastructurilor corespunzătoare, nu duce, în istorie, la lichidarea limbii date, la lichidarea structurii ei şi la naşterea unei limbi noi, cu un nou fond de cuvinte şi cu o nouă structură gramaticală" [4]).

Aşa dar teoria formulată de Marr şi de adepţii săi cu privire la schimbările calitative frecvente, aproape neîntrerupte în gramatica limbii, cu privire la legătura acestor schimbări cu schimbările din orânduirea socială, din baze şi suprastructură, trebue respinsă ca o teză antimarxistă. Pentru reprezentanţii aşa numitei „teorii noi" a limbii erau tipice astfel de declaraţii : „sintaxa, ca şi totul în limbă, se găseşte în mişcare, normele ei se schimbă căpătând însuşiri calitative cu totul diferite" [5]), sau : „după destrămarea cuvântului-propoziţiune, după explozia lui care a dat structură propoziţiunii, s'au format în limbile din Asia de Nord două construcţiuni de propoziţiuni şi de forme verbale" [6]), etc.

Ei aplicau în mod mecanic la istoria structurii gramaticale a limbii, cerinţa metodei dialectice de a considera natura ca o stare de mişcare şi de schimbare neîntreruptă, de înoire şi de desvoltare neîntreruptă [7]).

Pe de altă parte, după Marr, chiar morfologia limbii ca suprastructură exprimă şi oglindeşte gândirea de clasă, conştiinţa de clasă. „...Legile semanticii afectează mai adânc esenţa morfologiei, deoarece ar fi insuficient să spunem că în morfologie se oglindeşte numai starea organizării sociale, — însăşi starea constituirii acestei organizări şi a ideilor ei sociale se oglindeşte în morfologie" (vol. I, pag. 190). După afirmaţia lui Marr, apartenenţa „diferitelor sisteme morfologice la diferite perioade de glotogonie se bazează, desigur, pe un anumit tip de tehnică, de economie şi de structură socială, nu direct, ci prin intermediul gândirii" (vol.

---

1) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistică". „Cu privire la unele probleme de lingvistică", pag. 22. Ed. P.M.R., pag. 25.

2) *Ibidem,* pag. 25, Ed. P.M.R., pag. 28.

3) *Ibidem,* Ed. rusă, pag. 24 ; vezi şi „Cu privire la marxism în ligvistică", Ed. P.M.R., pag. 26.

4) *Ibidem,* pag. 7, Ed. P.M.R., pag. 9.

5) *I. I. Mescianinov.* „Lingvistica generală", 1940, pag. 132.

6) *Ibidem,* pag. 158.

7) *Ibidem,* pag. 110.

III, pag. 70) (adică a concepţiei de clasă despre lume după părerea lui N. I. Marr).

Prin învăţătura sa asupra limbii şi asupra structurii ei gramaticale, I. V. Stalin eliberează gramatica de balastul subiectiv idealist care i-a fost atribuit în mod arbitrar de Marr şi de adepţii săi. I. V. Stalin indică adevăratul conţinut al gramaticii, îndemnându-ne să o studiem ca pe un produs istoric complex al unei serii de epoci, ca pe un rezultat al unei îndelungate munci de abstractizare a minţii umane.

Problemele gramaticii istorice a fiecărei limbi din cele studiate de către lingviştii sovietici, precum şi cercetările pe tărâmul gramaticilor istorice comparate ale sistemelor (familiilor) de limbi înrudite, trebue să ocupe locul cuvenit în problematica şi în activitatea concretă a lingviştilor noştri. Prin învăţătura sa asupra gramaticii, I. V. Stalin ne îndeamnă ca, însuşindu-ne metoda dialectică, să analizăm fenomenele şi categoriile gramaticale, în deplină concordanţă cu conţinutul lor, cu natura lor gnoseologică sau de gândire şi să nu silim faptele gramaticale să joace un rol care le este străin, acela de exponenţi ai gândirii de clasă, pornind dela scheme abstracte, apriorice.

VI.

Până în ultimul timp, studiul lexicului unei limbi nu se făcea în mod diferenţiat în lingvistica sovietică. Definirea diferitelor straturi lexicale era determinată de considerente de ordin genetic general. Straturile lexicului erau deosebite după origina lor. Astfel, în compoziţia lexicului limbii ruse moderne, se distingeau felurite „isme“ : „slavonisme“, „barbarisme“ („gallicisme“, „germanisme“ etc., adică diverse tipuri de cuvinte împrumutate). Aşa numitele cuvinte „neaoş“ ruseşti, zise şi „rusisme“ sau „rusicisme“ aproape că nu puteau fi cercetate din punct de vedere istoric. In cazul cel mai bun se stabileau printre ele grupe de cuvinte, comune limbii ruse şi *tuturor* celorlalte limbi slave, *cu diferitele lor ramuri* (de pildă, cu cea slavă de sud sau cu cea slavă de apus), şi chiar cu vreo limbă care să nu fie a slavilor de răsărit ; mai departe se stabileau grupe de cuvinte, proprii tuturor limbilor slave de răsărit, şi numai acestora (adică atât celei ruse, cât şi celei ucrainene sau bieloruse) şi, în sfârşit, cuvinte folosite numai în limba rusă şi cari nu erau luate din vreo limbă străină, cel puţin în epocile desvoltării ei istorice ce pot fi controlate cu uşurinţă.

In sfera acestor cuvinte ruse se distingeau uneori în mod cu totul neconsecvent, dealtfel, *superpoziţii* dialectale (dialecte din Rusia nordică, sudică sau apuseană, etc.). Cauzele social-istorice şi chiar motivele cari au contribuit la includerea diverselor categorii de cuvinte locale şi chiar a unor dialectisme lexicale în limba rusă nu au fost lămurite în profunzime. Nu s'au făcut încercări importante de a analiza mişcarea istorică şi desvoltarea compoziţiei lexicale a limbii literare ruse. Acest fapt a fost împiedicat şi de lipsa unei delimitări clare a noţiunii de general-popular şi de clasă, precum şi a noţiunii limbii întregului popor şi a dialectului, mai ales pentru perioadele cari au precedat constituirea limbii naţionale. Totodată, cercetătorii lexicului făceau adesea confuzie între elementul esenţial şi stabil din limbă şi între ceeace era accidental şi temporar.

Lipsa aproape complectă a elaborării istoriei formării cuvintelor, a constituit şi ea o piedică în calea studiului profund şi clasificării con-

secvente a diverselor elemente de sens şi de formaţie a cuvintelor în desvoltarea istorică, de exemplu, a lexicului general rus. Chiar în cazurile în care se alegea ca obiect al unei cercetări speciale vreun tip de formaţie a cuvintelor, de regulă nu se făcea distincţie în cadrul acestui tip de elementele care făceau parte din fondul principal de cuvinte al limbii şi de „cuvintele rădăcini" cari intraseră în acest cerc, adică de cuvintele cu tulpina nederivată, pe de o parte, şi elementele foarte mobile, nestabile din punct de vedere istoric, cari adesea apăreau, dispăreau şi reapăreau (vezi de exemplu istoria unor cuvinte ca „pismonoseţ", „voznicnovenie", „dumeţ", „volnodumeţ". Deoarece lipsea orice idee asupra legilor interne de desvoltare a limbii cari să fie legate de desvoltarea societăţii, mulţi cercetători se credeau îndreptăţiţi să ia drept punct de plecare, în studiul istoriei sistemelor lexicale, periodizarea istorică generală a etapelor de desvoltare a societăţii, adică istoria bazelor şi a suprastructurilor acestora, iar în privinţa limbii literare ei porneau dela istoria stilurilor literare în accepţia marxistă a acestui cuvânt.

Teoria lui N. I. Marr transplanta analiza vocabularului de pe terenul concret al istoriei unei limbi, în sfera glotogoniei universale. A apărut, pe scenă, analiza paleontologică antiistorică, pe elemente, iar ca puncte de sprijin ale analizei istorico-semantice se luau concepţiile antiistorice despre stadiile gândirii umane şi despre stadiile desvoltării sociale a omenirii.

Marr a căutat să stabilească legi fictive ale transformării semantice a cuvintelor în diferitele stadii de desvoltare a limbii, considerată ca o „lume suprastructurală". „Dificultatea stabilirii acestor stadii, — observa Marr, — mai ales a succesiunilor, se complică prin faptul că, de exemplu, în semantică, pe diferitele trepte ale desvoltării stadiale, aceleaşi cuvinte capătă diferite semnificaţii — ...înţelegerea unor stadii mai recente este împiedicată de semnificaţiile pe cari le aveau cuvintele respective în stadiul în care au apărut, prin urmare semnificaţiile ne derutează în stabilirea adevăratelor lor arhetipuri. In această privinţă, cere o deosebită precauţie crearea cuvintelor cari par indiscutabile în ce priveşte analogia lor cu imaginile sau asemănarea lor concretă în culori sau nuanţe..." (vol. II, pag. 255). Marr credea că va putea să birue şi aceste dificultăţi cu ajutorul analizei paleontologice, pe elemente, căreia „totul îi este accesibil". După Marr prefacerile calitative brusce, determinate de societate, „exploziile" în semantica cuvintelor sunt legate de prefacerile calitative brusce în structura gramaticală a limbii.

Aşa dar în procedeele folosite de Marr în analiza semnificaţiilor cuvintelor se găsesc aceleaşi greşeli antimarxiste ca şi în analiza structurii gramaticale a limbii : principiul stadialităţii desvoltării semanticii limbii, principiul „caracterului de clasă" al semanticii şi ruperea limbii de realitatea istorică vie. Marr credea că diferitele stadii de desvoltare social-economică a societăţii, le corespund diferite ideologii, diferite concepţii sociale despre lume, diferite suprastructuri şi deci — conchide Marr — diferite sisteme lexico-semantice ale limbii.

Marr relua deasemeni necesitatea studiului tehnicii însăşi a gândirii, a tehnicii desfăşurării „cuiburilor semantice, asemeni unor ouă din care ies puii, purtătorii gândurilor dobândite de desvoltarea organizării muncii, a formelor societăţii şi a concepţiilor despre lume legate de ele..." (vol. III, pag. 57). Deasemeni, după afirmaţia lui Marr, este nevoie ca în studiul semnificaţiilor, propriu zis a sensurilor cuvintelor şi — prin ele — a înseşi obiectelor, să se tindă spre fundamentarea legăturii reciproce

dintre cuvinte şi lucruri, legătură verificată după criterii sociologice (vezi vol. III, pag. 58). „—...Este nevoie de o analiză profundă sociologică (aceasta este analiza noastră chimică) a procesului de producţie al fenomenelor cu contradicţiile lui şi a structurii ideologice a formulării tehnice, care duce la marea diferenţiere a funcţiunilor semantice..." (vol. II, pag. 252). Arbitrarul unei astfel de analize paleontologice a celor mai diverse limbi, foarte depărtate una de cealaltă, a analizei semantico-ideologice este în prezent absolut evident.

După părerea lui Marr, nu se pot trata nici un fel de probleme genetice dacă nu ţinem seama de „stadialitatea în clasificarea cuvintelor şi a noţiunilor, în legătură cu societatea şi economia respectivă" (vol. III, pag. 86). Cercetând primele stadii de desvoltare a cuvântului uman, Marr recurge şi la fenomenele lexicale actuale ale unor limbi moderne, printre cari şi limba rusă, fapt care a intensificat şi mai mult caracterul antiistoric al „analizei chimice" preconizată de Marr.

Aşa dar, teoria lui N. I. Marr în domeniul lexicologiei istorice nu a dat nici un fel de rezultate pozitive veridice. Ea a substituit studiului istoriei cuvintelor etimologii fanteziste care se refereau la cele mai vechi stadii ale gândirii umane.

Invăţătura lui I. V. Stalin despre cuvânt, despre vocabularul limbii şi despre fondul principal de cuvinte, pune noi şi profunde baze marxiste lexicologiei istorice şi istoriei formaţiei cuvintelor. Această învăţătură constitue un strălucit model de aplicare a metodei dialecticii materialiste la analiza lexicului (vocabularului) limbii. Ea decurge organic din concepţia marxistă a raportului dintre limbă pe de o parte şi suprastructură şi bază pe de altă parte, a raportului dintre limbă şi producţie. Fondul principal de cuvinte al limbii nu este direct legat de transformările ce se produc în bază şi în suprastructură, nu este determinat de ele. Fondul principal de cuvinte, din care fac parte şi toate rădăcinile ca nucleu al acestuia, constitue elementul principal în vocabularul limbii. „El este cu mult mai puţin cuprinzător decât vocabularul, dar trăeşte multă vreme, de-a-lungul veacurilor, şi dă limbii o bază pentru formarea de noi cuvinte" [1]).

Necontenita formare de noi cuvinte pe baza fondului principal de cuvinte se explică prin varietatea şi amploarea sferelor de acţiune a limbii. I. V. Stalin spune că „limba serveşte societatea ca mijloc de comunicare între oameni, ca mijloc pentru schimbul de idei în societate, ca mijloc care dă oamenilor posibilitatea să se înţeleagă între ei şi să organizeze munca comună în toate sferele activităţii omeneşti, atât în domeniul producţiei cât şi în domeniul relaţiilor economice, atât în domeniul politicii cât şi în domeniul culturii, atât în viaţa socială cât şi în viaţa de toate zilele. Fondul principal de cuvinte nu este generat de vreo bază ci „de întreg mersul istoriei societăţii şi al istoriei bazelor de-a-lungul veacurilor" [2]). El este creat de întreaga societate, de toate clasele societăţii, prin eforturile a sute de generaţii.

I. V. Stalin explică lipsa unei dependenţe directe a fondului prin-

1) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistică", „Cu privire la unele probleme de lingvistică". Ed. rusă, pag. 34 ; vezi şi „Cu privire la unele probleme de lingvistică". Ed. P.M.R., pag. 6.

2) *Ibidem,* pag. 5, Ed. rusă ; vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistică". Ed. P.M.R., pag. 7.

cipal de cuvinte față de schimbările din cutare sau cutare bază și suprastructură printr'o serie întreagă de exemple extrem de concludente. Astfel, caracterizând deosebirea dintre limbă și suprastructură, I. V. Stalin dă ca exemplu limba rusă modernă. „In decursul ultimilor treizeci de ani, în Rusia a fost lichidată baza veche, capitalistă, și a fost construită o bază nouă, socialistă. Corespunzător cu aceasta a fost lichidată și suprastructura bazei capitaliste și a fost creată o suprastructură nouă, corespunzătoare bazei socialiste. Prin urmare vechile instituții politice, juridice și altele au fost înlocuite cu instituții noi, socialiste. Dar, cu toate acestea, limba rusă a rămas în esență aceeași ca și înainte de Revoluția din Octombrie.

Ce s'a schimbat în limba rusă în această perioadă? S'a schimbat într'o anumită măsură vocabularul limbii ruse, s'a schimbat în sensul că a fost completat cu un însemnat număr de cuvinte și de *expresii noi*, ivite în legătură cu apariția noii producții socialiste, cu apariția statului nou, a noii culturi socialiste, a noii vieți sociale, a noii morale, în sfârșit în legătură cu progresul științei și tehnicii; s'a schimbat sensul unei serii de cuvinte și de expresii care au căpătat o nouă semnificație; au dispărut din vocabular un anumit număr de cuvinte învechite. In ce privește fondul principal de cuvinte și structura gramaticală a limbii ruse, care constitue temelia limbii, ele nu numai că nu au fost lichidate și înlocuite după lichidarea bazei capitaliste printr'un nou fond principal de cuvinte și printr'o nouă structură gramaticală a limbii, ci, dimpotrivă, s'au păstrat în întregime și au rămas fără nici un fel de modificări serioase — s'au păstrat tocmai ca temelie a limbii ruse contemporane“ [1]).

Desvoltând ideia că limba, spre deosebire de bază și suprastructură „este produsul unei întregi serii de epoci, în decursul cărora ea capătă formă, se îmbogățește, se desvoltă și se șlefuește“ [86]). I. V. Stalin se referă ca exemplu la desvoltarea limbii literare ruse dela Pușchin până în zilele noastre.

„Ce s'a schimbat în acest timp în limba rusă? In acest timp s'a completat în mod serios vocabularul limbii ruse; au dispărut din vocabular un mare număr de cuvinte învechite; s'a modificat și semnificația unui număr însemnat de cuvinte; s'a îmbunătățit structura gramaticală a limbii. In ce privește structura limbii lui Pușchin, cu structura ei gramaticală și cu fondul ei principal de cuvinte, ea s'a păstrat în tot ce are ea esențial ca temelie a limbii ruse contemporane“ [3]).

Este evident că tocmai fondul principal de cuvinte și structura gramaticală a limbii, care constitue tot ce are ea mai esențial, specificul ei determină și exprimă caracterul ei de limbă a întregului popor. Tot ele determină unitatea limbii în desvoltarea ei istorică.

Vorbind de faptul că istoria nu necesită revoluții în limbă, I. V. Stalin înșiră o serie de cuvinte ruse arătând ce anume intră în fondul principal de cuvinte al limbii ruse contemporane. „Intr'adevăr, dece ar fi nevoie ca, după fiecare revoluție, structura existentă a limbii, structura ei gramaticală și fondul ei principal de cuvinte să fie distrus și înlocuit cu altele noi, așa cum se întâmplă deobicei cu suprastructura? Cine are nevoie ca „apă“, „pământ“, „munte“, „pădure“, „pește“, „om“, „a merge“,

---

1) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în lingvistică“. „Cu privire la unele probleme de lingvistica“. Ed. rusă, pag. 4—5; vezi și „Cu privire la marxism în lingvistică“. Ed. P.M.R. pag. 6.

2) *Ibidem*, pag. 7, Ed. rusă, pag. 9. Ed. P.M.R.

3) *Ibidem*, pag. 8. Ed. rusă, pag. 9—10. Ed. P.M.R.

„a face", „a produce", „a face negoț", etc. să nu se numeasca apa, pământ, munte etc., ci altfel ? [1]). Astfel, în fondul principal de cuvinte intră cuvinte ale întregului popor, cari servesc în măsură egală pe toți membrii societății indiferent de poziția lor socială, în decursul unei serii de epoci, independent de schimbările bazelor și ale suprastructurilor. Fără fondul principal de cuvinte, limba întregului popor nu ar putea fi „comună pentru membrii societății și unică pentru societate...". Acest fond al întregului popor nu poate fi frânt și distrus, fără a aduce anarhie în viața socială, fără a crea primejdia destrămării societății.

„Nu este deloc necesar să se distrugă fondul principal de cuvinte, dacă el poate fi folosit cu succes în decursul unei serii de perioade istorice, fără a mai vorbi de faptul că nefiind posibil să se creeze un nou fond principal de cuvinte într'o perioadă scurtă de timp, distrugerea fondului principal de cuvinte acumulat în decursul secolelor ar duce la paralizarea limbii, la o totală desorganizare a comunicării între oameni" [2]). De aceea nu se pot lipsi de fondul *principal de cuvinte* nici dialectele sau jargoanele de clasă și nici graiurile teritoriale, locale. Dialectele și jargoanele de clasă „nu au structură gramaticală proprie și fond de cuvinte propriu, ele le iau din limba naționlă" [3]). In dialectele și jargoanele de clasă, care iau naștere în societatea împărțită în clase „esențialul, adică majoritatea covârșitoare a cuvintelor și structura gramaticală, este luat din limba națională, din limba întregului popor" [4]).

Fondul principal de cuvinte se deosebește net prin stabilitatea sa de vocabularul limbii în general, care este mai sensibil la schimbări. In aceasta se manifestă dialectica desvoltării lexicului limbii. Fondul principal de cuvinte ca și structura gramaticală a limbii determină marea stabilitate și colosala rezistență a limbii, împotriva asimilării forțate. „Stabilitatea limbii se explică prin stabilitatea structurii sale gramaticale și a fondului ei principal de cuvinte. Sute de ani asimilatorii turci au încercat să pocească, să distrugă și să nimicească limbile popoarelor balcanice. In această perioadă, vocabularul limbilor balcanice a suferit schimbări serioase, au fost adoptate nu puține cuvinte și expresii turcești, au existat și „apropieri" și „separări", dar limbile balcanice au rezistat și au supraviețuit. Dece ? Pentrucă structura gramaticala și fondul principal de cuvinte al acestor limbi s'au păstrat în esență" [5]).

Fiind produsul unei serii întregi de epoci și deosebindu-se prin marea sa stabilitate, fondul principal de cuvinte nu este supus unor explozii revolutionare brusce, unor transformări sub formă de salturi brusce. „Lafargue nu avea dreptate când vorbea despre „brusca revoluție a limbii care s'a înfăptuit între anii *1789 și 1794" în Franța* (vezi broșura lui Lafargue „Limbă și revoluție"). Nicio revoluție în limbă, dar mi-te una bruscă, nu a avut loc atunci în Franța. Desigur în decursul acestei perioade, vocabularul limbii franceze s'a completat cu cuvinte și expresii noi, a dispărut un oarecare număr de cuvinte învechite, s'a schimbat înțelesul anumitor cuvinte — și atât. Dar asemenea schimbări nu hotărăsc în nicio măsură soarta limbii. Principalul în limbă este structura

—

1) *I. Stalin.* „Cu privire la marxism în lingvistica", „Cu privire la unele probleme de lingvistica", Ed. rusa, pag. 8; vezi și Ed. P.M.R., pag. 10.
2) *Ibidem*, pag. 23 24, Ed. rusa, pag. 26. Ed. P.M.R.
3) *Ibidem*, pag. 12, Ed. P.M.R., pag. 14.
4) *Ibidem*.
5) *Ibidem*, Ed. rusa, pag. 24, El. P.M.R., pag. 26 27.

sa gramaticala şi fondul principal de cuvinte. Dar structura gramaticală şi fondul principal de cuvinte al limbii franceze nu numai că nu au dispărut în perioada revoluţiei burgheze din Franţa, ci s'au păstrat fără schimbari esenţiale, şi nu numai că s'au păstrat, dar continuă să fiinţeze şi astăzi în limba franceză contemporană" [1]).

Fondul principal de cuvinte se păstrează deobicei la limba învingatoare în cazul încrucişării limbilor. „...Cu ocazia încrucişării, una dintre limbi este deobicei învingătoare, îşi păstrează structura gramaticală, îşi păstrează fondul principal de cuvinte şi continuă să se desvolte potrivit legilor interne ale desvoltării sale, în timp ce cealaltă limbă îşi pierde treptat propria ei calitate şi dispare treptat.

Prin urmare, încrucişarea nu dă o nouă, o a treia limbă,, ci menţine una dintre limbi, menţine structura ei gramaticală şi fondul ei principal de cuvinte şi îi dă posibilitatea să se desvolte potrivit legilor ei interne de desvoltare" [2]).

In legătură cu aceasta capătă o nouă lămurire marxistă problema împrumuturilor lexice în procesul de încrucişare a limbilor. Cu ocazia încrucişării limbilor „are loc o oarecare îmbogăţire a vocabularului limbii învingătoare pe seama limbii învinse, dar aceasta nu o slăbeşte, ci, dimpotrivă, o întăreşte.

Aşa s'a întâmplat, de exemplu, cu limba rusă, cu care s'au încrucişat în cursul desvoltării istorice limbile mai multor popoare şi care a eşit întotdeauna învingătoare.

Desigur, vocabularul limbii ruse se completa cu acest prilej pe seama vocabularului celorlalte limbi ; dar aceasta nu numai că nu a slăbit, ci, dimpotrivă, a îmbogăţit şi întărit limba rusă.

In ceeace priveşte specificul naţional al limbii ruse, el nu a suferit nici cea mai mică ştirbire, întrucât, menţinându-şi structura gramaticală şi fondul principal de cuvinte, limba rusă a continuat să progreseze şi să se perfecţioneze potrivit legilor ei interne de desvoltare" [3]).

Se înţelege dela sine că lărgirea lexicului internaţional în compoziţia limbii, împrumutarea de termeni, precum şi trecerea (în general nu foarte activă) a unor cuvinte de altă limbă din dialectele şi jargoanele sociale de clasă, în limba literară sau în limba întregului popor, pot ameninţa în şi mai mică măsură specificul naţional al limbii, întrucât toate aceste procese se referă în cele mai dese cazuri la schimbările vocabularului general, mobil al limbii, iar nu la fondul ei principal de cuvinte

Fondul principal de cuvinte se desvoltă după legile interne de desvoltare a limbii. Pentru a înţelege aceste legi este foarte important studiul compoziţiei fondului principal de cuvinte din limbile contemporane şi studiul căilor şi al mijloacelor de completare a acestuia în desvoltarea istorică a limbii, distingerea diferitelor straturi istorice ale acestui vocabular. In fondul principal de cuvinte, ca şi în structura gramaticală a limbii, trecerea dela vechea calitate la cea nouă se face „pe calea acumulării treptate a elementelor calităţii noi, prin urmare pe calea dispa-

1) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistica". „Cu privire la unele probleme de lingvistică". Ed. rusă, pag. 26· vezi şi „Cu privire la marxism în lingvistica". Ed. P.M.R., 28—29.

2) *Ibidem.* Ed. rusă, pag. 28, Ed. P.M.R., pag. 30.

3) *Ibidem,* Ed. rusă, pag. 28; Vezi şi „Cu prîivre la marxism în lingvistică", Ed. P.M.R, pag. 30 31.

riției treptate a elementelor vechii calității" [1]). Deaceea unele elemente din fondul de cuvinte, de exemplu al limbii ruse contemporane se trag din timpuri foarte vechi.

„Trebue să presupunem — spune I. V. Stalin — că elementele limbii contemporane au fost întemeiate încă în timpuri străvechi, înainte de epoca sclavagistă. Limba aceea nu era complexă, ea avea un fond de cuvinte foarte sărac, având însă o structură gramaticală proprie, ce e drept primitivă, dar totuși o structură gramaticală.

Desvoltarea producției, apariția claselor, apariția scrisului, nașterea statului, care pentru administrare avea nevoie de o corespondență mai mult sau mai puțin ordonată, desvoltarea comerțului, care avea și mai mult nevoie de o corespondență ordonată, apariția tiparului, desvoltarea literaturii — toate acestea au determinat mari schimbări în desvoltarea limbii. In acest timp, triburile și popoarele se fărâmițau și se împrăștiau, se amestecau și se încrucișau, iar ulterior au apărut limbile și statele naționale, au avut loc răsturnări revoluționare, vechile orânduiri sociale au fost înlocuite prin altele noi. Toate acestea au introdus schimbări și mai mari în limbă și în desvoltarea ei.

Ar fi însă profund greșit să credem că desvoltarea limbii s'a petrecut în acelaș fel ca desvoltarea suprastructurii pe calea distrugerii a ceeace exista și a construirii noului. In realitate, desvoltarea limbii nu s'a făcut pe calea distrugerii limbii existente și a construirii uneia noi, ci pe calea desvoltării și perfecționării elementelor fundamentale ale limbii existente" [2]).

Trecerea dela o calitate a limbii la o altă calitate legată, desigur, de schimbările structurii gramaticale și a fondului principal de cuvinte, se face „pe calea acumulării treptate și îndelungate a elementelor noii calități, a noii structuri a limbii, pe calea dispariției treptate a elementelor calității vechi" [3]). Dar totuși fondul principal de cuvinte al limbii se schimbă mai repede, decât structura ei gramaticală.

Spre deosebire de fondul principal de cuvinte, care se caracterizează prin stabilitate și prin schimbări lente, vocabularul limbii „se află într'o schimbare aproape neîntreruptă" [4]). Această însușire a limbii rezultă din faptul că limba, fiind un fenomen social, nu face totuși parte nici din categoria bazelor, nici din cea a suprastructurilor.

„...Sfera de acțiune a limbii, cuprinzând toate domeniile de activitate ale omului, este mult mai largă și mai variată decât sfera de acțiune a suprastructurii. Mai mult, ea este aproape nelimitată.

Aceasta și explică în primul rând faptul că limba, mai exact vocabularul ei, se află într'o schimbare aproape neîntreruptă" [5]). Astfel limba oglindește schimbările din producție „imediat și nemijlocit, fără să aștepte schimbările în bază" [6]).

I. V. Stalin explică : „Spre deosebire de suprastructură, care nu este direct legată de producție, ci prin intermediul economiei, limba este legată nemijlocit de activitatea de producție a omului, la fel ca și de oricare altă activitate, în toate sferele muncii sale, fără nici o excepție. De

1) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în ligvistica". „Cu privire la unele probleme de lingvistica". Ed. rusă, pag. 25, Ed. P.M.R., pag. 27—28.
2) *Ibidem*, Ed. rusă, pag. 27. Ed. P.M.R., pag. 29.
3) *Ibidem*, Ed. rusă, pag. 25, Ed. P.M.R., pag. 28.
4) *Ibidem*, pag. 9, Ed. P.M.R., pag. 11.
5) *Ibidem*.
6) *Ibidem*.

aceea vocabularul, fiind cel mai sensibil la schimbări, se află într'o stare de schimbare aproape neîntreruptă, iar limba spre deosebire de suprastructură, nu trebue să aştepte lichidarea bazei, ea introduce schimbări în vocabular înainte de lichidarea bazei şi independent de starea bazei.

Vocabularul nu se schimbă în acelaş fel ca suprastructura, nu se schimbă prin anularea vechiului şi construirea noului, ci pe calea completării vocabularului existent cu cuvinte noi, apărute în legătură cu schimbările orânduirii sociale, cu desvoltarea producţiei, cu desvoltarea culturii, a ştiinţei, etc. Deşi din vocabular dispare deobicei un anumit număr de cuvinte învechite, i se adaugă un număr mult mai mare de cuvinte noi" [1]).

„Desvoltarea continuă a industriei şi a agriculturii, a comerţului şi a transporturilor, a tehnicii şi a ştiinţei cere limbii completarea vocabularului cu cuvinte şi expresii noi, necesare activităţii lor. Şi limba, reflectând nemijlocit aceste nevoi, îşi completează vocabularul cu cuvinte noi, îşi perfecţionează structura ei gramaticală" [2]).

Schimbările din vocabularul limbii se reduc în cea mai mare parte la trei procese : 1) completarea vocabularului existent cu cuvinte şi expresii noi, 2) ieşirea din vocabular sau exprimându-ne altfel, dispariţia cuvintelor învechite şi 3) schimbarea semnificaţiilor unei serii de cuvinte şi expresii.

Unele schimbări în vocabularul limbii sunt legate de folosirea limbii de către o anumită clasă. In dialectele şi jargoanele de clasă, care au luat naştere pe această cale, se observă „o adunătură de cuvinte specifice care oglindesc gusturile specifice ale aristocraţiei sau ale vârfurilor burgheziei ; un anumit număr de expresii şi întorsături de frază care se deosebesc prin preţiozitate şi galanterie şi sunt libere de expresiile „grosolane" şi de întorsăturile limbii naţionale ; în sfârşit un număr oarecare de cuvinte străine" [3]). In lucrarea „Cu privire la unele probleme de lingvistică" I. V. Stalin subliniază că, deşi clasele introduc în limbă cuvintele şi expresiile lor specifice şi uneori interpretează în mod diferit aceleaşi cuvinte şi expresii, totuşi „asemenea cuvinte şi expresii specifice, ca şi cazurile de deosebire în semantică, sunt atât de puţine în limbă, încât abia dacă reprezintă unul la sută din întregul material al limbii. Prin urmare, tot restul, — masa covârşitoare a cuvintelor şi expresiilor ca şi semantica lor, sunt *comune* tuturor claselor societăţii" [4]).

„Vocabularul reflectă starea limbii ; cu cât vocabularul este mai bogat şi mai variat, cu atât limba este mai bogată şi mai desvoltată" [5]).

Pentru a înţelege mai adânc şi mai clar sarcinile şi căile de studiu ale vocabularului limbii, în lumina îndrumărilor date de I. V. Stalin, trebue să ne mai oprim asupra problemei raportului dintre lexic şi gramatică. Este vorba de faptul că vocabularul limbii „luat ca atare, nu este suficient pentru a forma o limbă ; el este mai degrabă material de construcţie pentru limbă. După cum materialele de construcţie în opera de construcţie nu formează clădirea, deşi fără ele este imposibil să se construiască o clădire, la fel şi vocabularul nu formează limba însăşi,

1) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în lingvistica". „Cu privire la unele probleme de lingvistică". Ed. rusă, pag. 23, Ed, P.M.R., pag. 25 26.
2) *Ibidem*, Ed. rusă, pag. 9. Ed. P.M.R., pag. 11.
3) *Ibidem*, Ed. rusa, pag. 12; Ed. P.M.R., pag. 14.
4) *Ibidem*, Ed. rusa, pag. 38. Ed. P.M.R., pag. 10.
5) *Ibidem*, pag. 22, Ed. rusă; vezi şi pag. 24, Ed. P.M.R.

deşi fără el nu este de conceput nici o limbă". Vocabularul limbii trebue studiat în legătură cu structura gramaticală a acestei limbi. Trebue analizată influenţa reciprocă dintre vocabular şi gramatică. Gramatica limbii „stabileşte regulile de modificare a cuvintelor, regulile de combinare a cuvintelor în propoziţii, şi astfel dă limbii armonie şi înţeles" [1]. „..Vocabularul capătă cea mai mare însemnătate când este pus la dispoziţia gramaticii..." [2]).

In legătură cu aceasta trebue să mai amintim odată indicaţia lui I. V. Stalin cu privire la problemele de semantică (semasiologie): „Latura sensului cuvintelor şi expresiilor are o serioasă însemnătate în studiul limbii. Deaceea semanticei (semasiologiei) trebue să i se asigure locul cuvenit în lingvistică" [3]) Totuşi, I. V. Stalin atrage atenţia lingviştilor sovietici ca ei să se ferească de exagerări şi abuzuri în chestiunile de semantică de felul acelora făcute de N. I. Marr şi de unii dintre „elevii" sai. Aceşti filologi „pasionându-se peste măsură de semantică, neglijează limba ca „realitate nemijlocită a gândirii", indisolubil legată de gândire, rup gândirea de limbă şi afirmă că limba şi-a trăit traiul şi că este cu putinţă să te lipseşti de ea" [4]). Aşa dar, în lucrările lui I. V. Stalin au fost lămurite profund, din punct de vedere marxist, toate domeniile lingvisticii: gramatica, studiul vocabularului limbii şi al fondului său principal de cuvinte (adică lexicologia), istoria formării cuvintelor, istoria generală a limbii, dialectologia istorică. In toate aceste domenii, I. V. Stalin a trasat un şir întreg de sarcini teoretice şi concrete şi a indicat căile şi mijloacele pentru rezolvarea lor. Pe baza îndrumărilor călăuzitoare ale lui I. V. Stalin, trebue refăcut întregul plan de activitate ştiinţifică în sfera lingvisticii.

Lucrările lui I. V. Stalin scot lingvistica sovietică pe un drum larg şi îi deschid posibilitatea să ocupe primul loc în lingvistica mondială. Ele marchează o nouă epocă în desvoltarea ştiinţei mondiale a limbii.

---

1) *I. Stalin,* „Cu privire la marxism în lingvistica". „Cu privire la unele probleme de lingvistică", pag. 22. Ed. rusă; vezi şi pag. 24, Ed. P.M.R.
2) *Ibidem.* pag. 22. Ed. rusă; vezi şi pag. 24, Ed. P.M.R.
3) *Ibidem,* pag. 35. Ed. rusă; vezi şi pag. 7—8. Ed. P. M. R.
4) *Ibidem,* pag. 36, Ed. rusă; pag. 8, Ed. P.M.R.

UN EVENIMENT DE EXCEPŢIONALĂ IMPORTANŢĂ IN ŞTIINŢA CONTEMPORANĂ*)

de Acad. V. P. VOLGHIN

Lucrarile tovaraşului Stalin „Cu privire la marxism în lingvistica“ şi „Cu privire la unele probleme de lingvistică“ au o însemnătate istorica nu numai pentru desvoltarea ştiinţei noastre lingvistice materialiste. Ele dau o serie de foarte valoroase îndrumări teoretice pentru oamenii de ştiinţa din toate ramurile ştiinţelor sociale. Cu o preciziune într'adevăr genială, caracteristică tuturor lucrărilor tovarăşului Stalin, ele indică, luând ca exemplu lingvistica, lipsurile generale în organizarea muncii noastre ştiinţifice, lipsuri care pot fi găsite în cele mai diferite domenii ale cercetării ştiinţifice.

Supunând unei aspre critici marxiste principiile de bază ale teoriei lui N. I. Marr asupra limbii ca fenomen suprastructural, precum şi asupra caracterului de clasă al limbii, arătând că teoria lui N. I. Marr — în ciuda dorinţei sincere a savantului de a gândi în chip marxist — este o vulgarizare simplistă a marxismului, tovarăşul Stalin purifică lingvistica noastră sovietică de o mulţime de teze pseudoştiinţifice şi de prejudecăţile înrădăcinate în ea, dăunătoare desvoltării lingvisticii marxiste, trasând totodată căile unei ştiinţe a limbii, autentic materialistă. Nu încape îndoială că, în desvoltarea lingvisticii sovietice, articolele tovarăşului Stalin marchează o cotitură hotărîtoare; o nouă etapă începe în istoria ei.

O uriaşă însemnătate generală, depăşind cu mult limitele problemelor de lingvistică, o prezintă desvoltarea, de către tovarăşul Stalin, a teoriei suprastructurii, a raportului dintre aceasta şi bază, a importanţei suprastructurii ca forţă activă, care dă formă bazei şi o consolidează, ajutând la lichidarea bazei vechi care şi-a trăit traiul precum şi a suprastructurii vechi corespunzătoare bazei, în sfârşit a teoriei caracterului limitat al sferei de acţiune a suprastructurii. „Suprastructura este generată de bază, — spune tovarăşul Stalin, —

*) Din *„Vestnic Academii Nauc S.S.S.R.“* Nr. 7/1950.

dar aceasta nu înseamnă nicidecum ca suprastructura nu face decât să reflecte baza, că ea este pasivă, neutră, că are o atitudine indiferentă față de soarta bazei sale, față de soarta claselor, față de caracterul orânduirii, odată apărută, ea devine o forță activă din cele mai mari, ajută activ bazei sale să capete formă și să se consolideze, ia toate măsurile pentru a ajuta noii orânduiri să nimicească și să lichideze vechea bază și vechile „clase" [1]).

O însemnătate tot atât de mare pentru desvoltarea teoriei materialismului istoric o are fragmentul din articolul tovarășului Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică", în care supune criticii concepția „primitiv-anarhică" asupra societății, concepție potrivit căreia lupta de clasă duce la destrămarea societății, la dispariția oricărei legături dintre clasele ce compun societatea.

„...O asemenea concepție primitiv-anarhică asupra societății, claselor și limbii, — afirmă tovarășul Stalin — nu are nimic comun cu marxismul. Dar fără îndoială, că această concepție există și dăinue în capetele unora dintre tovarășii noștri care s'au încurcat în aceste probleme.

Desigur, nu este just că, din cauza existenței unei înverșunate lupte de clasă, societatea s'ar fi scindat în clase care, din punct de vedere economic nu mai sunt legate una de alta într'o singură societate. Dimpotrivă. Atât timp cât există capitalismul, burghezii și proletarii vor fi legați între ei prin toate firele economiei ca părți ale unei societăți capitaliste unice. Burghezii nu pot sa trăiască și sa se îmbogățească fără să aibă la dispoziție muncitori salariați, proletarii nu-și pot continua existența fără să se angajeze la capitaliști. Incetarea oricăror legături economice între ei înseamnă încetarea oricărei producții, iar încetarea oricarei producții duce la pieirea societății, la pieirea claselor înseși. Se înțelege că nici o clasă nu va dori să se condamne la pieire. Deaceea, lupta de clasă, oricât ar fi de ascuțită nu poate să ducă la destrămarea societății. Numai ignoranța în problemele marxismului și complecta neînțelegere a naturii limbii pot sugera unora dintre tovarășii noștri basmul destrămării societații"...[2]).

Cuvintele tovarășului Stalin îndreptate împotriva aplicarii „universale" a legii trecerii dela o calitate la alta pe calea exploziei, sunt un serios avertisment la adresa tuturor tovarășilor care înclină spre simplificare în înțelegerea fenomenelor sociale.

„Marxismul consideră — amintește tovarășul Stalin — ca trecerea limbii dela calitatea veche la cea nouă se face nu pe calea exploziei, nu pe calea distrugerii limbii existente și creării uneia noi, ci pe calea acumulării treptate a elementelor calității noi, prin urmare pe calea dispariției treptate a elementelor vechii calități".

In general, trebue să spunem spre știrea tovarașilor care au pasiunea exploziilor — adaugă tovarășul Stalin, — ca legea trecerii dela o veche calitate la una nouă prin explozii, este inaplicabilă nu numai istoriei desvoltării limbii ; ea nu este întotdeauna aplicabila

1) *I. Stalin*, „Cu privire la marxism în lingvistica", Ed. P.M.R., pag 6 7.
2) Ibidem, pag. 19-20.

nici altor fenomene sociale ale bazei sau suprastructurii. Ea este obligatorie pentru societatea împărțită în clase dușmane. Dar nu este deloc obligatorie pentru societatea în care nu există clase dușmane"[1])

Este imposibil sa epuizăm tot ceeace aduc nou în teoria filosofica a marxism-leninismului, lucrarile tovarășului Stalin examinate de noi. Am vrut doar să arătam pe baza câtorva exemple mai elocvente ca, pornind dela problema limbii, tovarășul Stalin îmbogățește modul în care noi înțelegem o serie de principii fundamentale ale acestei teorii, îmbogațește teoria materialismului dialectic.

Nu se poate prețui îndeajuns influența binefăcătoare asupra întregii noastre munci științifice a tezelor desvoltate de tovarășul Stalin în ultima parte a articolului „Cu privire la marxism în lingvistica". teze referitoare la problemele de organizare a activitații științifice. Lipsurile semnalate de tovarășul Stalin în privința situației create în domeniul lingvisticii, sunt caracteristice în măsură mai mare sau mai mică tuturor sectoarelor muncii noastre.

„Este îndeobşte recunoscut, — menționează tovarășul Stalin — că nici o ştiință nu se poate desvolta și prospera fără luptă de opinii, fără libertatea criticii. Dar acest principiu îndeobște recunoscut era ignorat și călcat în picioare fără nici o jenă. S'a creat un grup închis de conducatori infailibili, care, punându-se la adăpost de orice eventuală critică a început să se dedea la acte abuzive și samavolnice"[2]).

Tovarășul Stalin socoteşte această situație ca fiind dăunătoare pentru știința și pentru oamenii de știință. Oare nu trebue să recunoaștem cu toată sinceritatea, că această observație a tovarășului Stalin nu privește numai pe lingviști? Dacă în lingvistică lipsurile semnalate de tovarășul Stalin au luat o amploare deosebită, oare tendințe asemănatoare nu există aproape în toate domeniile cercetării științifice? Indicația dată de tovarășul Stalin trebue să mobilizeze pe toți adevărații oameni de știință la lupta împotriva tendințelor dăunătoare - tendințe de acaparare și de monopolizare a posturilor de conducere și de înăbușire a criticii libere, de formare de grupuri închise de „infailibili".

Dar oamenii de știință trebue să-și însușească bine încă o indicație din această parte a articolului tovarășului Stalin. Este vorba despre categorica condamnare, de către tovarășul Stalin. a tonului lipsit de modestie, plin de îngâmfare și de aroganță, ton foarte obişnuit la unii lingviști, dar cu totul străin marxismului.

„De-ar fi sa ne luam după N. I. Marr și în special după „elevii" săi, — spune tovarășul Stalin, — s'ar putea crede că până la N. I. Marr nu a existat nici un fel de lingvistică și că lingvistica începe odată cu apariția „noii teorii" a lui N. I. Marr. Marx și Engels au fost mult mai modești: ei considerau că materialismul lor dialectic este produsul desvoltării științelor, inclusiv filosofia, din perioada precedentă"[3]).

---

1) *I. Stalin*. „Cu privire la marxism în lingvistică", Ed. P.M.R., pag. 29.
2) Ibidem, Ed. P.M.R., pag. 32.
3) Ibidem, Ed. P.M.R., pag. 35.

Moștenirea culturală a trecutului nu este în nici un caz pentru noi ceva intangibil căci știința merge mereu înainte, reconsiderând critic realizările trecutului și aruncând peste bord tot ceeace este învechit, tot ceeace poate deveni o piedică în calea progresului științific. Noi apreciem foarte mult spiritul inovator în știință, suntem dușmanii hotărîți ai tradițiilor rigide. Dar aceasta nu îndreptățește o atitudine de îngâmfare și de înfumurare disprețuitoare fața de trecutul științei. O astfel de atitudine este dăunătoare pentru desvoltarea științei, ea este însoțita deobicei de ignoranță, ea caracterizează deobicei pe agramații din știință.

Apariția noilor lucrări ale tovarășului Stalin nu poate să nu trezească un sentiment de cea mai adâncă recunoștință la toți cei cărora le este scumpă știința, la toți cei care înțeleg rolul științei în construirea comunismului, nu poate să nu trezească în sufletele tuturor oamenilor de știință sovietici cinstiți sentimentul de bucurie pentru faptul că au fericirea să lucreze sub conducerea genială a lui Stalin.

I. V. STALIN DESPRE PROBLEMELE DE LINGVISTICĂ ŞI SARCINILE ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A U.R.S.S.*)

de A. V. TOPCIEV

prim secretar ştiinţific al Prezidiului Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

Articolele lui I. V. Stalin despre problemele de lingvistică reprezintă un foarte valoros aport adus teoriei marxist-leniniste. In articolele „Cu privire la marxism în lingvistică" şi „Cu privire la unele probleme de lingvistică", savanţii sovietici văd cu drept cuvânt nu numai o genială rezolvare a problemelor de lingvistică, ci şi un model strălucit de aplicare magistrală a teoriei marxist-leniniste la o ramură concretă a ştiinţei.

In aceste lucrări ale sale, cuprinzând o desăvârşită teorie marxistă asupra limbii, o fundamentare ştiinţifică a principiilor de desvoltare a lingvisticii sovietice şi îndrumări concrete cu privire la căile cercetărilor şi generalizărilor în acest domeniu, tovarăşul Stalin a desvoltat o serie de teze fundamentale ale teoriei marxist-leniniste, îmbogăţind foarte mult ştiinţa despre societate în ansamblul ei.

Teoria marxistă despre bază şi suprastructură, expusă de tovarăşul Stalin în modul precis, clar şi complect, care îi este caracteristic, a primit în aceste lucrări o nouă desvoltare genială. Tovarăşul Stalin a dat o caracterizare clasică a raportului dintre producţie şi bază, dintre economia societaţii şi suprastructură, a arătat importanţa uriaşă a suprastructurii în desvoltarea societăţii. I. V. Stalin a ridicat pe o treaptă nouă, şi mai înaltă, teoria marxistă asupra schimbărilor calitative, asupra trecerii la noi stări calitative. Tovarăşul Stalin a arătat cari sunt legile de desvoltare a societăţii în perioada construirii socialismului şi a trecerii treptate dela socialism la comunism, a desvoltat şi îmbogăţit cu noi generalizări cele mai importante teze ale marxismului cu privire la producţia socială, lupta de clasă, saltul revoluţionar, naţiunea şi cultura naţională.

Pe baza exemplului concret al lingvisticii, tovarăşul Stalin a dovedit în chip strălucit ce importanţă enormă are aplicarea creatoare a teoriei marxist-leniniste pentru desvoltarea celor mai diferite ramuri ale

*) Din „Vestnic Academii Nauc SSSR", Nr. 7 950.

ştiinţei, cât de necesară este studierea aprofundată a teoriei marxist-leniniste, însuşirea ei de către orice reprezentant al ştiinţei înaintate, în orice domeniu al acestei ştiinţe ar lucra.

Lucrarea tovarăşului Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică" dă o lovitură distrugătoare tuturor încercărilor de utilizare mecanicistă a operelor clasicilor marxism-leninismului, demască pe toţi acei oameni de ştiinţă care, camuflându-se îndărătul citatelor, nepătrunzând în esenţa lor, denaturează şi vulgarizează teoria marxist-leninistă.

„...Există o ramură a ştiintei — ne învaţă tovarăşul Stalin, — pe care bolşevicii care lucrează în toate domeniile ştiinţei sunt obligaţi s'o cunoască : este ştiinţa marxist-leninistă despre societate, ştiinţa legilor de desvoltare a societăţii, ştiinţa desvoltării revoluţiei proletare, a legilor desvoltării construcţiei socialiste, victoriei comunismului" [1]). Lucrările tovarăşului Stalin asupra problemelor de lingvistică dovedesc înca odată, cu o mare putere de convingere, întreaga justeţe profundă a acestei teze staliniste. Aceste lucrări geniale obligă pe toţi oamenii de ştiinţă sovietici la studiul permanent şi profund al teoriei marxist-leniniste, la aplicarea ei creatoare. Aplicarea marxism-leninismului în toate ramurile de ştiinţă este sarcina cea mai importantă a oamenilor de ştiinţa sovietici.

Tovarăşul Stalin a scris şi a vorbit în repetate rânduri despre problema desvoltării ştiinţei înaintate, a indicat căile acestei desvoltări, a îndrumat-o. In noile sale lucrări, tovarăşul Stalin a formulat legea fundamentală a progresului ştiinţei. „Nicio ştiinţă, — ne învată tovarăşul Stalin — nu se poate desvolta şi prospera fără luptă de opinii, fără libertatea criticii" [2]). Tovarăşul Stalin înfierează pe acei oameni de ştiinţă, care tind să se închidă în carapacea lor, să devină monopolişti în domeniul lor de ştiinţă şi cari creează în ştiinţa sovietică o atmosferă intolerabilă de gâtuire a criticii şi a autocriticii.

Obligaţia oamenilor de ştiinţă sovietici este de a face schimb creator de păreri în chestiunile stiinţifice, iar critica liberă ştiinţifică sa fie o parte inalienabilă a muncii ştiinţifice, un fenomen obişnuit în viata instituţiilor ştiinţifice sovietice.

In lucrările sale „Cu privire la marxism în lingvistică" şi „Cu privire la unele probleme de lingvistică", tovarăşul Stalin demască cu o putere nimicitoare esenţa antimarxistă, idealistă, a aşa numitei „noi teorii" a limbii

Una din greşelile fundamentale ale teoriei lui N. I. Marr este tratarea limbii ca suprastructură a bazei. Tovarăşul Stalin a arătat că limba se deosebeşte radical de suprastructură, are alte legi de desvoltare, altă menire în viata societăţii şi, spre deosebire de suprastructură, ea a fost creată nu de o bază sau alta, nu de o clasă oarecare, ci de toate clasele societăţii, prin efortul a sute de generaţii, pentru a satisface nevoile întregii societăţi. Dar Marr şi elevii lui, considerând în mod greşit limba ca o suprastructură, nu numai că au extins asupra limbii legile caracteristice suprastructurii şi prin aceasta s'au încurcat singuri şi au în-

[1]) I. Stalin, Problemele leninismului ed. a 11-a, pag. 589; vezi şi ed a II-a P.M.R., pag. 942.

[2]) I. Stalin, „Cu privire la marxim în lingvistică". Ed. P.M.R., pag. 32.

curcat lingvistica sovietică, dar au ajuns până la negarea existenţei limbii naţionale şi. în contradicţie cu întreg mersul istoriei popoarelor şi a limbilor, au introdus în lingvistica sovietică o altă formulă la fel de eronată şi nemarxistă cu privire la „caracterul de clasă" al limbii.

Se ştie că în rătăcirile sale, N. I. Marr a ajuns până acolo, încât a aparat caracterul de clasă al limbii chiar pentru societatea primitivă fară clase.

Iar adepţii lui Marr, în încercările lor de a consolida în lingvistica sovietică teza greşită asupra „caracterului de clasă" al limbii, au tratat în mod simplist operele clasicilor marxism-leninismului, au vulgarizat marxismul.

Tovarăşul Stalin a dovedit cu o claritate excepţională întreg sensul antiştiinţific al afirmaţiilor cu privire la „caracterul de clasă" al limbii, a arătat că numai ignoranţa în chestiunile marxismului şi totala neînţelegere a naturii limbii au putut să-i sugereze lui Marr şi „elevilor" lui legenda despre limbile „de clasă", despre gramaticile „de clasă". Cu o ironie ucigătoare, tovarăşul Stalin i-a ridiculizat pe „troglodiţii" lingvisticii sovietice, care pornind dela concepţia lor primitiv-anarhică asupra societăţii, erau dispuşi să aştepte apariţia unor „gramatici de clasă-burgheze şi proletare" — inexistente în realitate — şi potrivit puterilor lor, să contribue la distrugerea gramaticii moştenite dela epocile trecute şi care este rezultatul unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane" [1]).

Tovarăşul Stalin a desvăluit deasemeni esenţa antimarxistă a aşa numitei „teorii a stadialităţii" creată de N. I. Marr şi de elevii lui, — şi care este piatra de temelie a „noii teorii" a limbii.

Schema abstractă şi antiistorică a „stadiilor" de desvoltare a limbilor, concepute în afara oricărei legături cu istoria societăţii, cu istoria popoarelor, a fost aplicată în special de către acad. I. I. Mescianinov în lucrările sale. Articolul tovarăşului Stalin a pus capăt domniei teoriilor greşite a „stadialităţii" şi a „încrucişării" limbilor în lingvistica sovietică.

Tovarăşul Stalin a desvăluit nu numai greşelile teoretice şi ideologice din lingvistica sovietică, determinate de dominaţia teoriei lui Marr asupra limbii, ci şi cauzele acestei dominaţii îndelungate a unor concepţii antiştiinţifice despre limbă şi despre istoria desvoltării ei.

„...In organele de lingvistică, atât în centru cât şi în republici — spune tovarăşul Stalin, — domnea un regim impropriu pentru ştiinţă şi pentru oamenii de ştiinţă. Cea mai neînsemnată critică a stării de lucruri din lingvistica sovietică, chiar şi cele mai timide încercări de a critica aşa numita „nouă teorie" în lingvistică au fost persecutate şi gâtuite de cercurile conducătoare din domeniul lingvisticii. Pentru o atitudine critică faţă de moştenirea lui N. I. Marr, pentru cea mai neînsemnată dezaprobare a învăţăturii lui N. I. Marr, erau scoşi din posturi sau retrogradaţi preţioşi colaboratori şi cercetători pe tărâmul lingvisticii. Cercetătorii pe tărâmul lingvisticii erau promovaţi în posturi de răspundere nu după criteriul valorii profesionale ci după criteriul recunoaşterii necondiţionate a învăţăturii lui N. I. Marr" [2]). Este clar că, sub un astfel de regim, teoriei lui Marr i-a fost asigurată o situaţie dominantă

---

1) **I. Stalin**, „Cu privire la marxism în lingvistică", Ed. P.M.R., pag. 25.
2) Ibidem, pag. 31—32.

în lingvistică. Dacă însă luăm în considerare faptul ca prin aceleaşi metode elevii lui Marr au eliminat din lingvistica sovietică tot ce se făcuse până la Marr în ştiinţa limbii ; dacă considerăm apoi faptul că ei au trecut cu grije sub tăcere chiar greşelile evidente ale lui Marr, se înţelege pe deplin atât dominaţia absolută a faimoasei „teorii noi“ asupra limbii, cât şi acea criză, la care această dominaţie trebuia în mod inevitabil să ducă şi a dus lingvistica sovietică.

Chiar atunci când în paginile „Pravdei“ se desfăşura discuţia liberă, adepţii lui Marr — acad. I. I. Mescianinov, prof. F. P. Filin, prof. N. S. Cemodanov şi alţi câţiva — declarau că lingvistica sovietică trebue desvoltată pe baza teoriei lui N. I. Marr „pusă la punct“, pe care ei continuau s'o numească marxistă.

Tovarăşul Stalin a arătat totala lipsă de temei în a formula astfel problema, deoarece N. I. Marr „a vrut într'adevăr să fie şi s'a străduit să fie marxist, dar nu a reuşit să devină marxist. El a fost doar un simplificator şi un vulgarizator al marxismului în genul celor dela „Proletcult“ sau „R. A. P. P.“ [1]). Marr „a făcut greşeli din cele mai grosolane când a introdus în lingvistică elemente de marxism într'o formă denaturată, când a încercat să creeze o teorie de sine stătătoare a limbii“ [2]).

Articolele tovarăşului Stalin au o importanţă imensă, cu adevărat istorică pentru lingvistica sovietică. Ele trebue să stea la baza întregii activităţi ştiinţifice şi pedagogice a lingviştilor noştri, a instituţiilor de cercetări lingvistice, inclusiv a instituţiilor Academiei de Ştiinţe a URSS, a filialelor ei şi a institutelor de lingvistică ale academiilor de ştiinţe din republicile unionale. Trebue să se lichideze în termenul cel mai scurt consecinţele greşelilor şi denaturărilor foarte grave care au fost comise în domeniul lingvisticii şi în organizarea cercetărilor în lingvistică.

După cum se ştie, din iniţiativa lui N. I. Marr a fost creat la Leningrad în 1921 Institutul Iafetic, care, în 1932, la cererea lui Marr, s'a transformat în Institutul de limbă şi gândire. După moartea lui Marr, Institutul a primit numele „N. I. Marr“. Institutul central de limbă şi scriere care a existat la Moscova, a fost contopit mai târziu cu Institutul de limbă şi gândire din Leningrad, acesta din urmă continuându-şi existenţa ca o secţie a Institutului dela Moscova. Sarcinile acestui Institut se reduceau la studiul limbilor popoarelor URSS şi ale ţărilor străine pe baza teoriei lui N. I. Marr, la propagarea teoriei lui Marr, care era prezentată drept marxistă, la pregătirea cadrelor de tineri lingvişti în spiritul acestei teorii. Atitudinea necritică faţă de lucrările lui Marr a dus la crearea unei atmosfere nesănătoase de ploconire în faţa lui.

După moartea lui Marr, în 1935, alături de apologia moştenirii lăsate de acesta, a început să se creeze la Institutul de limbă şi gândire un cult al celui mai apropiat elev al lui Marr, acad. I. I. Meşcianinov, care conducea pe atunci Institutul. Concepţiile lingvistice ale lui Marr şi Meşcianinov au fost transformate în dogmă, se socoteau infailibile. Incă în timpul vieţii lui Marr a luat naştere „teoria“ potrivit căreia lingviştii sovietici se împărţeau în două tabere: adepţii lui Marr, care se socoteau marxişti şi „indoeuropeiştii“, printre care se numărau toţi cei ce nu împărtăşeau „noua teorie“ a limbii.

Toate acestea au dus la un regim aracceevist în lingvistică. La Insti-

---

1) **I. Stalin**, „Cu privire la marxism în lingvistica“, Ed. P.M.R., pag. 34.
2) **I. Stalin**, „Cu privire la unele probleme de lingvistică“, Ed. P.M.R. pag. 11.

tutul de limba şi gândire, domnea o atmosfera de gâtuire a criticii şi autocriticii, o atmosferă de constrângere şi nu de convingere.

Trebue semnalat că însuşi acad. I. I. Meşcianinov a recunoscut defectuozitatea unui şir de teze din teoria lui Marr (analiza pe baza celor 4 elemente, teza cu privire la origina limbii din aşa numitul proces de „muncă magică", etc.) şi că nu le-a utilizat în mod practic în lucrările sale Dar, deşi ocupa o poziţie dominantă în lingvistica sovietică şi era socotit şeful acesteia, el n'a avut curajul de a critica aceste teze, a trecut ub tăcere starea nesatisfăcătoare a lingvisticii sovietice. a creat aparenţa unei situaţii pe deplin favorabile în acest sector al ştiinţei sovietice Mai mult decât atât, acad. I. I. Meşcianinov, — după cum s'a mai spus, a apărat cu îndârjire până în ultimul moment, chiar după începerea discuţiei asupra problemelor de lingvistică, punctul de vedere eronat, că lingvistica sovietică poate să se desvolte cu succes numai pe baza teoriei lui N. I. Marr, „pusă la punct".

Acad. I. I. Meşcianinov n'a făcut nimic pentru a lichida regimul aracceevist care domnea în Institutul pe care-l conducea. Inconjurat exclusiv de elevii consecvenţi ai lui Marr, el a fost printre organizatorii acestui regim.

Ca rezultat al sistemului defectuos de conducere, bilanţul activităţii Institutului trebuia să se dovedească absolut nesatisfăcător. In tot timpul existenţei sale Institutul n'a dat nicio cercetare teoretică însemnată, corespunzătoare principiilor teoriei marxist-leniniste, n'a fost în stare să rezolve sarcinile practice ce stau în faţa lingvisticii sovietice (întocmirea gramaticilor pentru limbile popoarelor U. R. S. S., alcătuirea manualelor şi a materialelor didactice ajutătoare, etc.), fapt care se explică prin defectuozitatea principiilor metodologice iniţiale ale principalilor colaboratori ştiinţifici ai Institutului. Urmând pe acad. I. I. Meşcianinov, aceşti colaboratori au trecut la elaborarea teoriei antimarxiste a „stadialităţii" pe baza materialelor de sintaxă, ignorând legătura limbii cu istoria societătii.

In ultimii doi-trei ani, cel mai zelos propagandist şi popularizator al „noii teorii" a limbii lui N. I. Marr a fost prof. J. P. Serdiucenco, conducătorul secţiei dela Moscova a Institutului. Acesta a propagat şi popularizat teoria lui Marr în diferite articole, broşuri şi conferinţe. De curând el a publicat, în editura Societăţii unionale pentru răspândirea cunoştinţelor politice şi ştiinţifice, o broşură, în care se preamărea în toate chipurile teoria lui N. I. Marr.

Prof. G. P. Serdiucenco a fost principalul iniţiator al sesiunilor şi conferinţelor de lingvistică din Moscova, în care lingviştii, care nu simpatizau cu teoria lui Marr (acad. V. V. Vinogradov, prof. A. S. Cicobava şi alţii) erau criticaţi foarte aspru. El a introdus în mod foarte activ regimul aracceevist atât în secţia dela Moscova a Institutului, cât şi într'un şir de alte instituţii, în care ocupa posturi de răspundere. In secţia dela Moscova a Institutului, prof. G. P. Serdiucenco a întreţinut o atmosferă de linguşire faţă de propria sa persoană.

Negreşit, într'o situaţie atât de anormală, nici nu putea să fie vorba de critică şi autocritică. Mulţi colaboratori ai secţiei dela Moscova a Institutului de limbă şi gândire au ajuns pe drumul apologiei falsei teorii a lui Marr. Ideile vulgarizatoare ale lui Marr, în special teza lui antimarxistă asupra „caracterului de clasă" al limbii şi teza asupra limbii ca suprastructură, le-a propagat în lucrările sale marele specialist în limbile Caucazului de Nord, prof. N. F. Iacovlev. Au partici-

pat activ la propagarea „noii teorii" a limbii, colaboratorii de seama ai secției dela Moscova a Institutului — prof. N. S. Cemodanov și prof. M. M. Guhman. In consecință, secția dela Moscova și Institutul Central din Leningrad n'au fost în stare să îndeplinească sarcinile ce le-au fost trasate.

Faptul că cei mai importanți lingviști au cultivat teoriile eronate ale lui N. I. Marr și au impus un „regim aracceevist" a exercitat o influență dăunătoare și asupra activității Institutului de limbă rusă al Academiei de Științe a U. R. S. S. Printre colaboratorii mai importanți ai acestui Institut se aflau elevi ai lui Marr, care au apărat și propagat activ „noua teorie" a limbii. Intr'o serie de articole și conferințe, directorul adjunct al Institutului, prof. F. P. Filin, a încercat să demonstreze că „noua teorie" a limbii ar fi singura orientare progresistă în lingvistica sovietică. Prof. F. P. Filin a propagat concepțiile nemarxiste ale lui Marr și a afirmat că problematica cercetărilor lui Marr (printre care și analiza paleontologică pe elemente) trebue sa fie pe deplin restabilită.

Biroul secției de literatură și limbă, condus de acad. I. I. Meșcianinov, a sprijinit „regimul aracceevist" în lingvistică și prin acest fapt a contribuit la consolidarea acestui regim, impropriu științei și oamenilor de știință. In planificarea activității de cercetări științifice a institutelor de lingvistică, biroul a pornit dela principii greșite, la baza cărora a stat „noua teorie" a lui Marr asupra limbii. Biroul n'a obiectat împotriva pretențiilor monopoliste ale elevilor lui Marr și a discreditării de către aceștia a savanților, care nu împărtășeau principiile teoriei lui Marr.

Și Prezidiul Academiei de Științe a U.R.S.S. poartă raspunderea pentru situația creiată la Institutele de lingvistică ale Academiei de Științe a U.R.S.S. La 21 Iulie 1949, Prezidiul a adoptat o rezoluție greșită: „Despre situația actuală în lingvistica sovietică și despre măsurile preconizate de Academia de Științe a U.R.S.S. pentru îmbunătățirea activității pe tărâm lingvistic", rezoluție având menirea să popularizeze teoria lui N. I. Marr, despre care se declară că ar fi „un sistem științific, constituit pe principiile materialismului dialectic și istoric". Această rezoluție greșită precum și rezoluția ulterioară a Prezidiului din 12 Aprilie 1950 „Despre activitatea științifică, situația și pregătirea cadrelor Institutului de limbă și gândire „N. I. Marr" al Academiei de Științe a U.R.S.S." au permanentizat starea nesatisfăcătoare a lingvisticii.

In rezoluțiile Prezidiului, dezaprobarea teoriei lui Marr a fost considerată de către unii lingviști ca o manifestare a influenței lingvistice burgheze. Hotărîrile acestor decizii s'au redus în fond la asigurarea unor măsuri pentru propagarea ideilor greșite ale lui N. I. Marr.

In Martie 1950, la Prezidiul Academiei de Științe a U.R.S.S. a avut loc o consfătuire asupra problemelor de lingvistică sovietică. la care au prezentat dări de seamă Acad. I. I. Meșcianicov, prof. F. P. Filin și prof. G. P. Serdiucenco. La această consfătuire au fost invitați dela centru și din republicile unionale numai adepții teoriei lui Marr, din care cauză lucrările consfătuirii au avut caracterul unei apologii făcute moștenirii lui Marr. Participarea unui șir de vorbitori la discuții a avut un caracter ofensator față de lingviștii care nu împărtășeau concepțiile lui N. I. Marr. Deși rezoluția consfătuirii n'a fost luată în considerare de Prezidiu și n'a fost difuzată, însuși faptul convocării unei asemenea

consfatuiri pe lângă Prezidiul Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. a sprijinit propaganda „noii teorii" a limbii şi consolidarea „regimului aracceevist" în lingvistică.

O bună parte a vinei pentru starea nesatisfăcătoare a activităţii instituţiilor de lingvistică ale Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. şi pentru instaurarea unui „regim aracceevist" îi revine fostului secretar ştiinţific al Prezidiului — prof. F. P. Filin. Fiind unul din adepţii activi ai „noii teorii" a limbii, prof. F. P. Filin a avut o atitudine intransigentă faţă de adversarii lui, a susţinut pe elevii lui N. I. Marr, cari s'au strecurat în institutele Academiei de Ştiinţe, a practicat birocratismul în ştiinţă, a gâtuit critica şi autocritica şi a constribuit activ la crearea „regimului aracceevist" în lingvistică.

După ce a participat la discuţiile în jurul problemelor de lingvistică, prof. F. P. Filin a publicat un articol defectuos din punct de vedere metodologic, semnându-l ca secretar ştiinţific al Prezidiului Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., făcând astfel părtaş Prezidiul la principiile greşite din articolul său.

La 1 Iulie a. c., la şedinţa Prezidiului Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. s'a desbătut problema stării organelor centrale de lingvistică ale Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. In urma acestor desbateri, Prezidiul a anulat rezoluţiile sale din 21 Iulie 1949 şi 12 Aprilie 1950 ca fiind greşite. Potrivit hotărîrii Prezidiului, Institutul de limbă şi gândire se mută din Leningrad la Moscova şi se contopeşte cu Institutul de limbă rusă al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., într'un unic institut de lingvistică al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

Prezidiul Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. a confirmat ca director al Institutului de lingvistică pe acad. V. V. Vinogradov şi a propus Institutului să alcătuiască un program de măsuri ce trebuesc luate în vederea îmbunătăţirii radicale a activităţii ştiinţifice în domeniul lingvisticii.

Dintre instituţiile nelingvistice ale Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. cea mai mare răspundere pentru situaţia creată în lingvistică o poartă incontestabil Institutul de Filosofie. Cine, dacă nu filosofii puteau şi trebuiau să înţeleagă la timp esenţa defectuoasă şi nemarxistă a teoriei lui Marr ? In loc de aceasta, în organul Institutului de filosofie în revista „Voprosâ filosofii" (Nr. 2 din 1947) — s'a publicat un articol greşit al lui L. O. Reznicov, „Contributii la problema raportului dintre limbă şi gândire", propagând de pe o poziţie antiştiinţifică tezele cele mai deochiate din teoria lui Marr. iar apoi (în Nr. 1 din 1949) articolul prof. V. K. Nicolschi şi N. F. Iacovlev „Principiile fundamentale ale teoriei materialiste a lui N. I. Marr asupra limbii", unde se preamăreau afirmaţiile lui Marr cu privire la caracterul de clasă al limbii, „stabilitatea" desvoltării vorbirii, „salturile" din desvoltarea limbii, etc. In Nr. 3 al revistei din 1949, apărut în Aprilie 1950, în rubrica cronicii, s'a făcut o dare de seamă fără nicio critică, asupra sesiunii Institutului de limbă şi gândire, consacrată memoriei lui N. I. Marr, iar în nota redactiei se exprimă nemulţumirea cu privire la „insuficienta" orientare marxistă a sesiunii. Redacţia (redactor principal D. I. Cesnocov) scrie în această notă : „La sesiune n'au fost supuse unei critici principiale bolşevice atacurile împotriva lui Marr din partea câtorva lingvişti sovietici, n'au fost pe deplin demascate încercările de a se revizui teoria lui Marr şi

de a o împăca cu lingvistica idealistă burgheză". La sfârşitul notei, redacţia invită „să se pună capăt atacurilor ascunse şi făţişe împotriva lui Marr".

Mulţi istorici n'au ştiut să examineze esenţa antimarxistă şi vulgarizatoare a teoriei lui Marr. Teoria lui Marr s'a reflectat în lucrările istoricilor, arheologilor, etnografilor, în problema etnogenezei, adică în problemele originii diferitelor popoare, tratate în fond cu succes de cercetătorii sovietici depe poziţia teoriei staliniste asupra naţiunii. In lucrările consacrate acestei probleme, istoricii trebuiau să recurgă la concluziile lingviştilor cu privire la originea şi istoria limbilor. Dar situaţia creiată în lingvistica sovietică a fost de aşa natură încât nu s'a putut desvolta o autentică ştiinţă lingvistică marxist-leninistă. Majoritatea istoricilor ce se ocupă de problemele etnogenezei s'au lăsat prinşi de frazeologia pseudorevoluţionară şi au aderat în operele lor în partea consacrată lingvisticei la „noua teorie" a limbii. Inainte de toate, ei au împrumutat critica făcută de Marr teoriei „limbii comune primare", neluând în considerare faptul că, critica făcută de Marr rasismului şi teoriei limbii primare nu porneşte depe poziţii marxiste.

Impreună cu această „critică" au pătruns în literatura istorică şi toate tezele greşite ale lui Marr asupra „stadialităţii", asupra „salturilor revoluţionare" în istoria limbii, negarea totală a migraţiei popoarelor în trecut, etc. Astfel V. I. Ravdonicas, membru corespondent al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., care a condus până în 1949 secţia din Leningrad a Institutului de Istorie a culturii materiale al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., a desvoltat în monografiile sale despre figurile depe stâncile din Carelia, în manualul de istorie a societăţii primitive (vol. II, editat în 1948) şi în multe articole şi broşuri scrise de el, ideile greşite ale lui Marr asupra stadiului totemic şi cosmic al gândirii, a negat migraţiile popoarelor atestate istoriceşte, înlocuindu-le cu transformări (revoluţionare) ale unui popor în altul, şi a defăimat arheologia rusă din secolul trecut.

O bună parte a cadrelor Institutului de Istorie a culturii materiale, îndeosebi a secţiei sale din Leningrad, a trecut direct prin şcoala lui Marr. In Institut s'a păstrat o extraordinară pietate pentru personalitatea lui Marr. Institutul îi poartă numele. Şedinţele cari au avut loc la începutul anului trecut, consacrate celei de a 30-a aniversări a Institutului, s'au transformat într'o adevărată apoteoză a lui Marr. Conducătorul secţiei din Leningrad a Institutului, A. P. Ocladnicov, a publicat o broşură despre Marr scrisă în spirit apologetic.

Cu toate acestea, începând din jurul anului 1935, majoritatea reprezentanţilor arheologiei, istoriei, etnografiei şi antropologiei, au ştiut în mod practic să birue — sub influenţa observaţiilor tovarăşilor Stalin, Kirov şi Jdanov asupra proectelor de manuale de istorie, sub influenţa hotărîrilor C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. în problemele de istorie — tendinţele lui Marr şi ale „elevilor" lui şi să se situeze pe calea rezolvării autentic istorice a problemelor etnogenezei. Dar această depăşire a tezelor eronate ale lui Marr n'a fost însoţită de critica lor.

*

Invăţămintele trase de Academia de Ştiinţe a U.R.S.S. din discuţiile asupra lingvisticii, trebuesc analizate conştiincios şi luate în considerare şi în celelalte ramuri ale ştiinţei. Incercările de a înnăbuşi critica ştiin-

ţifică liberă, cazuri de vulgarizare a marxismului în aplicarea lui la problemele ştiinţifice, manifestări de birocratism în ştiinţă, de „regim aracceevist" au avut loc şi în alte câteva instituţii ale Academiei de Ştiinţe. Conducându-se după indicaţia tovarăşului Stalin cu privire la necesitatea luptei de opinii şi a libertăţii criticii pentru desvoltarea ştiinţei, oamenii de ştiinţă din Academia de Ştiinţe a U.R.S.S. trebue să descopere, să aducă la lumina zilei prin discuţii creatoare, pe baza criticii şi autocriticii tot ce împiedcă desvoltarea ştiinţei sovietice şi e în contrazicere cu sarcinile unei desvoltări cât mai rapide a economiei naţionale a ţării. Ei trebue să rezolve problemele litigioase din domeniile lor, părăsind principiile şi orientările greşite care încetinesc mişcarea progresivă a ştiinţei sovietice şi asigurând libertatea de a elabora principii juste dn punct de vedere teoretic şi utile din punct de vedere practic.

De exemplu, se impune necesitatea organizării unor largi discuţii creatoare pe tărâmul geologiei. In Institutul de Ştiinţe geologice al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., a fost tratată cu dispreţ şi oprită în desvoltarea ei petrografia tehnică, ramură foarte importantă sub raportul economiei naţionale şi sub raport ştiinţific, care-şi pune ca sarcină alături de prelucrarea problemelor teoretice, cercetarea produselor tehnice în scopul îmbunătăţirii proceselor metalurgice.

Divergenţe ştiinţifice adânci şi principiale există în domeniul petrografiei sedimentare. Aceste divergenţe s'au adâncit în mod artificial şi li se dădea intenţionat o interpretare profund personală. Dar desvoltarea teoriei cercetărilor mineralelor utile de origine sedimentară se sprijină pe necesitatea rezolvării acestor probleme litigioase.

In geologie, vreme îndelungată au domnit teorii dăunătoare. cari au îngrădit şi dezorientat lucrările geologice de cercetare şi explorare şi au adus o enormă pagubă economiei naţionale (Teteaev — tectonica, Caliţchi — teoria petrolului). Aceste „teorii" au fost desminţite prin lucrările practice, însă până în prezent n'au fost încă răsturnate din punct de vedere teoretic.

Geologii practicieni au şi respins unele „teorii" străine, greşite, în domeniul ştiinţei zăcămintelor de minereuri. Dar geologii Academiei n'au făcut cuvenita critică acestor teorii şi n'au creat bazele teoretice ale unei ştiinţe autentice a zăcămintelor de minereuri, deşi pentru acest scop s'au strâns date suficiente şi un bogat material de fapte. Până în prezent nu s'au examinat din punct de vedere al valabilităţii practice unele principii emise de A. E. Persman în geochimie, de S. S. Smirnov în teoria despre zăcămintele de minereuri.

Toate aceste probleme se cer de urgenţă şi fără amânare desbătute şi rezolvate în colectiv. Aceasta este necesar în interesul ştiinţei, în interesul practicei construirii comunismului. Lăsând nerezolvate chestiunile discutabile, necriticând tezele nejuste, oamenii de ştiinţă riscă să ducă în impas desvoltarea unor foarte importante ramuri de ştiinţă. Activitatea Institutului de geografie al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., este o bună ilustrare a acestui fapt.

Lucrările directorului Institutului, acad. A. A. Grigoriev au conţinut un şir de principii scolastice şi nemarxiste despre aşa numitul proces unic fizico-geografic. Aci se declarau identice şi se confundau legile de desvoltare a naturii şi legile de desvoltare a societăţii. Cu toate acestea, lucrările acad. A. A. Grigoriev erau elogiate de către colaboratorii lui, erau prezentate ca o nouă teorie construită, chipurile, pe bazele materialismului dialectic. Afirmaţiile critice făcute asupra lucrărilor acad.

A. A. Grigoriev erau întâmpinate la Institutul de geografie cu ostilitate. In Institut s'a creat o atmosferă, în urma căreia oamenii de ştiinţă, care nu erau de acord cu „principiile teoretice“ ale acad. Grigoriev, au fost nevoiţi să părăsească Institutul.

Problemele ştiinţifice litigioase în geografie nu se discutau, ci adversarii se atacau unul pe altul şi se împroşcau cu insulte neprincipiale. Toate acestea au dus la o intolerabilă încetinire a ritmului de desvoltare a ştiinţei geografice, la o activitate nesatisfăcătoare a Institutului de geografie, la ruperea lui de practica construcţiei socialiste.

E necesar ca în timpul cel mai scurt să se organizeze o discuţie largă şi liberă asupra principiilor fundamentale pe tărâmul geochimiei, mineralogiei, tectonicii, a teoriei asupra rocilor sedimentare, asupra zăcămintelor de minereu, asupra problemelor ştiinţei geografice, etc.

Destul de multe probleme litigioase trebuesc rezolvate şi în domeniul pedologiei. De curând în activitatea Institutului de geologie „V. V. Docuceaev“ al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. s'au făcut unele încercări de a rupe pedologia de problemele de biologie, iar în unele sectoare — de a o rupe de practica agriculturii socialiste. Au fost date uitării sarcinile desvoltării creatoare a moştenirii ştiinţifice a fondatorilor geologiei contemporane — V. V. Docuceaev şi V. R. Wiliams.

In ultimele 7—8 luni aceste lipsuri în activitatea Institutului de pedologie au fost în cea mai mare parte înlăturate. Dar până acum rămân neexaminate şi nerezolvate câteva principii şi afirmaţii discutabile ale lui V. V. Docuceaev şi V. R. Wiliams, care sunt transformate de elevii lor în dogme rigide, ceeace este în contrazicere cu principiile fundamentale ale ştiinţei sovietice şi natural se resfrâng în chip negativ asupra desvoltării pedologiei sovietice.

Există serioase probleme, care necesită cea mai grabnică examinare şi în domeniul ştiinţelor chimice.

Ploconirea în faţa ştiinţei burgheze, uitarea şi tratarea cu dispreţ a moştenirii chimiştilor organici ruşi, propagarea unor curente înapoiate şi dăunătoare din punct de vedere metodologic sub steagul desvoltării teoriei „contemporane“, pe baza aşa ziselor realizări noi ale fizicii — toate acestea au adus importante prejudicii desvoltării chimiei organice sovietice. Dar până acum lupta pentru puritatea ideologică a bazelor teoretice ale ştiinţelor chimice, lupta împotriva curentelor idealiste şi reacţionare, care pătrund în ştiinţa chimiei sovietice din tabăra duşmană, nu s'a desfăşurat în modul cuvenit.

Cu mare întârziere, secţia ştiinţelor chimice a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. începe discuţii asupra teoriei foarte discutabile a rezonanţei electronice, care este foarte răspândită printre chimiştii-organici.

La institutele de chimie ale Academiei, critica şi autocritica sunt încă slab desvoltate. Aşa de exemplu până în ultimul timp, la Institutul chimiei fizice al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. critica ştiinţifică era pur şi simplu în disgraţie, iar persoanele care criticau conducerea Institutului erau dezaprobate şi astfel posibilităţile desvoltării lor ştiinţifice erau zădărnicite.

Persoanele cari stau în fruntea principalelor ramuri ale chimiei fizice n'au sprijinit desfăşurarea unei discuţii creatoare asupra căilor de desvoltare a acestei ştiinţe. Numai astfel se explică faptul că problemele litigioase ridicate de publicul ştiinţific n'au fost aduse în discuţie nici la şedinţele consiliilor ştiinţifice, nici la seminarii, nici la adunările generale ale institutelor respective, nici în presa ştiinţifică. Vechea re-

dacție a revistei „Jurnal fizicescoi himii" („Revista de chimie fizică"), publica din când în când la rubrica discuțiilor, articole asupra unor probleme de ordin secundar, lăsând în afara discuțiilor problemele principale din chimia fizică.

*

N'ar fi just să se creadă că discuțiile creatoare și schimbul de opinii sunt o etapă depășită, de ex. pentru științele biologice. Discuțiile asupra problemelor de biologie din 1948 și discuția terminată de curând asupra problemelor teoriei fiziologice a lui I. P. Pavlov au jucat un rol colosal în epurarea științelor biologice de teorii reacționare, de teze și principii greșite și au semnalat căile juste de desvoltare a acestor științe. In anii 1948—1949, la institutele secției de științe biologice s'a desfășurat pe baza hotărîrilor sesiunii istorice a Academiei de științe agricole din U.R.S.S. o activitate însemnată pentru lichidarea definitivă a influenței geneticei formale și pentru desvoltarea biologiei miciuriniene. Activitatea institutelor secției s'a apropiat de nevoile economiei naționale. Dar nu se poate spune că reconsiderarea s'a terminat. Multe probleme de importanță vitală, care cer o elaborare profundă și științifică, încă nu se reflectă, cum se cuvine, în activitatea actuală a institutelor secției de științe biologice. In multe cazuri, numele lui I. V. Miciurin, V. V. Docuceaev, V. R. Wiliams, sunt pomenite numai formal, iar în fond moștenirea lor științifică nu se desvoltă în modul cuvenit. Toate aceste lipsuri pot fi înlăturate numai cu condiția desfășurării largi a unei critici libere, a unei critici principiale, a unei critici eficace.

Mari eforturi și o rezolvare în colectiv a multor probleme, va cere și reconsiderarea activității în domeniul fiziologiei. Pe măsura desvoltării ideilor marelui Pavlov, se vor ivi noi probleme, care de asemeni trebuesc rezolvate pe baza unor discuții creatoare, a unei desfășurări a criticii și autocriticii.

Deosebit de acut se pune chestiunea fizicii teoretice sovietice. Fizica sovietică are realizări remarcabile. Nu există nicio secție de științe fizice, în care savanții sovietici să nu fi adus o contribuție serioasă. Ca bază teoretică generală a unui șir de științe tehnice, fizica acordă un ajutor prețios tehnicii noastre foarte evoluate. Dar există încă foarte însemnate lacune și deficiențe în munca fizicienilor noștri, atât ca practicieni, cât și ca teoreticieni. Aflându-se până acum sub puternica influență a ideologiei fizicale burgheze, fizicienii noștri — în deosebi teoreticienii — își însușesc adesea, împreună cu concluziile fizicale concrete, toate ideile perimate idealiste ale științei burgheze.

Acest fapt nu se poate explica altfel decât prin insuficienta însușire a teoriei marxist-leniniste.

V. I. Lenin în lucrarea sa genială „Materialism și empiriocriticism" nu numai că a demascat pe dușmanii materialismului filosofic, care încercau să exploateze dificultățile fizicei pentru a impune concepțiile lor idealiste despre lume, dar a și indicat căile de desvoltare a fizicei, pe baza trainică a materialismului dialectic. Dar o parte însemnată a fizicienilor noștri teoreticieni încă nu s'au pătruns, cum se cuvine, de învățătura leninistă asupra căilor de desvoltare a fizicei teoretice. Dacă acești fizicieni și-ar fi însușit temeinic teoria marxist-leninistă, ei nu ar urma pe fizicienii burghezi pe tărâmul ideologiei.

A sosit timpul a se da o fundamentare filosofică marxist-leninistă celor mai importante principii de bază ale fizicei contemporane. Dome-

niul vast al fizicei cuantice şi teoria relativităţii trebue să primească o interpretare justă şi autentic materialistă şi ştiinţifică. Demascarea curentele ideologice ostile marxism-leninismului, care pătrund în ştiinţa sovietică prin fizică, trebue să devină cea mai însemnata sarcină a fizicienilor şi filosofilor sovietici.

Sarcini serioase se pun deasemeni în domeniul rezolvării problemelor cosmogonice, pe baza filosofiei materialiste.

Este necesar să se examineze activitatea din toate institutele şi instituţiile Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., să se semnaleze şi să se ia măsuri pentru îmbunătăţirea întregii munci a Academiei, pe baza lucrărilor tovarăşului Stalin asupra problemelor de lingvistică.

Academia de Ştiinţe a procedat la elaborarea planului activităţii sale ştiinţifice pe anii 1951—1955. Trebue să se organizeze lucrările pentru alcătuirea acestui plan, astfel ca indicaţiile tovarăşului Stalin să se reflecte pe deplin şi adânc în întreaga activitate a Academiei.

In timpul cel mai scurt trebue să se organizeze şi să se desfăşoare discuţii asupra diferitelor ramuri ale ştiinţei la instituţiile Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. (asupra problemelor de chimie, de fizică teoretică, de mecanică, de cosmogonie, de geografie, de pedagogie, geologie şi petrografie, filosofie, istorie şi de orientologie).

„Metoda colectivă creatoare a discuţiilor — semnalează preşedintele Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., acad. S. I. Vavilov, — trebue să devină metoda sistematică a desvoltării ştiinţei sovietice. Ea s'a justificat pe deplin. Aproape în toate domeniile ştiinţei există probleme însemnate care cer o examinare critică. Discuţiile creatoare pe baza criticii libere sunt remediul decisiv împotriva stagnării, a rutinei şi a spiritului aracceevist în ştiinţă. In asemenea discuţii se manifestă deosebit de clar principiul colectiv şi creator al ştiinţei înaintate socialiste din epoca stalinistă".

O largă desfăşurare a discuţiilor şi desbaterilor creatoare, introducerea marxismului în toate domeniile de cercetări ştiinţifice, — sunt cele mai însemnate sarcini ale Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

A desvălui lipsurile în munca noastră, în scopul de a le înlătura, a aduce în discuţie divergenţele existente cu privire la problemele principiale ale ştiinţei, în scopul de a găsi soluţionarea justă a acestor probleme, a ne însuşi adânc şi pe deplin marea învăţătură a marxism-leninismului — iată sarcinile trasate oamenilor de ştiinţă sovietici prin lucrările geniale ale tovarăşului Stalin asupra problemelor de lingvistică.

DIN ISTORIA GÂNDIRII FILOSOFICE A SLAVILOR DE APUS ŞI DE SUD*)

DESPRE IMPORTANŢA INTERNAŢIONALĂ A IDEOLOGIEI DEMOCRAŢILOR REVOLUŢIONARI RUŞI

de D. B. SLEISCA şi I. S. NARSCHI

Datorită victoriei de importanţă istorică universală a poporului sovietic asupra fascismului hitlerist, unele ţări din Europa centrală şi sud-estică au păşit pe calea desvoltării democratice populare care duce spre socialism. Această trecere înseamnă o revoluţie profundă în destinele Slavilor din străinătate. O revoluţie profundă are loc şi în mintea milioanelor de oameni ai muncii din aceste ţări. Concepţia marxist-leninistă despre lume este astăzi concepţia dominantă în Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria şi alte ţări de democraţie populară. Totuşi, încercuirea capitalistă, agenţii imperialismului anglo-american din clica fascistă-titoistă şi rămăşiţele claselor exploatatoare sdrobite, din aceste ţări, caută prin toate mijloacele să învioreze şi să întreţină rămăşiţele capitalismului din conştiinţa oamenilor muncii.

Lupta pentru o lume nouă, pentru socialism, este strâns legată de lupta depe frontul ideologic, împotriva tuturor formelor concepţiei burgheze duşmane despre lume. In această luptă are o mare importanţă folosirea moştenirii ideologice a gânditorilor progresişti din ţările slave. Filosofii marxişti din ţările de democraţie populară şi-au trasat ca una dintre sarcinile cele mai importante, studierea aprofundată a acestei moşteniri ideologice. In primul rând, ei consideră necesară studierea istoriei răspândirii concepţiei marxist-leniniste despre lume, în ţările slave, istorie strâns legată de istoria mişcării muncitoreşti, a activităţii practice şi teoretice a conducătorilor şi ideologilor partidelor proletare — G. Dimitrov, D. Blagoev, F. Dzerjinski, P. Marhlevski, L. Zapotoţki, etc. Trebue să se arate importanţa uriaşă a lucrărilor lui Lenin şi Stalin, rolul lor hotărîtor în opera de formare a ideologiei mişcării revoluţionare proletare, în ţările slave, să se arate legătura mişcării muncitoreşti din Rusia şi din ţările Europei centrale şi sud-estice.

Filosofii şi istoricii din ţările de democraţie populară au şi început elaborarea cu adevărat ştiinţifică a istoriei marxiste şi a istoriei filosofiei din aceste ţări.

*) Din: „Voprosî Filosofii", Nr. 1, 1950.

In ţările de democraţie populară s'a început reconsiderarea radicală a aşa numitelor „tradiţii naţionale". Clasa muncitoare răstoarnă depe piedestal pe filosofii reacţionari, pe apologeţii înrobirii şi ai obscurantismului, preamăriţi de burghezie, punând în lumină şi desvoltând toate tradiţiile progresiste din istoria gândirii sociale care s'au format în lupta seculară a oamenilor muncii, în lupta împotriva asupritorilor lor.

După cum se ştie, culmea desvoltării gândirii filosofice progresiste premarxiste au constituit-o teoriile democraţilor revoluţionari ruşi. Particularitatea caracteristică fundamentală a concepţiei lor despre lume, care le-a asigurat locul cel mai de frunte în istoria filosofiei premarxiste, constă în faptul că democraţii revoluţionari ruşi au fost ideologii revoluţiei ţărăneşti din Rusia, au fost „revoluţionarii cari erau de partea ţărănimii" [1]) şi luptau pentru interesele iobagilor împotriva feudalismului şi a ţarismului.

V. I. Lenin a apreciat în mod deosebit rolul istoric al democraţilor revoluţionari şi al ideilor lor de eliberare. I. V. Stalin numeşte pe democraţii revoluţionari printre marii reprezentanţi ai naţiunii ruse, cu cari pe drept se mândreşte poporul sovietic.

Ideile lui Herzen, Bielinschi, Cernîşevschi, Dobroliubov, au exercitat o influenţă rodnică asupra desvoltării mişcării revoluţionare din Rusia, au contribuit în mod esenţial la înflorirea culturii şi a ştiinţei ruse.

Moştenirea spirituală a democraţilor revoluţionari ruşi a jucat un rol important în pregătirea terenului ideologic pentru adoptarea marxismului în Rusia şi a contribuit la educarea marxiştilor ruşi ca revoluţionari consecvenţi, luptători pentru cauza poporului.

Rolul progresist al lui Bielinschi, Herzen, Cernîşevschi, Dobroliubov, a determinat în istoria Rusiei acea influenţă uriaşă, pe care a exercitat-o activitatea şi creaţia lor în străinătate, în primul rând, printre popoarele slave din Vest şi din Sud.

Profesorii liberali din lagărul menşevicilor şi cadeţilor, temându-se de influenţa revoluţionară a ideilor progresiste ale gânditorilor ruşi, au căutat întotdeauna să diminueze rolul filosofiei materialiste ruse, să prezinte legătura ideologiei democraţilor revoluţionari ruşi cu filosofia străină, sub forma unei simple imitaţii şi să dovedească dependenţa gânditorilor ruşi de cei occidentali. Calomniindu-i pe gânditorii ruşi progresişti, ploconindu-se în faţa filosofiei burgheze occidentale, ei prezentau filosofia rusă drept o filosofie de epigoni, negându-i caracterul independent. Faptul, cu adevărat remarcabil prin el însuşi, că filosofii ruşi progresişti cunoşteau profund toate curentele ideologice progresiste ale Occidentului, — fapt relevat de I. V. Stalin, S. M. Kirov şi A. A. Jdanov, în observaţiile lor asupra Manualului de istorie a U.R.S.S. şi care dovedeşte vastitatea excepţională a orizontului şi intereselor clasicilor filosofiei ruse — era prezentat întotdeauna de calomniatorii cari se ploconeau în faţa Occidentului ca „o dovadă" a lipsei de independenţă a gânditorilor ruşi.

Democraţii revoluţionari ruşi erau foarte cunoscuţi în Europa, şi nu numai în Europa. Timp de 23 ani, Herzen a colaborat în mod activ din punct de vedere ideologic cu absolut toţi militanţii sociali progresişti ai naţiunilor europene şi a exercitat asupra lor o influenţă apreciabilă. Este suficient să citim epopeea lui, „Trăite şi gândite" pentru ca să ne facem o imagine de însemnătatea uriaşă pe care a avut-o activi-

---

1) **V. I. Lenin.** Opere, vol. 17, pag. 96 ed. 4-a rusă.

tatea lui pentru o serie întreagă de democrați europeni. In ceeace îi priveşte pe Cernîşevschi, adnotările lui la primul volum al „Bazelor economiei politice" a lui Mill, precum şi „Scrisorile fără adresă" au fost traduse în limba franceză în 1874 şi au apărut la Bruxelles. Peste un an, a fost tradus în limba franceză, şi mai târziu în limba italiană, romanul filosofic „Ce-i de făcut?". In 1890, s'a tradus în limba franceză articolul lui Cernîşevschi „Despre darwinism". In Statele Unite au apărut două traduceri în limba engleză ale romanului „Ce-i de făcut?" Alexei Tveritinov, traducătorul lucrărilor lui Cernîşevschi, spune, în memoriile sale, că operele lui Cernîşevschi au produs o impresie puternică asupra opiniei publice din străinătate. In multe ziare franceze, italiene şi germane s'au publicat articole speciale despre Cernîşevschi.

Cel mai remarcabil fapt, este acela că revoluționarii ruşi, dintre anii 1860—1870, erau bine cunoscuți şi foarte apreciați de marii întemeietori ai marxismului. Este suficient să amintesc scrisoarea lui Engels adresată lui E. Patritz, în 1884, în care acesta vorbeşte despre gândirea critică rusă demnă de „poporul care l-a dat pe Dobroliubov şi Cernîşevschi". Şcoala istorică şi critică din literatura rusă, scrie Engels, „stă infinit mai presus de tot ce-a fost creat în Germania şi Franța, de către ştiința istorică oficială" [1]).

Chiar aceste fapte dovedesc că democrații revoluționari ruşi nu numai că erau cunoscuți dincolo de hotarele țării noastre, dar au exercitat şi o influență neîndoelnică asupra gândirii sociale a Occidentului. Ei au exercitat, deasemeni, o influență cu caracter progresist asupra gânditorilor înaintați ai popoarelor din U.R.S.S.: Ucraina, (Sevcenco, Franco), Georgia, Azerbaidjan, Armenia (Nalbandian, Ahundov), Asia Centrală (Ahmadi-Doniş, Furcat, Abai) şi alții.

Influența democraților revoluționari ruşi s'a manifestat deosebit de puternic asupra mişcării revoluționare din țările slave. Herzen, Bielinschi, Cernîşevschi şi Dobroliubov au fost învățătorii ideologiei mişcării revoluționare a popoarelor slave din Apus şi în special din Sud. Herzen a jucat un mare rol politic şi organizatoric, în mişcarea de eliberare din Polonia.

Această strânsă legătură ideologică avea adânci rădăcini istorice. Marele popor rus a jucat un rol uriaş în viața Slavilor din străinătate, eliberând popoarele Bulgariei şi Serbiei. Numai datorită Rusiei, atât Serbia, cât şi Bulgaria şi-au căpătat independența în sec. al XIX-lea. Pe această bază s'a desvoltat dragostea poporului sârb şi bulgar pentru marele popor rus, ca cel mai bun prieten şi apărător al lor. Atât poporul bulgar, cât şi cel sârb, au văzut din ce în ce mai limpede, că ar fi profund greşit să confunde cercurile conducătoare ale Rusiei țariste, cu poporul rus. Pentru țar, atât Serbia cât şi Bulgaria, nu erau decât pioni în jocul lui de politică externă, autocrația țaristă încheind de multe ori cu Turcia tratate în care interesele reale ale țărilor balcanice erau nesocotite. Cu toate acestea, poporul rus dorea sincer şi desinteresat eliberarea deplină a fraților săi Slavi şi era gata să facă tot ce putea pentru aceasta. Poporul ceh şi slovac vedeau întotdeauna în poporul rus pe apărătorul şi eliberatorul lor, ceeace contribuia în mare măsură la întărirea legăturilor culturale dintre poporul rus şi alte popoare slave.

---

1) **K. Marx** şi **Fr. Engels**, Opere, Vol XXVII, pag. 389, ed. rusă.

Baza legăturii dintre mişcarea revoluţionară şi ideologia revoluţionară a Slavilor de Apus şi de Sud din secolul al XIX-lea, pe de o parte şi mişcarea revoluţionară rusă şi conducătorii ei ideologici, pe de altă parte, trebue s'o vedem în existenţa multor procese economice şi prin urmare, politice şi de clasă — comune — care aveau loc pe vremea aceea atât în Rusia, cât şi în ţările slave din Apus şi din Sud.

Desvoltarea Rusiei ca şi a altor ţări slave, din acea perioadă, se caracteriza prin contradicţiile profunde apărute în procesul descompunerii modului feudal de producţie. Ţările slave intraseră pe drumul desvoltării capitaliste. Ascuţirea contradicţiilor de clasă a provocat un puternic avânt al gândirii sociale progresiste din aceste ţări. Desvoltarea economică şi politică a fiecăreia dintre naţiunile slave şi-a avut totuşi particularităţile ei. La popoarele slave, care au fost înrobite de imperiul turcesc, feudalismul, susţinut prin toate mijloacele de guvernul sultanului, s'a menţinut mai multă vreme decât în alte ţări slave, ceeace împiedica desvoltarea capitalismului.

In Rusia şi în Austro-Ungaria, desvoltarea capitalismului a mers într'un ritm mai rapid decât în Balcani, însă în genere, nici aici n'a existat, propriu zis, o nimicire radicală a temeliilor feudalismului, întrucât aici se înfăptuia „calea prusacă" de desvoltare. In aceste ţări avea loc o simbioză a exploatatorilor capitalişti şi a celor feudali, se forma treptat o alianţă între ei îndreptată împotriva poporului, se intensifica pătrunderea capitalului străin, creştea dependenţa industriei naţionale faţă de acesta. Faptul că multe ţări slave (Bulgaria, Cehia, iar începând din anii 1870—1880 şi Polonia) erau în privinţa nivelului desvoltării lor economice, mai înaintate decât ţările popoarelor ale căror vârfuri exploatatoare îi oprimau pe slavi, a contribuit la ascuţirea luptei de eliberare naţională.

Intre anii 1840—1880 nicio naţiune slavă de Sud sau de Vest, cu excepţia Muntenegrenilor, nu se bucura de independenţa naţională.

Toate popoarele slave luptau cu îndârjire pentru eliberarea lor de sub jugul asupririi naţionale şi vedeau în marele popor rus, pe eliberatorul lor. Lupta antifeudală de clasă se împletea strâns cu lupta de eliberare naţională şi aceasta a constituit trăsătura generală a procesului istoric din toate ţările slave. Burghezia acestor ţări privea cu mare îngrijorare primii paşi ai mişcării revoluţionare proletare din Europa occidentală. De frica mişcării populare, burghezia a intrat repede în alianţă cu vârfurile feudale ale naţiunii dominante, trădând astfel în mod direct interesele naţionale. Burghezia liberală a folosit situaţia de asuprire a popoarelor slave pentru a otrăvi conştiinţa maselor populare cu otrava naţionalismului, încercând să substitue luptei de clasă a maselor populare, o luptă „pur" naţională.

Prin propagarea naţionalismului, burghezia nu a căutat numai să înfrâneze lupta revoluţionară a maselor populare pentru eliberarea lor socială şi creşterea conştiinţei de clasă a proletariatului ce se desvolta: această propagandă era îndreptată deasemeni şi împotriva luptei de eliberare naţională cu adevărat populară, deoarece ducea la răspândirea teoriei asupra „unităţii" fictive a naţiunii, căuta să ascundă rolul trădător al burgheziei şi moşierimii, cari căutau un compromis cu vârfurile naţiunii dominante şi împiedicau popoarele luptătoare să-şi găsească un aliat credincios în masele populare ale acelor naţiuni, ale căror clase exploatatoare îi asupreau pe Slavi.

Datorită esenţei ei exploatatoare, burghezia ţărilor slave nu putea să ducă o luptă consecventă pentru eliberarea deplină a poporului de cătuşele feudale, pentru adevărata eliberare naţională a Slavilor. Proletariatul ţărilor slave nu era încă atât de închegat şi de organizat în acea perioadă, pentru a putea apărea cu propriul său program revoluţionar, complect independent. Lupta muncitorilor a luat forma unor manifestări spontane, izolate.

Intre 1840 şi 1880, atât în ţările slave din Apus şi Sud, cât şi în Rusia, mişcarea revoluţionară şi deci şi gândirea filosofică şi socialpolitică nu erau încă în esenţă proletare. Ideologii şi luptătorii mişcării revoluţionare reflectau într'o măsură mai mare sau mai mică lupta clasei muncitoare născânde şi încercau chiar să apere interesele muncitorilor, dar ei nu erau încă în stare să înţeleagă misiunea de importanţă istorică mondială a proletariatului.

Democraţii revoluţionari nu numai din Rusia, ci şi din celelalte ţări slave, erau ideologi ai revoluţiei ţărăneşti, erau, după expresia lui Marx, democraţi agrari revoluţionari.

In secolul al XIX-lea, ţăranii sârbi, bulgari şi polonezi erau supuşi asupririi sălbatice a exploatării feudale. Ruinarea ţărănimii atinsese limita maximă. Mizeria ţăranilor din Balcani s'a adâncit datorită formelor extrem de înapoiate, patriarhale ale agriculturii. In condiţiile exploatării sălbatice şi ale economiei naturale puţin productive, viaţa ţăranilor din ţările slave era insuportabil de grea.

In toate cele trei părţi ale Poloniei a avut loc, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, pauperizarea în masă a ţărănimii care lua adeseori forma alungării directe a ţăranilor de pe pământul pe care-l lucrau. La sfârşitul deceniului al patrulea al secolului al XIX-lea, numai în „Regatul polon" o treime a ţărănimii era lipsită de pământ.

La fel de grea era şi situaţia ţăranilor din Austro-Ungaria, unde dependenţa iobagă individuală fusese desfiinţată în mod formal încă la sfârşitul secolului al XVIII-lea; în realitate însă, boierescul şi alte servituţi feudale au fost desfiinţate abia în anul 1848.

La asuprirea din ce în ce mai cruntă, ţăranii răspundeau prin răscoale. Principala forţă motrice a răscoalei din Bosnia din 1876 şi a răscoalelor bulgare din anii 1870—1880 era ţărănimea, care se ridica împotriva spahiilor (moşierii). Mişcării revoluţionare mereu crescânde a ţărănimii i s'au alăturat meseriaşii ruinaţi.

In mijlocul secolului al XIX-lea au apărut în ţările slave curente politice democratice, având ca platformă politică, revoluţia ţărănească şi care s'au transformat într'un fel de partide, care au jucat un rol destul de însemnat în mişcarea revoluţionară. Totuşi, datorită caracterului inconsecvent şi limitat al mişcării revoluţionare ţărăneşti, aceasta a rămas o acţiune spontană, iar partidele care s'au format în cadrul ei semănau mai mult cu organizaţii de comploţişti sau formau grupe slab organizate. In cadrul lor se produceau mereu lupte îndârjite între revoluţionari şi oportunişti, cari încercau să-i atragă pe toţi pe o cale conciliatoare, liberală. Asemenea organizaţii revoluţionare, democratice au fost grupa „Poporul polonez", organizaţiile de comploţişti ai lui Szeghenij şi Dembovskij din Polonia, comitetul revoluţionar central din Bulgaria, aripa stângă a „Omladinei" din Serbia, etc.

Aceste grupe politice erau strâns legate de curentul revoluţionar democrat rus datorită comunităţii intereselor şi a poziţiilor de clasă. Deoarece în Rusia lupta de eliberare a ţăranilor a luat amploarea ma-

ximă şi deoarece Rusia devenea din ce în ce mai mult centrul mişcării revoluţionare mondiale, tocmai Rusia a fost patria celei mai mature ideologii materialiste, revoluţionar-democratice, care a constituit o culme a materialismului pre-marxist.

Era firesc ca democraţii revoluţionari ai ţărilor slave să înveţe dela Herzen, Bielinschi, Cernîşevschi şi Dobroliubov şi să se mândrească cu faptul că erau discipolii lor. Se ştie că asupra formării concepţiei despre lume a lui Hristo Botev şi a altor gânditori progresişti ai ţărilor slave a avut o influenţă uriaşe titanul gândirii revoluţionare Cernîşevschi şi deasemeni alţi democraţi revoluţionari ruşi.

Dar, vorbind despre influenţele concepţiilor filosofice şi politice ale unor gânditori asupra altora, nu trebue să uităm nicio clipă că principalul conţinut al concepţiei lor despre lume este întotdeauna determinat de poziţiile lor de clasă şi de mediul social politic concret. Tocmai deaceea, este foarte firesc şi legitim specificul multor curente filosofice din ţările slave. Astfel, de pildă, Hristo Botev, care se considera un discipol credincios al lui Herzen şi Cernîşevschi, a emis o teorie originală şi independentă asupra rezolvării problemei naţionale în Balcani prin revoluţia ţărănească.

Legătura strânsă dintre teoriile filosofice şi social-politice ale gânditorilor democraţi revoluţionari din Rusia şi ale celor din ţările slave a fost favorizată, fără îndoială, de comunitatea culturală şi de limbă a popoarelor slave. Importanţa acestui factor, atât în perioada luptei împotriva feudalismului, cât şi mai târziu, nu poate fi recunoscută drept hotărîtoare, dar ar fi o greşeală gravă dacă n'am ţine seama de el. Deosebit de importantă este afirmaţia făcută de Gheorghi Dimitrov în 1943 în articolul său „Incotro merge Bulgaria"?

„Două fapte istorice au unit strâns poporul bulgar cu marele popor rus. Primul este că Bulgaria a fost eliberată de către poporul rus. Al doilea, e că poporul bulgar şi poporul rus sunt legate de soarta comună a popoarelor slave în lupta împotriva tendinţelor teutone de a-i nimici pe Slavi. Rubedenia de sânge a Slavilor, comunitatea de limbă, comunitatea de scriere şi de cultură, comunitatea de interese în lupta împotriva pericolului german au creat astfel bazele prieteniei de nesdruncinat între Ruşi şi Bulgari" [1]).

In secolul al XIX-lea, poporul polonez şi poporul rus au avut un duşman comun: ţarismul feudal cu aparatul său birocratic de asuprire.

Se ştie că între anii 1820—1830, decembriştii au colaborat cu organizaţia ilegală „Societatea patriotică polonă". Este limpede deasemeni, că Pestel, în ceeace priveşte concepţiile sale social-politice, se situa pe o poziţie principială mai înaltă decât membrii naţionalişti ai „Societăţii", cari se temeau de creşterea mişcării naţionale.

Democraţii patrioţi polonezi cu perspective mai largi apărau şi desvoltau — ca şi Botev în Bulgaria — ideea alianţei frăţeşti dintre ţăranii polonezi şi cei ruşi în războiul drept împotriva ţarismului, împotriva moşierilor polonezi şi ruşi. Asemenea idei au fost desvoltate, de exemplu, de P. Szeghenii, T. Crempoveţki, A. Mickiewicz şi S. Worcell.

In desvoltarea ideilor internaţionalismului democratic revoluţionar,

---

1) Citat din revista „Filosofsca Misl", No. 3, 1949, pag 4.

democraţii polonezi au găsit un sprijin în legătura cu gânditorii ruşi progresişti şi în influenţa rodnică exercitată de catre aceştia. Este suficient să amintim de legăturile lui Mickiewicz cu Puşkin şi cu decembriştii Raleiev K. şi Bestujev A., ale căror tradiţii exercitau o influentă pozitiva foarte puternică asupra desvoltării gândirii înaintate din Polonia. Trebue să menţionăm şi influenţa pe care au exercitat-o asupra lui G. Camenski articolele lui Herzen în legătură cu problema ţărănească şi renumita sa scrisoare către Michelet [1]. Avem motive să credem că spre sfârşitul deceniului al cincilea, aflându-se în deportare la Viatca în Rusia, Camenski făcea un intens schimb de idei cu Saltâcov-Scedrin, strălucitul scriitor din perioada reformei din 1861. Intre 1860—1870 Herzen a exercitat o influenţă favorabilă asupra lui Worcell.

Totuşi, spre deosebire de gânditorii democraţi revoluţionari ruşi, în frunte cu Cernîşevschi, mulţi gânditori de frunte polonezi nu s'au putut elibera de prejudecăţile religioase. Găsirea cauzelor acestei inconsecvenţe din concepţiile filosofilor polonezi are o importanţă foarte mare şi trebue să contribue la explicarea particularităţilor gândirii filosofice poloneze din secolul al XIX-lea.

Pe la mijlocul secolului al XIX-lea prejudecăţile religioase dominau înăbuşitor nu numai în cercurile intelectualilor micii nobilimi din Polonia şi în sânul ţărănimii oprimate, ţinute în beznă, ci şi în cercurile reprezentanţilor relativ înaintaţi ai gândirii democratice poloneze

Trebue să menţionăm în primul rând faptul că Stanislav Worcell, Piotr Szeghenii, Adam Mickiewicz şi alţi democraţi polonezi se opuneau categoric religiei catolice oficiale, considerând că ea este „nejustă" şi că contribue la menţinerea inegalităţii sociale şi a exploatării omului de către om. Nu întâmplător „Cărţile poporului polonez" şi „Cartea pelerinilor" ale lui A. Mickiewicz au fost trecute de către papa dela Roma în indexul cărţilor interzise, ca fiind „primejdioase şi eretice". Adevăratul Dumnezeu — spunea Mickiewicz — nu este acum în Vatican, ci în inimile muncitorilor din Paris, cari luptă pentru „Republica Socială". In „Psalmii viitorului" I. Slovatski îndemna ţărănimea la revoluţie. In „Aforisme asupra cauzelor nenorocirilor omenirii" Szeghenii sublinia că dogmatismul catolicismului duce la fanatismul religios, la ura de rasă, că el insuflă ţăranilor oprimaţi ideile de smerenie şi supunere faţă de moşieri şi faţă de protectorii lor — „monarhii tâlhari". Szeghenii a folosit argumentele religioase pentru propagarea ideilor revoluţiei în păturile cele mai înapoiate ale ţărănimii. Worcell scria că influenţa religiei asupra omului bogat se manifestă prin aceea că acesta „alungă pe sărac dela uşa sa şi se duce într'o biserică pompoasă ca să asculte predica unui preot plătit despre întronarea frăţiei în ceruri" [2].

Ca şi Worcell, A. Mickiewicz folosea argumente religioase pentru fundamentarea concepţiilor sale socialiste utopice, dar, spre deosebire de predicile „împăciuitoare", dulcege ale „socialiştilor creştini", ale căror teorii au fost definite de Lenin ca „denaturarea cea mai rea" a socialismului, democraţii polonezi au ajuns la ideia *revoluţiei populare*. Concepţiile lor sunt calitativ deosebite de ideile fundamentale ale lui Bucher, Lamennais (lucru de care nu ţin seamă, din păcate, mulţi cer-

---

1) Vezi X.Y.Z. Rossia i Europa; Polska, pag. 145—150. 1857.

2) Citat din anexa la cartea lui V. Limanovski, Stanislav Worcell, pag. 437, 1948.

cetători polonezi), deşi în ultima analiză ele nu depăşesc cadrul socialismului mic burghez premarxist. După cum a indicat Lenin teza: „Socialismul este religie" înseamnă pentru unii forma de trecere dela religie la socialism, iar pentru alţii — dela socialism la religie" [1]. Desvoltarea concepţiilor multora dintre democraţii polonezi urmează tocmai prima cale, cea progresistă.

Trebue să subliniem că în primul rând aspectul extern religios al concepţiilor democraţilor revoluţionari polonezi nu constituia esenţa concepţiei lor asupra lumii, iar în al doilea rând, aceasta nu era puterea, ci slăbiciunea lor. Religia a fost un opium pentru popor, în Polonia ca şi în orice altă ţară şi Herzen a arătat acest lucru în modul cel mai convingător. Nu datorită religiozităţii sale, ci împotriva ei a devenit Worcell, de pildă, democrat revoluţionar, a condus expedierea în Polonia a unor grupuri, cari trebuiau să organizeze răscoala poporului. Prejudecăţile religioase ale lui Worcell sunt strâns legate de inconsecvenţa concepţiilor sale social-politice. El nu a abandonat definitiv speranţa că şleahta poloneză se va alătura până la urmă răscoalei ţărăneşti patriotice. Worcell a fost criticat pentru această inconsecvenţa de către Crempoveţki, membru al organizaţiei „Poporul polonez". Arătând într'o formulă succintă, caracteristică lui, că „polonezii sunt mistici, iar noi — realişti" [2], Herzen explica acest lucru prin aceea că multe cercuri de emigranţi polonezi nu au putut renunţa întru totul la iluziile romantice ale nobilimii cu privire la renaşterea Poloniei vechi, moşiereşti a panilor. „Ei vor să reînvie pe morţi, iar noi vrem să îngropăm mai repede pe ai noştri" — scria Herzen [1].

Prejudecăţile religioase ale unora dintre democraţii polonezi erau legate de ideile „mesianice", potrivit cărora naţiunea poloneză avea menirea să joace un rol hotărîtor în instaurarea „dreptăţii în întreaga Europă". Filosofia mesianismului era ideologia cercurilor moşiereşti naţionaliste reacţionare şi ducea direct la preamărirea bisericii catolice poloneze şi a religiei catolice.

Democraţii mesianişti (I. Slovaţki, A. Mickiewicz) s'au desvoltat într'o direcţie cu totul diferită. Ei considerau că tocmai *masele populare* ale Poloniei, care au suferit atât de mult sub jugul moşierilor polonezi şi germani şi sub monarhiile prusace, austriace şi ţariste, şi care sunt capabile de un neasemuit eroism, vor atrage în luptă şi celelalte popoare asuprite.

I. Slovaţki şi A. Mickiewicz nutreau o dragoste fierbinte pentru patria lor, pentru poporul polonez, dorind în mod sincer eliberarea lui, dar tendinţele lor mesianice îi îndepărtau de popor şi-i apropiau de lagărul duşmanilor lor — de naţionalişti. Tendinţele mesianice ale lui Mickiewicz au fost criticate cu asprime de Herzen.

Lupta poporului polonez pentru independenţa sa a avut fără îndoială în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea o importanţă obiectivă progresistă, pentru întreaga Europă. Marx a denumit poporul polonez unul dintre popoarele „necesare" ale secolului XIX-lea. După împărţiri, Polonia „a devenit o parte revoluţionară a Rusiei, Austriei şi Prusiei" [4]. Lenin a arătat că „*atunci* victoria deplină a democraţiei

---

1) V. I. Lenin, Opere, vol. 15, pag. 378.
2) A. I. Herzen. Trăite şi gândite, pag. 579. 1946.
3) A. I. Herzen. Trăite şi gândite, pag. 753, 1946.
4) K. Marx şi Fr. Engels. Opere, vol. VI, pag. 403.

în Europa era într'adevăr imposibilă fără refacerea Poloniei. *Atunci* Polonia era într'adevăr un bastion al civilizaţiei împotriva ţarismului, un detaşament înaintat al democraţiei" [1]). Această împrejurare a fost cauza faptului că în teoriile celor mai de valoare filosofi polonezi din secolul al XIX-lea găsim o analiză profundă a problemei naţionale, a problemelor patriotismului şi a problemei relaţiilor dintre naţiuni. In lucrările lor, lupta împotriva naţionalismului şi a cosmopolitismului a căpătat o bază teoretică.

Democraţii revoluţionari ai Poloniei au promovat teza că ţara nu va putea renaşte ca un stat suveran, dacă mişcarea de eliberare naţională nu se va transforma într'o răscoală ţărănească antifeudală. „Meritul Polonezilor — scria Marx în „Noua Gazetă Renană" — constă în aceea că ei au fost primii cari au recunoscut şi au proclamat democraţia agrară drept unica formă posibilă de eliberare a tuturor naţiunilor slave..." [2]).

Cei mai de valoare dintre democraţii polonezi, ca de pildă, Eduard Dembovski (1822—1846), au biruit punctul de vedere religios idealist, situându-se până la urmă pe poziţiile ateismului şi ale materialismului militant, deşi Dembovski a continuat să evite termenul „materialism", înţelegând prin aceasta materialismul metafizic, pasiv-contemplativ.

In ultimele sale articole, Dembovski, demascându-l pe Hegel ca pe un „fariseu" şi „eclectic", care caută să păstreze cu ajutorul noului ceeace e vechi, se apropie foarte mult de teza că ideologia este determinată de condiţiile social-economice ale epocii respective [3]). Dembovski a arătat esenţa burgheză a teoriilor neohegelienilor, a blanchiştilor şi a epigonilor saint-simonismului şi fourrierismului, definindu-le ca fiind expresia ideologică a epocii „democraţiei politice" limitate, adică a societăţii capitaliste. Ideile acelor filosofi, cari exprimă interesele oamenilor muncii şi care se situează pe poziţii mult „mai de stânga, decât cei mai de stânga neohegelieni", vestesc epoca viitoare, comunistă, epoca adevăratei „democraţii sociale". Engels a subliniat „îndrăsneala aproape proletară" a grupului lui Dembovski în răscoala din Cracovia, din 1846 [4]). Totuşi, în cercurile intelectualilor polonezi persistă până în prezent ideia că Dembovski a fost „un neohegelian polonez".

Desvoltarea filosofică a lui Dembovski a fost curmată de moartea sa tragică, pricinuită de un glonte austriac.

Tradiţiile materialiste ale lui Copernic au ajuns până la filosofii polonezi înaintaţi, în ciuda rezistenţei îndârjite pe care i-a opus-o reacţiunea moşierească clericală.

Totuşi, majoritatea gânditorilor polonezi din veacul al XIX-lea a fost sub nivelul ideologic al marilor filosofi clasici ruşi din sec. XIX-lea, atât în ceeace priveşte tratarea problemelor de filosofie generală, cât şi în ceeace priveşte profunzimea analizei vieţii sociale. Citind cartea lui G. Camenski *„Rusia şi Europa : Polonia"*, Herzen i-a scris lui Ogariev că această lucrare arată, în ciuda tuturor meritelor ei, cât de mult a depăşit gândirea progresistă rusă pe cea poloneză. Herzen a făcut în jurnalul său o apreciere critică a înclinaţiilor mistico-mesianice ale lui Mickiewicz din anii 1840—1850: „Nu, nu catolicismul va salva lumea

---

1) V. I. Lenin. Opere, vol. VI, pag. 416.
2) K. Marx şi Fr. Engels. Opere. Vol. VI, pag. 410.
3) Vezi „Rok" 1844, vol VI, Poznan.
4) Vezi K. Marx şi Fr. Engels, Opere vol. V, pag. 245.

slavă şi o va rechema la viaţă... Polonia va fi salvată fără mesianism şi papism"[1]).

Spre cinstea lui Mickiewicz, trebue să arătăm că, biruindu-şi tendinţele mistico-mesianice, el a străbătut calea dela iluminismul nobiliar la democratismul revoluţionar şi la socialismul utopic. In 1849 el i-a criticat cu indignare pe visătorii mic-burghezi de tipul lui Louis Blanc şi Considérant, pentru incapacitatea lor de a îndemna poporul la revoluţie, pentru faptul că ei preferă „să-şi epuizeze forţele oratorice. dorind să-i convingă pe bancheri, pe marii comercianţi şi pe malthusieni"[2]).

Unul dintre adevăraţii democraţi a fost socialistul utopic, cunoscutul luptător al organizaţiilor emigranţilor polonezi, *Stanislav Worcell* (1799—1857). Incă pe timpul răscoalei din 1830—1831, el făcea parte dintre acei membri ai seimului, cari luptau pentru desfiinţarea iobăgiei şi pentru împroprietărirea ţăranilor.

In emigraţie, Worcell a fost la început şeful şi teoreticianul organizaţiei „Poporul polonez" din Portsmouth, iar mai târziu — militant al aripei de stânga a „Societăţii Democratice". Concepţiile sale sunt exprimate în manifestul „Poporului polonez", în studiile „Despre proprietate", „Despre asociaţie" şi într'o serie de articole de ziar.

In 1852 Worcell s'a întâlnit cu Herzen. De atunci între ei s'a legat o strânsă prietenie de idei şi de luptă. Herzen îl numea pe Worcell printre aliaţii săi, îl stima mult, deşi avea divergenţe cu el în rezolvarea anumitor probleme de filosofie. Herzen era deja materialist convins în acel timp pe când Worcell, în ciuda cunoştinţelor sale ample în domeniul ştiinţelor naturii, era încă tributar erorilor idealiste[3]). El îşi îmbrăca convingerile socialiste într'o formă religioasă, considerând crearea societăţii socialiste ca realizare a „adevăratelor învăţături ale lui Cristos".

Criticându-l pe Worcell pentru concesiile făcute idealismului şi pentru inconsecvenţa sa, Herzen îşi exprima totodată aprobarea pentru multe laturi ale activităţii şi ale concepţiilor sale, care conţineau într'adevăr multe elemente progresiste.

Vorbind despre desvoltarea infinită a omenirii, Worcell ajunge în numeroase cazuri la concluzii dialectice. El se opune oricăror teorii, care susţin imobilismul social şi, în primul rând, teoria evoluţiei circulare, în care vedea apologia societăţii burgheze.

Worcell considera că desvoltarea societăţii nu va fi întreruptă nici în viitor. In partea istorică a studiului său „Despre proprietate", el arată cum s'au schimbat formele de proprietate şi ajunge la concluzia că fără schimbarea radicală a caracterului formei actuale de proprietate nu este posibil progresul viitor al omenirii.

Worcell, ca şi Dembovski şi tânărul Camenski, se apropie foarte mult de teoria orânduirilor social-economice, dar face analiza formelor de proprietate ruptă de analiza producţiei.

Ca şi alţi democraţi revoluţionari polonezi, Worcell şi-a dat seama că revoluţia franceză din 1789, care a desfiinţat proprietatea feudală,

---

1) **A. I. Herzen.** Opere complecte. Vol. 8, pag. 317.

2) **A. Mickiewicz** La politique du XIX-ème siècle. pag. 245, 1870.

3) In studiul „Despre asociaţie" care a fost descoperit post mortem între hârtiile lui Worcell, noţiunea de Dumnezeu este identificată cu noţiunea de „univers" în „unitatea sa absolută". Aceasta dovedeşte că Worcell a evoluat în direcţia biruirii tendinţelor religioase.

nu numai că nu a creat o „proprietate dreaptă", ci dimpotrivă a instaurat domnia „proprietăţii exploatatoare, monopolistă", care trebue înlăturată şi că atât timp cât există proprietatea burgheză nu sunt posibile nici libertatea adevărată, nici frăţia, nici egalitatea reală între oameni.

Worcell nu înţelegea necesitatea economică profundă a desvoltării capitalismului şi considera stadiul capitalist de desvoltare a societăţii ca nefiind „necesar"; el a mers însă mult mai departe decât socialiştii utopici din Apus, deoarece s'a ridicat până la ideea revoluţiei populare, ca mijloc necesar de distrugere a tuturor formelor de „proprietate egoistă". „Proprietatea socială", care va lua naştere în societatea viitoare, scria Worcell, va aparţine întregului popor. Trebue să avem în vedere că Worcell nu înţelegea prin „popor" întreaga naţiune, luată în ansamblu. Nesesizând deosebirile dintre aristocraţie şi burghezie, Worcell îi despărţea pe toţi „bogaţii" de popor, ca pe o castă aparte.

„Socialismul nu este „o fantezie" şi nici un produs al dorinţei... El este rezultatul necesităţii omenirii, un fruct al progresului"[1]) — scria Worcell.

Ca şi P. Szeghenii, Worcell combate cu energie războaiele imperialiste, dar recunoaşte că războiul civil este un fenomen necesar, deoarece „în epoca transformărilor sociale şi morale, omenirea se împarte deobicei în două lagăre: cel al trecutului şi cel al viitorului"[2]). In lagărul „viitorului" Worcell îi vede pe toţi oamenii muncii şi păturile asuprite ale populaţiei: ţăranii, meseriaşii, proletariatul polonez care abia lua fiinţă şi pe muncitorii din Europa Occidentală. Datorită stării înapoiate a relaţiilor social-economice din Polonia, socialistul utopic Worcell nu s'a putut ridica până la poziţiile de pe care ar fi putut înţelege rolul istoric deosebit al proletariatului. Herzen defineşte astfel poziţiile lui Worcell: „...Worcell vroia să lege cauza poloneză de mişcarea republicană şi democratică a întregii Europe. E clar că el trebuia să caute o bază în masa micii nobilimi, în locuitorii oraşelor şi în muncitori. Răscoala putea să înceapă numai în acest mediu"[3]).

Worcell avea o încredere neclintită în forţele poporului. El vedea cauzele înfrângerii revoluţiei din 1848 în trădarea claselor mijlocii, „care au muşamalizat problema socială" şi în insuficienta solidaritate revoluţionară a popoarelor Europei, în special a ţăranilor din Galiţia şi Ungaria. In ultimele articole ale lui Worcell putem găsi o serie de teze materialiste, a căror sursă este probabil „Manifestul Comunist" pe care Worcell îl cunoscuse fără îndoială în această perioadă. Astfel în articolul „Importanţa revoluţiei sociale în Europa şi în Polonia", care a fost scris în colaborare cu Podoleţki, Worcell spunea: „Relaţiile economice au jucat un rol important în toate epocile civilizaţiei, pe ele s'a sprijinit orice suprastructură politică şi civilă, în conformitate cu ele s'au format religia şi morala"[4]).

Patriot înflăcărat şi prieten al poporului rus, S. Worcell a luptat cu şi mai multă hotărîre decât G. Camenski şi A. Mickiewicz, de pildă împotriva şovinismului şi a naţionalismului pe deoparte şi împotriva cosmopolitismului moşierilor polonezi — pe de altă parte, consacrând acestei probleme o mare parte din studiul său „Despre asociaţie".

---

1) Citat din V. Limanovski. Stanislav Worcell, pag 289. 1948.
2) Ibidem, pag. 303.
3) A. I. Herzen. Trăite şi gândite, pag. 582, 1946.
4) Citat din V. Limanovski. Stanislaw Worçell, pag. 302.

Worcell şi-a dat seama de legătura strânsă dintre „egoismul naţional" şi veninoasa propagandă cosmopolită. Ideologia panslavismului a pangermanismului şi a pseudodemocraţiei americane sunt — dupa părerea lui Worcell — un exemplu viu al unei astfel de legături. Propovăduitorii catolicismului, ai pangermanismului şi ai altor forme de ideologie reacţionară se îmbracă adesea cu vestmântul cosmopolitismului Ei încearcă să substitue problemei sociale pe cea naţională, să abată masele dela lupta pentru drepturile lor. „...Cosmopolitismul înseamnă încălcarea dreptului popoarelor la suveranitate, la o existenţă independentă şi rupând legăturile strânse dintre individ şi naţiune, distruge în fond şi societatea şi individul, rupându-l de societate..." [1]). Cosmopolitismul duce la alianţa asupritorilor tuturor popoarelor şi îi desbină pe cei asupriţi, împiedicând solidaritatea internaţionala a popoarelor. Worcell însuşi a fost crainicul acestei solidarităţi revolutionare. Este suficient să amintim de apelurile sale către popoarele Angliei, Irlandei, Scoţiei şi Ungariei. Worcell visa o prietenie strânsă şi „o contopire treptată" a naţiunilor, aplicând, dealtfel, ultima *teză* numai naţiunilor „înrudite ca limbă şi origină".

Influenţa lui Herzen a contribuit într'o măsură apreciabilă la faptul că în ultima sa lucrare Worcell a ajuns la o serie de intuiţii geniale în problema naţională. Totuşi nu trebue să uităm că singura rezolvare şi înţelegere justă a tuturor problemelor, formulate de Worcell în legătură cu aceasta, este posibilă numai depe poziţiile proletariatului, depe poziţiile marxism-leninismului.

Herzen s'a întâlnit cu revoluţionarii polonezi deportaţi încă în timpul deportării sale la Viatca. Herzen a înţeles foarte bine, că interesele poporului polonez şi ale poporului rus sunt aceleaşi şi că deci lupta lor de eliberare de sub jugul feudal şi de sub ţarism trebue să fie şi ea comună. In 1863, Ogariev a arătat că atât el cât şi Herzen, doresc contopirea mişcării poloneze cu revoluţia ţărănească rusă. Insuşi Herzen spunea în legătură cu aceasta: „Toate străduinţele noastre, toate eforturile noastre, au ca scop să întemeieze *independenţa* poporului polonez şi *libertatea* poporului rus pe o acţiune comună împotriva despotismului dela Petersburg. Primul lucru care este necesar pentru aceasta este o alianţă strânsă, o încredere şi o stimă reciprocă între membrii mişcării ambelor ţări" [2]).

Acest punct de vedere al lui Herzen se armonizează perfect cu punctul de vedere al lui Worcell în problema relaţiilor ruso-poloneze.

Worcell aminteşte în repetate rânduri de decembrişti, vorbeşte cu multă căldură de poporul rus şi de tendinţele sale revoluţionare. Amintind în cuvântarea sa ţinută la Bruxelles în 1834, de participarea sa la stabilirea legăturilor între revoluţionarii polonezi şi decembrişti, Worcell spunea: „Ţelul nostru era ca în fiecare din aceste două ţări, în Polonia şi în Rusia, domnia poporului să ia locul domniei tiranului şi ca o legătură comună să unească diferitele popoare ale neamului slav... Polonezii erau întotdeauna pentru libertatea Ruşilor şi îi cinsteau pe aceia dintre ei cari luptau pentru pace" [3]).

In ultimii ani ai vieţii sale, activitatea politică şi literară a lui Worcell a fost puternic influenţată de Herzen. In discuţii personale,

---

1) Citat din anexa la cartea lui V. Limanovski. Stanislaw Worcell pag. 454.
2) **A. I. Herzen.** Opere complecte, vol. 15, pag. 463.
3) *Citat din* V. Limanovski, Stanislaw Worcell, pag. 12?—1?4.

Herzen critica adeseori concepţiile religioase ale lui Worcell. In „Trăite şi gândite" Herzen arată că Worcell a recunoscut drept justă cerinţa sa de a elimina o serie de forme religioase din apelul democraţilor polonezi către ruşi şi de a renunţa la afirmaţia după care catolicismul este „o tradiţie poloneză".

Colaborarea dintre Herzen şi Worcell a lăsat o urmă adâncă în istoria legăturilor revoluţionare şi culturale dintre Ruşi şi Polonezi.

Este mai mult decât surprinzător faptul că în noul manual de istorie a U.R.S.S., editat sub redacţia lui M. V. Necichina, care ilustrează dealtfel în mod just legătura dintre mişcarea revoluţionară rusă şi popoarele slave din apus, este complect trecută sub tăcere colaborarea dintre Herzen şi Worcell şi rolul primului în activitatea „Societăţii Democrate Poloneze". Se ştie că pentru trimiterea în Rusia a ziarelor „Poliarnaia zvezda" („Steaua polară") şi „Colocol" („Clopotul"), Herzen a folosit legăturile ilegale, stabilite de către emigranţii democraţi polonezi sub conducerea lui Worcell. Transmiţând literatura ilegală, democraţii polonezi citeau cu multă atenţie lucrările lui Herzen. Acest fapt a întărit spiritul lor revoluţionar şi a consolidat legăturile lor cu revoluţionarii ruşi, sădind sămânţa concepţiei materialiste despre lume.

Herzen a jucat un rol important în pregătirea răscoalei poloneze din 1863, pastrând o strânsă legătură organizatorică cu partidul mic burghez al „roşilor" şi depunând multe eforturi ca programul acestui partid să fie cât mai consecvent democratic. Herzen vedea mai departe şi mai clar decât toti conducătorii acestui partid: el îi critica pe „roşii" pentru teama lor de a formula revendicările cu privire la desfiintarea proprietăţii moşiereşti asupra pământului, pentru şovinismul lor faţă de ucrainieni, bieloruşi, şi lituanieni [1]). Iaroslav Dombrovski, eroul Comunei din Paris, adeptul înflăcărat al prieteniei dintre poporul rus şi polonez, a devenit socialist sub influenţa lui Herzen, după cum o recunoaşte el însuşi.

Cernîşevschi a exercitat o puternică influenţă asupra democraţilor revoluţionari polonezi. Astfel, sub influenţa lui Cernîşevschi, s'a înrolat sub steagul democratismului revoluţionar *Sigismund Serakovski*, care a colaborat la revista „Contemporanul" („Sovremennic"), redactând sub îndrumarea lui Cernîşevschi, rubrica ştirilor externe. Insufleţit de ideile lui Cernîşevschi, Serakovski a devenit, împreună cu Iaroslav Dombrovski, unul dintre conducătorii aripei stângi a „roşilor". El a participat în calitate de comandant de detaşament la răscoala din 1863, dar a căzut prizonier şi a fost spânzurat. In lucrările sale în legătură cu problema poloneză, Serakovski a expus ideile alianţei cu Rusia revoluţionară şi ale democratizării radicale a Poloniei.

In articolul său prilejuit de moartea lui Serakovski, Herzen a scris în „Clopotul" („Colocol") că dintre toţi polonezii Serakovski s'a apropiat cel mai mult, prin tendinţele sale sociale, de ideile democraţilor revoluţionari ruşi.

Ideile democraţilor revoluţionari ruşi au jucat deasemeni un rol important în formarea tendinţelor revoluţionare ale tânărului *Ludwig Warânski*, care a devenit mai târziu primul marxist polonez şi întemeietorul partidului „Proletariatul". Varânski s'a iniţiat în ideile democratismului revoluţionar în perioada în care a studiat la Petersburg, luând parte la activitatea cercurilor studenţeşti. Pe atunci, ideile lui

1) Vezi A. I. Herzen. „Trăite şi gândite", pag. 755, 1946.

Herzen, Cernîşevschi, Dobroliubov şi Pisarev erau urmate nu numai de către studenţii ruşi, ci şi de către cei polonezi. Varânski nu s'a limitat la aceasta, ci îl studia încă depe atunci pe Marx. Pe la sfârşitul deceniului al optulea al secolului al XIX-lea, fiind exilat din patria sa pentru participarea la mişcările protestatoare studenţeşti, el a aderat ca marxist la lupta proletariatului polonez răsculat. In condiţiile în care importanţa „problemei poloneze" se schimbase în mod radical [1]), Varânski a înţeles necesitatea unei *alianţe s[illegible]ran e între proletariatul rus şi cel polonez.* Grupul social-democrat al lui Varânski a trimis un salut „Uniunii de Nord a muncitorilor ruşi", subliniind credinţa lui în ideile internaţionalismului proletar.

Stanislaw Crusinski s'a găsit sub influenţa cercurilor revoluţionare ruse din Cazan. Mai târziu, ela a tradus „Capitalul" lui Marx în limba poloneză şi a răspândit ideile marxismului în Polonia.

Toate aceste fapte dovedesc lipsa de temei a încercărilor de a micşora importanţa gândirii poloneze înaintate şi a legăturilor ei cu ideologia revoluţionară democratică rusă. Şi astfel de încercări există [2]). Amintim că Marx îi considera pe ideologii polonezi şi pe luptătorii pentru „democraţia agrară" ca fiind mult superiori neohegelienilor germani [3]).

Mişcarea revoluţionară antifeudală din Polonia, din secolul al XIX-lea, nu a fost însufleţită numai de ideile lui E. Dembovski, P. Szegenîi şi ale altor democraţi revoluţionari polonezi, ci şi de ideile lui Herzen şi Cernîşevschi, ale căror concepţii despre lume reprezintă momentul culminant al gândirii social-politice şi filosofice premarxiste.

Istoria poporului bulgar între anii 1850—1880 se caracterizează prin opunerea unei rezistente din ce în ce mai dârze jugului asupritorilor turci şi al lacheilor lor autohtoni — ciorbadgii. Aceasta a fost o luptă pentru eliberarea socială şi naţională a poporului bulgar.

N. G. Cernişevschi a acordat o deosebită atenţie acestei lupte. In jurnalul său, el arată cum a discutat cu studenţii bulgari, cu ce atenţie pro[illegible]ă a ascu[illegible] de [illegible] a poporului bulgar. In decursul întregei sale vieţi, Cernîşevschi s'a opus încercărilor de a pune mişcarea de eliberare a slavilor sub steagul absolutismului tarist. care aducea popoarelor o nouă asuprire. Cernîşevschi a arătat că această luptă trebue dusă în mod revoluţionar numai cu forţele popoarelor şi că numai pe această cale va fi asigurată adevărata eliberare a Slavilor.

Nu e de mirare deci, că filosofia materialistă a lui Cernîşevschi şi mai ales programul său cu privire la problema slavă a găsit printre democraţii revoluţionari bulgari pe cei mai înflăcăraţi adepţi şi partizani.

Activitatea revoluţionară a lui Cernîşevschi şi a altor democraţi ruşi l-a însufletit pe revoluţionarul bulgar *Vasili Levski* (1837—1873) în lupta sa neobosită pentru libertatea poporului. In 1871, el îi scrie lui Caravelov: „Este timpul să d[illegible]bând[illegible]m şi noi prin munca noastră

---

1) Vezi V. I. **Lenin**, Opere, vol. 6, pag. 417.
2) Vezi, de ex. Tatarkiewicz, Historia filozofii, vol. 2. pag. 349, 1[illegible] 7.
3) Vezi **K. Marx şi Fr. Engels**, Opere Vol. 6, pag. 408.

ceeace au căutat şi caută francezii, adică tânăra Franţă, tânăra Rusie, etc." [1]). Levski considera că este absolut necesar să se ţină seama de experienţa luptei democraţilor revoluţionari ruşi împotriva „statului nedrept" putred (adică a regimului monarhist) şi să se lege lupta pentru eliberarea definitiva a maselor populare de sub jugul exploatatorilor bulgari de lupta pentru eliberarea Bulgariei de sub jugul feudal. In proectul pentru „Ordinul către luptătorii pentru eliberarea poporului bulgar", Levski cere transformarea radicală a structurii puterii de stat şi instaurarea republicii.

Levski cunoştea (probabil prin Liuben Caravelov, care a jucat la începutul deceniului al optulea un rol important în desvoltarea luptei de eliberare naţională din Bulgaria) principalele idei politice ale democraţilor revoluţionari ruşi. Este caracteristic că în ziarul „Svoboda", în 1870, Caravelov L. a subliniat ca un merit deosebit al lui Cernîşevschi faptul că „el nu numai că a scris şi a vorbit în cel mai liber spirit, ci a şi muncit şi a trăit după principiile lui însuşi... Astfel de oameni sunt necesari nu numai Ruşilor, ci şi tuturor celorlalţi Slavi..."

Adeptul cel mai strălucit al democraţilor revoluţionari ruşi din Bulgaria a fost revoluţionarul înflăcărat, gânditorul materialist şi poetul *Hristo Botev* (1848—1876), care a desvoltat ideile înaintate ale lui Herzen şi Cernîşevschi, adaptându-le condiţiilor bulgare. Botev a devenit conducătorul mişcării revoluţionare bulgare după moartea eroică a lui Levski. Botev a exprimat interesele maselor muncitoare şi mai ales ale ţărănimii asuprite.

G. M. Dimitrov a apreciat in mod deosebit activitatea lui Botev, numindu-l „erou naţional".

In lupta împotriva liberalilor conciliatori, Botev a pus într'un mod ascuţit, revoluţionar, principial şi cu multă profunzime teoretică toate problemele care stăteau în faţa mişcării pentru libertatea Bulgariei în preajma eliberării de jugul turcesc. Este neîndoelnic că, datorită cunoaşterii amănunţite a principalelor opere ale democraţilor revoluţionari ruşi, Botev a ştiut să îndeplinească această sarcină măreaţă.

Botev a cunoscut concepţiile democraţilor revoluţionari ruşi încă din adolescenţă, pe când învăţa la gimnaziul din Odesa şi lua parte la activitatea cercurilor din gimnaziu, unde se citeau operele lui Cernîşevschi, Dobroliubov, Bielinschi, Pisarev şi ale altor scriitori realişti ruşi. Romanul „Ce-i de făcut?" a devenit un îndrumător permanent pentru tânărul Hristo, un program de activitate şi de luptă. Imitându-l pe Rahmetov, eroul romanului, Botev s'a călit din punct de vedere fizic şi moral şi a hotărît să-şi consacre viaţa luptei revoluţionare. Intreaga activitate ulterioară a lui Botev, până la moartea sa eroică, ce l-a găsit în fruntea unui detaşament de răsculaţi, s'a desfăşurat sub steagul luptei pline de abnegaţie pentru cauza revoluţiei. Tovarăşul de luptă al lui Botev, Dimitri Nacev, scrie în memoriile sale: „Botev ne-a redat personal conţinutul romanului „Ce-i de făcut?". El spunea adesea că „Cernîşevschi este întotdeauna nou" [2]). Cernîşevschi era scriitorul său preferat, aminteşte Nacev.

Lupta lui Botev s'a desfăşurat în toate etapele vieţii sale, sub steagul democratismului revoluţionar. Acad. L. S. Derjavin nu are drep-

---

1) Citat din cartea lui Straşimirov. Vasil Levski, pag. 210. Sofia 1929.

2) Alex. Burmov, Hristo Botev în memoriile contemporanilor săi pag. ?? Sofia 1945.

tate atunci când afirmă — urmându-i în mod necritic pe cercetătorii burghezi — că „în viața lui Botev începe o perioadă nouă, o perioadă de avânt revoluționar"[1]) din momentul întâlnirii lui Botev cu Neciaev.

Este bine cunoscut faptul că ideile lui Bielinschi și Cernîșevschi sunt incompatibile cu „ideile" anarhistului aventurier Neciaev. Teoria revoluționară a lui Botev era străină de orice fel de eclectism și de compromisuri. El se situa întru totul pe pozițiile democratismului revoluționar al lui Herzen și Cernîșevschi. Relațiile lui Botev cu Neciaev nu puteau exercita o influență esențială asupra liniei generale a activității politice și ideologice a lui Botev. Nu este întâmplător faptul că Botev a supus unei critici viguroase acțiunile dintre 1870—1880 ale anarhiștilor spanioli adepți ai lui Bacunin. Botev nu combatea numai ploconirea în fața spontaneității : el a întărit prin toate mijloacele Comitetul revoluționar central bulgar ca nucleu al organizației rev luționare.

Faptul că, în decursul întregii sale vieți, Botev a continuat să studieze operele lui Herzen, Bielinschi, Cernîșevschi, a jucat un important rol în desvoltarea concepției sale despre lume. Mihail Dimitrov scri următoarele despre șederea lui Botev în orașul Brăila, în anul 1871, unde a editat ziarul „Cuvântul emigranților bulgari": „Datorită rolului pe care l-a jucat din proprie inițiativă în opera de primire și expediere de cărți și manifeste revoluționare în Rusia, el cunoștea bine ultimele scrieri ruse. El cunoștea deasemeni „Clopotul" lui Herzen, a cărui influență se simțea atât de puternic în paginile ziarului său"[2]). In biblioteca personală a lui Botev se găseau unele numere din „Clopotul", din „Steaua polară" și diferite lucrări ale democraților revoluționari ruși. Studiind în mod profund operele democraților revoluționari ruși, Botev se folosea mult de ele în activitatea sa propagandistică. Unele articole ale lui Botev amintesc prin structura lor chiar articolele lui Herzen scrise pe o temă asemănătoare.

Demascând propaganda reacționară a partidului „celor vechi", cari afirmau că problema principală a mișcării de eliberare ar fi problema bisericească, Botev a publicat în ziarul „Cuvântul" articolul lui Herzen intitulat „Discuție cu copiii", publicat în „Steaua polară"; în acest articol, Herzen combătea superstițiile și ideologia bisericească. Multe fapte dovedesc că Botev aprecia în mod deosebit ideile democraților revoluționari și că aventurismul și anarhismul lipsite de principialitate îi erau străine. Acest lucru poate fi dovedit în primul rând dacă analizăm concepția despre lume a lui Botev, în ansamblul ei.

Ca democrat revoluționar autentic, Botev își dădea seama întotdeauna că lupta de eliberare poate fi dusă cu succes numai de masele largi populare. Conform programului său, pregatirea pentru răscoala generală trebuia realizată de niște comitete strâns legate de mase.

Botev îi chema pe bulgari la revoluția populară, — pe care o numea „poarta triumfală a fiecarei națiuni". Numai revoluția populară putea da maselor adevărata libertate, înlăturând în acelaș timp atât jugul medieval turcesc, cât și pe exploatatorii autohtoni, prin care cari

1) N. S. Derjavin, Hristo Botev, poet revoluționar, pag. 32, Moscov -Leningrad, 1948.

2) Dimitrov M., Hristo Botev. Biografia, pag. 73, Sofia, 1948.

, pe ciorobadgiul fioros, pe negustorul lacom de aur şi pe popa cu liturghia sa [1]).

Prin popor, Botev înţelegea pe oamenii muncii exploataţi, dela ora ı dela sa e şi în pr'mul rând pe ţ rani.

Botev îi considera pe bogătaşii-ciorbadgii drept duşmani înverşunaţi ai poporului şi ai revoluţiei populare. Botev nu s'a limitat să-şi exprime numai desconsiderarea faţă de c'oı badgii şi să ceară distrugerea lor; el a căutat cauzele istorice care făceau ca ciorbadgiii să constitue cea mai importantă piedică în calea revoluţiei şi a găsit aceste cauze în c ' 'a lor de exploatatori. Ura faţă de ciorbadgii este mai adâncă şi mai veche la bulgari decât însăşi ura faţă de paşalele, beii şi spahiii turci; ciorbadgiii sunt elemente esenţialmente duşmănoase poporului, ei form' ză un fel de naţiune aparte în sânul naţiunii. Botev înţelegea că exploatarea oamenilor muncii de către ciorbadgii în Bulgaria reprezintă un caz particular al contradicţiei generale dintre asupritori şi asupriti. Atât timp cât nu se va înfăptui o transformare revoluţionară radicală „guvernele şi clasele privilegiate ale tuturor popoarelor îl vor chinui şi asupri pe sarac, vor înghiţi munca lui, îl vor ţine în ignoranţă" — scria Botev.

La baza programului de transformări sociale întocmit de Botev, pe care revoluţia populară trebuia să-l realizeze, stau principiile lui Herzen, Cernîşevschi şi Dobroliubov. Acest program are un caracter socialist utopic.

Botev consid ra că în primul rând este necesară răsturnarea tuturor guvernelor tiranice din Balcani; alungându-i pe asupritorii săi, poporul va crea statul său, condus de un guvern popular. El nu considera drept „rău principal" orice stat, în general. In legătură cu aceasta, trebue să considerăm ca greşită teoria că în privinţa proprietăţii particulare şi a statului, Botev împărtăşea ideile lui Proudhon [2]).

După părerea lui Botev, popoarele eliberate vor înfăptui imediat, după ce vor fi creat „republica socială", transformările socialiste. Botev s'a afirmat ca un înflăcărat adept al ideilor socialismului în „Simbolul de credinţă al comunei bulgare", scris sub impresia directă a ştirilor despre Comuna din Paris; tot aici el s'a ridicat împotriva proprietăţii priv te

Intr'un articol despre Internaţională şi într'o serie de alte articole, Botev sublinia ideia că în mişcarea muncitorească se ascunde o forţă revoluţionara uriaşă. Botev scria, de pildă, că proletariatul Angliei va răsturna mai devreme sau mai târziu întreaga orânduire socială a acestei ţări. In Europa şi în America, spunea el, pretutindeni se desfăşoară „o luptă aprigă între muncă şi capital" [3]).

Botev a citit „Capitalul" lui Marx (în traducere rusă), „Manifestul comunist" şi lucrarea lui Marx „Războiul civil din Franţa". Dar, din cauza stării de înapoiere economică şi socială a Bulgariei şi lipsei unui proletariat industrial Botev a rămas totuşi pe poziţiile democratismului revoluţionar premarxist şi ale socialismului utopic. Acest lucru a reieşit din faptul că deşi recunoştea trăsăturile revoluţionare

---

1) Hristo Botev, Opere alese. Traducere din limba bulgară, pag. 43. Moscova, 1948.

2) Vezi Derjavin M. S., Istoria Bulgariei vol. IV, pag 180 Moscova-Leningrad 1948.

3) H. Botev, Opere, vol. 2, pag. 74 1940

ale proletariatului și declara chiar că „proletariatul este motorul tuturor revoluțiilor“ [1]), el nu a desvăluit rolul lui special, *conducător* în revoluția socială iminentă. Prin proletariat, Botev îi înțelegea și pe meseriași și în general sărăcimea. După părerea sa, lumea s'a împărțit în bogați și săraci „pe toate meridianele și paralelele“. Este semnificativ, totuși, că, în ultimii ani ai activității sale revoluționare, Botev nu mai considera pe țărani și pe meșteșugarii din ateliere drept forță principală, care va crea viitoarea societate socialistă în Bulgaria, așa cum susținuse în articolul „Poporul, eri, astăzi și mâine" [2]), ci „masele proletare". El ajunge la convingerea că nu păstrarea „principiilor populare" ale orânduirii în obștii, ci creșterea proletariatului va asigura caracterul socialist al revoluției iminente. Astfel, concepțiile lui Botev au trecut printr'o oarecare evoluție, dar nicidecum în direcția narodnicismului. Ca și Herzen, Botev își îndrepta privirea către Internaționala I-a. Incercările repetate de a interpreta concepțiile lui Botev ca o repetare a ideilor narodnicismului rus [3]) dovedesc că unii cercetători ignorează indicațiile lui Lenin cu privire la deosebirea dintre concepțiile narodnicilor și cele ale lui Cernîșevschi și Dobroliubov și că, în majoritatea cazurilor, ei recurg la modernizarea situației social-politice din Bulgaria de după anul 1870. Aceste încercări sunt determinate și de aprecierea greșită a articolului lui Botev „Nu avem nevoe de căi ferate" (1875). In realitate, în acest articol îndreptat împotriva iluminismului nerevoluționar, Botev nu apără nicidecum teza că Bulgaria va sări în mod inevitabil peste etapa capitalistă de desvoltare, cu atât mai mult cu cât Botev recunoștea el însuși ca fapt împlinit că Bulgaria „va ajunge din urmă Europa". In ceeace privește mijloacele de luptă împotriva exploatării, Botev le vedea în revoluția socială fără compromisuri, dar nicidecum în înfrânarea progresului tehnic. Argumentele aduse de Botev împotriva introducerii căilor ferate în Bulgaria, neeliberată încă de sub stăpânirea turcească, se reduc în cea mai mare parte la faptul că drumul de fier ar întări pozițiile militaro-strategice ale Turcilor și ar ajuta la transformarea țării într'o colonie a „societăților tâlhărești" din Occident. Este totuși neîndoelnic că Botev n'a înțeles ambele aspecte ale progresului tehnic în condițiile societății exploatatoare și că ideia sa despre lupta împotriva capitalului străin pe calea renașterii micilor meseriași bulgari este utopică, deoarece este bazată pe credința în trăinicia economică a orânduirii în obștii și bresle.

Dacă în primele articole ale lui Botev putem găsi destule teze metafizice, concepțiile lui Botev din epoca lui de maturitate dovedesc înțelegerea dialectică a multor probleme importante. Botev a învățat dialectica dela democrații revoluționari ruși. El înțelegea că omenirea se desvoltă necontenit, că în istorie are loc un schimb permanent între vechi și nou, că ceeace este nou astăzi va fi mâine învechit, o piedică în desvoltarea ulterioară. Creșterea noului nu se face pe cale de compromis, ci prin luptă. In această luptă, subliniază Botev, constă esența progresului omenirii. Botev combate politica acelor pături burgheze din Bulgaria, cari atingându-și scopul „străvechi" — înființarea unei bise-

1) Ziarul „Zrame“ din 16 Martie 1875.

2) Vezi H. Botev, Opere. Vol. II, pag. 75.

3) Vezi Derjavin, Hristo Botev, pag. 9: Erihanov L. arată în mod just în prefața la operele alese ale lui Botev, că acesta a fost un discipol al democraților revoluționari ruși, dar pune în mod greșit pe acelaș plan influența lor asupra lui Botev cu influența exercitată asupra lui de literatura narodnicistă, p. 19

rici bulgare separate — au început să considere că lupta de eliberare naţională s'a terminat. Chiar din acest fapt se poate vedea că dialectica lui Botev nu se reducea la scheme abstracte, ci decurgea din însăşi viaţa, din necesităţile vitale ale luptei politice.

Botev era un materialist convins. Incepând dela Botev şi Caravelov putem vorbi de o tradiţie materialistă neîntreruptă în istoria filosofiei bulgare. Botev se opune cu hotărîre idealismului, dând o importanţă primordială ştiinţelor naturii.

Deşi în concepţiile sale despre societate Botev nu şi-a putut birui idealismul, considerând că mersul istoriei este determinat de desvoltarea gândirii maselor populare, el a încercat totuşi în unele cazuri să rezolve în mod materialist problemele teoretice ale desvoltării sociale.

Botev s'a opus tezelor etice, religioase ale lui Blescov şi ale altor reacţionari bulgari. Din punctul de vedere al lui Botev, lupta prin convingere sau predică împotriva viciilor morale nu are rost, deoarece viciile nu constituesc cauza robiei oamenilor, ci consecinţa acesteia. Ele pot fi înlăturate numai înlăturându-se cauza lor — orânduirea socială actuală.

Materialismul lui Botev s'a manifestat în mod clar în atitudinea sa intransigentă faţă de orice religie, în lupta sa împotriva bisericii. Botev socotea că preoţimea corupe poporul. El pune clerul — pe „tâlharii cu predici mieroase" — în acelaş rând cu ciorbadgiii, „duşmanii înverşunaţi ai oamenilor muncii". Primii printre „tâlharii-preoţi" sunt slujitorii Vaticanului. „Mesagiile din ceruri" ateiste ale lui Botev sunt la fel de spirituale ca şi lucrările anticlericale combative ale lui Holbach.

In concepţiile sale estetice, Botev apăra deasemeni poziţiile pe care se situaseră democraţii revoluţionari ruşi. El lupta hotărît împotriva ştiinţei pentru ştiinţă şi a artei pentru artă şi considera că ştiinţa şi arta trebue să aibă un caracter de propaganda politică, trebue să se conformeze vieţii, tendinţelor şi necesităţilor poporului. Botev îşi dădea seama că orânduirea burgheză este duşmănoasă artei adevărate şi protesta indignat împotriva oricărei manifestări de ploconire în faţa culturii burgheze din Apus.[1])

Curentul „iluminist" al burgheziei liberale a constituit o importantă piedică în calea mişcării revoluţionare bulgare. Botev a luptat neîncetat împotriva reprezentanţilor acestui curent. Această luptă şi-a atins apogeul atunci când tovarăşul de idei al lui Botev, Liuben Caravelov s'a alăturat definitiv în 1873 curentului „iluminist", declarând că deviza sa este „abecedarul". In articolul său „Singura salvare este revoluţia" şi într'o serie de alte lucrări, Botev l-a combătut cu asprime pe Caravelov. Botev a socotit dăunătoare şi servilă concepţia lui Caravelov, după care bulgarii au nevoie întâi de ştiinţă şi cultură şi abia după aceea va putea fi vorba de eliberarea lor politică. Botev considera că prima condiţie pentru desvoltarea poporului bulgar este libertatea socială şi politică. El scria că de asuprire te poţi elibera numai prin forţă.

Totodată, Botev dădea o importanţă foarte mare instruirii poporului, care trebuia să pregătească masele pentru lupta revoluţionară, dar considera că însuşirea pe scară largă a ştiinţei şi a tuturor cuceririlor culturii este posibilă pentru popor deabia după victoria revoluţiei. Vii-

1) Vezi de pildă Botev H., Opere. Vol. II, pag. 26 şi 223.

torul statului trebue să fie „bazat pe principiile ştiinţei despre libertate”.

In sfârşit, trebue menţionat cu cât dispreţ privea Botev Apusul capitalist, mult lăudata sa cultură şi „civilizaţie” burgheză. „In Anglia — scria el — trebue să fi un Rothschild ca să nu lupţi de dimineaţă până seara pentru o bucată de pâine, primind în locul ei pietre, apă şi cnutul poliţist” [1]). După ce la Paris a avut loc represiunea sângeroasă a comunarzilor, Botev a denumit Parisul capitala desfrâului, şcoala spionajului şi a robiei. Mai hotărît chiar decât Levski, Botev îi demască pe apologeţii robiei burgheze, unde domneşte banul, sprijinit de bâtă şi baionete. In America, spunea el, respectarea strictă a legilor este obligatorie numai pentru sclavi. Ca şi tânărul Camenski în Polonia, Botev a demascat în mod hotărît faimoasa lege a suprapopulaţiei emisă de Malthus.

In lupta pentru o Bulgarie nouă şi liberă şi în critica necruţătoare adusă Apusului burghez, se manifestă patriotismul sincer al lui Botev, care a întins o mână frăţească ţăranilor turci şi care a dus o luptă necruţatoare împotriva pseudopatrioţilor ciorbadgii.

Botev combate cu asprime ţarismul, politica şovinistă a cercurilor conducătoare din Serbia şi România, ideologia panslavismului şi a „poporanismului oficial”. El condamna politica externă agresivă a ţarului şi pentru faptul că împiedica lupta de eliberare naţională a Slavilor, dând posibilitate duşmanilor de a identifica în scopuri demagogice lupta de eliberare a slavilor cu panslavismul.

Dimpotrivă, Botev punea mari speranţe în poporul rus, iubitor de libertate. El ştia că în poporul rus, Slavii din Balcani au un aliat şi un prieten credincios în lupta lor împotriva statului putred otoman „Trăiască poporul rus şi viitoarea Rusie liberă !” — scria Botev în „Baraban” („Toba”).

Botev este cel mai mare filosof materialist premarxist şi luptător politic al Bulgariei, un ideolog al revoluţiei ţărăneşti, un patriot înflăcărat şi un mare propovăduitor al prieteniei strânse dintre poporul rus şi cel bulgar, un discipol credincios al democraţilor revoluţionari ruşi. Tocmai la ei a învăţat Botev internaţionalismul democratic revoluţionar, intransigenţa faţă de orice manifestare a şovinismului. Concepţia despre lume a lui Botev şi activitatea sa revoluţionară sunt o dovadă vie a importanţei internaţionale a activităţii politice şi creatoare a lui Herzen Bielinschi, Cernîşevschi şi Dobroliubov.

Dar cercul de influenţă al democraţilor revoluţionari ruşi asupra luptătorilor populari înaintaţi din Bulgaria nu se limitează la Levski, Botev şi la tovarăşul de luptă al lui Botev, Bencovski. Generaţia următoare a revoluţionarilor bulgari, în frunte cu Dimitri Blagoev, Gheorghi Dimitrov şi Vasili Kolarov, este o generaţie, de revoluţionari proletari cari au învăţat din operele clasicilor marxismului şi cari au luptat sub steagul ideologiei marxist-leniniste. Este caracteristic faptul că şi luptătorii de frunte ai partidului proletariatului din Bulgaria s'au format în tinereţe în spiritul ideilor democraţilor revoluţionari ruşi şi au păstrat pentru toată viaţa o stimă adânca faţă de aceştia. Blagoev îl studia cu atenţie pe Cernîşevschi, pe când învăţa la Petersburg şi lua parte activă la lupta revoluţionară din Rusia. La început el nu a făcut încă o distincţie precisă între democratismul revoluţionar al lui Cernîşevschi

---

1) Hristo Botev, Opere alese, pagina 107.

şi Dobroliubov pe deoparte, şi narodnicismul, pe de altă parte. Dar curând el a înţeles că teoriile narodniciste sunt în cele din urmă neeficiente. Blagoev a reuşit să înţeleagă aceasta datorită aprecierii concepţiilor lui Mihailovski făcută de către Marx. Blagoev a devenit un adept al lui Plehanov, când acesta era încă marxist revoluţionar. Făcând cunoştinţă cu operele lui Lenin, Blagoev a înţeles că proletariatul Rusiei are în persoana lui Lenin un mare conducător de tip nou. Blagoev şi-a încheiat viaţa sa glorioasă ca discipol credincios al lui Lenin şi ca adept convins al acestuia. La faptul că tocmai Blagoev a fost acela care a ştiut să ridice sus steagul marxismului în condiţiile Bulgariei mic-burgheze, înapoiate din punct de vedere economic, a contribuit în mare măsură influenţa adâncă pe care a exercitat-o asupra sa mişcarea muncitorească rusă şi marele ei V. I. Lenin.

Gheorghi Dimitrov, conducătorul poporului bulgar, a fost marxist dela începutul activităţii sale politice revoluţionare. Şi asupra lui ideile democraţilor revoluţionari ruşi au exercitat în tinereţe o influenţă pozitivă. In prefaţa ediţiei din 1935 a romanului lui Cernîşevschi „Ce-i de făcut?" publicat în editura „Tânăra gardă", Gheorghi Dimitrov a scris despre importanţa uriaşă pe care a avut-o această carte pentru el în tinereţe. „Nu a existat nicio operă literară care să influenţeze atât de puternic educaţia mea revoluţionară, ca romanul lui Cernîşevschi" — a arătat G. M. Dimitrov.

Ideile democraţilor revoluţionari ruşi au exercitat deasemeni o influenţă uriaşă asupra scriitorilor beletrişti bulgari. Scriitorul Gheorghe Ţanev rezumă acest lucru în următoarele cuvinte: „...scriitorii bulgari de frunte au făcut şcoală la reprezentanţii gândirii socialiste şi democratice ruse" [1]).

Din cele spuse, reese în mod clar că tot ceeace a fost progresist, revoluţionar în istoria poporului bulgar încă din deceniul al şaptelea al secolului XIX, a fost legat în mod strâns de mişcarea revoluţionară şi de gândirea socială înaintată a Rusiei.

Atât poporul bulgar, cât şi cel sârb, datorează eliberarea lor naţională poporului rus.

In articolul său „Sârbii şi muntenegrenii", publicat în 1860 în „Clopotul", Herzen şi-a exprimat sentimentul de profundă dragoste pentru Slavii de Apus şi Sud şi i-a avertizat totodată pe fraţii slavi să nu aştepte eliberarea dela cercurile conducătoare ale Rusiei ţariste. Popoarele slave pot fi ajutate doar, scria el, de „a doua Rusie, cea revoluţionară".

In scrisoarea sa către Michelet, Herzen se exprimă împotriva unirii Slavilor de Apus cu imperiul ţarist. El arată că o asemenea unire contrazice atât interesele popoarelor slave, cât şi interesele democraţiei ruse. Politica panslavismului ţarist nu are nimic comun cu lupta pentru alianţa popoarelor slave libere. Herzen spune că fără alianţa cu poporul rus nu este posibil un viitor fericit al lumii slave.

Apelurile lui Herzen au jucat un rol important în întărirea orientării către „a doua" Rusie, democratică-revoluţionară, Rusia mişcării antifeudale ţărăneşti şi a mişcării de eliberare naţională a popoarelor slave.

1) Citat din broşura lui **D. V. Blagoi**, Importanţa mondială a literaturii clasice ruse, pag. 29, 1948.

Ceeace a fost pentru bulgari Botev, a fost pentru sârbi conducătorul şi ideologul mişcării revoluţionar democratice, *Svietozar Marcovicz* (1846-1875). Incă din prima tinereţe, Marcovicz s'a opus în mod hotărît iluziilor despre caracterul „desinteresat" al autocraţiei, pe care le răspândeau în poporul sârb liberalii. Marcovicz s'a format în spiritul ideilor Rusiei democratice revoluţionare. Incă depe băncile şcolii el îl citea cu pasiune pe Cernîşevschi. Marcovicz a plecat să învețe la Institutul Tehnologic din Petersburg, pentru a cunoaşte mai bine ideile democraţilor revoluţionari ruşi, precum şi mediul social în care s'au născut ei şi care a răspuns cu atâta căldură la apelurile lor. Marcovicz a folosit cu succes şederea sa la Petersburg pentru a-şi îndeplini această dorinţă. Aici el a stabilit legătura cu cercurile studenţeşti ilegale şi a întemeiat cercul studenţilor sârbi — „Obşina".

La Petersburg, Marcovicz a citit multe lucrări ale „oamenilor de seamă ai tânărului partid rus" — Cernîşevschi şi Dobroliubov şi deasemeni „literatura acuzatoare" a lui Pisarev şi Herzen. Marcovicz a rămas credincios dascălilor săi în tot cursul scurtei sale vieţi. Mai târziu el a lucrat în secţia rusă a Internaţionalei I-a, cunoscând ideile lui Marx. Datorită influenţei marxismului, Marcovicz a luptat alături de proletariatul din Europa Occidentală şi a apărat cu înflăcărare Comuna din Paris. Totuşi, din cauza desvoltării insuficiente a relaţiilor capitaliste din ţară, Marcovicz a rămas chiar şi după cunoaşterea marxismului un adept fără rezerve al democratismului revoluţionar premarxist rus, interpretând anumite teze ale marxismului în spiritul socialismului utopic.

Deşi a colaborat temporar cu militanţii bacunişti din secţia rusă a Internaţionalei. Marcovicz nu a fost niciodată bacuninist. Cu toate că în 1872 s'a întocmit în prezenţa sa, la Zürich, rezoluţia bacuninistă despre Serbia, ulterior Marcovicz a regretat profund că nu s'a opus la timp lui Bacunin, acestui „socialist neisprăvit", care nu înţelegea nimic din chestiunile Sârbilor.

Principalii dascăli ai lui Marcovicz, ca ideolog al ţărănimii sârbe ruinate, au fost democraţii revoluţionari ruşi. Marcovicz îi scrie prietenului său: „Noi trebue să fim pentru poporul sârb ceeace a fost Cernîşevschi, Dobroliubov şi alţii pentru cel rus". Unora dintre „teoreticienii" problemelor istoriei filosofiei ruse le-ar fi util să citească articolul lui Marcovicz întitulat „Revoluţionarii ruşi şi Neciaev", unde acesta scrie cu privire la Cernîşevschi şi Dobroliubov: „Ei au fost influenţaţi de principiile ştiinţei europene şi de ideile revoluţionare ale anilor 1789 şi 1848, dar ei le-au dus cu mult înainte şi le-au desvoltat în mod original. Şi astăzi, revoluţionarii ruşi cu ura lor pătimaşe împotriva oricărui despot, cu ideile lor radicale despre căsătorie şi dumnezeu îi sperie pe membrii cei mai radicali ai Internaţionalei, mai ales în Germania, unde sfinţenia căsătoriilor religioase şi religiozitatea sunt adânc înrădăcinate" [1]). E vorba aici, probabil, de adepţii lui Lassalle, deoarece pe adevăraţii marxişti germani Marcovicz îi aprecia în mod deosebit.

Potrivit convingerilor lui Marcovicz, în urma transformărilor sociale revoluţionare şi a distrugerii despotismului, urmează a fi creată orânduirea socialistă.

---

1) Citat din cartea lui **Iovan Scherlici**, Svetozar Marcovicz, pag 128 Belgrad. 1922.

Pentru a rezolva problema construirii socialismului, Marcovicz a început să studieze economia politică și a devenit în acest domeniu un adept convins al ideilor lui Cernîșevschi. Cartea „Principiile economiei naționale sau știința despre bunăstare", care a apărut în anul 1874 la Belgrad, reprezintă, după cum a spus-o autorul însuși, expunerea observațiilor lui Cernîșevschi cu privire la J. St. Mill. Marcovicz a înțeles contradicția de neîmpăcat care exista între Cernîșevschi și Mill. Intr'o scrisoare din anul 1872 el scrie: „Mill consideră că proprietatea particulară este baza orânduirii economice firești. Cernîșevschi, dimpotrivă, caută să arate care formă a proprietății este cea mai utilă și ajunge la negarea complectă a proprietății particulare. Prin urmare, există aici o deosebire radicală și eu aşi vrea ca, urmându-l pe Cernîșevschi, să creez o economie politică socialistă" [1]).

Desigur, Marcovicz s'a înșelat adânc, considerând că în construirea socialismului va juca un rol zadruga țărănească, în cadrul căreia să fie muncit pământul naționalizat. Trebue să menționăm, totuși, că această greșeală nu l-a împiedicat, precum nu i-a împiedicat nici pe dascălii săi democrații revoluționari ruși, să ajungă la concluzia că socialismul poate fi înfăptuit numai pe calea revoluționară. Marcovicz a pierdut mult timp pentru înființarea de cooperative meșteșugărești și de bresle, în care vedea germenii formelor organizatorice ale orânduirii socialiste, precum și pentru organizarea luptei parlamentare în vederea înfăptuirii anumitor reforme progresiste. Marcovicz înțelegea însă, că aceste măsuri sunt absolut insuficiente și că ele nu pot înlocui mijloacele revoluționare de luptă. Pentru poporul sârb nu există altă soluție decât „revoluția în Peninsula Balcanică" [2]), — spunea el.

Marcovicz opunea programului liberalilor, cari așteptau eliberarea de sub jugul turcesc și austriac *„de sus"*, programul său de eliberare a poporului sârb de toți exploatatorii, inclusiv cei autohtoni *„de jos"*, pe calea revoluționară.

In lupta sa pentru acest program revoluționar, Marcovicz a combătut aprig naționalismul, care constituia principiul fundamental al programului majorității liberale a partidului „Omladina". Exprimând interesele țărănimii, oprimate de către exploatatorii turci și sârbi, Marcovicz s'a opus cu hotărîre guvernului antipopular al dinastiei Obrenovici și absolutismului habsburgic.

Concluziile teoretice ale democraților revoluționari ruși i-au ajutat lui Marcovicz să adopte un punct de vedere just în problema națională. Marcovicz era un adept convins al prieteniei între poporul sârb și cel rus și un internaționalist înflăcărat. El s'a ridicat împotriva încercărilor de a opune lupta revoluționară a țărănimii sârbe luptei clasei muncitoare din Austria.

Ca patriot adevărat și ca ideolog al revoluției țărănești, Marcovicz considera întotdeauna de datoria sa să lupte nu numai pentru interesele națiunii sârbe în general, ci și pentru interesele oamenilor muncii. Patriotismul lui Marcovicz, apărarea înflăcărată a intereselor oamenilor muncii din țările slave surori, internaționalismul său, care decurgea din pozițiile sale de clasă, nu au nimic comun cu ideile reacționare ale panslavismului și ale naționalismului sârb, care sunt folosite astăzi de agentura titoistă a imperialismului anglo-american, care a trădat inte-

1) Citat din cartea lui **Iovan** Scherlici, Svetozar Marcovicz, pag. 131—132

2) **Svetozar Marcovicz**, Telocupna dela vol. VI, pag. 167, Beograd 1889.

resele popoarelor Jugoslaviei, în scopul realizării ţelurilor sale criminale. Titoiştii ascund oamenilor muncii din Jugoslavia lucrările lui Marcovicz cu privire la revoluţionarii ruşi şi la socialism, denaturează în mod conştient ideile sale în legătură cu problema naţională. Titoiştii trec sub tăcere legătura de idei dintre Marcovicz şi democraţii revoluţionari ruşi, după cum trec în general sub tăcere rolul poporului rus în eliberarea Serbiei.

In lucrările lui Marcovicz există unele afirmaţii cu caracter dialectic asupra desvoltării societăţii şi asupra legăturii reciproce din re toate fenomenele. Toate domeniile vieţii sociale „sunt strâns împletite, legate între ele, ele nu pot fi separate aşa cum ni se pare atunci când vorbim despre ele" [1]) — scria Marcovicz. De aci el a tras concluzii practice pentru lupta sa politică. Explicând tactica sa, el scria tovarăşei sale de idei, Nincoviceva: „Trebue să cucerim întâi un singur punct, dar hotărîtor, dela care ne va fi deschisă apoi calea spre victoria definitivă".

Marcovicz şi Botev sunt cei mai de seamă materialişti premarxişti dintre Slavii de Sud. După exemplul dascălilor săi, al clasicilor materialismului rus din secolul XIX, Marcovicz a căutat să pună materialismul filosofic în slujba luptei revoluţionare. In opera sa „Orientarea reală în ştiinţă şi viaţă", în care se simte atât influenţa lui Cernîşevschi, cât şi a lui Pisarev, Marcovicz combate cu hotărîre orice credinţă religioasă ca „expresie a celei mai inferioare desvoltări intelectuale a omului". Religia serveşte la înşelarea şi exploatarea maselor populare şi este incompatibilă cu ştiinţa. Morală fără superstiţii, cunoaştere în locul credinţei — iată sentinţa ştiinţei contemporane [2]).

Marcovicz era un adept înflăcărat al lui Darwin, în teoria căruia fusese iniţiat datorită lucrărilor lui Pisarev. Din iniţiativa lui Marcovicz, teoria lui Darwin a început să se răspândească cu succes în Serbia. Totuşi, într'o serie de cazuri, Marcovicz a tratat în mod mecanic fenomenele analizate. Elevii lui Marcovicz au adâncit aceste greşeli, aplicând legile naturii la desvoltarea societăţii.

Marcovicz chema la lupta împotriva „ştiinţei pentru ştiinţă", la lupta pentru o ştiinţă care să servească poporului.

In cartea „Cântare şi cugetare" şi în alte lucrări ale sale, Marcovicz expune concepţiile estetice ale lui Cernîşevschi şi le aplică în aprecierea situaţiei artei din Serbia. De pe poziţiile dascălului său rus, el luptă împotriva sentimentalismului romantic care domnea pe atunci în literatura sârbă şi propagă ideile realismului. Ca şi Botev în Bulgaria şi Dembovschi în Polonia, Marcovicz a combătut cu hotărîre teoria artei pentru artă. El afirma că literatura trebue să fie una d'ntre formele luptei politice şi trebue să servească forţele progresiste ale societăţii. Pentru Marcovicz ca şi pentru Cernîşevschi, reflectarea vieţii reale este conţinutul principal al unei opere de artă autentice.

Activitatea democratică revoluţionară a lui Marcovicz a lăsat o urmă adâncă în desvoltarea politică şi culturală a poporului sârb şi croat. Strânsa legătură dintre forţele democratice ale poporului rus şi cele ale poporului sârb, care a fost stabilită de Marcovicz, nu a fost întreruptă niciodată. Marcovicz a grupat în jurul său o serie de adepţi, care au continuat propagarea ideilor democraţilor revoluţionari ruşi. Ei au tradus în limba sârbă romanul „Ce-i de făcut?" şi o serie de alte opere

1) **Svetozar Marcovicz**, Telocupna dela Vol. II, pag. 112.
2) **Svetozar Marcovicz**, Telocupna dela, Vol. II, pag. 122.

ale lui Cernîşevschi. De atunci operele marilor realişti ruşi au început să fie traduse şi să apara într'un număr de ediţii necunoscut până atunci, ba mai mult, ele au servit ca model unanim recunoscut pentru creaţiile tuturor scriitorilor jugoslavi progresişti. Acest lucru a contribuit deasemeni la întărirea prieteniei dintre poporul jugoslav şi cel rus. Această prietenie s'a întărit şi mai mult după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie şi mai ales după eliberarea Jugoslaviei de către Armata Sovietică. Clica dispreţuită a călăilor titoişti nu va reuşi să distrugă această prietenie.şi nici să ascundă oamenilor muncii din Jugoslavia adevăratul chip al minunatului patriot sârb Svetozar Marcovicz, luptatorul neobosit pentru prietenia dintre poporul rus şi cel sârb. Poporul sârb a văzut întotdeauna în marele popor rus şi în conducătorii săi ideologici, dascălii şi prietenii lui în lupta pentru libertate.

Jugoslavii progresişti, adevaraţii comunişti folosesc în lupta lor pentru democraţie şi socialism, în lupta împotriva clicii titoiste fasciste minunata moştenire ideologică a democraţilor revoluţionari ruşi şi a discipolului lor sârb, Svetozar Marcovicz, care este foarte iubit de masele populare ale ţării.

După cum se ştie, baza de clasă a democratismului revoluţionar premarxist a constituit-o îndeosebi lupta ţăranilor iobagi împotriva jugului feudal. In Austro-Ungaria, guvernul a fost nevoit, datorită luptei din ce în ce mai intense a ţăranilor şi datorită desvoltării rapide a relaţiilor capitaliste, să desfiinţeze iobăgia mai devreme decât în Rusia şi în Turcia. In urma acestui fapt, în anii 1860-1880, statul ceh ajunsese deja relativ departe pe calea desvoltării capitaliste, deşi mai existau multe rămăşiţe ale feudalismului. Ţărănimea nu mai apărea ca o clasă unitară; diferenţierea de clasă apăruse deja evident în sânul ei. Argaţii şi ţăranii saraci începeau să lupte împotriva noilor forme capitaliste de exploatare. Dar această luptă a căpătat deabia mai târziu proporţii însemnate, când în fruntea ţărănimii muncitoare s'a situat proletariatul. In anii 1860-1880, ideologia marxistă nu se răspândise încă printre popoarele slave din Austro-Ungaria. Chiar în Cehia, unde clasa muncitoare era relativ numeroasă pe atunci, marxismul era aproape necunoscut din cauza organizării slabe şi a insuficientei conştiinţe de clasă a proletariatului. Pe de altă parte, ideologia democratismului revoluţionar premarxist luată în ansamblu nu corespundea intereselor proletariatului, deşi lupta pentru libertăţile burghezo-democratice avea fără îndoială o importanţă mare pentru proletariat.

O altă piedică importantă în calea răspândirii ideilor democraţilor revoluţionari ruşi printre popoarele slave era faptul că burghezia naţională reuşea în decursul unei perioade destul de îndelungate, în ciuda luptei radicalilor împotriva slavofililor, să desorienteze masele populare, să le corupa prin idei naţionaliste, austroslaviste şi panslaviste şi să cumpere vârfurile clasei muncitoare.

Guvernul austro-ungar lua sălbatice măsuri de represiune împotriva răspândirii „ideilor primejdioase", care pătrundeau din Rusia şi din alte ţari. Spre deosebire de alte ţări slave, în Cehia şi Slovacia nu se permitea tineretului studios să plece să înveţe în Rusia, în schimb se încuraja prin toate mijloacele studiul la universităţile germane, unde domneau ideile reacţionare idealiste, puse în slujba militarismului prusac.

Cu toate acestea, democraţii revoluţionari ruşi au lăsat o urmă adâncă în viaţa culturală şi ideologică a Cehilor, a Slovacilor, a Croaţilor şi a Slovenilor. Astfel, *Josef Frie*, care în tinereţe participase la revoluţia dela 1848, iar spre sfârşitul vieţii sale aderase la partidul burghezo-liberal neo-ceh, renunţând la radicalismul său, îl cunoştea personal pe Herzen. In polemica sa cu conservatorii cehi, el îl cita adeseori pe Herzen, ceeace a contribuit la răspândirea ideilor acestuia în cercurile intelectualităţii cehe [1].

O mare influenţă asupra reprezentantilor culturii popoarelor slave din Austro-Ungaria a exercitat-o, ca estetician, Bielinschi. Deşi intelectualitatea cehă a cunoscut majoritatea operelor lui Bielinschi abia între ani 1870-1890, concepţiile estetice ale lui Bielinschi au jucat un rol important în desvoltarea culturii popoarelor slave din Austro-Ungaria. Concepţiile lui Bielinschi au fost propagate printr'o serie de articole ale sloveanului *Franz Telestin*, ale croatului *Milivoi Srepel* şi ale scriitorului ceh *Wilem Mrctik*. Srepel a scris şi un articol despre Herzen. Mrctik a preţuit mult concepţiile estetice ale lui Dobroliubov. Studiul ulterior al istoriei gândirii sociale din ţările slave va ajuta desigur să se găsească noi documente cari să dovedească influenţa pe care au exercitat-o democraţii revoluţionari ruşi asupra gânditorilor revoluţionari din Polonia, Bulgaria, Cehoslovacia şi Serbia.

In aceste ţări au fost foarte răspândite operele scriitorilor realişti ruşi, Puşkin, Lermontov, Gogol, Saltâcov-Scedrin, Tolstoi şi alţii. Toţi marii scriitori cehi, slovaci, croaţi şi sloveni au scris operele lor sub influenţa directă a titanilor ruşi ai literaturii.

Curentul democratic din Cehoslovacia şi-a găsit expresia cea mai vie în literatură şi în muzică. Masele populare cehe şi slovace au dat străluciti reprezentanti în literatură. Astfel, Boiena, Nemţov, Jan Neruda, Gustav Pfleger-Moravski, Pavel Orsag-Gvezdoslav, iar mai târziu Alois Irasek şi o serie de alţi scriitori, cari s'au format sub influenţa literaturii realiste ruse, au luptat cu înflăcărare pentru interesele poporului.

Linia popular democratică revoluţionară a fost reprezentată în muzica cehă de către *Bedrjih Smetana*, care aprecia foarte mult muzica rusă şi care, în ciuda opoziţiei reacţionarilor, a montat pe scena din Praga operele lui Glinca. Este caracteristic faptul că, luptând pentru realism şi aprobând cu simpatie executarea la Praga a lucrărilor muzicale ale lui Ceaikovski, Balakirev, Taneev — Smetana a luptat împotriva influenţelor ideologiei filoslave în muzică. Jurnalele sale nepublicate dovedesc că el a fost deasemeni un gânditor politic progresist.

După isbucnirea unei lupte aprige între liberali şi radicalii micburghezi, la cari adera în acea perioadă şi tânăra clasă muncitoare din Cehia (anul 1848), a început o perioadă îndelungată şi chinuitoare în care s'a format conştiinţa de clasă şi ideologia proprie a proletariatului. Burghezia cehă a căutat prin toate mijloacele să înfrâneze acest proces, neezitând să calomnieze direct marxismul, după cum a făcut-o de exemplu Masaryk, care a falsificat afirmaţiile lui Marx şi Engels cu privire la rolul obiectiv reacţionar al mişcării naţionale cehe din anul 1848, extinzând-o în mod eronat asupra întregului secol al XIX-lea. Dorind să folosească prestigiul democraţilor revoluţionari ruşi în scopurile sale reacţionare, liberalul burghez şi pozitivistul religios Masaryk a încercat

1) Vezi, Frie, Bud jasno merl naml, Praha 1868.

să prezinte publicului ceh teoriile lor într'o formă denaturată. Pe Herzen şi Bielinschi, el i-a calificat ca fiind imitatori ai gândirii filosofice din Apus, ca hegelieni. Prin aceste născociri ale sale, Masaryk s'a situat alături acelor slujitori ruşi ai reacţiunii, ale căror calomnii la adresa democraţilor revoluţionari ruşi au fost demascate atât de bine de Lenin în cuvintele „cât de mârşav şi de josnic îl ponegresc pe Herzen liberalii noştri cari s'au afundat în presa slugarnică „legală"... [1]).

Din păcate, în broşura apărută recent în Cehoslovacia a lui V. Copeţki şi într'o serie de articole ale altor autori se vorbeşte numai despre „neînţelegerea" de către Masaryk a ideilor democraţilor revoluţionari ruşi. In loc să-l demaşte pe Masaryk ca duşman de clasă al revoluţiei, care s'a situat pe poziţii principial duşmănoase proletariatului în ceeace priveşte interpretarea problemelor de istorie a filosofiei, mulţi autori încearcă să-l prezinte pe acest liberal drept un luptător progresist. Toate încercările liberalilor de a descompune mişcarea muncitorească au suferit în cele din urmă un eşec în Cehia. Incă din anii 1880-1900 numeroşi muncitori conştienţi încep să treacă sub steagul marxismului revoluţionar. Clasa muncitoare cehă s'a alăturat tovarăşului său de luptă, marelui proletariat rus, şi a dovedit prin acţiunile sale eroice că are dreptul la unul dintre locurile cele mai de seamă ale mişcării revoluţionare internaţionale a clasei muncitoare..

Din cele de mai sus reiese că unele trăsături generale, caracteristice pentru concepţia despre lume a democraţilor revoluţionari din ţările slave, cum ar fi *contopirea democratismului revoluţionar cu socialismul utopic*, marea atenţie acordată *studierii problemei naţionale* în strânsă legătură cu lupta de *eliberare socială a maselor asuprite*, *demascarea* practică şi teoretică a *naţionalismului şi a cosmopolitismului*, *patriotismul înflăcărat şi internaţionalismul revoluţionar democratic*, intransigenţa faţă de reacţionari şi conciliatori, — nu sunt întâmplătoare, ci decurg din particularităţile desvoltării istorice a ţărilor slave şi sunt determinate în acelaş timp de influenţa considerabilă a filosofiei ruse progresiste din secolul al XIX-lea.

Faptele citate, care dovedesc legătura strânsă a democraţilor revoluţionari ruşi cu gândirea social-politică şi filosofică progresistă, precum şi cu mişcarea revoluţionară a popoarelor slave de Apus şi Sud, ne arată că tocmai în aceste legături trebue să căutăm esenţialul, principalul, atunci când este vorba de tradiţiile politice şi ideologice progresiste ale popoarelor slave din acea perioadă.

Acest adevăr nu este încă destul de clar pentru toţi în ziua de azi. In Crestomaţie — în *„Culegerea slavă"* [2]) — apărută recent, autorul ei, S. A. Nikitin, descrie în culori roze activitatea comitetului filantropic slav din Moscova, în fruntea căruia erau reacţionarii Pogodin şi Gatcov, precum şi activitatea faimosului Congres slav care a avut loc la Moscova în anul 1867. S. A. Nikitin încearcă să dovedească că această activitate a fost veriga principală în strângerea legăturilor dintre Ruşi şi celelalte popoare slave. S. A. Nikitin trece sub tăcere legăturile strânse dintre

1) V. I. Lenin, Vol. 18, pag. 14.

2) Problema slavă şi societatea rusă în anii 1867—1878. Culegerea slavă. Moscova, Biblioteca „Lenin", 1948.

democraţii revoluţionari ai Rusiei şi ai altor ţări slave, cari au avut într'adevăr un caracter progresist.

Democraţii revoluţionari ai ţărilor slave au înţeles profundul adevăr al cuvintelor lui Herzen „...In afară de Rusia oficială, a guvernului, există şi alta... In afară de Muraviov care *spânzură*, există Muraviovi cari *sunt spânzuraţi*" [1]).

Această teză greşită este reluată de Nikitin în capitolul privitor la raporturile dintre Rusia şi popoarele slave, scris de el, în noul manual de istorie al U.R.S.S.

Prietenia dintre popoarele slave din zilele noastre este calitativ deosebită de legăturile de idei şi de acţiuni, care au existat între popoarele slave în secolul al XIX-lea. S'a creat alianţa de nesdruncinat a popoarelor care construesc socialismul, în frunte cu Marea Uniune Sovietică, care a salvat popoarele Europei de robia fascistă. Baza acestei alianţe este internaţionalismul proletar revoluţionar, apărarea păcii. Această alianţă s'a creat încă din anii Marelui Războí pentru Apărarea Patriei împotriva fascismului german şi este întărită de sângele vărsat pentru o cauză dreaptă. In prezent această alianţă se întăreşte şi se desvoltă.

Prietenia dintre popoarele slave este o continuare şi o desvoltare a celor mai bune tradiţii istorice care s'au format în lupta revoluţionară comună împotriva asupritorilor, pentru libertatea şi independenţa popoarelor. Poporul sovietic şi masele muncitoare ale ţărilor slave, care au repurtat victoria asupra forţelor reacţiunii au o stimă profundă faţă de acei ideologi cari i-au ajutat să păşească pe calea socialismului.

Polonia, Cehoslovacia şi Bulgaria sunt astăzi republici populare-democratice; ele au păşit cu vigoare pe calea desvoltării socialiste. Popoarele acestor ţări sunt însufleţite de dragoste pentru Uniunea Sovietică, care le-a adus libertatea, pentru marele popor rus. Ele studiază minuţios atât măreţele realizări contemporane ale oamenilor sovietici, cât şi cultura înaintată rusă din trecut. Operele democraţilor revoluţionari ruşi se editează într'un tiraj mare în ţările de democraţie populară şi sunt citite de largi mase de oameni ai muncii. Astfel, în Cehoslovacia de pildă, au apărut articole alese de critică literară de Bielinschi, cartea „Trăite şi gândite" a lui Herzen, „Relaţiile estetice dintre artă şi realitate", „Ce-i de făcut?" ale lui Cernîşevschi, precum şi alte opere. Au apărut deasemeni articolele lui Lenin şi Plehanov despre democraţii revoluţionari ruşi. Se traduc deasemeni şi în Bulgaria operele filosofilor materialişti ruşi din secolul al XIX-lea.

A început editarea şi reeditarea operelor gânditorilor înaintaţi naţionali din trecut: S. Worcell, H. Botev, V. Levski şi alţii. In Bulgaria se desvoltă rapid studiul închinat lui Botev. Totuşi a mai rămas mult de făcut. Din păcate, în ţările slave de democraţie populară s'au editat până în prezent puţine lucrări monografice de mai mare amploare, în care să se facă o analiză marxistă amănunţită a concepţiei despre lume a gânditorilor înaintaţi, cari au constituit într'adevăr mândria naţională a popoarelor slave.

Popularizarea măreţelor tradiţii revoluţionare ale poporului rus printre oamenii muncii din ţările de democraţie populară, studierea legăturii dintre aceste tradiţii şi trecutul revoluţionar al propriului popor au o mare importanţă politică. Acest studiu trebue să aprofun-

1) **A. I. Herzen**, Opere complecte. Vol. IV, pag. 459.

deze şi mai mult cunoştinţele oamenilor muncii din ţarile de democraţie populară despre tradiţia materialistă din istoria filosofiei ţării lor, despre tradiţia luptei pentru socialism şi să consolideze prietenia cu marele popor sovietic.

Mândria naţională a popoarelor slave o constitue faptul că filosofia luptătorilor şi ideologilor lor progresişti, deşi foarte originală şi specifică, s'a format sub influenţa teoriilor democraţilor revoluţionari ruşi, giganţi ai gândirii filosofice înaintate, care a atins tocmai în Rusia, în perioada premarxistă, culmile cele mai înalte. Botev, Marcovicz şi alţii au putut trece repede în primele linii ale luptei pentru interesele poporului muncitor tocmai datorită faptului că ei au învăţat la şcoala democraţilor revoluţionari ruşi.

Pe de altă parte, influenţa puternică a lui Bielinschi, Herzen, Cernîşevschi şi Dobroliubov asupra mişcării revoluţionare a celorlalte popoare slave şi asupra ideologiei lor, este un motiv de mândrie naţională pentru poporul rus şi pentru celelalte popoare din U.R.S.S.

Principala atenţie a filosofilor sovietici trebue îndreptată asupra necesităţii de a studia în mod profund problemele vitale ale istoriei filosofiei ţărilor slave. Coordonarea eforturilor filosofilor, slaviştilor, istoricilor sovietici cu eforturile filosofilor marxişti din ţările de democraţie populară constitue o condiţie importantă pentru îndeplinirea cu succes a acestor sarcini. Trebue să se ţină cursuri de istorie a gândirii social-politice şi filosofice a popoarelor slave la universităţile sovietice, trebue să se publice în limba rusă operele gânditorilor slavi.

Istoria filosofiei ţărilor slave pune şi trebue să rezolve o serie de probleme care au o importanţă teoretică foarte mare: problema formelor specifice pe care le-a îmbrăcat lupta materialismului împotriva idealismului în ţările slave, problema desvoltării metodei dialectice de către gânditorii materialişti slavi şi altele.

Studierea adevăratei istorii a filosofiei ţărilor slave va constitui un ajutor preţios pentru sdrobirea definitivă a concepţiilor istorice şi istorico-filosofice burgheze. Ea va ajuta să se demonstreze, pe baza unui mare număr de fapte, existenţa neîndoelnică a unor rădăcini profunde ale ideologiei progresiste în istoria luptei de clasă a acestor ţări, ea va dovedi că înfăptuirea socialismului în ţările de democraţie populară nu exprimă numai năzuinţele marei majorităţi a popoarelor acestor ţări, condusă de partidele comuniste, ci constitue totodată, realizarea ideilor celor mai progresişti gânditori slavi din trecut.

Studierea istoriei filosofiei popoarelor slave, precum şi a legăturilor istorice profunde, de acţiuni şi idei între democraţii revoluţionari ai Rusiei şi democraţii revoluţionari ai celorlalte ţări slave, va contribui, fără îndoială, la întărirea sentimentului de patriotism, de mândrie naţională a oamenilor muncii din ţările slave. Acest studiu va contribui la aprecierea şi înflorirea din ce în ce mai mare a culturilor slave şi la consolidarea alianţei şi prieteniei indisolubile a popoarelor socialiste din U.R.S.S. şi în primul rând a primului dintre egali — poporul rus — cu popoarele ţărilor slave, care au păşit pe calea socialismului. In lumina acestor cercetări ne apare şi mai clară *importanţa internaţională a materialismului clasic rus din secolul al XIX-lea*, măreţia poporului rus, rolul său conducător în lupta de eliberare a popoarelor.

INFLUENȚA IN ROMÂNIA A REVISTEI „COLOCOL“ (CLOPOTUL), EDITATĂ LA LONDRA DE REVOLUȚIONARUL DEMOCRAT RUS A. I. HERZEN, (1860—1870)

de GHEORGHE HAUPT
student anul III la facultatea de istorie a
Universității din Leningrad

Influența mișcării revoluționare ruse asupra patriei noastre s'a exercitat prin emigranții revoluționari ruși, cari trăiau în România și prin literatura progresistă revoluționară rusă care se răspândea la noi.

După cum bine observă Gheorghe Bacalov, „emigranții ruși, siliți să-și părăsească patria lor pentru perioade îndelungate, de cele mai multe ori pentru toată viața, nu puteau rămâne inactivi, ei voiau să lucreze și, negăsind de lucru în cadrul mișcării ruse, își consacrau forțele lor noului mediu în care intrau" [1]).

Lupta poporului român pentru unire a fost întâmpinată, la sfârșitul deceniului al VI-lea, cu o mare simpatie de către democrații revoluționari ruși. Cernîșevski și Dobroliubov au salutat și au susținut în paginile revistei „Sovremennic" (Contemporanul) tendințele poporului nostru de a se uni într'un singur stat național.

Organul democrației revoluționare ruse a fost prima revistă rusă în care ideea unirii a găsit răsunet și a fost susținută cu căldură [2]).

In articolul din „Studii" amintit s'a pierdut din vedere un lucru important și anume, că autorul necunoscut al articolelor „Principatele dunărene, al Moldovei și al Valachiei" din revista „Sovremennic" cunoștea lucrarea marelui revoluționar democrat român N. Bălcescu,

---

1) „Ocna și exilul“ No. 2, 1930, pag. 114.
„Emigrația revoluționară rusă printre bulgari".

2) Vezi „Revista Sovremennic" și revoluționarii democrați ruși despre „Unirea Principatelor Dunărene“ — rev. „Studii“ IV, anul II, 1949, pag. 79—90.

„Question économique des Principautés danubiennes“ şi a folosit nu numai datelee, dar şi unele teze susţinute de Bălcescu.

Faptul acesta ne arată apropierea ideologică care a existat între democraţia revoluţionară, cea rusă şi cea română.

Apropierea aceasta devine una din premizele răspândirii largi a ideilor democraţilor revoluţionari ruşi şi ale influenţei binefăcătoare a acestora asupra gândirii sociale române, devine una din premizele activităţii fecunde a revoluţionarilor ruşi, în mişcarea revoluţionară română.

Atât influenţa gândirii revoluţionare democrate ruse în România, cât şi relaţiile cu mişcarea revoluţionară rusă se realizau pe diferite căi. Una din verigile importante a fost contactul cu revista „Colocol" a lui Herzen, cu presa rusă liberă.

„Herzen a creat presa rusă liberă din străinătate — acesta este marele său merit. Revista „Polernaia zvezda" („Steaua polară") a ridicat tradiţiile decembriştilor. „Colocol" (1857—67) a susţinut cu tărie eliberarea ţăranilor. Tăcerea de sclav a fost întreruptă" [1]).

In vara anului 1862, în legătură cu intensificarea mişcării revoluţionare, s'a pus sarcina de a se trimite mai masiv şi mai sistematic în Rusia revista „Colocol" şi alte publicaţii.

Drept răspuns, guvernul ţarist, care ducea lupta împotriva forţelor revoluţionare ia noi măsuri împotriva literaturii revoluţionare din străinătate în primul rând împotriva revistei „Colocol“. Din această cauză, în preajma anului 1863, s'a rupt reţeaua vastă a legăturilor, care se formase între Rusia şi revista „Colocol“, în anii precedenţi.

Organizarea legăturilor cu Rusia a devenit o acţiune de mare importanţă pentru editorii revistei „Colocol".

In Nr. 152 al revistei „Colocol" (din 15 Decembrie 1862), editorii au publicat articolul semnificativ al lui Herzen „Căile ! Căile !".

Trebuiau stabilite noi legături, noi căi.

Pentru aceasta, în Octombrie 1862, V. I. Kelsiev [2]) a fost trimis la început la Constantinopol, iar apoi la Tulcea, care se afla la graniţa cu Rusia.

In 1863, a venit la acesta şi fratele său, I. I. Kelsiev, un activist de frunte al mişcării studenţeşti din Moscova din anul 1861, fugit din Rusia, din casa „particulară" Precistenski, unde era deţinut sub arest.

Din ordinul emigranţilor ruşi, V. I. Kelsiev trebuia să organizeze la Tulcea, în primul rând, transportul în Rusia al publicaţiilor revoluţionare ruseşti din străinătate.

Din păcate, tocmai despre această activitate a lui Kelsiev avem foarte puţine date — cu toate că tocmai aceasta era sarcina lui primordială şi cea mai importantă pentru mişcarea revoluţionară.

1) V. I. Lenin, Opere, vol. XV, pag. 466 (ed. rusă).

2) Moştenirea literară. Edit. Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., Moscova, 1941, No. 41—42. Cuvântarea: Articolul lui B. Cosmin, pag. 10—11.

Știm numai că dânsul a vrut să îndeplinească sarcina aceasta prin lipoveni, atrăgându-i și pe ei în mișcarea revoluționară.

Pe de altă parte, călătoria lui V. I. Kelsiev la Tulcea era legată și de sarcina de a face propagandă printre lipoveni. Sarcina aceasta a lui V. I. Kelsiev era bine cunoscută lui Herzen și chiar aprobată de acesta. Când, din vara anului 1862, în fața mișcării revoluționare ruse s'a pus problema unei agitații largi în masele populare rusești, încercarea de a transforma într'un protest politic divergența bisericească a ortodoxilor de rit vechi (staroosreadți), urmăriți de guvern, i s'a părut lui Herzen și Ogarev o acțiune necesară și posibilă [1]). In special, în vederea acestui scop, începe din vara anului 1862 editarea unei anexe speciale la „Colocol" [2]) — foaia „Obșceie Vece" (Adunarea întregului popor). In Martie 1862, se publică chiar în „Colocol" articolul privitor la chestiunea lipovenilor „Despre cazacii necrasovți" [3]). V. I. Kelsiev a fost dela început în fruntea acțiunii duse printre lipoveni. După cum se vede din amintirile lui N. A. Ogareva-Tucicova, Kelsiev încă din vara anului 1862 s'a interesat mult de necrasovții din „Tulcea" și a hotărît să plece acolo spre a face agitație [4]) Astfel V. I. Kelsiev a sosit să organizeze transportul prin Tulcea al revistei „Colocol" și al altor publicații revoluționare, iar pe de altă parte, să-și continue activitatea lui revoluționară printre sectanții ruși, printre lipoveni.

Kelsiev era considerat ajutorul lui Herzen și Ogarev, fără să se cunoască adevăratele raporturi dintre aceștia și Kelsiev [5]).

V. I. Kelsiev s'a născut în anul 1835. la Petersburg. După ce a terminat liceul, s'a înscris ca audient la Facultatea de Filologie dela Universitatea din Petersburg.

Intre anii 1856—57, N. N. Dobroliubov pe atunci încă student al Institutului Pedagogic, întreținea legături strânse cu Kelsiev.

In anul 1859, el a venit la Londra. El dorea, în primul rând, să activeze în domeniul literaturii, dar nu a reușit. A devenit colaboratorul revistei „Colocol", în redacția revistei „a avut un rol util, dar pur auxiliar: el cerceta vasta corespondență care se primea, făcea corectura ziarului, făcea extrase din scrisorile primite, etc." [6]).

Astfel, din 1859, V. I. Kelsiev era în contact strâns cu Herzen și Ogarev în domeniul editorial [7]). Cu toate că nici Herzen, nici Ogarev

---

1) Z. P. Bazileva „Colocol" al lui Herzen, Oghiz, 1949, pag. 191. (Vezi „Herzen", Opere, vol. XVI, pag. 469).

2) „Colocol", fila 124.

3) Necrasovți sunt un grup de cazaci depe Don, cari după răscoala lui Bulavin dela jumătatea sec. XVIII, s'au refugiat în jud. Tulcea, sub conducerea lui Ignat Necrasa.

4) N. A. Ogarev-Tucicov, Amintiri (1848-70), Moscova, 1903, pag. 209.

5) Anii 1860—1870, ed. Acad. de Științe U.R.S.S., Moscova, 1940, pag. 207.

6) Editorul Herzen și colaboratorii săi „Literaturnoc nosledstvo" (Moștenirea literară). Acad. de Științe a U.R.S.S. Moscova, 1941, vol. 41—42, pag. 594

7) „Fapte și idei", Cap. XI, A. I. Herzen despre V. I. Kelsiev.

nu exagerau forțele și capacitatea lui Kelsiev, ei îi arătau oarecare încredere, iar el le devenise destul de apropiat [1]).

La începutul deceniului al șaptelea, Kelsiev pleacă incognito în Rusia din ordinul lui Herzen. Aceste călătorii secrete ale lui Kelsiev făcute în Rusia, aveau ca scop să stabilească legătura cu revoluționarii ruși și cu staroobreadții, pe cari, din cauza faptului că erau persecutați de guvernul țarist, Herzen îi considera în mod naiv aliați firești ai revoluționarilor.

Activitatea lui Kelsiev printre staroobreadții a avut drept rezultat practic tipărirea în Tipografia rusă liberă, între anii 1860—1862, a lucrării lui V. I. Kelsiev „Culegerea de informațiuni guvernamentale despre rascolnici" („Schismatici").

Când în anul 1862 a început să apară „Obșceie vece", destinat în mod special staroobreadților cari erau persecutați, Kelsiev a luat parte la redactarea primului număr.

In vederea scopurilor menționate mai sus, V. I. Kelsiev, cu ajutorul emigranților polonezi, sosește în Octombrie 1862 la Constantinopol, fiind recomandat colonelului polonez Vladislav Iordan [2]). Protejat și ajutat de emigranții polonezi din Constantinopol, el stabilește legătura cu cerchezii și lipovenii [3]).

In Octombrie 1863, Kelsiev a trimis din Constantinopol o scrisoare către mitropolitul lipovenilor, Ciril, în care se recomanda: „reprezentantul partidului lui Herzen [4]). Scrisoarea avea drept scop întreținerea unei activități de propagandă printre lipoveni; deasemenea, mitropolitul era rugat să contribue la răspândirea revistei „Colocol" și a altor publicații ce apăreau la Londra" [5]).

Prin emigranții polonezi, el a intrat în legătură cu Ceaicovski (Sadâc pașa) și prin intermediul acestuia, a stabilit legătura cu O. S. Goncear, unul dintre conducătorii necrasovților.

V. I. Kelsiev a vrut să-i convingă prin fapte pe necrasovți despre puterea mișcării revoluționare și, pentru aceasta, a hotărît să acționeze imediat [6]). Era vorba pe atunci să se trimită țarului un memoriu din partea lipovenilor.

---

1) Articolul introductiv al lui M. Klevenski la „Mărturisiri" de V. I. Kelsiev. (Moștenirea literară", vol. 41—42, pag. 254).

2) „Mărturisiri", V. I. Kelsiev — (Moștenirea literară, vol. 41—42. Moscova, 1941. pag. 354) (mai jos se va indica „Mărturisiri").

3) Incă în 1862 — lipovenii din Iași se adresează „comitetului din Londra" cerând să li se tipărească 4 manuscrise — „Comitetul din Londra" (redacția rev. „Obscee Vece") intră în corespondență cu capii lipovenilor din Iași, (Vasile Fomin și Ștefan Bogomol) și le trimite rev. „Obscee Vece".

Această legătură a fost adusă la cunoștința consulului țarist din Iași — care sili pe lipoveni, prin diferite măsuri să rupă relațiile cu revoluționarii ruși din Londra. (c.f. Melchisedec (episc.) „Lipovanismul" Bucuresci, 1871, pag. 254—256).

4) Russki Vestnic, vol. 68, Martie 1867, pag. 407.

5) Ibidem.

6) „Mărturisiri", pag. 368.

Prin intermediul lui V. I. Kelsiev, în August 1863, a sosit la Herzen O. S. Goncear, căpetenia cazacilor necrasovți, „cari locuiau în imperiul strălucitei Porți și al Austriei, în regatul Prusiei și în principatul Moldo-Valah" [1]).

Principial, Herzen nu era de acord cu memoriul acesta [2]).

Herzen scria despre scopul sosirii lui Goncear: „Dânsul a vrut să afle ce legături avem noi cu rascolnicii și ce se discută în regiune; el a vrut să afle dacă din legătura lipovenilor cu noi poate să aibă vre-un folos practic. In realitate, lui îi era tot una; el ar merge cu Polonia și Austria, cu noi și cu grecii, cu Rusia și cu Turcia, dacă aceasta ar fi avantajos pentru necrasovții lui" [3]).

Câtă dreptate a avut Herzen, ne arată și faptul că Goncear, la rândul său, a înmânat lui I. N. Romanenco, agentul consular țarist, toate scrisorile pe cari le primise dela Herzen și Ogarev, în decursul anilor 1863—1864; și astfel, toată corespondența aceasta a ajuns în mâinile secțiunii III [4]).

Cu ajutorul lui Sadâc-pașa (M. Ciaicovski), V. I. Kelsiev a devenit Cazac-bașa (căpetenie a cazacilor), având o emirnamă (împuternicire. delegație) către guvernatorul Dobrogei. In Decembrie 1863, el a plecat la Tulcea [5]).

Vârfurile căzăcimii și biserica devotată autorităților țariste s'au speriat de influența propagandei revoluționare. La 24 Februarie 1864, mitropolitul lipovenilor care-și avea sediul în Biserica Albă a semnat o „epistolă arhierească" scrisă împotriva „ateilor intriganți cari s'au cuibărit la Londra" și împrăștie de acolo învățătura lor rău făcătoare și a ordonat tuturor credincioșilor să-i ocolească pe acești „antichriști" [6]).

Cu toate piedicile arătate, V. I. Kelsiev, împreună cu I. I. Kelsiev, refugiat la el, continuă să lucreze și îi cer lui Herzen să le trimita emigranți.

Herzen trimite în Iunie 1864 pe M. S. Vasiliev, cu o scrisoare de recomandație. Acesta era locotenent în regimentul de infanterie ce era cantonat la Varșovia și care în timpul revoluției din Polonia din anul 1863 n'a acționat împotriva polonezilor rebeli din care cauză a emigrat.

In August 1864, a sosit la Tulcea emigrantul polonez Slivovski. Pe acesta, Kelsiev îl cunoștea încă dela Constantinopol.

In acelaș timp, a sosit la Kelsiev și un alt emigrant rus Piotr Ivanovici Crasnopevțev, căpitan de artilerie și unul dintre cei cari au

---

1) A. I. Herzen. Opere și scrisori, sub redacția lui M. Lemke, vol. XVI, pag. 466. Despre Goncear .(Vezi Herzen: „Fapte și idei", partea VI, Cap. XI).

2) A. I. Herzen, vol. XVII, pag. 132—133.

Activitatea lui Kelsiev între lipoveni este denaturată de episc. Melchisedek. Lipovenismul, Buc. 1871 în Cap. X „Lipovenismul și revoluționarii ruseșci pag. 246.

3) A. I. Herzen, Opere, vol. XIV, pag. 409.

4) A. I. Herzen, Opere, vol. XVII, pag. 282.

5) „Mărturisiri", pag. 372.

6) A. .I Herzen, Opere, vol. XVI. pag. 470. Notele lui M. Lemke.

luat parte la trimiterea memoriului ofiţerilor ruşi din Polonia [1]) către Herzen.

V. I. Kelsiev a avut legături vaste şi cu emigranţii revoluţionari polonezi cari luaseră parte la răscoala din anul 1863 şi dintre cari erau la Galaţi aproape o sută" [2]).

Herzen îi ajuta pe fraţii Kelsiev şi materialiceşte trimiţându-le adesea bani [3]).

Dintre fraţii Kelsiev, Ivan Kelsiev era mai copt şi mai stabil din punct de vedere politic; acesta ar fi trebuit să aibă la Tulcea un rol politic, rolul de verigă al emigranţilor revoluţionari ruşi în Orient. Aceasta se vede din atitudinea lui Herzen şi Ogarev faţă de el şi din modul cum îl apreciau.

Din scrisorile lui C. I. Utin şi N. P. Ogarev, se vede că, în primăvara anului 1864, se intenţiona să se ţină la Constantinopol un congres al tuturor slavilor, la care erau aşteptaţi reprezentanţii partidelor revoluţionare ale tuturor naţionalităţilor slave. După cum se vede din scrisoarea trimisă de Ogarev lui I. I. Kelsiev, în Aprilie 1864 — din însărcinarea emigranţilor ruşi, I. I. Kelsiev trebuia să ia parte la acest congres în calitate de delegat al revoluţionarilor ruşi [4]).

Ivan Kelsiev însă „acest tânăr excelent şi talentat", după cum spunea Herzen, a murit de tifos la Tulcea, în Iunie 1864 [5]).

O problemă importantă care prezintă interes în legătură cu activitatea lui V. I. Kelsiev la Tulcea este problema „celei de a doua tipografii ruse libere". In presă, această tipografie se menţionează pentru prima dată în paginile ziarului reacţionar „Moscovskie Vedomosti" („Buletinul Moscovei"), care, în anul 1865, ducând o campanie de calomnii împotriva lui Herzen şi a revistei „Colocol", scria că în jurul lui Kelsiev s'au adunat câţiva ruşi şi polonezi şi au organizat în Tulcea o tipografie rusească. In raportul lui Romanenco, consulul dela Ismail,

---

1) Crasnopevţev era un ofiţer din armata rusă care a luptat ca voluntar pentru apărarea Sevastopolului.

Din anul 1857, a început să citească „Colocol" şi alte publicaţii revoluţionare din străinătate şi a început să facă propagandă printre ofiţerii armatei ruse din Polonia. La sfârşitul lui Aprilie 1863, ne mai având posibilitatea să-şi continue propaganda ca în trecut, el a fugit din armata ţaristă şi a intrat în detaşamentul polonezilor rebeli. In timpul răscoalei poloneze din 1863, Crasnopevţev spera tot timpul să ridice poporul simplu şi să atragă soldaţii ruşi de partea revoluţiei poloneze. („Moştenirea literară", vol. 41—42, pag. 463—464).

2) „Mărturisiri", pag. 383. Depre emigraţia polonă în România, vezi Gh. Duzinchevici — Cuza Vodă şi revoluţia polonă din 1863. Buc. 1935. „Contribuţia la istoria legăturilor polono-române în anii 1865—66". Buc. 1936.

3) Nu este lipsit de interes să menţionăm la ce adresă a primit Kelsiev scrisoarea ce-i fusese trimisă prin poştă. Adresa pe care V. I. Kelsiev a dat-o lui D. V. Averkiev, în Decemvrie 1864, este: Vasile Ionescu (Moldova) — „Russcaia starina", 1882, Nr. 9, pag. 637.

4) „Moştenirea literară", Nr. 39—40, Moscova, 1940, pag. 612. Scrisoarea lui Ogarev — Comentariile lui S. Pereselencov.

5) Despre moartea lui I. I. Kelsiev (Iunie 1864) vezi necrologul lui A. I. Herzen în „Colocol", Nr. 188, 1864. (Opere, vol. XVII, pag. 327-328).

este deasemeni vorba despre „cea de a doua tipografie rusă liberă din Tulcea".

„La sfârşitul anului 1863 agitatorii londonezi şi-au mutat activitatea lor în Turcia şi au înfiinţat în oraşul Tulcea „a doua tipografie rusă liberă". In tipografia aceasta, ei intenţionează să tipărească pentru lipoveni cărţile lor bisericeşti şi în afară de aceasta, să răspândească în poporul rus simplu publicaţii antiguvernamentale". [1])

Intenţionând să organizeze o tipografie la Slava, fraţii Kelsiev l-au rugat pe Arcadie [2]) să ia această acţiune sub ocrotirea lui, însă Arcadie, după o convorbire deschisă, aflând care este scopul lor adevărat, nu numai că le-a refuzat concursul, dar, după cum se spune, i-a şi gonit din Mânăstirea Slava". [3])

„După eşecul dela Slava, fraţii Kelsiev au organizat o tipografie la Tulcea şi au început să tipărească o psaltire cu o prefaţă a lui Iosif, care, în urma dispoziţiei Sf. Sinod, nu se putea tipări la tipografia edinoverţilor [4]) din Moscova".

„Conştient sau inconştient, agitatorii londonezi au ales însă cel mai convenabil loc pentru organizarea celei de a doua tipografii ruse libere. Foile londoneze străine provoacă îndoială printre ortodoxii derit vechi ruşi, însă sud-estul, chiar şi cel de peste hotare, nu poate să provoace asemenea îndoeli...".

Raportul lui A. Cudreavţev, vice-consulul ţarist la Tulcea, care îl cunoştea personal pe V. I. Kelsiev [5]), aduce o limpezire în chestiunea aceasta.

Raportul a fost scris în anul 1865. „Kelsiev a venit la început la Constantinopol, unde a sosit şi fratele său Ivan; apoi amândoi au plecat la Tulcea, pentru ca să organizeze o tipografie ce era destinată exclusiv pentru tipărirea cărţilor sectante, interzise în Rusia".

„Lipovenii au promis banii necesari. Rămăsese să fie încasaţi. In Septembrie 1863, Kelsiev cel tânăr a sosit la Tulcea având cu el o mulţime de proclamaţii şi de scrisori...

La Tulcea el a fost primit foarte rece; oamenii erau acum nehotărîţi. A fost aprobată organizarea tipografiei, dar nu s'a făcut nici un pas către înfiinţarea ei, toţi eschivându-se sub diferite motive binecuvântate. Acţiunea a eşuat. Influenţa partidului nu s'a mai putut exercita aici. Partidul fraţilor Kelsiev, adică cel londonez, este compromis ne mai putând acţiona din cauza lipsei de oameni şi de bani. A venit o perioadă de mizerie îngrozitoare.

Cel care scrie rândurile de faţă redă această povestire întocmai cum i-a fost relatată anu ltrecut de către Vasil Kelsiev" [6]).

---

1) A. I. Herzen, Opere, vol. XVII, pag. 285. Comentariile lui M. Lemke.
2) Episcopul lipovenilor transdanubieni.
3) Opere citate, pag. 286.
4) Edinoverţi sunt staroobreadţi care au renunţat la devierile dogmatice în credinţă.
5) Vezi „Mărturisiri".
6) A. I. Herzen, Opere, vol. XIV, pag. 638. Citat după comentariile lui M. Lemke.

Insuşi Kelsiev în „mărturisirile" sale spune despre tipografie numai atât: către toamnă, printre necrasovţi, era vorba să se organizeze o tipografie şi dânsul a hotărît să se apuce de aceasta. Dar ulterior nu se mai aminteşte nicăeri dacă s'a înfiinţat sau nu tipografia. [1]).

Astfel, din raportul lui Cudreavţev, ajungem la concluzia că fraţii Kelsiev intenţionau să organizeze la Tulcea o a doua tipografie rusă liberă, pentru ca să se tipărească acolo cărţi pentru lipoveni şi publicaţiile londoneze ale lui Herzen. Dar, din lipsă de mijloace şi mai ales din cauza conducerii clericale a lipovenilor, ei nu au putut să realizeze acest plan. [2])

Activitatea lui Kelsiev la Tulcea a atras atenţia cercurilor reacţionare din Rusia.

In cadrul campaniei de calomnii împotriva lui Herzen, presa reacţionară rusă a publicat în anul 1865 câteva articole despre „agenţia" lui Herzen dela Tulcea. Presa reacţionară în frunte cu „Moscovskie Vedomosti" al lui Catcov a publicat articole cu caracter provocator [3]) cu titlul „Ce este această agenţie a lui Herzen dela Tulcea?" stabilind că în fruntea „agenţiei" este Kelsiev. Articolul susţinea, între altele, că această „agenţie" ar fi aceea care, cu ajutorul polonezilor, a organizat răscoala şi incendiile în Rusia, că îi agita pe lipoveni împotriva guvernului, că se ocupa cu fabricarea de bani falşi, etc. [4]). Scopul acestor articole denunţătoare era de a instiga împotriva revoluţionarilor democraţi ruşi. [5])

La aceste acuzaţii, A. I. Herzen a răspuns în „Colocol" printr'o serie de articole ironice [6]). Aceste acuzaţii josnice despre incendieri nu l-au mirat, el ştia de ce era capabilă reacţiunea.

„Despre ceeace nu ne-am îndoit niciun minut s'a confirmat prin scrisoarea lui V. I. Kelsiev.

Se înţelege dela sine că şi V. Kelsiev a fost atât de mirat ca şi noi când am citit calomnia spionilor ruşi despre pretinsa lui participare la incendieri" [7]) — scria Herzen.

1) „Mărturisiri", pag. 368.

2) De pildă episcopul Arcadie — care la început duce tratative cu Kelsiev pentru înfiinţarea tipografiei — fără să ştie Kelsiev încredinţează unui om de al său sarcina de a cumpăra o tipografie la Petersburg spre a rupe astfel legătura cu reprezentantul cercului revoluţionar rus. (Vezi Melchisedek, op. cit. pag. 257).

3) De pildă „Russki Invalid", 1865, 6 August şi „Vilenski vestnic", Nr. 170, 1865.

4) „Moscovskie Vedomosti", Nr. 183, din anul 1865.

5) Aceste calomnii se repetă şi la D. N. Subbotin: Schisma ca armă a partidelor ostile Rusiei. M. 1867, pag. 99—178.

6) „Agenţia lui Herzen la Tulcea" şi „Moscovskie Vedomosti" fila 204, (Prima retragere). Ibidem, „Scrisoare către editorul revistei „Otgoloski" (Răsunete) şi „Răspuns la propunerile făcute de Moscovskie Vedomosti", fila 205. „Mincinoşi" fila 206.

7) „Agenţia din Tulcea" („Colocol" fila 207). Calomnia lui Catcov a avut răsunet şi în presa europeană din Apus, (vezi Herzen, Op. vol. XVIII, pag. 206—208).

„Acuzaţiile de incendiere pe cari vi le aduce Catcov trebue să se întemeieze pe o calomnie", — scria Herzen lui V. I. Kelsiev [1]) la 9 Octombrie 1865.

Calomnia aceasta a lui Catcov l-a impresionat însă pe Kelsiev. Articolele au servit ca îndemn pentru îndeplinirea hotărîrii luate mai înainte de a pleca din Tulcea.

La sfârşitul anului 1864, când Kelsiev a văzut limpede că el nu va isbuti să facă ceva în Dobrogea şi că în Tulcea nu putea fi vorba de nici un fel de societate secretă şi după ce, în aceeaş perioadă, îi murise fratele, iar Crasnopevţev se sinucisese, el a căzut într'o stare de deprimare şi a hotărît să se mute la Galaţi [2]).

V. I. Kelsiev nu era un om constant din punct de vedere politic, nu era un democrat revoluţionar consecvent. El nu şi-a însuşit temeinic, conştient ideile revoluţionare ale lui Herzen, a devenit emigrant sub influenţa unui entuziasm de o clipă pentru ideile revoluţionare din perioada avântului revoluţionar general, iar nu datorită convingerilor sale revoluţionare ferme. Tocmai deaceea, el a căzut în disperare, neînţelegând că numai o muncă de agitaţie revoluţionară îndelungată, îndârjită, consecventă, poate fi încununată cu succes printre lipovenii cari se găseau încă sub influenţa clericilor reacţionari şi a superstiţiilor.

Herzen nu a aprobat planul său de a pleca din Tulcea şi l-a întrebat într'o scrisoare: „Dece ai părăsit Tulcea şi postul d-tale?" [3]).

Insă Kelsiev de pe atunci începe să se retragă treptat din lagărul democraţilor revoluţionari [4]).

In Aprilie 1865, V. I. Kelsiev s'a mutat la Galaţi. Viaţa sa a devenit foarte grea. I-a murit fiul. A găsit de lucru cu mare greutate. După câtva timp, i s'a propus postul de redactor al publicaţiei „Jurnalul din Galaţi" [5]), a cărei apariţie se punea atunci la cale.

Pe când locuia la Galaţi, Kelsiev mai întreţinea încă legături cu Herzen şi Ogarev, primind dela ei publicaţiuni revoluţionare. Intr'o scrisoare ce îi era trimisă la 13 Decembrie 1865, N. P. Ogarev îi scria.

„Dacă s'ar putea să vă ocupaţi de vânzarea publicaţiei „Molocanul", care este tipărită de noi la Geneva. In cazul când puteţi s'o plasaţi, o să vă trimit o sută de exemplare.

Se spune că în Tulcea este foarte mult cerută" [6]).

---

1) A. I. Herzen, Opere, vol. XVIII, pag. 342.
2) „Mărturisiri", pag. 387—388.
3) A. I. Herzen, Opere vol. XVIII, pag. 341.
4) Corespondenţa mea cu Herzen s'a întrerupt în timpul dezorganizării comunităţii mele. Eram atât de amărât, încât nici nu voiam să povestesc şi altora despre nenorocirea mea. Toată corespondenţa aceasta se reducea la îndemnurile lui Herzen şi Ogarev ca eu să nu părăsesc steagul vechi la mustrări pentru lipsa mea de curaj. („Mărturisiri", pag. 394). Vezi scrisoarea lui Herzen către Kelsiev din 13.XII.1865, vol. XVIII, pag. 281.
5) „Mărturisiri", pag. 396.
6) Revista „Russcaia starina" (Antichitatea rusă). Cartea I, anul 1889. pag. 190.

Din păcate, nu cunoaştem răspunsul lui Kelsiev. De bună seamă ca a mai primit încă publicaţiuni din Geneva pe cari le-a răspândit la Galaţi.

In toamnă, i-a murit fiica şi peste câteva săptămâni şi soţia [1]).

In urma intervenţiei consulului general ţarist din Bucureşti, Kelsiev a fost concediat din postul pe care îl ocupa la administraţia construcţiei de drumuri şi şosele. In Aprilie 1866, el pleacă din Galaţi la Viena şi de acolo, în Ungaria, ca rascolnic ă ulîst dunărean (o sectă religioasă) sub numele de Vasile Petrovici Ivanov Jeludcov, supus turc [2]).

Fără îndoială că activitatea lui V. I. Kelsiev la Tulcea — propaganda lui revoluţionară şi trecerea în Rusia a revistei „Colocol" — a contribuit şi la răspândirea publicaţiilor şi ideilor revoluţionare ruseşti în ţara noastră. Din Tulcea au pătruns în ţara noastră şi ideile revoluţionare-democrate ale lui Herzen. In aceasta constă importanţa obiectivă şi rolul activităţii lui Kelsiev în istoria legăturilor revoluţionare româno-ruse [3]).

Ideile lui Herzen au pătruns în ţara noastră şi pe alte căi. Activitatea emigraţiei revoluţionare ruseşti a făcut o impresie puternică printre cei mai buni dintre intelectualii români. Insuşi Herzen urmărea cu simpatie evenimentele din ţara noastră.

Intr'un număr din 1864 al revistei „Colocol" [4]) s'a publicat un scurt articol al lui Herzen nesemnat de dânsul „Eliberarea ţăranilor din Moldo-Valahia" [5]).

A. I. Herzen scria: „Cititorii „Colocol"-ului au citit probabil cu simpatie manifestul... despre eliberarea ţăranilor. In timp ce miniştri discutau legea la Bucureşti, a apărut o broşură care trata despre chestiunea proprietăţii funciare individuale şi obşteşti.

Noi am primit broşura aceasta odată cu scrisoarea; autorul ne-a dedicat-o nouă. Primim cu mulţumire sinceră şi frăţească acest semn de simpatie pentru principiile pe cari le-am susţinut toată viaţa. Iată titlul exact al publicaţiei româneşti: „Bogari din sema asupra Leges Rurale didicata riprisintanţilor comunei Russe din Londra. Bucuresci, 1864".

Notiţa aceasta a lui Herzen ne spune mult. Această broşură amin-

---

1) Necrologul lui A. I. Herzen „Doui morţi" din Colocol", fila 208 Herzen, vol. XVIII, pag. 249, 1865.

2) Kelsiev. Trăite şi gândite. (S. Petersburg, 1866, pag. 312—313).

3) După atentatul dela Caracozov din Aprilie 1866, a domnit în Rusia „teroarea albă" — reacţiunea sumbră. In această perioadă, V. I. Kelsiev cedează cu totul.

El soseşte la Iaşi şi în anul 1867 se predă autorităţilor ţariste.

Predarea lui Kelsiev este prima în istoria mişcării revoluţionare din deceniul al 7-lea al secolului XIX şi a provocat o agitaţie puternică, atât printre activiştii revoluţionari, cât şi în cercurile largi ale societăţii din Petersburg.

4) „Colocol", 1864, fila 189

5) A. I. Herzen, Opere complecte şi scrisori, Petrograd, 1922, vol. XVII, pag. 341.

tită mai sus de Herzen se află în biblioteca Academiei R.P.R. [1]). Ea a fost scrisă de un oarecare Roşcovski [2]) şi tipărită la tipografia lui Ştefan Rassidescu, la 28 Martie 1864. [3])

Această broşură prezintă interes fiindcă demonstrează cunoaşterea şi influenţa unor idei ale lui Herzen şi Ogarev în ţara noastră în general, şi mai ales influenţa lor asupra opiniei publice româneşti în ceeace priveşte desbaterea şi discutarea reformei agrare.

Sub influenţa unor idei expuse de Herzen şi Ogarev în perioada când s'a desbătut reforma agrară din Rusia din 1861, în paginile revistei „Colocol" — Roşcovski critică proectul de reformă agrară aducând unele propuneri.

El socotea că această lege, care urma să fie în curând elaborată, trebue să aibă ca rezultat o „revoluţiune completă în condiţiunile politico-economice" ale României (pag. 8) şi pentru aceasta, legea trebue negreşit să corespundă cererilor „sciinţei secolului", „ale cărui dogmate" el le expune.

In aceste dogmate locul de frunte îl ocupă ideile utopiste socialiste — teoria — „obştei socialiste" a lui Herzen.

Concepţia economică a autorului prezintă un deosebit interes pentru istoria gândirii economice a României cu toate că aceasta expune idei greşite — utopiste.

Roşcovski vede contrazicerile societăţii capitaliste şi se ridică contra asupririi acesteia (p. 3—4).

El vorbeşte despre nevoia „uvrierului din fabrică din Occident" de a avea drept la muncă. Pe de altă parte, după părerea lui Roşcovski, „uvrierul", ca să poată fi om liber, în afară de bunăvoinţă şi puterea sa de a munci mai trebue încă să aibă şi armele muncii, sau fondul neapărat necesar pentru a-şi procura acele arme (pag. 3.).

Necunoscând legile desvoltării societăţii omeneşti, contradicţiile societăţii capitaliste descoperite de fondatorii socialismului ştiinţific, — Raşcovski numeşte punctele expuse de el „principii" ale progresului uman şi consideră că acestea „se rezumă prin dreptul comunal" (pag. 4). Autorul broşurii separă într'o grupă aparte ţările agricole printre cari şi România. El crede că principiile sociale, dreptul la muncă şi dreptul la armele muncii în aceste ţări „unde materialul brut şi armele muncii le dă chiar pământul", aceste principii se rezolvă prin dreptul de proprietate comunală, (pag. 4) — prin „comuna agricolă".

Roşcovski se referea la obştiile din Rusia — descriind în amănunt cum vedea el organizarea acestor „comune agricole" — nu numai ca unitate administrativă, dar şi ca unitate economică. Ale cui interese

1) Cota Nr. A 2758; iar alt exemplar, cota Nr. 3156.
2) El semna ca un proprietar din România-Mică.
3) Tipografia lui St. Rassidescu e tipografia „Naţionala" (înfiinţată în 1855) — Iosif Romanov et. Co., apoi St. Rassidescu singur — (între 1860—1866). (Vezi I. Antonovici şi Gr. Creţu. Tipografiile, xilografiile, librăriile, Bucureşti, 1909 pag. 18). Este de remarcat faptul că în tipografia lui St. Rassidescu, tot în 1864, revoluţionarul bulgar G. Racovschi scoate ziarul „Bădoştnost" (Viitorul).

le exprima aceasta broşură — dorinţele căror pături şi-au găsit în ea expresie ?

Ea exprima interesele micului proprietar care, pe deoparte, se ridica contra caracterului proectului de reformă, iar pe de altă parte, se temea de sărăcirea pe care o aduce desvoltarea capitalismului. Acesta este sensul adevărat al „comunelor agricole", — lucru pe care îl exprimă Roşcovski. El pledează contra împroprietăririi bazată pe dreptul individual nemărginit, dar pentru împroprietărirea bazată pe comunele agricole. El e contra ca „săteanul să devie el proprietar foncier individual, în sensul burghez, în sensul adus din Occidentul Europei". — El propune în schimb ca principiu de bază „dreptul vechi de proprietate comunală foncieră" (pag. 15). Dece? Fiindcă el socoteşte ca „o lege politico-economică irecusabilă", „că cu developarea industriei în genere proprietăţile teritoriale absorbeau pe cele mici" (pag. 7—8). Ca pildă, el aducea Franţa şi Anglia, unde desvoltarea capitalismului a dus la sărăcirea micilor gospodării şi la concentrarea pământului în mâinile moşierilor.

Roşcovski se ridică şi contra uneltirilor moşierilor deputaţi, făcute cu scopul de a înfăptui această reformă conform intereselor lor. Cu toate acestea el nu se ridica pentru rezolvarea revoluţionară a problemei agrare. El nu cere trecerea în mâinile ţărănimii a întregului pământ, ci desvoltă ideia utopică a rezolvării problemei agrare prin obştii create cu ajutorul reformei agrare de sus.

Astfel, autorul broşurei amintite de Herzen se inspira din învăţăturile utopiste. Exprimând interesele micilor producători, el se ridică contra proectului de reformă, cu scopul de a rezolva problema agrară în forma comunelor agrare. El vroia ca legea să apere de sărăcire pe micul producător (pag. 14).

Prin urmare, din această broşură a lui Roşcovski se reliefează influenţa unor idei ale lui Herzen asupra gândirii sociale române, mai ales într'o perioadă atât de importantă din desvoltarea ţării cum este perioada reformei agrare din 1864.

Pe de altă parte, vedem că, spre mijlocul deceniului al şaptelea, se intensifică legătura emigraţiei revoluţionare ruse cu Rusia, prin România.

Aceasta ne-o arată atacurile turbate şi instigările redactorului reacţionar dela „Moscovskie Vedomosti", Catcov, împotriva lui Herzen, care scria, în anul 1866, într'unul din „articolele" sale :

„Poate oare Rusia să admită ca regiunile acestea (Principatele Dunărene) să devină într'o măsură şi mai mare decât înainte, sub prinţul Cuza, cuibul revoluţiei mondiale, care de aici şi-ar îndrepta atacurile sale împotriva Rusiei vecine, ca acolo, ca şi în trecut şi mai mult încă decât înainte. să se adune bande de renegaţi ruşi şi de revoluţionari polonezi, să organizeze societăţi de instigatori şi să trimită putere, decoraţii, posturi şi răsbunare" [1]).

———————

1) A. I. Herzen, Opere, vol. XVIII, pag. 379.

Cu prilejul acestor „paroxisme polițiste" — după expresia lui Herzen — el scria ca răspuns: „Suntem profund convinși că mania de polițist — este una din cele mai crunte forme de nebunie și că psihiatrii îi dau prea puțină atenție". „Boala aceasta nu se desvoltă la oamenii normali, ci numai în unele organisme predispuse în mod special, pline de invidie, iubire de sine, autoadmirație, cari aleargă după putere, decorații, posturi și răsbunare" [1]).

Cu toate denunțurile agenților secției III și cu toate țipetele presei reacționare ruse, acțiunea de trecere a literaturii rusești din străinătate prin România continuă, atât la sfârșitul decadei a șaptea cât mai ales la începutul celei de a opta. In perioada aceasta, legăturile revoluționare ruso-române se mențin și prin emigrația revoluționară bulgară din România. Revoluționarii ruși continuă astfel să trimită în Rusia revista „Colocol" (editată de N. Ogarev și S. Necraev) precum și alte publicații din Geneva.

După părerea lui G. Bacalov, Serghei Neceaev însuși a fost în două rânduri în România: în Septembrie 1869 el a sosit în România din Moscova, sub numele de Ivan Ivanovici ,iar apoi sub numele de Florescu [2]).

Tot cu acelaș pașaport pe numele de Florescu a trăit în România și N. F. Melediu, adeptul lui Neceaev. In mai 1872, acesta a fost arestat la Galați de autoritățile românești; în timpul percheziției, s'au găsit la el o mare cantitate de publicații rusești interzise, pe cari el le trimitea în Rusia. E posibil, ca printre ele să fi fost și prima ediție rusească a „Manifestului partidului comunist".

Acest Florescu (adică Neceaev) „nu era acel Bonifacius Florescu", românul despre care se povestise lui Mihail Dimitrov că „a luat parte la Comuna din Paris și apoi a devenit profesor de liceu la București, ascunzându-și participarea la comună.

Acest Florescu îl cunoștea pe Botev. Celălalt Florescu era rus și nu cunoștea niciun cuvânt românesc. Este posibil că Neceaev se folosea chiar de pașaportul acestui Florescu" [3]).

In timpul cât a stat în România, Neceaev a avut și sarcina să organizeze aici un centru de propagandă — o tipografie la granița cu Rusia.

In corespondența sa cu Liuben Caravelov, Neceaev punea problema organizării la Tulcea a unei tipografii ilegale, care să slujească în acelaș timp mișcarea revoluționară rusă și pe cea bulgară.

Pe de altă parte, știm că Melediu, un colaborator al lui Neceaev, probabil de comun acord cu Neceaev, intenționa să cumpere la Brăila tipografia bulgarului Dimităr Panicicov [4]).

Activitatea și influența mișcării revoluționare ruse nelinișteau

---

1) Ibidem, pag. 378.
2) „Ocnă și exil", Nr. 2, 1930 pag. 122, deasemeni și Eug. Volcov. Op. cit., pag. 187.
3) G. Bacalov, „Cronicile Marxismului", 1929, vol. IX—X, pag. 23.
4) G. Bacalov „Cronicele Marxismului", vol. IX—X, pag. 14.

mult guvernul burghezo-moşieresc. Autorităţile româneşti ajutau cu plăcere şi dădeau concursul poliţiei secrete ţariste.

Intr'o „scrisoare din România" publicată în 1870 de revista „Colocol", redactată de Ogarev şi Neceaev, citim că la Bolgrad agenţii de poliţie şi jandarmii au percheziţionat „două săptămâni la rând locuinţele, căutându-l pe un oarecare Neceaev, pe profesorul bulgar Siscov, fostul său coleg de şcoală şi pe mulţi alţi ruşi şi polonezi" [1]).

Guvernul prusacului Carol, speriat de influenţa revoluţionarilor, ruşi lua măsuri arestând din proprie iniţiativă pe revoluţionari, după cum se vede, de pildă, din cazul lui Meledin.

„O persoană ca Meledin nu poate fi tolerată în România" — a declarat prefectul din Galaţi [2]). Aici nu este vorba de Meledin, ci de mişcarea revoluţionară rusă. Reacţiunea putea să-l expulzeze pe Meledin din ţară în anul 1872, dar ea nu putea să împiedice creşterea influenţei mişcării revoluţionare ruse asupra mişcării revoluţionare româneşti, în România.

Mai puternică decât lanţurile regimului burghezo-moşieresc al lui Carol de Hohenzollern era năzuinţa poporului român către libertate şi un viitor fericit.

1) „Colocol" 1870, Nr. 1, pag. 4.
2) „Cronicile Marxismului", vol. IX—Z, pag. 29.

DESPRE LEGĂTURILE LUI NICOLAE MILESCU SPĂTARUL CU RUSIA

de AL. GRECU

Dintre oamenii învăţaţi români care au colaborat cu cultura rusească şi au folosit mediul social şi cultural rusesc din veacurile trecute pentru îmbogăţirea şi împlinirea operii lor de scriitor, alături de Dimitrie Cantemir, Petre Movilă şi alţii, figura lui Nicolae Milescu, traducător, geograf, diplomat, istoric, are un loc deosebit. Şi din punctul de vedere al conţinutului operei sale, Milescu aduce ceva nou în cultura vremii, caci el este un geograf prin descrierea Siberiei şi a Chinei, şi, pe de altă parte, este unul din acei scriitori români care cu ajutorul culturei ruse au desvoltat cultura noastră. E vorbe de contactul culturii române cu cea rusă în epoca feudală, în a doua jumatate a secolului al XVII-lea, când în Rusia, prin ridicarea noilor paturi sociale în locul vechii nobilimi şi datorita începuturilor manufacturilor, a comerţului pe mare şi pe uscat, se nasc preocupări ştiinţifice de cercetare a geografiei, mecanicei, medicinei, în locul culturii teologice care cade pe planul al doilea.

Nicolae Milescu născut în Moldova la 1636, a fost spătar în Ţara Românească şi de pe urma unor intrigi politice a fost silit sa se exileze. A calatorit în Germania, Suedia, Franţa, ca sol şi ca însoţitor al domnilor români în exil. In 1671 se stabileşte în Rusia, unde este angajat, dupa recomandaţia patriarhului de Ierusalim Dositei, ca traducător la „colegiul soliilor" care corespundea cu ministerul afacerilor streine de mai târziu. El rămâne în Rusia până la 1708, data morţii lui. [1]).

Formaţia spirituală a lui Milescu era teologică greceasca, căci el studiase la „Academia" patriarhiei ortodoxe din Constantinopol. Lucrarile sale dinainte de venirea în Rusia, sunt o încercare de traducere a Bibliei şi un manual polemic împotriva protestanţilor, care a fost publicat în limba latina la Paris.

Este vorba de o lucrare în limba latină, intitulata, *Enchiridion sive stella orientalis*, alcătuita de Milescu în timpul şederii lui la Stockholm, în 1667, la cererea ambasadorului francez de Pomponne. Cartea este o învinuire destul de aspră adusa reformei. El expune credinţa şi obiceiurile ortodoxe la Români, Greci şi Ruşi şi arată că nu este nici o asemănare între protestantism şi ortodoxie. Mica scriere a lui Milescu a fost intercalată de conducatorii spirituali ai mişcării janseniste dela Port Royal în culegerea lor, *Perpétuité de la foi* şi s'a

---

1) Vezi în special I. N. Arseniev, Nikoli Spatharii ego vremia in Russkii Archiv, XXXIII, 18 5, II, p. 349 şi urm. Acelaşi, Noviia danniia o slujbe N. Spathariia v Rossii, Moscova, 1900., P. Syrku, Nikolai Spatharii do ego prieazda v Rossii, în Zapiski vostocinego otdeala Russkago Archeograficeskago Obcestva, II şi III, Petersburg, 1889, I, N. Mihailovskii, Ocerk jizn [illegible] Nejin, 1897.

bucurat şi de un răspuns în limba franceză publicat de protestantul Claude.[1]) După venirea lui în Rusia, Milescu, în primii ani scrie, sau mai probabil compilează din greceşte o serie de scrieri cu caracter istoric şi religios cuprinzând însă îndemnuri ca Rusia să vină în ajutorul popoarelor supuse Imperiului Otoman.

Dar adevărata lui vocaţiune ştiinţifică a aflat-o cu prilejul soliei trimise la Peking de catre ţarul Alexie Mihailovici, tatăl lui Petru cel Mare, la 1675. Insărcinat cu aceasta solie, Nicolae Milescu nu se mulţumeşte numai cu rolul de diplomat, ci îşi asumă şi pe acela de geograf şi ethnograf. Lucrările scrise de dansul dupa întoarcerea din lunga călătorie pe care o făcuse în China pe uscat, strabatând toată Siberia, au fost o revelaţie. Ele cuprind nu numai descrierea drumurilor pe care a umblat, ci şi observaţii asupra diferitelor triburi asiatice întâlnite, obiceiurile lor, felul de viaţă, gradul de cultură. Descrierea Chinei prezintă o cercetare asupra organizării acestei împărăţii, felul de viaţă, descrierea oraşelor, satelor şi monumentelor, cu incercari de caracterizari psihologice ale poporului chinez şi ale clasei stăpânitoare. Deşi a folosit unele lucrari anterioare ale unor misionari portughezi, studiul lui Milescu asupra Chinei este plin de fapte şi consideraţii noi pentru vremea lui [2]). Aceste lucrări asupra călătoriei în China în numar de trei (Drumul dela Tobolsk până la graniţa Chinei, Descrierea Chinei şi Jurnalul de călătorie cu descrierea soliei) sunt toate scrise în limba rusă şi au fost depuse ca manuscrise în cancelaria statului. Totuşi au putut fi cunoscute şi de învaţaţii streini, care se ocupau cu cercetări geografice, greci, francezi, germani (filosoful Leibnitz, contemporan cu Milescu, se interesa de descrierea călătoriei lui).

Aşa dar, trăind în mijlocul societăţii ruseşti, cunoscând şi stimulat fiind de problemele practice ce se puneau atunci pentru Rusia, Nicolae Milescu se transformă dintr'un om preocupat de probleme teologice, într'un cercetător ştiinţific, care răspunde la cerinţele vremii lui, întocmai dealtfel ca şi Dimitrie Cantemir, la care se observă aceleaşi schimbări, după aşezarea lui în Rusia, cu câteva decenii mai târziu decât Nicolae Milescu.

Milescu a reprezentat în Rusia legaturile cu Românii; el a rămas în contact în timpul şederii lui în Rusia cu boierii şi domnii din Moldova, mijlocind corespondenţa diplomatică şi chiar trimiterea tipografiei cerute de mitropolitul Moldovei Dosoftei, pentru tiparirea la Iaşi a cărţilor româneşti.[3]).

Deşi viaţa şi opera lui Milescu au fost studiate de mai mulţi istorici români, ruşi, bi chiar şi greci, francezi, etc.[4]) totuşi rămân o serie de probleme încă necercetate în legătură cu această figură aşa de interesantă din istoria relaţiilor ruso-romăne. Amintim între altele că legăturile lui cu Petru cel Mare, despre care cronicarul moldovean dă o povestire anecdotică, sunt prea puţin cunoscute, deasemenea şi legăturile lui cu diferite grupuri politice de boieri din Rusia, care înseamnă atâtea curente în lupta socială, sunt deabea atinse pe scurt de cercetările publicate până acum, care nu se preocupau de chestiunile sociale.

In studiul de faţă prezentăm un document cu totul necunoscut cercetătorilor români şi, deşi publicat de un istoric rus într'o expunere a istoriei „Colegiului soliilor", totuşi încă nu a fost folosit de biografii lui Nicolae Milescu. Este vorba de un text care provine tocmai din vremea domniei lui Petru cel

---

1) Arnauld et Nicole, **La perpétuité de la foy de l'église catholique**, IV, Paris, 1669 (anexe), p. 50—54. Răspunsul lui Claude **Réponse au livre de Mr. Arnauld**, Paris, 1671, (răspunsul la textul lui Milescu se află la p. 380—381, în care îl învinueşte că este un fals ortodox, în realitate catolic).

2) Pentru lucrările lui Milescu despre China : **Puteşestvie cerez Sibir ot Tobolska do Nercinska i granit Chitaia**, ed. I. Arseniev S. Petersburg, 1882, traducere românească după un text grecesc de G. Sion, **Analele Academiei Române**, ser. II, X, **Stateinii spisok posolstva N. Spatharia v Chitai**, traducere engleză după ms. J. Baddeley, **Russia, Mongolia, China**, Londra 1919, II. **Opisanie... Kitaiskoe gosudartvo**, ed 3, Alexandrov şi I. Katanov, Cazan 1910.

3) C. I. N. Arseniev, lucrări citate şi I. Bogdan, **O scrisoare a mitropolitului Dosoftei din 1879**, Acad. Rom. sec. ist XXXIV, 1912, cu facsimil.

4) In afară de lucrările amintite la nitele precedente, vezi şi I. A. Iaţimirhskii, **Nicolai Milescu Spathari, straniţa iz istorii rusko rumaniskih snoşenii v XVII veak** Cazan, 1908 Haşdeu B. P. **Viaţa şi opera lui Nicolae Spătarul Mlescu**, în ziarul Traian, II, 1870 7—14, Picot E. **Notice biograpsique et biographique sur Nicolas Spathar Nilescu**, Paris, 1883, G. Paleologos, **Diplomaţi Elini în Rusia**, în greceşte, revista Parnasos, Atena, X, 1896.

Mare, epocă din care avem prea puţine ştiri despre activitatea lui Nicolae Milescu în Rusia. Documentul, cum se va vedea mai jos, dă o serie de amănunte complet necunoscute din alte isvoare asupra acestei activităţi. In anul 1696, când Milescu avea 60 de ani, el prezintă o jalbă, arătând toate meritele şi lucrările sale, pentru a putea beneficia de împroprietărirea ce se prevăzuse ca răsplată pentru munca traducătorilor de la „Colegiul Soliilor". Cu acest prilej, traducătorii au prezentat fiecare câte un memoriu arătând vechimea lor în slujbă, ce leafă şi răsplată în natură au primit în timpul slujbei lor şi deasemenea şi meritele mai deosebite în diferite împrejurări. In acest chip memoriile prezentate au caracter de autobiografii şi cu drept cuvânt putem numi documentul de mai jos autobiografia lui Nicolae Milescu spătarul, cel puţin în privinţa timpului petrecut în Rusia, până la 1696.

Actul a fost descoperit de istoricul rus S. A. Bielocurov şi publicat de el în cartea sa asupra istoriei „Colegiului Soliilor", publicată la Moscova în anul 1906 (S. A. Bielocurov, *O vosolskom Prikazeu*, Moscova, 1906, documentul în chestiune se află publicat la p. 141-143).

Dăm mai jos traducerea integrală în româneşte a „autobiografiei" lui Nicolae Milescu, urmată de unele comentarii, relevând faptele noi care nu se cunoşteau din alte isvoare, sau prezintă unele probleme controversate.

„Ca urmare a jalbei trimise la 17 Noembrie 1696 cu cererea traducătorilor dela Colegiul Soliilor (Posolski Prikaz), pentru a fi miluiţi cu un număr de pomestii şi ocine, s'au expus următoarele de către traducătorii dela Colegiul Soliilor":

„1) Tâlmaciul Nicolae Spătarul a spus":

„In ani de demult, când au venit la Moscova sfinţii patriarhi ecumenici, ei au fost rugaţi de cel de fericită amintire, ţarul şi marele cneaz Alexei Mihailovici a toată Rusia Mare, Mică şi Albă, ca ei să-i trimeată pe un bărbat pravoslavnic de lege grecească, om învaţat, dar mai ales să fie priceput în diferite limbi. Iar ei, sfinţiţii patriarhi, după cererea marelui împărat, l-au trimis pe el, Nicolae, cu scrisoare către acel mare ţar. Iar măria sa ţarul a poruncit atunci ca să-l primească pe Nicolai cu bună voinţă, l-a miluit în chip darnic şi l-a înscris în rândul curtenilor (dvoreani), în rândul celor dela Moscova".

„Iar măria sa ţarul l-a miluit după rugămintea sfinţiţilor patriarhi, după neamul său de rang nobil şi după învăţătura lui, fixându-i leafă în bani, pe an câte 100 ruble, iar pentru locuinţă şi întreţinere 500 de sferturi (cetverţi), pentru hrana zilnică, câte o jumătate de rublă pe zi. Şi acest tain zilnic îl primeşte Nicolai din acel an şi până acum şi nu i s'a acordat nici o marire în privinţa hranei, cu toate marile servicii aduse de dânsul. Iar în privinţa lefei în bani, în anul 182 (1674), [1]), sub acelaşi mare împărat de fericită amintire, i s'au acordat ca mărire a lefii 20 de ruble în bani, plus 50 de măsuri de pâine, 10 puduri de sare, pe an, ca răsplată pentru alcătuirea de către dânsul a multor cărţi în limba slavonă şi alte multe lucrări pentru trebile soliilor şi ale cancelariei". „Acest Nicolae, din porunca marelui împărat a fost trimis în împărăţia Chinei ca sol şi a călătorit timp de trei ani şi a adus de acolo măriei sale ţarului o piatră prea minunată"

„Şi pentru această slujbă şi pentru multe alte lucrări mari în privinţa soliilor şi a cancelariei în deosebite ţinuturi, i s'a acordat în mai multe rânduri mărirea lefii. Iar acum, peste tot, leafa acestui Nicolae cu toate adausurile este de 157 de ruble. Afară de aceste adausuri pentru slujbele lui şi lucrarile sale sau oarecare solii, nu i s'a mai acordat de atunci până acum nici o creştere a lefii de traducător".

„Dar în anii din urmă, din porunca şi în numele marelui nostru împărat ti s'au mai acordat lui Nicolae şi tovarăşilor lui, cu totul trei oameni, pomestii în districtele Vologda şi Iaroslav, câte 20 de curţi de ţărani fară nici o reţinere pentru aceasta din leafa lor anuală sau din tainul pentru hrană, căci aceştia trei au fost socotiţi ca mai învăţaţi şi mai pricepuţi şi mai muncitori în trebile

1) Adică 7182, dela facerea lumii, care corespunde cu anul 1674 era noastră.

împărăteşti decât ceilalţi. Dar în numărul acestora nu a fost socotit şi Leontin Gross. Iar după moartea lui, i-au rămas doi fii şi li s'a dat şi lor din acele moşii, ca să ramâie şi ei în slujba ţarului. Pentru aceasta li s'au dat acele moşii traducătorilor, pentrucă traducătorii nu sunt înaintaţi în ranguri şi din treaptă în treapta, în felul dvorenilor sau al poddiacilor şi totodata sunt siliţi totdeauna fară încetare să lucreze şi zi şi noapte la Colegiul Soliilor pentru toate cele necesare măriei sale ţarului. Iar acele moşii li s'au dat traducătorilor cu dreptul de a le lăsa moştenire după moartea lor soţiilor şi copiilor lor".

„Pe lângă aceasta, Nicolae mai are şi o ocină cumpărată pentru fiii săi la Pereaslav Zaleski, 11 curţi, iar la Temnicov o curte. Şi pentru aceste moşii lucreaza în slujba ţarului doi fii ai lui Nicolae".

„Afară de aceasta Nicolae nu mai are alte curţi ţărăneşti, nici sărace, nici curţi negustoreşti şi nici un fel de alta stăpânire. Iar loc de curte în oraş şi aşezare pentru curte nu i-a daruit lui Nicolae maria sa ţarul, după cum s'au dat fraţilor săi. El a suferit pagube mari de pe urma a două incendii şi este cuprins de multe datorii".

„Iar dela venirea lui până acum Nicolae a slujit numai ca traducător. Iar în anul 203 (1695) Nicolae a slujit măriei sale ţarului la Azov împreună cu fraţii lui traducatori, patru oameni, ca traducatori în slujba la Azov. Iar în anul trecut 204 (1696), iar au fost fraţii lui patru oameni în slujbă ca traducători la Azov".

„Şi nici o slujbă şi nici o solie nu se poate face fară aceşti traducători. Ei sunt cu totul la Moscova, pomestnici şi fară pomestie, 15 oameni, dar mai înainte vreme erau în Colegiul Soliilor ca traducatori, 30 de oameni".

„Nicolae Spatarul a pus iscalitura".

*

Prima ştire nouă conţinută în „autobiografia" lui Nicolae Milescu priveşte împrejurarile venirii lui în Rusia (la 1671). Istoricii care s'au ocupat cu viaţa lui, credeau că iniţiativa de a aduce pe un traducator greco-roman a pornit dela prelaţii greci, care l-au recomandat ţarului Alexei, ca sa aiba pe lângă dânsul un om al lor de încredere. Ni s'a pastrat scrisoarea de recomandaţie trimisă ţarului cu acest prilej de patriarhul Dositei de Ierusalim, din care extragem: „Aflam ca ai nevoie de un barbat... care să cunoască diferite limbi. Iţi trimitem deci pe aducătorul acestei scrisori, Nicolae Gavrilovici, om foarte învăţat în limbile latină şi slava, dar ma ales în limba grecească, va învaţa repede şi ruseşte şi va face tot felul de traduceri. Are scriere frumoasa... este supus poruncilor şi foarte discret, a strabatut multe ţari ca sa se instruiască şi este întocmai ca un cronograf în care sunt adunate toate lucrările lumii, zadarnic ai mai căuta un astfel de om... S'a născut in Moldova, dupa tata este însă grec, caci se trage din Peloponez şi va fi foarte folositor curţii mariei tale" [1].

Iată însa ca din jalba autobiografica a lui Nicolae Milescu reiese că iniţiativa chemarii lui vine din Rusia, unde se simţea nevoia unui astfel de om. El spune precis ca atunci „când au venit la Moscova sfinţiţii patriarhi", au fost rugaţi de raposatul ţar Alexei să-i trimeata un traducator „priceput în mai multe limbi" (vezi mai sus). Imprejurarea, când au venit patriarhii la Moscova este cunoscuta; e vorba de marele proces al patriarhului Rusiei Nicon, la sfârşitul anului 1666. Lupta între patriarh şi ţar pentru autoritate s'a terminat prin izbânda monarhiei, sprijinita împotriva pretenţiilor teocratice de către clasa noilor stapâni de pamânt, pomestnicii, în special slujitorii militari ai ţarului. Prin creşterea importanţei şi volumului pieţii interne în Rusia, în secolul al XVII-lea, a crescut şi puterea economică, apoi şi cea politică, a acestor militari şi funcţionari împroprietăriţi. Ei formau o noua nobilime, care, spre deosebire de cea veche, a sprijinit şi a stat la temelia puterii monarhice unificatoare. Ţarul a chemat la Moscova pe patriarhii din Orient, pe cel din Antiohia şi cel din Alexandria, care au pronunţat condamnarea fostului patriarh rus Nicon şi au întarit astfel autoritatea civila în dauna celei religioase. [2]) Politica rusească se

---

1) P. Syrku. op. cit. p. 193—194 cu textul integral al scrisorii

2) Pe larg pentru aceste împrejurări: Istoria SSSR, sub redacţia B. D. Grecov, S. V. Bahruşin, şi V. N. Lebedev, I (ed. II), Moscova, 1948, p. 449—450 şi Istoria SSSR, sub redacţia A. M. Pankratova, I, Moscova, 1945, p. 179—180.

schimbă, datorită acestor împrejurări interne. Ea se îndreaptă spre anume țeluri pozitive, între cari și deșteptarea interesului claselor negustorești și a micilor stăpâni de pământ pentru deschiderea drumului la marea Neagră, legăturile cu popoarele supuse Imperiului Otoman. Acum se simte mai mult nevoia unor specialiști, cunoscători ai limbilor și situației politice din țara noastra, Grecia, Bulgaria și Serbia. Cu acest prilej, așa dar, s'a născut inițiativa chemării unui traducător, cunoscător al limbilor din Peninsula Balcanică, din care a rezultat venirea lui Milescu, patru ani și ceva mai târziu.

Faptul că inițiativa a pornit din Rusia și anume în momentul luptei cu resturile autorității bisericești, are deci o semnificație. Rusia devine prin unificare o putere militară importantă, politica ei se îndreaptă acum spre eliberarea popoarelor de sub jugul otoman. De aci pornește inițiativa chemării în Colegiul Soliilor, care ținea loc de minister al afacerilor streine, a unui specialist în limbile și chestiunile din Orient, cu legături personale în Moldova și Țara Românească, precum și la Constantinopol și în Grecia. Așa se explică și activitatea lui Milescu, care nu s'a mărginit la aceia a unui simplu translator, ci a fost mereu în legătură cu țările române în chestiuni politice. Lui i se adresau scrisorile domnilor Moldovei și ale boierilor, care sperau în ajutorul Rusiei pentru desrobirea de sub suzeranitatea otomană ce se făcea din zi in zi tot mai apăsătoare. [1]) Tot lui Milescu i se adresa mai târziu în vremea lui Petru cel Mare solul lui Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești (la 1703) și el ducea tratări permanente cu acest sol în tot timpul șederii lui la Moscova și în Rusia. [2]) Nici nu ne putem închipui că asemenea activitate s'a făcut din propriul îndemn al lui Milescu, dimpotrivă, el a executat anume misiuni ce i s'au dat, ca funcționar specialist însărcinat cu această lature a politicii externe a guvernului dela Moscova.

Nu avem a face cu o încercare a prelaților orientali de a-și plasa un om al lor în Rusia, ci aducerea lui Milescu înseamnă un act politic, care se încadrează în situația de atunci a desvoltării țării pe plan internațional.

Informațiile din jalba lui Nicolae Milescu despre leafa lui ca traducător la Colegiul Soliilor și răsplata în natură și cu pamânt pe care a primit-o pentru munca sa sunt destul de interesante și noi. Sistemul era dublu: o răsplată în bani care se plătea anual și, pe de altă parte, după sistemul feudal, întreținere și concedere de pământ și șerbi. Este clar, deși Milescu se plânge că nu a fost destul de recompensat pentru marile lui servicii și de pierderile suferite cu prilejul incendiilor, că el avea o situație destul de bună. În cursul șederii lui în Rusia i se mărise leafa anuală de mai multe ori, precum și tainul și i se dedeau moșii în diferte părț ale țării.

Tot din cartea istoricului rus Bielocurov despre Colegiul Soliilor putem extrage un document care ne arată în chip comparativ situația lui Nicolae Milescu față de ceilalți traducători ai colegiului. Este un act din anul 1689, deci cu 7 ani înainte de așa numita „autobiografie", în care se indică în ordinea descrescândă a mărimii lefile celor 15 traducători ai colegiului. Nicolae Spatarul apare în fruntea listei cu leafa de 157 de ruble anual, după el urmează lefile celorlalți tovarăși de lucru, în chipul următor: 100 de ruble, 93, 72, 65, 50, 48, 48, 39, 25, 23, 20 și 15. Prin urmare, Nicolae Milescu avea o leafă de zece ori mai mare decât a celui mai mic dintre traducători. Despre dânsul, același document adaugă: „157 de ruble leafă, pâine 50 de sferturi, ovăs deasemenea, hrană câte 16 altâni (monetă veche rusească) de câte 4 denghi, zilnic, pentru Nicolai Spătarul, traducător de limbă elină, grecească, româna și latină" [3])

Se vede de aci că el cumula însărcinările de a traduce din patru limbi, elina, care înseamnă traduceri de cărți literare și bisericești, latina pentru relațiile diplomatice. Dar mai ales numirea lui ca traducător în Colegiul Soliilor, pentru limbile greacă și română, arată limpede orientarea politicii externe rusești, interesul pentru popoarele supuse suzeranității otomane, pentru cercetarea că-

1) Scrisorile și soliile către Ruși trimise prin Milescu de către domnii Moldovei și Țării Românești, Ștefan Petriceicu, Constantin Șerban și Gheorghe Duca, precum și a boierilor și mitropolitului Dosoftei cu scopul politic, îndreptate împotriva Turcilor, publicate de I. Arseniev, Novaia dannia, p. 11—12 și 43—53.

2) Pisma i bumaga Petre Velikago, II, p. 467 (din 8 Februarie 1703).

3) Actul publicat de S. A. Bielocurov. O posolskom prikazea, p. 131.

rora se numea acum un funcționar specialist și permanent în colegiu, care corespundea cu ministerul afacerilor streine de mai târziu.

Se pare însă că Milescu în jalba sa din 1696 nu a indicat toate „miluirile" primite întâmplător pentru serviciile sale. Astfel în arhivele rusești s'a păstrat o socoteală datată din 2 Mai 1679, din vremea domniei țarului Teodor Alexievici, în care citim: „Din porunca țarului Teodor, s'au închinat țarului la 20 Aprilie 7187 (1679) traducătorul Nicolae Spătar cu 13 oameni (urmează numele lor) cerând miluire". Hotărîrea imperială este de a se da tuturor solicitanților daruri în natură, anume bucăți de atlas, vin, etc. [1]) Este vorba desigur de răsplata specială acordată în urma terminării unei lucrări colective a traducătorilor, despre care nu avem indicații.

Toate aceste date despre viața materială pe care o duce traducătorul venit din Moldova la Moscova își au prețul lor, arată dealtfel cum a fost el apreciat și răsplatit.

Mai departe „autobiografia" amintește de „alcătuirea multor cărți în limba slavonă". Pe acestea le cunoaștem: sunt în parte traduceri din grecește, în parte compilații cu caracter amestecat, istoric și literar. Cele mai însemnate sunt Hresmologhion, Aritmologhion, Povestirea despre Sibile, Despre cele șapte arte liberale, scrise toate în primii ani ai șederii lui Nicolae Milescu în Rusia, între 1672—1674 [2]).

Despre călătoria în China, fapt principal în cariera lui Milescu, el se exprimă foarte pe scurt, pesemne pentrucă era un fapt în deobște cunoscut, asupra căruia nu era nevoie să stăruiască. El se mulțumește să spuie că a călătorit timp de trei ani (el pleacă din Moscova la 3 Mart 1675 și se întoarce în acest oraș la 3 Ianuarie 1678, deci informația este exactă). El socoate că cel mai însemnat rezultat al călătoriei sale, nu este descrierea și cunoașterea locurilor în chip științific, ci „piatra prea minunată" adusă țarului. E vorba de un diamant cumpărat de Nicolae Milescu la Peking, care a fost depus în tezaurul imperial și a fost cunoscut mai târziu sub numele de „diamantul țarinei Ana".

Faptul că Milescu a fost trimis în China ca sol cu o misiune diplomatică, arată că el nu era în Colegiul Soliilor numai un simplu translator de limbi streine, ci era un diplomat. Nu cunoaștem alte solii împlinite de dânsul în țări streine, în afară de cea din China, dar din „autobiografie" pare a rezulta că au mai fost și altele, se pomenește într'un loc de „oarecare solii".

Singura informație despre o solie cu care a mai fost însărcinat Nicolae Spătarul, dar pe care nu a îndeplinit-o, este din anul 1694. Din decizia țarului Petru cel Mare, la 12 Noembrie 1694 este numit „rezident" (adică sol cu caracter permanent) la Varșovia, acreditat pe lângă regele Ioan Sobieski, traducătorul Nicolae Spătar. Această misiune însă a fost revocată la 27 Martie 1695, între timp nu plecase din Moscova [3]).

Motivul pentru care tocmai Milescu a fost ales pentru o asemenea însărcinare se poate înțelege destul de lesne. In urma păcii încheiate între Rusia și Polonia la 1686, cele două state vecine se aliaseră împotriva Turcilor. Armata polonă în cadrul războiului cu Imperiul Otoman încercase de două ori să ocupe Moldova, odată la 1686, a doua oară la 1691, fără rezultat (în prima expediție are loc cunoscutul episod al apărării cetății Neamțului de câțiva plăieși, episod folosit, precum se știe de literatura noastră). Poporul moldovean care suferea de apăsarea turcească, nu dorea totuși să fie cotropit de regele Poloniei și cu acest prilej cerură sprijinul Rusiei. E demn de amintit că doi nepoți ai lui Nicolae Milescu, fii fratelui sau, se adăpostiră in Rusia cu prilejul războiului lui Sobieski cu Turcii în Moldova la 1686. Ei dadură la Moscova o relație în scris, foarte amănunțită, despre evenimentele din Moldova, ale caror martori fuseseră, povestiră cum a intrat Sobieski în Iași, se plânseră de anume prădăciuni ale caselor lor de către ostașii regelui polon și în sfârșit arătară cum, după venirea Turcilor, Sobieski s'a retras luând cu sine o parte din boierimea moldove-

---

1) Dopolnenia k istoriceskim pamiatnikam o Rossii, editate de Comisia Arheografică, IX, Petersburg, 1875, p. 125—126

2) Rezumate cu extrase în lucrările lui I. Arseniev și I. N. Mihailovski, citate mai sus.

3) S. A. Bielocurov, op. cit. p. 66 nota 1.

nească. Nepoții lui Milescu nu au vrut să-l urmeze în Polonia, ci dela Liov s'au dus în Rusia, unde știau că se afla în slujbă unchiul lor [1]).

Politica Poloniei fiind îndreptată în această epoca împotriva Imperiului Otoman și în special pentru ocuparea țării noastre, era firesc ca pentru urmărirea acestei acțiuni de catre Rusia sa îi fost indicat un cunoscator al chestiunilor și oamenilor din țările române, adică Nicolae Milescu. Se știe însă că Sobieski, bolnav (a și murit la 1696) și reținut de turburări interne în Polonia, nu a mai putut face nimic pentru împlinirea planurilor sale Probabil, dându-și seama de acest lucru, guvernul rusesc a renunțat la trimiterea lui Nicolae Spătarul la Varșovia.

Ceeace constitue însă partea cu totul nouă și necunoscută din alte izvoare din autobiografia lui Nicolae Milescu, este pasagiul privitor la participarea lui, alături de țarul Petru cel Mare, la expediția dela Azov. El spune că în anul 1695 a slujit țarului la Azov, împreună cu „frații lui traducători", în total patru oameni. Apoi în anul următor, 1696, iar au fost „în slujbă ca traducători la Azov", frații lui patru oameni.

Cele două expediții dela Azov au fost primele acțiuni militare ale lui Petru cel Mare, după eliberarea lui de sub tutela sorei sale, regenta Sofia, încă din vremea regenței acesteia, Rusia începuse războiul cu Turcii și armata condusă de boierul V. V. Golițin întreprinsese două expediții în Crimeia, peninsulă ce se afla atunci sub stăpânirea Tătarilor, vasalii Turcilor (1687 și 1689), dar fără rezultat apreciabil. Petru și sfetnicii lui, care se gândeau la deschiderea comerțului maritim al Rusiei la marea Neagră și la Marea de Azov, pregătiră o expediție împotriva Turcilor și a Tătarilor care blocau cu cetățile lor coastele acestor două mări. La marea de Azov se afla o cetate cu același nume, păzită de o garnizoană turcească. In anul 1695 Rușii sub comanda lui Petru cel Mare atacara Azovul dinspre uscat, dar cetatea fiind apărata dinspre mare de flota otomană, nu a putut fi blocată și astfel a izbutit sa se apere împotriva tuturor atacurilor. In anul următor, 1696, în primăvară, Rușii construisera în grabă o flotă, care coborî pe Volga dela Țarițin (azi Stalingrad), apoi pe Don, la gurile caruia se află cetatea Azov. De astă dată Azovul fu blocat și dinspre mare și după un asediu de două luni, Azovul capituleaza la 18 Iulie 1696 [2])

Era prima victorie a flotei rusești în istorie și ea însemna deschiderea drumului spre Marea Neagră. Luarea Azovului de către Ruși a provocat, cum era și firesc, o mare sensație la popoarele supusele Imperiului Otoman, care vedeau în această înfrângere a asupritorilor lor o rază de nadejde pentru eliberare. Cronica Țării Românești înregistrează astfel faptul: „Viind împăratul Moscului, țar Petru însuși cu putere mare asupra Azacului și înconjurându-l cu război, n'au mai putut nici Turcii ce s'au aflat acolo, nici Tatarii, sa-i stea împotrivă, ci cu sabia i-au luat. Care veste la mare turburare și grije au adus și pre împăratul (turcesc) și pre toate căpeteniile cele mari". [3]).

Prezența lui Nicolae Milescu la asediul Azovului este explicabilă și firească. Orașul era un centru comercial, negustori greci tratau acolo vânzări și cumpărări ale mărfurilor ce veneau de pe mare și din interiorul Rusiei pe Don. Acești negustori erau în mare parte Greci din Imperiul Otoman, care se bucurau de mari privilegii în timpul stăpânirii turcești. Ei făceau în acelaşi timp comerț cu Moldova și un negustor grec Isar, care facea comerț în Moldova și la Moscova a fost acela care a mijlocit în 1637 chestiunea Azovului, cu prilejul primei luări a acestei cetăți maritime de către Cazacii dela Don. Atunci cetatea a fost restituită Turcilor, căci atacul Cazacilor se făcuse fara știrea guvernului rusesc.

Pentru a avea legături cu negustorii greci din oraș în timpul asediului și apoi după luarea orașului, țarul avea nevoie de un traducator cunoscator al limbii grecești și mai ales de un om priceput în chestiunile turcești și orientale. Intocmai precum Petru cel Mare a luat cu sine, la sfârșitul domniei în expediția din Caucaz împotriva Persiei (1722) pe Dimitrie Cantemir, cunoscător al limbilor și al trebilor orientale, asemenea, cu 27 de ani înainte a fost însoțit pentru aceleași motive de un alt român, Nicolae Milescu.

---

1) Povestirea nepoților lui Milescu, la I. Arseniev. Novie dannia, p. 28—30 și 54—55.

2) Istoria SSSR, (Grecov Bahrușin, Lebedev). I. p. 542—543.

3) Radu logofăt Greceanu, Viața lui Constontin Vodă Brâncoveanu, ed. St. Greceanu, București, 1906, p. 76.

Din prezentarea serviciilor sale în „autobiografia" de mai sus, rezultă cu siguranţă că Nicolai Spătarul a fost pe lângă Petru cel Mare la Azov în prima expediţie din 1695. Despre a doua expediţie ,spune numai că au fost acolo „fraţii" lui traducători, adică tovarăşii lui dela Colegiul Soliilor, dar nu şi el în persoană.

In sfârşit „autobiografia" mai aminteşte şi despre cei doi fii ai lui Milescu, despre cari spune că au moşii cumpărate pentru ei de părintele lor şi că ei lucrează în serviciul ţarului pentru aceste moşii, adică in schimbul recunoaşterii rangului de dvoreni. Se ştie că aceşti doi fii au rezultat din căsătoria lui Nicolae Milescu cu o femeie din Rusia, al cărei nume nu-l cunoaştem. Primul fiu se numea Maxim; el a slujit în armata rusească, în garda imperială şi a murit fără urmaşi. Al doilea se numea Nichita, nu ştim ce ocupaţie a avut. Fiul lui Nichita, Vasile a fost locotenent în flota rusească şi urmaşii lui au format familia Spafariev (dela *spătar),* care exista încă în regiunea Kaluga pe la 1910 [1]). Din documentul prezentat mai sus aflăm despre aşezarea cu proprietăţi a fiilor lui Nicolae Milescu la Pereaslav Zalevski şi de trecerea lor în rangul dvorenilor, în vremea lui Petru cel Mare.

Documentul cu caracter autobiografic, pe care l-am publicat în traducere mai sus, aduce aşa dar o sumă de amănunte noi privitoare la biografia lui Milescu în timpul şederii lui în Rusia, despre viaţa lui materială, felul cum a fost răsplătit pentru munca lui, situaţia lui socială şi deasemenea şi participarea lui la un eveniment istoric, luarea Azovului, care a deşteptat noi nădejdi la Români, în sprijinul rusesc pentru eliberarea lor politică. Acest om de cultură care aparţine deopotrivă istoriei Rusiei şi României, merită, precum se vede, o atenţie deosebită în cercetarea legăturilor din trecut între cele două ţări vecine.

---

1) Genealogia familiei lui N. Milescu, în anexele ediţiei lui Alexandrov şi Katanov a Descrierii Chinei (Opisanie Kitaiskoe gosudarstvo), Cazan, 1910, Tabla III.

DESPRE INVĂȚĂMÂNTUL ȘTIINȚIFIC IN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-lea IN ROMÂNIA *)

de F. MARIN

Una dintre principalele forme de organizare, răspândire și desvoltare a științei este școala, învățământul.

Cunoașterea răspândirii cunoștințelor științifice prin învățământ, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, are o anumită importanță pentru studierea mișcării științifice și a istoriei materialismului din țara noastra.

Problema aceasta — ca și multe alte probleme anexe, în legatura cu istoria materialismului — a fost neglijată de catre cercetatori și mai ales de ideologii regimului burghezo-moșieresc. Urmărind să scoată în evidența și să glorifice concepțiile idealiste, reprezentanții ideologici ai regimului trecut nu puteau să acorde vreun interes mijloacelor de organizare și răspândire a învațământului științific și, în genere, a mijloacelor de răspândire a științelor. Pentru a cerceta, în mod temeinic, istoria materialismului în țara noastră, este dela sine înțeles că este necesar să avem date cât mai bogate asupra desvoltării și răspândirii concepției materialiste care stă la baza științelor naturii. Credem că se va putea vedea — chiar dintr'un tablou sumar al desvoltarii învațamântului științific -- cum s'a desfășurat lupta dintre materialism și idealism în cadrul învățământului. In diferitele reforme școlare, în chipul în care au fost alcătuite legile, programele și regulamentele școlare, în chipul în care au fost alcătuite manualele și după materiile de învațământ care au fost favorizate sau subapreciate, în toate acestea se poate urmari lupta de clasă oglindită în desvoltarea învățământului.

In ordinea învățământului, a doua jumătate a secolului al XIX-lea începe cu reforma lui Barbu Știrbei in Muntenia (1850) și a lui Grigore Alexandru Ghica în Moldova (1851), domnitori aleși pe șapte ani (1849—1856) pe temeiul convenției dela Balta—Liman, și se încheie cu reforma înfăptuită de Spiru Haret în 1898. In ce privește desvoltarea învățământului științific se poate afirma că, în acest lung interval de timp, se definește orientarea școalei burgheze în România.

Două note caracterizează școala românească dela 1850 până la 1900: a) progresul șovăelnic și deseori frânat al învățământului științific și practic; b) accesul foarte limitat al poporului la învățătură. In fapt, din cauza condițiilor materiale, nu pătrundeau în general în școala decât copiii moșierimii și burgheziei. Școala rămâne o instituție de clasă, și deaceea ea tinde a înlocui învățământul din secolul anterior, cu un nou învățământ, care sprijină ridicarea și întărirea burgheziei. Școala în limba română, „școala naționala“, chiar dela obârșia ei sub Asaki și Lazăr, are această orientare în slujba intereselor burgheziei. Când, datorită prevederilor Regulamentului Organic, ia ființă prima

*) Fragment dintr'un studiu

şcoală românească (după 1831), şi fiii de burghezi, primind o învăţătură superioară, încep să ocupe funcţiile până atunci considerate ca privilegii ale boerimei, înşişi domnitorii „Mihail Sturza, creatorul şcoalei moldoveneşti, şi Gh. Bibescu în Muntenia îmbrăţişează în 1847 propunerea boerilor, care se agitau în acest sens mai de mult, de a desfiinţa învaţământul românesc, înlocuindu-l cu un colegiu francez. Măsura reacţionară de a înlocui învăţământul românesc superior cu un invăţământ francez, desvăluie cinismul cu care clasa boerilor se străduia să înăbuşe progresul social şi cultural. Această manifestare de cosmopolitism este un exemplu frapant, care desvălue substratul politic reacţionar al cosmopolitismului în istoria culturii noastre. Inlăturarea învăţământului, în limba naţională, şi introducerea limbii franceze cu exclusivitate în şcoli, a fost dictată de interesele egoiste ale unei clase care devenise o piedică în desvoltarea politică şi culturală a poporului nostru. Să ascultăm întâi adresa Domnului către obşteasca obicinuită adunare din 5 Februarie 1847, pentru a cunoaşte motivarea acestei măsuri: „limba română n'ar fi înzestrată cu trebuincioasele cărţi pentru învăţături mai înalte", dar mai ales „dregătoriile publice n'ar putea fi încredinţate decât la oameni cu oarecare stare, pe când cealaltă parte a cetăţenilor se dedă la îndeletnicirile negoţului, a meşteşugurilor şi a lucrării pământului, de unde ar urma că dacă am da tot acea învăţătură treptelor societăţii care se gasesc în împrejurări deosebite, ar fi tot aşa precum de a supune la una şi aceeaşi hrană vietăţi de soiuri deosebite". Comparaţia insinua că între clasele sociale deosebirea este analoagă celei dintre speciile organice, pe atunci considerate ca fixe prin decretul „Creatorului".

Nu mai puţin reacţionară este justificarea lui Malgouverné, directorul colegiului francez şi profitorul de pe urma schimbării din 1847: „Starea socială a ţării făcând din posturile politice şi administrative unul din privilegiile aristocraţiei, cunoştinţele speciale ce se cer dela funcţionarii cei înalţi, formează un privilegiu în faptă, pe care guvernul trebue să-l mulţumească, pentru a-i sprijini dreptul şi predominarea capacităţii" [1]).

Reacţiunea în şcoală începe a fi înlăturată de revoluţia din 1848, care reînfiinţează învăţământul naţional şi sporeşte obiectele de învăţământ ştiinţific (de exemplu istoria naturală cl. II) în colegii, fără însă a înlătura supremaţia filologiei (limba latină din cl. I şi limba greacă din cl. III).

Inăbuşirea revoluţiei din 1848 e urmată, ca pretutindeni, de reacţiune, dar care nu poate desfiinţa una din însemnatele cuceriri ale revoluţiei: învaţamântul naţional. In acest climat de reacţiune se întocmesc reformele lui Barbu Ştirbei (1850) şi mai ales a lui Grigore Al. Ghica (1851), reforme care respectă în general şcoala în limba naţională înfăptuită prin Regulamentul organic şi se menţine principial până la legea organică sub Cuza în 1864.

Trăsătura fundamentală a acestor reforme este tendinţa de a diferenţia o şcoală care, până atunci — în afară de şcoalele începătoare dela sate şi oraşe — era o şcoală nediferenţiată, cuprinzând toate treptele: începătoare, colegiale (gimnaziale) şi înaltă (cu specialităţi), aşa cum funcţiona la Colegiul Sf. Sava din Bucureşti şi „Academia Mihăileană" din Iaşi. Cea mai însemnată diferenţiere este desvoltarea autonomă a învăţământului ştiintific superior sau a facultăţilor, principala ţintă a acestui învăţământ fiind pregătirea pentru satisfacerea nevoii de ingineri hotarnici, nevoie adânc resimţită încă dela începutul sec. al XIX-lea, pentru delimitarea moşiilor a căror valoare crescuse brusc în importanţă, prin intensificarea comerţului cu cereale.

In cele ce urmează vom cerceta următoarele etape: a) reformele lui B. Ştirbei şi Gr. Ghica, (1850-1856), cu tendinţă de diferenţiere a învăţământului, cu orientare latinista şi cu introducere de noi materii ştiinţifice în vederea pregătirii profesionale; b) reformle Căimăcămiei şi ale Unirii (1858—1864), care continuă reformele precedente prin modificări de programe, care aduce o mai hotarîtă diferenţiere a învăţământului superior în facultăţi şi în cele din urmă întrunirea acestora sub numele de „universităţi", la 1860 în Moldova, la 1864 în Muntenia; c) reforma organică sub Cuza în 1864, având meritul de a fi unificat învăţământul Moldovei şi Munteniei. Această reformă a copiat însă servil organizarea şcoalei franceze reacţionare de sub Napoleon III; d) reforma din 1898

---

1) **A. D. Xenopol**, **„Memoriu asupra învăţământului superior în Moldova"**, 1895, p. 80—81.

a lui Spiru Haret, care introduce trifurcația (clasic, real, modern), cu un gimnaziu comun, deci acceptă un început de specializare științifica chiar din liceu (din cursul superior), ceeace determina la universitate o sporire a catedrelor și o mai accentuata specializare. Până la 1864, vom urmări desvoltarea învațământului științific separat în Muntenia și Moldova, în care timp, în ambele țări domina reorganizarea învățământului creat de Regulamentul organic. [1]).

O trasătură foarte apăsată a învațământului din țara noastră în acești 50 de ani este o permanentă lipsă de profesori calificați, de unde supliniri cumulative; o lipsă încă mai serioasă de cărți, de unde circularea de caete, a caror transcriere răpea elevilor o bună parte din timpul învațaturii; o lipsa de elevi, deci o frecvență neîndestulatoare (până pe la 1858 chiar și în învățământul secundar); în sfârșit, o lipsă de material didactic științific și de laboratoare care facea din învățământul științific o ficțiune. Școli atât de necesare vieții economice, cum sunt „școlile reale", sau facultățile de științe au puțini elevi. Ministrul Instrucției, cneazul D. Cantacuzino, sub căimăcamia moldovenească, scria în 1856: „Jumătate din catedrele gimnaziului erau lipsite de profesorii trebuitori și suplinite cumulativ de o parte din profesorii celorlalte catedre. Asemenea facultățile erau închise din îndoita lipsă de profesori și elevi" [2]).

Invățământul științific între 1850 și 1856. Reformele lui B. Știrbei și Gr. Ghica.

Școalele închise în timpul revoluției din 1848 sunt redeschise în 1850 de B. Știrbei, domnitor din 1849, îndrumătorul școalei încă din epoca Regulamentului organic, alături de Petrache Poenaru. Programa de învațământ are trei grade: începătoare, colegiale și „speciale". In „memoriul" ce însoțește „noul plan de studii din 7 Decembrie 1849, se arată care este scopul acestui plan și prin ce mijloace urmează să fie realizat. Scopul e o școală mai puțin stearpă, cum dovedește numărul infim de elevi la Colegiu, o școală mai potrivită nevoilor sociale burgheze, iar mijlocul nu e o modificare radicală a regulamentului școlar al lui Gh. Bibescu din 1847, ci o adaptare și perfecționare: „ceeace trebue căutat în noua organizare a învățământului, e un plan de studii mai variate care corespund diferitelor moduri de activitate socială pentru fiecare clasă și pentru fiecare inteligență, atât cât ne îngădue mijloacele noastre, și în acelas timp a face instrucția obligatorie pe diverse grade pentru toți cei ce aspiră la funcțiunile publice... Principiala noastră reforma s'a îndreptat spre școalele de al doilea grad sau secundare și spre învățământul mai înalt, destinat a forma oameni speciali pentru diferitele servicii publice". [3]) Se va așeza: „o facultate de legi, o facultate de științe exacte, împărțită în trei secții: topografi, ingineri de poduri și șosele, arhitecți, o școala de agricultură și iconomie câmpenească și o școală de meșteșuguri". [4]) B. Știrbei mărturisise că „înainte de 1830 învățământul public era esențial literar, mărginit la limba greacă, puțină limbă românească și ceva noțiuni de matematică elementară, însă, și în 1849, când Știrbei devine domnitor, structura școalei era aceeași, cum se constată din străduințele sale spre o școală practică mai potrivita desvoltării burgheziei.

Colegiul Sf. Sava, așezat atunci la Schitul Măgureanu, are un program cu tendințe latiniste, dar și cu preocupări științifice mai intense. Științele nu mai sunt rezervate „claselor complimentare", [3]) ci se împletesc cu celelalte discipline ale colegiului într'un sistem eclectic. Școala din București câștigă noi forțe didactice: Alexe Marin pentru fizică și chimie, Dr. Barasch, cel dintâi profesor de istorie naturală, în 1852, iar Ion Zalomit, reprezintă filosofia. Matematica e predată de Gh. Pop și D. Pavlide (Paul). Invățământul superior are la ingineria civilă pe profesorii Al. Orascu pentru geometrie descriptivă, pe Manolache Constantinescu pentru geometria analitică, pe francezul Tillay pentru studii grafice și Joranu la aplicațiile descriptive.

---

1) Despre învățământul din Transilvania, vom reveni.

2) V. A. Urechiă, Istoria școalelor, 1894, vol. III, p. 128.

3) N. Iorga, Măturisiri istorice privitoare la viața și domnia lui Știrbei Vodă, 1905, p. 81—82.

4) N. Iorga, Introducerea științelor în învățământul românesc, 1919, p. 31.

„Planul de studii" la „şcoala de drept", care dela început a fost favorita învaţamântului superior şi o pepinieră de politicieni cu privilegii boereşti, prevede introducerea unei specialităţi noi: economia politică. Semnificativă e motivaţia: „atât fiindcă ea se leagă strâns de ştiinţa administraţiei şi finanţelor, cât şi fiindcă ea este mai bine în stare a combate ideile periculoase şi sociale prin mijlocul cărora s'a căutat în ultimul timp a se ataca dreptul de proprietate" (N. Iorga, „Mărturiri istorice", etc., p. 83). Citatul de mai sus dovedeşte că burghezia inţelegea să folosească economia politică în slujba intereselor ei de clasă, dându-şi seama că economia politică burgheză are drept unic ţel apărarea proprietaţii private împotriva mişcărilor şi teoriilor revoluţionare.

O manifestare ştiinţifică cu mare răsunet cultural este tipărirea manualelor didactice. In fruntea autorilor de cărţi elementare stă Dr. Iulius Barasch, care prelucrează după Beléze, între 1854 şi 1855 o „Istorie naturală, potrivită pe înţelegerea copiilor", operă în trei volume de aproape 500 pagini, cuprinzând mineralogia, botanica şi zoologia Ne uimeşte azi, câte cunoştiinţe naturaliste se cerea unui elev din învăţământul primar. In 1857 acelaş Barasch publică „Cursul de igienă populară" partea I-a, 12 lecţii ţinute în 1854-55 duminicile la Colegiul Sf. Sava, în faţa unui auditor numeros din toate păturile sociale, cum ne informează prefaţa acestei opere care avea şi meritul de a face să pătrundă cunoştinţele ştiinţifice şi idei filosofice inaintate în mase. Notăm, pentru a întregi bibliografia lui Barasch, că acesta va traduce mai târziu şi va tipări în parte, între 1860 şi 1862, pentru învăţământul secundar, un curs complect de istorie naturală: zoologie, botanică, mineralogie şi geologie. Din însărcinarea ministerului de instrucţie, Barasch publică în 1861 un „Manual de botanică silvică".

Insemnate pentru progresul învăţământului ştiinţific şi în strânsă corelaţie cu viaţa economică a ţării, după 1850, sunt şcolile practice. Desvoltarea şcolilor practice sunt rezultatul desvoltării din ce în ce mai mari a economiei ţării noastre în această epocă. Economia ţărilor române era în creştere începând cu anul 1850. Manufacturile existente cresc şi li se alătură altele noi. Astfel, între anii 1848 şi 1866 numărul întreprinderilor creşte cu peste 3000. Comerţul este, deasemenea, în creştere. In ceeace priveşte comerţul extern se cunosc din această perioadă manifestări de politică intervenţionistă în scopul limitării importului şi creării condiţiilor favorabile desvoltării unei industrii proprii.

Barbu Ştirbei, în 1856, încheie cu unele companii germane, câteva convenţii pentru construirea de căi ferate. Şcoala, învăţământul, trebuia să ia formele ce le cerea noul stadiu de desvoltare a forţelor de producţie dela noi. Ca urmare, se constată organizarea unei serii de şcoli: şcoala militară cu multe materii ştiinţifice. „Institutul de agricultură dela Pantelimon" în 1852, având şi un program de silvicultură, şcoală care funcţiona din 1835; „Institutul" fiind ajutat de o fermă model, o fabrică de maşini şi instrumente agricole, o pepinieră de duzi, etc., şi predând în programa şcolară: fizică, chimie, mineralogie, geologie, meteorologia cu aplicaţie la agricultură, botanică, silvicultură, gradinărie, creşterea viermilor de mătase şi albinelor, contabilitatea agricolă, zootehnie şi economie rurală; şcoala de chirurgie, cu caracter pur militar la început (1855—1856) din iniţiativa lui Carol Davila, transformată în 1857 in „şcoala naţională de medicină şi farmacie", cu noţiuni de medicină veterinară, care decerna titlul de licenţiat. La stăruinţa lui Davila, diploma este echivalentă în Franţa şi Sardinia, ceeace dă putinţa absolvenţilor români de a-şi lua doctoratul la Paris şi la Turin şi a pregăti astfel cadrele viitoarei facultăţi de medicină din 1869.

Istoriografi ai învăţământului vorbesc de întemeierea în 1852, a unei „şcoale de conducători de poduri şi şosele", nucleul „şcoalei naţionale de poduri şi şosele" de mai târziu (1881).

*

In Moldova, Grigore Alex. Ghica, numit domn în 1849, este înconjurat cu sfetnici, care de tineri luaseră parte la revoluţia din 1848: la lucrări publice Mihail Kogâlniceanu, la interne Alex. Cuza, viitorul domnitor, iar la instrucţie Grigore Cuza, dârzul adversar al lui Mihail Sturdza, domnitorul care fugise din Iaşi în 1849. La 1 Ianuarie 1851 se promulgă „Aşezământul pentru reoganizarea în-

văţăturilor publice în principatul Moldovei", care a rămas în vigoare, formal, până la 1864.

Limba ţării e restabilită în drepturi, potrivit Regulamentului organic iar învăţământul public este declarat ca fiind gratuit şi slobod pentru tot locuitorul din Moldova. Insă acest principiu este, dintru început, condamnat să rămână formal. Starea materială a ţărănimii şi a poporului în general, face ca accesul copiilor din popor în şcoală — care se înfăţişa a fi „sloboda" şi „gratuită" — să fie imposibil. In plus, se adaugă faptul lipsei de fonduri pentru salarizarea şi pregătirea corpului didactic (lipsă aparentă, desigur). E evident că cei ce alcătuiseră „Aşezământul pentru reorganizarea învăţământului public în Principatul Moldovei" ştiau care va fi efectul practic al principiului expus, însă îl proclamau din motive demagogice.

Treptele învăţământului sunt trei: şcoala primară dela sate şi oraşe, cum şi şcoalele de meserii, în învăţământul secundar erau cuprinse alături de şcoale reale, gimnazii şi ferme model; învăţăturile înalte împărţite în facultăţi: facultatea de filosofie, cu două secţii, după sistemul din Prusia (litere şi ştiinţe), facultatea juridică, facultatea teologică şi facultatea medicală. In toate privinţele „Aşezământul" este o reformă numai în intenţii: facultatea de teologie rămâne la Seminarul dela Socola, care e organizat de mitropolitul Scriban în şcoală de teologie pe opt ani, iar facultatea de medicină, din lipsă de fonduri şi de profesori, se va înfiinţa mult mai târziu (1879), dar şi atunci în condiţii neîndestulătoare şi chiar rele.

Invăţământul gimnazial a rămas principala şcoală de cultură generală. Pentru reorganizarea acestei şcoli este chemat dela Viena, în 1852, Aug. Treboniu Laurian, fost până la 1848 în Muntenia, reprezentant rigid al şcoalei ardelene, al şcoalei latiniste. Gimnaziul de 7 ani este precumpănitor filologic în sens latinist, dar îngăduie elemente de ştiinţele naturii şi matematici. Ca şi mai înainte, primul loc printre ştiinţe, dar după filologie, îl deţine matematica. Partea leului o are religia, care contrabalansează astfel posibilităţile de trezire a maselor prin cunoştinţe materialiste. Rezultatul e un eclectism fără vigoare, ca şi în reforma lui Ştirbei.

Cursurile ştiinţifice prevăzute de „Aşezământ" erau: 1) matematica înaltă şi geometria; 2) fizica experimentală cu aplicaţii matematice; 3) istoria naturală cu geologia; 4) chimia; 5) mecanica teoretica şi aplicată la maşini; 6) tehnologia; 7) arhitectura, facerea de şosele, poduri; 8) desemnul topografic, de maşini şi construcţii. Istoria naturală şi fizica experimentală aveau un bun profesor, pe Teodor Stamate, care moare însă în 1852. In acelaşi an e numit profesor Gr. Cobâlcescu, dar el e suspendat în 1854-1855. In 1855 e numit, împotriva consiliului care recomanda pe Panaite Donici, ardeleanul politehnician Ştefan Micle(a), adus de Laurian odată cu alţii. Asemenea lui Barasch în Muntenia, Ştefan Micle(a) cucereşte auditorul ieşan prin conferinţele sale experimentale de fizică şi chimie din 1858. Matematica era predată de un alt valoros ardelean, Ion Pop, care va fi cel dintâiu profesor de matematică al universităţii ieşene, şi de Ion Pangrati.

In ce priveşte cărţile didactice de ordin ştiinţific, au fost tipărite operele lui T. Stamate (istoria naturală, cl. III şi fizica cl IV). Consiliul şcolar cercetează manuscrisul lui Cobâlcescu: „Eleminte de geologie", dupa Beudant, care apare în 1859. In sfârşit, se dispune organizarea cabinetelor de matematică, fizică şi istorie naturală.

Noua şcoală în spirit latinist a avut un aprig adversar în Nic. Şuţu, ministrul instrucţiunii, care înaintează domnitorului un raport cu propuneri în drăsneţe. Principala acuzaţie a ministrului era că noul gimnaziu latinist declasează tineretul şi de aceea el cere grabnica creare de şcoli reale, în care tinerii săraci să înveţe meserii. Nic. Suţu reprezenta acele elemente ale burgheziei, care fiind interesate în desvoltarea industriei şi comerţului, îşi dădeau seama că interesul excesiv acordat filologiei este dăunător. Tinerii săraci urmau să formeze cadrele de meseriaşi, ei fiind socotiţi ca inapţi pentru o şcoala mai înaltă. Burghezia urmărea astfel să impiedice ridicarea nivelului politic şi ideologic al elementelor din popor, destinat să procure mâna de lucru iar nu să stăpânească cunoştinţe ştiinţifice aprofundate. Cum atunci Moldova era ocupată de Austriaci, sfatul administrativ înaintează raportul comisarului extraordinar von Budberg, care decide că se pot aşeza profesori de agricultură, arhi-

tectură și geometrie practică pe lângă gimnaziu fără a înlătura vreuna din clasele existente. Grija de învățământul științific superior și practic e împărtășită și de ministrul lucrărilor publice, Kogălniceanu, care în raportul din 1850 propune, în scopul de a împlini nevoia de tehnicieni, înființarea unei „școale de aplicații de ingineri și arhitecți pe lângă acel departament cu un curs de trei ani pentru arhitectură, drumuri, poduri și apă". Proiectul nu s'a realizat în forma propusă, dar el era simptomul procesului de desvoltare a industriei sub impulsul capitalismului și a ridicării burgheziei după 1848.

Invățământul științific între 1858-1864

Alegerile din 1859 au ca rezultat unirea sub același domnitor Alexandru Ion Cuza. În această perioadă, învățământul în genere și în particular cel științific continuă mișcarea începută la 1850 și 1851, până la reforma din 1864, care va fi cercetată deosebit.

Țara Românească. Reforma lui Știrbei nu abrogase legea reacționară a fratelui său G. Bibescu, alungat de Revoluție, ci numai introdusese modificări în favoarea științelor și a spiritului practic. Incă din 1855 o comisiune studiază modificarea programelor, iar în 1857, caimacamul Alex. D. Ghica însărcinează pe directorul școalelor, prof. Gh. Costa-Foru, de a merge șase luni în străinătate pentru a studia comparativ organizarea școalelor și a întocmi un plan de bibliotecă sistematică a cărților de învățătură ce au a se introduce în școalele noastre. Rezultatul va fi publicat în 1860 pe seama statului într'un volum de peste 500 pagini: „Studii asupra instrucțiunii publice în unele din statele cele mai importante ale Europei". De reținut e faptul că Eforia școalelor, prin Poenaru și Costa-Foru, propune o nouă organizare a învățamântului secundar, care se aprobă și se pune de îndată în aplicație.

Reforma este superioară modificărilor de până atunci; ea împarte învățământul gimnazial în diviziunea elementară de 2 ani, diviziunea umanităților de 3 ani, și divizarea superioară de 3 ani, în total 8 ani. Originalitatea reformei e bifurcarea diviziunii superioare într'o secție literară (clasa VIII de retorică) și secțiunea științifică (clasa VIII de matematcă, neprevăzută în lege, dar în funcție, cum se constată din matricole și registre) [1]. La clasa VI și VII științifică se adaugă un curs de comerț ca o consecință a intensificării relațiilor de schimb. Insemnătatea învățământului comerțului e recunoscută din 1855, când paharnicul Gr. Bengescu II propune lui Știrbei, înființarea unei școli speciale, care însă nu ia ființă din lipsuri de profesori. In 1857 caimacamul Al. D. Ghica a redeschis chestiunea cu următoarea moțiune: „relațiile comerciale și industriale ale țării noastre, desvoltându-se din zi în zi și devenind astăzi cea mai principală condiție a avuției noastre naționale, trebuința de a introduce și aci instituțiile ca și în alte staturi sunt destinate a desvolta și proteja comerciul, a ajuns a fi foarte simțitoare, căci nu este de tăgăduit că desvoltarea ce a dobândit comerciul nostru până acum provine din excepționala și fericita poziție a țărei noastre, iar nu prin dispozițiuni speciale luate de guvern" [2]. Nu se ajunge însă decât la cursuri complimentare de comerț introduse la gimnaziul științific din cl. VI.

Caracteristică este în noua lege a învățământului prezența religiei și a limbei franceze în toate clasele. Dar și științele încep din clasa I elementară și se mențin și în secția literară bifurcată, însă într'o măsură mai redusă. In 1858—1859 funcționează la gimnaziu un curs de inginerie civilă cu doi profesori și un curs de drept care din toamna lui 1850 se constitue autonom în fac. de drept. In anul următor (1850—1860), bifurcația se limitează la clasa VII și VIII. Manualele de istorie naturală ale lui Barasch continuă a fi baza învățământului științific, iar Barasch e autorizat să reînceapă în 1858, în toate duminicile, un curs de astronomie (Urechiă: Op. cit. 206).

Moldova. Sub Căimăcămie, (1856-1859) luptele politice dintre unioniști și antiunioniști devin cât se poate de înverșunate. Aceste lupte se extind, mai ales în Moldova, și în domeniul școalei, având înfățișarea unor intrigi și scandaluri între profesorii transilvăneni și unii profesori moldoveni, alăturați luptei boerimii reacționare împotriva curentului latinist, care le provoca neîncredere și

---

1) St. Pop, Colegiul național Sf. Sava, „Boabe de grâu". p. 409.
2) V. A. Urechiă, Isto[illegible]

ostilitate nu din cauza ideilor filologice, ci din cauză că ardelenii, în general, erau socotiți a fi purtătorii „ideilor subversive". Sfârșitul frământărilor e demisia inspectorului Aug. Tr. Laurian, care parasește Iașii împreună cu Papa Ilarion, trecând în Muntenia. Rămân ceilalți ardeleni care constitue nucleul învațământului științific de atunci. Cursuri nu se mai țin. In 1858 în locul lui Laurian e numit inspector general un moldovean, iar ministrul Cantacuzino cere profesorilor să-și facă datoria, să se abțină „de a propaga duhul de partid sau idei subversive". Această „recomandație" a ministrului Cantacuzino nu e întâmplatoare; dimpotrivă, ea servește țeluri precise de clasă.

In Moldova, ca, dealtfel, și în Țara Românească existau, printre profesori, unii animați de idei înaintate, idei care apareau ca primejdioase clasei stăpânitoare. Așa se explică îndemnul ministrului boier către profesori de se abține de a propaga „duhul de partid sau idei subversive". La 1 Ianuarie 1856, se înființează în Institutul Vasilean, cu internat, o școală pregatitoare, o preparanda pentru profesorii ce se vor numi la școalele satești, iar în 1857 se creaza o *școală militară* cu 3 clase. [1])

Ca și în Țara Românească, anul 1858 aduce în Moldova o reorganizare a programelor de învățământ, care devin mai raționale prin introducerea istoriei naturale și a dexterităților: desenul și gimnastica. Continuă a prima în cultura științifică, matematica. Expunerea de motive a consiliului școlar apreciază astfel însemnătatea învățământului științific: „în respectul științelor despre natură s'a primit șirul firesc de a trece dela ființele ce se pot învăța a se cunoaște după însușirile lor fizice la cele ce necesită și studiul chimiei, trecând dela trupurile cele mai apropiate de om la cele mai departate, pașind dela cunoașterea trupurilor la modificările lor în însușiri și în spețiu. Totodată s'a însemnat cosmografiei, ce are atâta legătură cu astronomia, un loc mai potrivit". [2])

Academia ieșană dispune de profesori distinși la științe: pentru istoria naturală, în cursul inferior, este Gr. Cobâlcescu, iar în cursul superior, St. Micle: pentru matematici, în cursul inferior, Ion Pangrati, iar în cursul superior Ioan Pop.

In 1858 se înființează școli cu orientare practică: două școli reale la Iași și Galați, cu 5 ani de studii, despre care același Cantacuzino spune prea optimist: „școlile reale promit asemenea formarea în curând o stare de mijloc (tiers-etat) care singura poate face și închezeșui puterea și înflorirea statului" (Urechiă, III, 132). Aceste școale reale vor merge greu și de aceea peste doi ani din capitală va fi desființată pentru a fi înlocuită cu o facultate de științe. De asemenea școala de arte și meserii din Iași a dat slabe rezultate, explicându-se această tristă stare prin aceea că școala era dată prin contract unei întreprinderi particulare. Se ia hotarârea salvatoare de a se răscumpăra de catre stat școala.

9. *Școala în epoca formării statului național — România.* Pentru a înțelege mai bine problemele legate de școală în epoca unirii și caracterul acesteia, este necesar să stăruim puțin asupra actului unirii sau, mai concret, asupra caracterului acestui act.

Unirea, deși a realizat una din condițiile principale necesare desvoltarii vieții economice și întaririi burgheziei românești, poartă de fapt pecetea unui compromis între burghezie și partea din moșierime interesată în lărgirea pieții de mărfuri.

Compromisul nu reprezintă rezultatul unei învoeli între o parte și alta, consemnată printr'un act oarecare, ci este produsul unui proces în cursul căruia burghezia s'a dovedit a fi slabă, șovaitoare, ceeace a făcut-o să cedeze în fața moșierimii.

Domnitorul țarilor unite în 1859, Cuza, găsește școala Moldovei în grea situație. Imbunătățirile atât de trâmbițate erau de suprafață. Lipseau profesorii și manualele, iar profesorii în ființă erau neplătiți de 6—8 luni. In 1859 situația devine mai bună, bugetul pare echilibrat, deși școalele au fost înmulțite. Se trimit în 1859 la Paris ca bursieri: Gr. Cobâlcescu și P. Poni.

---

1) Vezi Memoar și bugetele departamentului averilor bisericești și ale instrucțiunii publice din Moldova pe anul 1857, Iași, 1857 semnat P. Balș.

2) Const. Andreescu, Istoricul liceului național din Iași, 1936, p. 163.

Pentru Moldova, anul 1860 e bogat în creații școlare și se bucură de primul buget regulat al învățământului, buget întocmit de Kogălniceanu. Școala reală din Iași în doi ani de funcționare nu izbutise să adune decât 19 elevi. Ea e întocmită cu a doua secție a facultății de filosofie, prima secție (litere-filosofie) începând să funcționeze, alături de facultatea juridică încă din 1856. [1])

Astfel ia ființă la Iași, în Octombrie 1860, cea dintâi universitate românească la propunerea lui Kogălniceanu, ministrul Cultelor și al Instrucțiunii. Iată, după statistica lui Melidon din 1862, situația secției științifice a facultăților de filosofie, — cum și a celorlalte instalații școlare cu orientare istorico-naturalistă și practică. Profesorii de științe ai noii secții sunt trei: la geometrie analitică este distinsul ardelean Ioan Pop, la geometria descriptivă Ștefan Emilian (Kertes), de asemenea ardelean; la analiza superioară (calculul diferențial) Al. Călinescu (numai până în 1862); la fizică și chimie Șt. Micle Lipsește istoria naturală, pe care o va ocupa mai târziu Cobâlcescu, plecat la Paris.

Până la 1864, erau obligatorii toate cursurile dela științe, întrucât studenții erau numai 5, iar ei trebuiau să fie gata pentru a fi întrebuințați în mai multe direcții. Rolul principal al secției științifice era practic: a pregăti ingineri și arhitecți. Invățământul matematic va deveni independent de abia prin legea organică din 1864, dar atunci fac. de științe nu va mai pregăti pentru cariere tehnice. Facultatea de medicină era reprezentată mai mult simbolic de cursul liber de chirurgie al dr. Negură. Facultatea de medicină din Iași se va înjgheba mult mai târziu (1879), după aceea din București.

Școala de arte și meserii înființată în 1841, continuă să vegeteze, dar se așteaptă înviorarea ei, după răscumpărarea întreprinderii particulare. (Melidon: Relațiune statistică de starea școalelor în Moldova, 1862, p. 25-2 6). Tot în 1860 se înființează o școală de muzică sub direcția lui F. Caudella și o școală de pictură sub conducerea pictorului Panaiteanu-Bardasare. In sfârșit biblioteca are ca director din 1859 pe Hașdeu, care din 1862 ocupă la gimnaziu catedra de istorie universală și statistică. Tot în 1860 se pune la cale de către Kogâlniceanu o școală de silvicultură la Târgul Neamțului, dar decizia nu e aplicată din cauza căderii guvernului. Noul program al seminarelor recunoaște ca obiecte de studiu: zoologia, botanica, mineralogia, geologia, fizica cu cosmografia, chimia, agronomia și medicina populară (Urechiă, III, p. 233).

Pentru a cunoaște spiritul ce diriguia legislația școlară a lui Cuza, vom citi câteva pasagii din mesagiul domnesc rostit în adunarea electivă la 6 Decembrie, 1859. „Noi am păcăutat a imita aceea ce se petrece în alte țări, pregatind oameni numai pentru profesiunile liberale. România are și alte nevoi ce îi sunt speciale și la cari a sosit timpul să cugetăm... Eu țin numai de cât ca fiecare locuitor să știe în curând a scrie și a citi... In scurt, pentruca să rezum ideile mele asupra acestui obiect: eu doresc ca, într'un viitor apropiat, un doctor în agronomie să ajungă în țară la aceeași considerare și avantaje materiale, precum ar putea ajunge un doctor în litere". Mesagiul e semnat de I. Ghica, V. Alexandri, A. G. Odobescu, G. Crețeanu, etc [1]).

Dupa cum se vede, conținutul mesajului domnesc exprimă nevoile burgheziei și lupta ei pentru a-și întări pozițiile economice. Economia Principatelor, la gradul de desvoltare la care ajunsese în jurul anului 1859, face ca burghezia sa simta din ce în ce mai mult nevoia formarii unor cadre tehnice capabile să faca fața noilor cerințe. Cuza, de pe aceste poziții, cere ca profesiunile economice să fie considerate în adevărata lor importanță, impusă după cum el se exprimă, de nevoile locale. In acelaș sens, trebue înțeles și deziderratul „ca fiecare locuitor să știe în curând a scrie și a ceti".

Se va vedea, însă urmarind evoluția învățamântului la noi, cum aceste desiderate vor ramâne numai pe hârtie, din cauza renunțării la ele de către burghezie în măsura în care aceasta își va întări cârdășia cu moșierimea.

Vom consulta pentru cunoașterea școalelor Unirii în Muntenia până la legea unificatoare din 1864, rapoartele directorului școalelor Ion Maiorescu și Ion Zalomit despre „Starea Instrucțiunii publice in România de jos", după 1860. Numarul școalelor secundare, 2 în 1859, sunt 5 în 1860, la București adău-

---

1) George Radu Melidon, Relațiune statistică de starea școalelor în Moldova, 1862.
1) „Instrucțiunea publică" [illegible] Ianuarie, 1860.

gându-se în 1860 două gimnazii: Gh. Lazăr şi Matei Basarab, Invaţamântul secundar cuprinde — spune Zalomit — „cunoştinţe enciclopedice“ cu scopul de a prepara pentru viaţa practica şi pentru specialitate. La Colegiul Sf. Sava sunt profesori: I. Barasch de istorie naturala, agronomul Pana Buescu de ştiinţ naturale (începând din clasa III-a), Borănescu pentru matematica, împreuna cu Em. Bacaloglu, care la Matei Basarab preda ştiinţele naturale, Alexe Marin pentru ştiinţele naturale (fizică şi chimie). Şcoli profesionale sunt şcoala de arte şi meserii dela Mavrogheni şi şcoala de agricultura dela Pantelimon. Din 1860 exista o şcoală de silvicultura cu 4 profesori şi 12 elevi. Continua a prospera şcoala naţională de medicina şi chirurgie a lui C. Davila. I. Maiorescu in darea de seamă din 9 Iunie 1860 se miră că lipseşte o şcoala de comerţ într'o ţară care e udată în toată lungimea ei de Dunăre, calea de comerţ cea mai mare a Europei. Se simte lipsa şi a unei şcoale de arte frumoase, care urmează a se deschide în anul viitor.

„Specialitaţile“, cum le numeşte Zalomit, cuprind ceea ce se va numi in 1864 Universităţi, după ce învaţamântul „ţarilor surori“ primeşte o prima unificare în 1862—1863, deocamdata pastrând fiecare vechea organizaţie. Facultatea de drept devenise autonoma din 1859. Urmau „ingineria civila şi oarecare cursuri academice care prin complectarea lor vor forma facultatea de litere şi ştiinţe“. [1]). In adevăr, în Octombrie 1863, sub Al. Odobescu ca minis-
şi pentru pregătirea aplicaţiilor ştiinţifice Profesorii şi catedrele în 1863 sunt:
Alex. Orăscu, acela care va construi noul local al Universitaţii, prof. de geo-
şi o „şcoală superioara de ştiinţe“ tot în scopul de a forma profesori, precum
tru ia fiinţă o „şcoală superioară de litere“ pentru a forma profesori gimnaziali
metrie descriptivă, I. Fălcoianu la calculul diferenţial, Em. Bacaloglu la Fizică; D. Petrescu la geometrie analitica şi desen; C. Ferrerati, adus cu contract din Sardinia, la istoria naturală. [2]).

Universitatea din Bucureşti se înfiinţează in Iulie 1864, ministru fiind D. Bolintineanu, înainte de legea instrucţiunii dela sfârşitul anului 1864. Această lege, de care ne vom ocupa pe larg, menţine cele doua universitaţi şi procedează la organizarea lor administrativă şi didactică. Tot în 1864 se înjghebează după încercări zadarnice sub Ştirbey, o şcoală comerciala în Bucureşti şi îndată dupa aceea la Galaţi

La propunerea lui C. Davila, se înfiinţează în 1861 o şcoală de medicină veterinară, cu 5 ani de studii, în scopul principal de a combate epizotiile. Până la legea din 1864 şcoala e dependentă de ministerul de războiu, iar după această data e aşezată în învatământul superior şi deci trecută la Instrucţie. [3]).

Legea organică din 5 Decembrie 1864. — Astăzi ne apare fără interes dispula: dacă legea din 1864, care organizează întreg învăţământul, a fost lucrată în pripă sau dacă e fructul unor studii îndelungate. V. A. Ureche a acreditat opinia improvizaţiei acestei legi a lui Cuza, dar tot el adaugă: „luminile unor bărbaţi ca Bosianu, Poenaru, A. Creţescu, asigură acestui proiect de lege, oricât de iute lucrat, sorţi buni. Revăzut într'o noapte de d-l N. Creţulescu şi de noi, directorul său dela instrucţiunea publică, proiectul fu promulgat şi deveni de atunci încoace închezăşuitorul a toată cultura naţiunii române“ (Urechiă, III, 276).

Legea a durat mult — 34 ani, viaţa cea mai lungă a unei legi generale de învăţământ în timp ce până atunci reformele de învăţamânt durau 10—12 ani. Longevitatea i-a fost asigurată, cum constată just Petru Râscanu, în istoria sa a învăţământului secundar, [4]) fiindcă această lege organică e mai mult o declaraţie de principiu, care a permis să se înfiinţeze alaturi de ea şcoli neprevazute de legi, dar nici interzise de ea. Creaţiile s'au făcut la întâmplare, după interese politice de clasă şi nesocotind unele dispoziţii esenţiale. Spiru Haret, în cunoscutul sau raport din 1884, scrie cu mustrare că „s'au creat şcoli prin simplă măsură bugetară şi s'a văzut acest lucru extraordinar : şcoli cari sin-

1) I. Zalomit Starea instrucţiunii publice în România-de-sus la finitul anului scolariu 1861—1862, Buc. 1862, p. 4.

2) Anuarul Universităţii din Bucureşti în anul şcolar 1892—1893 cu date statistice pentru anii anteriori. 1893.

3) Vezi : I. Athanasiu, Ivăţământul medicinei veterinare în România. Buletinul societăţii de ştiinţe, 1902, p. 252.

4) P. Râşcanu, Istoricul învăţământului secundar, Iaşi, 1906, p. LXVII.

gure nu ştiau scopul pentru care sunt create" [1]). Iiar acelaş Râscanu scrie: „greu s'ar gasi exemple de o lege care să fi rămas neaplicată în principalele ei dispoziţii, cum s'a întâmplat cu legea din 1864" (Id. op. cit. LXXXIX). Prin *unitatea* ei organica, legea are o superioritate faţă de legiuirile anterioare. Ea rămâne însa o copie după organizarea învaţământului în Franţa dictatoriala a lui Napoleon III.

Dar legea a avut şi părţi pozitive, căci ea unifică organic învăţământul public pe tot întinsul „Principatelor Unite". In adevar, Unirea dă un puternic impuls învăţământului prin înfiinţarea de noi şcoale de precadere practice şi deci prin sporirea bruscă a populaţiei şcolare. Unirea marcheaza o cotitura în procesul de afirmare a burgheziei, afirmare care se resfrânge în afluxul copiilor la şcoale. Intre 1859 şi 1860 se introduce alfabetul latin prin stăruinţa lui Ion Ghica.

Impărţind instrucţia în trei grade: primară, secundară şi superioară, legea din 1864 adaugă gratuităţii învăţământului primar, care era recunoscută de Regulamentul organic şi de Aşezamântul din 1851, o obligativitate pe hârtie, data fiind lipsa de şcoli rurale. Ion Strat, interpelat de Cezar Boliac în Cameră (şedinţa din 23 Decembrie 1866) dacă legea obligativităţii învăţământului este aplicata, răspunse că legea „este numai pe hârtie", încheind cu următoarea mărturisire: „Pe de altă parte, adăugaţi şi pauperismul ce există astazi în unele parţi ale ţării noastre. Acest pauperism m'a învoit a calca, dacă voiţi, până la un punct oarecare, chiar legea. De mai multe ori mi s'au înfăţişat raporturi dela mai multe comune unde s'au impus amende părinţilor care n'au dat copiii la şcoală; ei bine, când am voit să execut legea, am găsit pe aceşti sateni aşa de săraci încât n'aveau ce mânca, şi nu m'a lăsat inima să mai îndeplinesc aceste amende. Iată motivele pentru care nu se poate executa legea obligaţiunii asupra instrucţiunii publice" *(Ion Strat,* 1946, vol. I, p. 202 şi urm.). De subliniat e că legea îngrămădeşte în învăţământul secundar toate şcoalele care nu sunt elementare sau superioare: gimnaziul (4 ani), liceul (7 ani şi bacalaureat), şcoalele reale, de bele-arte, profesionale, şcoalele secundare de fete (art. 4). Legea avantajează gimnaziul şi liceul, al căror număr sporeşte repede şi haotic, cum arată „Studiul asupra învăţământului secundar din România", semnat în 1888 de prof. universitar de fiziologie Alex. Vitzu, numit inspector general al Circumscripţiei I.

Intre 1875 şi 1887 se crează încă 12 şcoli secundare, după ce înainte se înfiinţaseră 11, (deci total 38), faţă de 5 în 1864—1865 (op. cit. p. 56—57). Orientarea generală a liceului e acelaşi enciclopedism cu dominarea tipului clasic, limba latină învăţându-se din cl. I. iar limba greacă din clasa IV. Ştiinţele naturale începeau în clasa I cu cosmografia elementară şi mergeau până la fizică şi în sfârşit chimia, care continuă a fi considerată ştiinţa supremă. Şcolile se înmulţesc, dar nivelul învaţământului ştiinţific nu s'a ridicat, constată inspectorul Vitzu. „A trebuit ca şcolarul să vină în gimnazii şi licee pentru a căpăta un desgust de studiile ştiinţelor naturale", (Op. cit. 104). Vitzu face răspunzătoare lipsa de material didactic, metodele didactice defectuoase, etc. Dar toate aceste lipsuri nu erau decât consecinţele desinteresului pentru cultură manifestat de regimul burghezo-moşieresc, sub care avutul ţării era risipit şi înghiţit de oamenii regimului. Modul de predare era defectuos: aşa de exemplu, geologia şi mineralogia se învăţau înainte de fizică, de chimie, zoologie şi botanică descriptivă, deşi presupun cunoaşterea lor. „Incovenientul este cu atât mai mare cu cât tocmai în ştiinţele naturale nu există manuale bune; majoritatea celor existente sunt pline de erori, fiindcă specula, cât nu spiritul adevărului ştiinţific a condus autorii în confecţionarea lor". (Id. 108). Multiplele scăderi ale şcoalei ce funcţiona pe baza legei organice din 1864 au fost desvăluite în revista „Contemporanul", de nenumărate ori, în deosebi de către profesorii ce participau cu riscul situaţiei lor la redactarea revistei. [2]) Dintre revistele de cultură mai de seamă, din răstimpul aplicării legii şcolare din 1864, niciuna n'a urmărit cu atâta ardoare combativă mersul şcoalei şi al studiilor noastre, procesul de „prefacere a copiilor în oameni", şi n'a arătat un atât de fecund

---

1) **Operele lui Spiru Haret, vol. I, p. 9—10.**

2) Să se vadă mai ales: **Asupra învăţământului la noi, „Contemporanul", An. VI, Sem. II şi An. VII, Sem. I.**

spirit critic în întărirea oamenilor şi operelor din învăţământ, mai mult decât „Contemporanul". Dela primul până la ultimul an, timp de mai bine de 10 ani (1881-1891), revista a exercitat o critica severă şi binevenita asupra vieţii şcolare în toate aspectele ei întunecate, pe drept numite de revistă „monstruozităţi": manuale plagiate sau pline de erori, profesori ignoranţi, lipsa de igiena a localurilor şcolare, scandalurile ce izbucneau în şcoli din cauza venalitaţii sau brutalităţii profesorilor, fabricarea de bacalaureaţi, metodele de învaţamânt care îndobitoceau pe elevi sub pretextul „intuiţiei", bătaia in şcoala, controlul costisitor dar neputincios al împlinirii îndatoririlor, etc. Toate treptele de şcoală, dela primară, normală, seminarială până la universitate au fost cercetate, subliniindu-se că „mulţime de profesori fara umbră de ştiinţă împiedica desvoltarea tinerimii" (An. I, p. 65).

Deosebit de binefacătoare a fost lupta „Contemporanului" pentru cărţi didactice ştiinţifice şi pe înţelesul elevilor. In paginile „Contemporanului" nu încăpea cruţare pentru plagiatori şi şarlatani, căci galeria „monstruozitaţilor ştiinţifice" era din nefericire foarte bogată în epoca de dupa 1870. Unii dintre ei s'au cufundat în neantul uitării, ca prof. Nanianu.

Oricât de răspândite erau ignoranţa, ştiinţa de contrabanda şi imoralitatea în rândul profesorilor, păcate greie constatate apoi oficial, „Contemporanul" n'a condamnat întregul corp profesoral ci a făcut distincţii în mod critic. „Corpul profesoral luat în totalitate este mult mai la înalţimea chemarii sale decât multe alte corpuri de funcţionari din ţara noastră". „Noi însă am văzut, în deosebite rânduri, greşeli monstruoase săvârşite în ştiinţi sau în litere, cursuri învăţate pe de a rostul şi debitate ad litteram, plagieri neruşinate, într'un cuvânt cele mai vădite semne de necinste şi nepăsare de opinia publica" (An. V, Sem. 2 p. 353—355).

Bilanţul şcoalei de după 1864 e încheiat de lungul articol „Asupra învaţământului la noi" (An. VI, Semestrul II şi An. VII, Sem. I). „Legea instrucţiei este încă în vigoare tot cea dela 1864; dar cine se mai uită la dânsa? Ministerul cel dintâiu o calcă, introducând măsuri, făcand schimbări neprevăzute în acea lege şi care de multe ori îi sunt chiar cu totul potrivnice! Aşa încât ni se înfăţişează curioasa privelişte a unei legi neabrogate, pe care însă nimeni nu o ia în seamă şi fiecare ministru, călcând Constituţia, urmează mai mult sau mai puţin, după bunul său plac, punând în vigoare legi şi principii nevotate de cameră şi nepromulgate" (VI, 2, 312).

Pentru toate aceste rătăciri, „Contemporanul" arată că vina o are politica regimului burghez cu tertipurile, ocrotirile sau persecuţiile ei, cu abuzurile şi spoiala ei, în sfârşit cu nepăsarea ei faţă de şcoală şi elevi. A doua pricină de seamă este nu numai neînsemnatul buget al învăţământului, în timp ce datoria publică ajunsese la 50% din buget, dar şi scandaloasa disproporţie a întrebuinţării lui. In timp ce se cheltuia numai un sfert pentru şcoalele rurale, celelalte trei sferturi erau înghiţite de şcoalele oraşelor, deşi proporţia populaţiei era răsturnată. Păcatul ce izvorăşte din această anomalie e că alegerea capacităţilor nu se face din clasa cea mai destoinică şi nici numeroasă.

Pe lângă importanţa istorică de a fi luptat împotriva ideologiei idealiste reacţionare, „Contemporanul" are şi meritul de a fi analizat concret, dintr'o poziţie critică, justă, problema învăţământului ştiinţific în ţara noastră şi a importanţei acestui învăţământ pentru ridicarea nivelului maselor.

O poziţie cu totul şubredă aveau aşa numitele *şcoale reale*, introduse în învăţământul nostru de Mihail Sturza în 1847, şi având caracter profesional. Inainte de 1864, aceste şcoale cu scopuri practice şi atât de utile economiei burgheze în ascensiune, n'au înflorit şi cum se ştie, aceea dela Iaşi este înlocuită cu un embrion de facultate ştiinţifică. Legea din 1864 defineşte clar scopul acestor şcoale: „au de scop a da învăţătura trebuincioasă pentru exercitarea unei arte sau profesiuni", dar se desinteresează de ele, de aceea numărul lor nu sporeşte, iar funcţionarea lor vegetează. Pentru a scoate şcoala reală din marasm şi a-i da oarecare prestigiu, se înfiinţează în 1874 gimnazii reale, care deschideau calea spre şcoale profesionale, dar nici ele nu izbutesc. O schimbare se produce odată cu crearea în 1888 a liceelor reale, care pregătesc pentru învăţământul tehnic şi teoretic superior. Ca o consecinţă, în 1892 se da dreptul absolvenţilor la licee reale de a se prezinta la un bacalaureat real, cu care se puteau înscrie şi la facultatea de litere şi drept. (Răscanu, Op. cit. CVIII).

Doua sunt caracteristicile şcoalei româneşti cârmuita de legea din 1864: a) schimbarea necontenita a programelor, a caror fixare anuală de catre „Consiliul general" era prevazuta în lege; b) incercarile repetate dar neizbutite de a modifica legea. Ambele — schimbarea ca şi persistenţa — sunt determinate de controversa „clasicism sau realism?", deci de lupta dintre cei ce urmareau sa dea cadre biurocratice sau cadre pentru producţie. Impotriva concepţiei ce a prezidat la întocmirea legii, dând întâietate formarii cadrelor administrative, încet şi anevoie s'a cristalizat noua concepţie care a recunoscut superioritatea învaţamântului real, ştiinţific şi profesional faţă de şcoale care fabricau funcţionari şi liber profesionişti (mai mult jurişti). Nu se putea asigura sporirea paturii culte într'o epoca în care boerimea şi în genere patura conducatoare cosmopolita prin franţuzire se arata nepasatoare faţă de cultura naţională, necultivand literatura şi ştiinţa romanească, şi prin aceasta se înstraineaza de popor. Rezultatul va fi şi o stagnare a şcoalei, o frânare a avântului ei, o rupere a învaţamântului de realitaţile practice şi o promovare a misticismului, pe scurt, o scoborâre a învaţamântului ştiinţific.

Nu vom înşira numeroasele modificari ale legii, în chestiuni de importanţă secundară. Semnalam introducerea în 1875 a clasei a VIII-a pentru a câştiga un numar de ore şi a satisface mai deplin, însă superficial, caracterul enciclopedic. Dar peste un an se revine la 7 clase. De asemenea numeroase sunt proiectele de lege a învaţământului, cu orientare realistă.

Să urmărim pe scurt desvoltarea ştiinţelor în învăţământul superior din noile universitaţi care se preocupă nu numai de transmiterea cunoştinţelor acumulate, dar şi de formarea tehnicienilor. Articolul 262 din legea din 1864 sună: „Pe lângă facultatatea de ştiinţele fizice, matematice şi naturale se vor alcătui una sau mai multe şcoli de aplicaţiune pentru silvicultori, ingineri, etc. Cursurile de aplicaţiune se vor face într'un an sau cel mult doi, şcolarii ce vor trece cu succes examenul general asupra acestor cursuri vor primi o diplomă specială". Dispoziţia nu s'a aplicat, facultatea rămânând cu catedre teoretice, dar nici ele înfiinţate toate, fară material didactic şi laboratoare, fără localuri potrivite. Studenţii dela ştiinţe pot acum alege între fizică-matematică şi fizică-naturale, învăţământul acestor două specialitaţi devenind independent, având doar unele materii comune; în schimb rolul secţiunilor se restrânge la formarea de profesori secundari în specialitate, nu de tehnicieni. Nu e nici o mirare că, în timp ce numărul elevilor de liceu creştea până la refuz, numărul studenţilor după 1864 rămâne mult timp extrem de redus. Spiru Haret spune: „In Octombrie 1869 ne-am înscris în anul I cinci studenţi, dintre cari unul a părăsit cursul mai târziu. Toţi eram la fizico-matematice. In timpul acesta, în anul II era un singur student şi în anul III încă unul. Situaţia noastră era destul de ciudată, căci, deşi nu eram niciunul înscrişi pentru ştiinţele naturale, am urmat cu toţii foarte regulat aceste cursuri, caci altfel ele s'ar fi închis." [1])

Situaţia e agravată de existenţa sărăcăcioasă a laboratoarelor şi în genere a materialului didactic. Cursurile erau simple exerciţii de oratorie cu creta în mână. O scuză a acestei situaţii o aflau unii în felul cum funcţiona, pe aceeaşi bază oratorică, învăţământul ştiinţific dela Sorbona, cum ne desvăluie P. Poni, bursier la Paris în 1860. Profesori iluştri se mulţumeau cu aplauze înclinându-se ca tenorii dela operă. De aceea Poni a fost nevoit să facă practica în cabinetul de fizica dela un liceu sau în laboratoare particulare. „Acest învăţământ privat trebuia sa-l platescu din mica mea bursă". [2]).

In 1869 se inaugurează noul palat al universităţii, iar în acelaşi an se înfiinţează în luna Noembrie, facultatea de medicină din Bucureşti, provenită din transformarea „şcoalei naţionale de medicină" fundată de C .Davila. Localul propriu al Facultăţii de medicină din Capitală va fi gata în 1900. In 1868—69, facultatea de ştiinţe dă cei dintâi licenţiaţi, ca şi în 1875 facultatea de medicină pe cei dintâi doctori. In 1864 se preda în facultatea de ştiinţe din Bucureşti urmatoarele discipline: geometrie descriptivă, geometrie analitică şi astronomia, fizica, chimia din Noembrie 1864, zoologia şi botanica, geologia şi mineralogia

---

1) 1) Sp. Haret, Amintiri din viaţa de şcoală, „Gazeta matematică", vol. 12, p. 179.
2) P. Poni, Sorbona, „Insemnări Ieşene", An. I (1936) p. 493.

din Noembrie 1864. Intre 1878 şi 1882 se înfiinţează prin scindare trei noi catedre la matematică: mecanica teoretică în 1878, geometria analitica în 1881 şi teoria funcţiilor. In 1882 catedra de fiziologie, zoologie şi botanica se desparte în catedră de botanică şi în catedra de zoologie, anatomie şi fiziologie comparata. In 1892 catedra se scindează din nou în fiziologie experimentala şi catedra de zoologie şi morfologie generală. In 1885 catedra de chimie se împarte în catedra de chimie anorganică, devenită vacanta, şi de chimie organică. In 1889 se dublează şi catedra de fizică: catedra de gravitate, căldură şi electricitate şi catedra de fizică moleculară, acustică şi optică. Mai rămânea scindarea mineralogiei şi cristalografiei de geologie şi paleontologie. In 1894 se ocupă catedra de mineralogie, cristalografie şi petrografie.

Am urmărit procesul de diferenţiere a catedrelor dela facultatea de ştiinţe după 1880 paralel cu procesul de specializare. In 1892—93 facultatea are trei secţii: matematică, ştiinţe naturale şi fizico-chimice. In anul şcolar 1894—1895 se fac modificări de cursuri la cele trei secţii, fiecare primind cursuri dela secţiile înrudite. Frecvenţa studenţilor e următoarea: în 1864—65 sunt 12 înscrişi, în 1898—1899 sunt 539, dar în anul următor (1899—1900) scade la 407, înfine în 1900—1901 la 263. Instituţiile facultăţii de ştiinţe sunt, în afară de laboratoarele de fizică şi chimie, institutul de fiziologie, inst. de botanică, laboratorul de morfologie şi cabinetul de geologie şi petrografie.

Facultatea de medicină din Bucureşti se organizează în Noembrie 1869 cu profesori ce funcţionase înainte la „Şcoala naţională de medicină", de acum desfiinţată, cu disciplinele: clinica chirurgicală, chimia şi fizica, istoria naturală, anatomie şi fiziologie, clinica medicală, patologie medicală, clinică medicala pentru copii. In Decembrie 1869 se adaugă patologie şi terapie, clinică chirurgicală, igienă. In 1870, terapeutică. In 1876, farmacologie şi materie medicală; 1879, patologie chirurgicală, bandage, aparate de fracturi.

Alături de facultatea de medicină este o şcoală superioară de farmacie, considerată ca institut şi se reorganizează şcoala de medicină veterinară. Şcoala de medicină veterinară, creată de Davila în 1861, după ce înainte fusese la câteva materii cuprinse în programul „Şcoalei de medicină şi farmacie", în 1870 e desfiinţată de Generalul Tell, apoi reînfiinţată şi alăturată facultaţii de medicină, care în 1872 îi elaborează regulamentul, cu 4 ani în loc de 5, fără a-i asigura o existenţă prosperă. Deabia din 1883, când şcoala trece la ministerul agriculturii, şi din 1888, când ea se aşează în localul prporiu, având laboratoare, săli de disecţie, infirmerii, atelier de potcovărie, etc., şcoala ajunge să-şi îndeplinească scopurile ei numeroase. In 1896 i se adaugă un Institut zootehnic, unde se predă studiul igienei animalelor domestice şi al întrebuinţării lor raţionale pentru a obţine lapte, carne, lână, muncă, etc. In 1899 institutul e desfiinţat, iar şcoala e alipită Ministerului Instrucţiei. Institutul de chimie şi analize cu mai multe secţii, trece în 1893 la Ministerul de Interne.

Pe când universitatea din Bucureşti a luat fiinţă puţin înainte de legea din 1864, universitatea din Iaşi funcţiona de 4 ani la aplicarea noii legi organice, potrivit căreia secţia ştiinţifică a facultăţii de filosofie devine facultate de ştiinţe, cu profesori ce ne sunt cunoscuţi.[1]) In 1863, facultatea primeşte forţe didactice noi. Facultatea, care a început cu 5 studenţi, are acum 45 studenţi. In acest an (1878) începe mai energică lupta pentru a obţine creditele necesare pentru laboratoare. In 1880—81 se înfiinţează secţia ştiinţifică la noua şcoală normală superioară, iar în 1881—1882 în sfârşit se realizează, după multe greutăţi, laboratorul de chimie şi cabinetul de fizică. In 1884—1885 se acordă un credit mai mare pentru laboratoare.

In anul 1890 ministerul admite închirierea unei clădiri pentru a instala laboratorul de zoologie şi botanică. In 1891—92 se crează două catedre: teoria funcţiilor şi chimia organică. In 1897 se inaugurează noul local al universitaţii. Nimic nu ilustrează starea de sărăcie, în care au funcţionat laboratoarele înainte de 1886, mai bine decât împrejurarea că Gr. Cobâlcescu, bătrân, academician, nu avea înainte de această perioadă un laborator de geologie şi minera-

1) Vezi: Anuarul general al universităţii din Iaşi tipărit cu prilejul jubileului de cincizeci ani, 1911, p. XLIV—XLVII.

logie. De abia cu 6 ani înainte de moartea marelui geolog s'a alocat o sumă pentru înzestrarea colecţiilor şi aparatelor. In 1897 se prevede o nouă catedră de fizică (caldură şi electricitate).

Facultatea de medicina din Iaşi este înfiinţată 10 ani după aceea din Bucureşti, în 1879, numai cu un profesor de anatomie impus de minister, studenţii — în număr de 14 — fiind obligaţi a audia chimia la facultatea de ştiinţe. In anui al II-lea (1880—81) se numesc noi profesori şi tot aşa se ajunge în 1895—1896 la 17 profesori (vezi „Anuariulu Universitatei din Iaşi pe anulului scolariu 1895—1896, precedatu de o ochire retrospectivă asupra învăţământului superioru din Iaşi", Iassy, 1896, p. 129—130). Anul 1883—1884 a fost un an de emoţie pentru universitate şi chiar pentru oraşul Iaşi: guvernul Brătianu hotărîse desfiinţarea facultăţii de medicină. In 1885--1886 se suprimă dispoziţia că se puteau înscrie la medicină şi absolvenţi cu 4 clase gimnaziale — de acum se cere bacalaureatul. In acelaşi an cele două facultaţi de medicină nu vor mai conferi diploma de licenţiat, ci numai de doctor. In 1886—1887 promovează cei dintâi doi doctori.

In anul 1890 numărul studenţilor era de 42. In 1896—97 se înfiinţează şcoala de farmacie („Anuarul general al Universităţii din Iaşi", 1911, p. 20"). In sfârşit, în anul şcolar 1899—1900 numărul studenţilor s'a ridicat la 142.

Privind desvoltarea universităţilor până la 1900, se constată că dela 1860 sau 1864 până pe la 1880 universităţile trăiesc cu mijloace reduse şi cu o activitate înceată; după aceea încep a se desvolta oarecum.[1]) Nu este an şcolar care să nu înceapă cu plângeri asupra lipsurilor de personal şi mai ales de material şi să nu înşire greutăţile, cu care au de luptat universităţile, lăsate fără ajutoare şi încurajare. Inşirând aceste date, profesorul Pangrati crede că ripostează celor ce, voind să explice marea criză financiară care sdruncină ţara în 1900, aruncau răspunderea pe universităţi! Apăratorii regimului burghezo-moşieresc nu se sfiau sa arunce vina crizei pe seama universităţii, pe motivul că n'au dat statului tot ajutorul datorat, mulţumindu-se a fi o „sarcină bugetară"!

Un alt aspect al învăţământului superior e numărul studenţilor. Intre 1864 până aproape de 1890, numărul studenţilor e redus, iar cei mai mulţi nu ajungeau la diplome. După 1889 numărul creşte moderat până la 1893, când se ridică repede, iar pe la sfârşitul secolului (după 1899), deşi ţara trece printr'o criză extrem de serioasă, frecvenţa sporeşte brusc şi anormal cu deosebire la Bucureşti şi mai ales la facultatea de drept (Pangrati: Op. cit. p. 540). Invăţământul tehnic, sprijinul cel mai nemijlocit al vieţii economice dintr'o ţară, se desvoltă mai încet. De abia în 1867, vechea „Şcoală de conductori de poduri şi şosele" din 1852, care a funcţionat intermitent, se transformă, sub autoritatea ministerului de lucrări publice, într'o şcoală efectivă de conductori, însă cu o pregătire insuficientă. După o transformare radicală a ei în 1875. cu o organizaţie ce păcătueşte prin exces, ia fiinţă în 1881 „Şcoala naţională de poduri şi şosele", cu misiunea specială de a da ingineri pentru lucrari publice, ceeace explică numărul redus al diplomaţilor multă vreme (20—25 într'o promoţie) până la 1920. când instituţia devine „Şcoala politehnică".[2]).

Pentru economia ţării, o altă şcoală tehnică însemnată e şcoala sau institutul de agricultură, fundat in 1852—1853. In 1867 se introduce în programa de studii un curs mai desvoltat de silvicultură, care exista dela fundarea şcoalei. In acest an institutul a luat numele de „Şcoala centrală de agricultură şi silvicultură", iar în 1869 ea se aşează în localul propriu dela Ferăstrău (oficial: Herăstrău), începând a avea din 1870 elevi cu întreg liceul. Această stare de lucruri durează până în 1893, când prin noua lege a învăţământului profesional ia fiinţă „şcoala specială de silvicultură dela Brăneşti", rămânând la Herăstrău „Şcoala superioară de agricultură" pentru studiul teoretic, iar fermele model pentru pregătirea practică) (vezi *Şcoala superioară de agricultură*, 1853—1928, 464 pagini).

---

1) E. Pangrati, Ce au făcut Universităţile noastre? „Convorbiri literare", 1904, p. 454.

2) Sc. C. Vârnav. Clădirea şcoalei naţionale de poduri şi şosele. Buletinul societăţii politehnice din România 1888.

Şcoalele noastre tehnice s'au desvoltat greu dela o organizaţie rudimentara empirica la forme mai sistematice cu cerinţe ridicate. Exemplu îl prezintă Şcoala superioară de agricultura, intr'o ţara agricola, a crescut încet, ca şi cum ţara n'ar fi avut nevoie de o agricultură superioară.

Legea asupra învăţământului secundar şi superior din 23 Martie 1898. Legea din 1864 îmbrăţişa prin formulari principiale toate treptele de învaţământ şi permitea modificări şi chiar inovaţii, de aceea înlocuirea ei a fost atât de anevoioasă. Prima spărtură se face în 1893, când se schimbă învăţământul primar şi normal-primar, cum şi seminariile preoţeşti, şi apoi se organizează învăţământul profesional. Invăţământul tehnic, legat de desvoltarea economică a ţarii, e organizat de această lege. Legea învaţamântului primar a fost refăcută în 1896 şi întregita în 1897. După câteva încercari neizbutite, din pricina instabilităţii ministeriale, restul din legea 1864 este reformat prin legea asupra învăţământului secundar şi superior din Martie 1898.

Legea împarte învăţământul general în primar (4 ani) şi gimnazial (4 ani). In legea din 1864, gimnaziul era legat de liceu şi de aceea existau gimnazii şi licee clasice şi gimnazii şi licee reale. In noua lege, gimnaziul este identic, iar liceul (tot cu 4 ani, deci în totul 8 clase) începe din clasa V şi sfârşeşte în clasa VIIIa, dar este trifurcat ca o pregatire de timpuriu în vederea specializării, având însă câteva obiecte comune (religia, drept, economie politica, filosofie, franceză, germană, istorie, dexterităţi); secţia clasica (greco-latină), secţia reală (cu dominarea matematicii) şi secţia modernă sau a clasicismului modern (cu dominarea limbei latine şi a ştiinţelor naturale). A treia secţie (modernă) era prevăzută ca o simplă eventualitate a secţiei clasice (articolul 3, aliniatul ultim); ea ajunge să fie cea mai frecventată. In locul examenului de bacalaureat s'a introdus un examen de capacitate, unde era şi o probă de „disertaţie". Legea menţine o deosebire intre învaţamântul *baeţilor şi* al fetelor, pentru a împuţina numărul studenţilor şi a face să sporească numărul profesionistelor în domenii precumpănitor femenine. Legea din *1898* întocmită de Spiru Haret are un caracter antidemocratic. Prin modul de organizare a gimnaziului, liceului şi şcoalei normale, precum şi prin chipul de a pune în practică „principiile" legii, circulaţia între şcoli devine cu neputinţă. Legea izolează trepteie şi ramurile de învaţământ, nesocoteşte contactul organic între şcoli, interzicând trecerea dela şcolile practice la cele teoretice, sub pretext că astfel se pune — cum motiva Haret, in raportul său din 1903 — şcoala practică la adăpost de puternica atracţie exercitată de învăţământul teoretic. Nu acesta era motivul real, ci altul, împotrivirea moşierimii şi burgheziei celei mai înstărite faţă de accesul fiilor celor mai săraci în şcolile teoretice, socotite de a fi exclusiv rezervate fiilor clasei conducătoare. Aproape toate manualele şcolare sunt înlocuite, după ce o comisiune de 92 profesori au fixat programele analitice, inexistente în legislaţia trecută.

Prin noua lege religia, care în vechea lege din 1864, cu toate modificările din 1876 şi 1881, nu trece de clasa IV (de gimnaziu), pătrunde şi în cursul superior — dovadă a valului mistic impus de ideologia burghezo-moşierească — în timp ce ştiinţele naturale se situează, după numărul de ore, în coada specialităţilor ştiinţifice.

Invăţământul superior, concentrat în cele două universităţi, cuprinde 5 facultăţi (în loc de 4 în legea veche), facultatea de „teologie ortodoxă", numai la Bucureşti, fiind creată în 1884. Care „ştiinţă înaltă" se putea răspândi, în Universităţile regimului burghezo-moşieresc, nu e greu de ghicit: era acea „ştiinţă" în care finalismul şi tot soiul de alte orientari mistice erau dominante. Caracterul ştiinţific al nouei teorii, oricât de evident ar fi fost, dacă nu servea scopurile regimului sau, cu atât mai mult, dacă lovea în interesele lui, era socotită ca „subversivă" (şi acest lucru se întâmpla cu precădere când era vorba de teorii sociale) şi. în consecinţă, se luau măsuri represive. După cum însăşi programa prevede, religia, era pusă la loc de frunte fiind, socotită „ştiinţă înaltă"! Legea nu mai include cursurile ce trebue să le posede fiecare facultate care de acum îşi fixează obiectele de învăţământ sau catedrele, cu posibilitatea de a crea catedre prin legi speciale. Se introduc noi grade profesorale: agregaţia şi docenţa privată, cum şi cursuri libere. Facultatea de ştiinţe are

trei secţii: matematice, fizico-chimice şi naturale. Consemnăm din anul şcolar 1898—1899 o seamă de cursuri libere la mai toate facultăţile. Se desparte de muzeul de geologie şi paleontologie laboratorul de lucrari practice de mineralogie şi petrografie. Din 1900 facultatea de ştiinţe are o publicaţie specială: „Les Annales scientifiques de l'Université de Iassy". Din nefericire, la Iaşi, în timp ce sporeşte numărul catedrelor, nu creşte şi numărul studenţilor.

Am lăsat să vorbească faptele care aruncă lumină asupra desvoltării învăţământului ştiinţific între 1848 şi 1900, fapte care trebue să găsească abia o aprofundare şi completă interpretare.

UN PROECT DE MANUAL DE ISTORIE A U.R.S.S.*)
(ISTORIA SOCIETĂŢII SOVIETICE)

La baza proectului stă programa cursului de istorie a URSS aprobată în anul 1949 de către Ministerul Invăţământului Superior din URSS pentru facultăţile de istorie ale universităţilor de stat şi ale institutelor pedagogice, ţinându-se totodată seama de observaţiunile asupra programei, trimise dela alte institute superioare de învăţământ.

Conţinutul proectului trebue să oglindească într'o formă concisă şi rezumativă conţinutul fundamental al manualului pe cale de a fi întocmit, să îndrumeze colectivul de autori şi să determine — principial — cele mai importante sarcini care stau în faţa autorilor manualului.

Sarcina hotăritoare a colectivului de autori care lucrează la alcătuirea manualului constă în aplicarea permanentă a principiului partinităţii bolşevice în manualul destinat tineretului sovietic — studenţilor dela facultăţile de istorie ale universităţilor de stat şi institutelor pedagogice, — principiu care trebue să formeze sentimentul patriotismului sovietic, mândria naţională sovietică, devotamentul nemărginit faţă de Patria Socialistă, faţă de Partidul bolşevic şi Marele Stalin.

In manual, procesul desvoltării istorice a URSS. trebue să fie examinat plecându-se dela principala teză stalinistă, că după victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie din Rusia „a însemnat o spărtură în frontul social mondial", fapt care a marcat o cotitură în istoria mondială. Tezele tovarăşului Stalin, că revoluţia din Octombrie a deschis o nouă epocă în istoria ţării noastre şi în întreaga istorie mondială, este cheia pentru înţelegerea celor mai importante evenimente din istoria întregii lumi în ultimele trei decenii.

Istoria Uniunii Sovietice va fi examinată în manual din punctul de vedere al construirii victorioase a socialismului şi comunismului în ţara noastră şi a influenţei mereu crescânde a primului stat socialist din lume asupra destinelor întregei omeniri în epoca stalinistă. Astfel, ideea conducătoare a manualului va fi sublinierea, pe baza unui material istoric concret, a importanţei istorice mondiale a Revoluţiei din Octombrie, a construirii socialismului şi a trecerii treptate la comunism în URSS, scoaterea în evidenţă

---

*) Proectul manualului de istorie a URSS publicat („Istoria societăţii sovietice") este alcătuit de catedra de istorie a URSS a Universităţii de Stat „M. V. Lomonosov" din Moscova şi de secţia de istorie a societăţii sovietice a Institutului de Istorie a Academiei de Ştiinţe din URSS sub redacţia lui A. L. Sidorov, A. P. Cucichin. Manualul este destinat facultăţilor de istorie ale universităţilor de stat şi ale institutelor pedagogice. Publicarea proectului se face în urma cererii Ministerului Invăţământului Superior. Redacţia revistei îi roagă pe cititori ca toate aprecierile şi observaţiunile cu privire la proect să fie adresate Institutului de Istorie al Academiei de Ştiinţe din URSS sau decanului facultăţii de istorie a Universităţii din Moscova. Rugăm ca articolele critice cu privire la proect să fie trimise redacţiei revistei.

a superiorităţii şi a avantajelor orânduirii statale şi sociale sovietice faţă de cea capitalistă.

In manual, trebue arătată continua consolidare a statului sovietic, care es'e pârghia principală a transformării socialiste şi comuniste a ţării şi primul stat din lume bazat pe democraţia cea mai consecventă, cea mai largă — democraţia socialistă. Manualul trebue să dea studenţilor o idee clară despre politica internă şi externă a statului sovietic, realizată sub conducerea Partidului bolşevic, despre creerea şi consolidarea statului socialist sovietic multinaţional construit pe temelia prieteniei indestructibile între popoare, pe baza unirii familiei popoarelor sovietice, în care marele popor rus este forţa hotărîtoare, cel ce a acordat un ajutor uriaş tuturor popoarelor din Uniunea Sovietică în opera de transformare a lor în naţiuni socialiste

Expunerea în manual a istoriei tuturor popoarelor din URSS, trebue înfăţişată ca un proces unic al construirii şi consolidării statului socialist sovietic multinaţional, ţinându-se seama de specificul acestui proces în diferitele republici naţionale.

Autorii manualului se vor conduce după importantul principiu stalinist: „Ştiinţa istoriei, dacă vrea să fie o adevărată ştiinţă.... trebue înainte de toate să se ocupe cu istoria producătorilor de bunuri materiale, cu istoria masselor celor ce muncesc, cu istoria popoarelor" [1]).

Istoria statului sovietic ne oferă exemple mărețe de realizări ale masselor care pentru prima dată în decurs de secole şi milenii au devenit stăpanele vieţii lor, stăpânele ţării lor. N'au existat niciodată şi nici nu puteau exista asemenea mişcări de masse, acţiuni creatoare de asemenea amploare, ale celor mai largi masse populare, mişcări şi acţiuni creatoare în care epoca noastră sovietică, epoca stalinistă, este atât de bogată. Deaceea în manual trebue să fie arătată participarea hotărîtoare a masselor muncitoare în întreg procesul construirii societăţii socialiste, participarea lor la lupta pentru cucerirea şi întărirea puterii sovietice; la lupta împotriva intervenţioniştilor şi a gardiştilor albi, avântul în muncă al milioanelor de oameni ai muncii după nimicirea intervenţiei militare a imperialiştilor, întrecerea socalistă şi mişcarea udarnică în perioada industrializării şi a planurilor cincinale staliniste, mişcarea colhoznică de massă, patriotismul sovietic în spatele frontului şi pe front în timpul Marelui Războı pentru Apărarea Patriei şi avântul în muncă al poporului sovietic în perioada planului cincinal stalinist postbelic.

Partidul lui Lenin-Stalin este forţa conducătoare şi diriguitoare a statului sovietic. Partidul a ridicat şi ridică poporul la lupta împotriva tuturor duşmanilor; el hotărăşte linia politică, formează conştiinţa socialistă a masselor, trasează căile de înlăturare a greutăţilor, organizează massele populare, mergând întotdeauna în fruntea lor, fiind o pildă de dârzenie şi bărbăţie. Partidul a ridicat sus steagul ideologiei marxist-leniniste, steagul învăţăturii lui Lenin-Stalin, ducând o luptă necruţătoare împotriva tuturor manifestărilor ideologiei burgheze.

Popoarele Ţării Sovietice au dobândit toate victoriile lor — politice, economice, militare, culturale — sub conducerea Partidului. Cea mai neînsemnată separaţiune a aşa numitei istorii civile a statului sovietic de istoria partidului bolşevic este deaceea principial inadmisibilă şi profund vătămătoare. In manual, întregul proces al desvoltării istorice a ţării trebue să fie legat indisolubil, organic, de istoria partidului lui Lenin-Stalin, astfel, ca pe baza faptelor istorice concrete, să se arate în modul cel mai strălucit şi mai convingător rolul hotărîtor al conducerii bolşevice, forţa şi invincibilitatea ei.

In manual, trebue să se arate, că victoriile istorice ale poporului sovietic, obţinute sub conducerea partidului bolşevic, sub conducerea lui Lenin şi Stalin, iar timp de peste 25 ani sub conducerea tovarăşului Stalin, au fost cucerite în lupte aprige împotriva duşmanilor. Această sarcină fusese

---

1) I. Stalin, ‚Problemele leninismului' ed. II P.M.R. pag. 873.

deja subliniată de către juriul comisiei guvernamentale în hotărîrea prin care s'a cerut să se descrie în strânsă legătură cu expunerea generală a istoriei țării noastre, lupta neîntreruptă împotriva dușmanilor muncitorilor și țăranilor, dusă de puterea sovietică și de P.C. (b) al Uniunii Sovietice, pentru a asigura victoria socialismului în țara noastră. In manual, trebue să se rezerve un loc important istoriei construcției culturale și revoluției culturale săvârșite în URSS, descrierii muncii gigantice a partidului și a statului sovietic în opera de educare comunistă a masselor largi populare. Sarcina constă în a întocmi o istorie a revoluției culturale din URSS, în strânsă legătură cu etapele principale ale construcției socialiste.

Subliniind, pe baza unui material istoric concret, justețea politicii interne și externe a partidului lui Lenin-Stalin și a statului sovietic, manualul trebue să ofere generalizările științifice necesare, bazate pe operele marilor corifei ai științei despre societate — Lenin și Stalin, să arate principalele legi de desvoltare ale societății și ale statului sovietic.

In acest sens capătă o deosebită importanță sarcina de a expune în așa fel materialul istoric, încât studențimea sovietică să fie ajutată să-și însușească uriașa bogăție de idei, pe care o conțin operele lui Lenin și Stalin.

Aplicând, în manual, în mod ferm și consecvent, principiul partinității bolșevice, autorii trebue să demaște denaturările obiectiviste, cosmopolite ale istoriei societății sovietice, relevate de presa sovietică și de către diferiți istorici sovietici în cărți și reviste. Acestor denaturări trebue să li se opună o expunere combativă, partinică, științifică a istoriei Țării Sovietice în ultimii treizeci de ani care să releve superioritatea puterii sovietice în desvoltarea progresistă a omenirii, superioritatea științei, culturii și artei sovietice, marele rol al poporului sovietic în salvarea popoarelor Europei de amenințarea ocupanților germano-fasciști în anii de război și importanța hotărîtoare a Uniunii Sovietice ca forță conducătoare a lagărului antiimperialist, a lagărului păcii, socialismului și democrației în lupta împotriva imperialiștilor anglo-americani ațâțători la un nou război mondial. Poporul sovietic își datorează victoriile sale conducătorilor săi geniali, corifeilor, giganților gândirii teoretice și ai acțiunii revoluționare — lui Lenin și Stalin.

Manualul trebue să înfățișeze rolul lui Lenin și Stalin ca inspiratori și conducători ai Marii Revoluții Socieliste din Octombrie, ca întemeietori ai primului stat socialist sovietic al muncitorilor și țăranilor.

In manual trebue să se indice clar rolul de continuator genial al operei nemuritoare a lui Lenin, al constructorului neobosit al comunismului, al învățătorului și conducătorului nostru înțelept I. V. Stalin. Aniversarea a 70 de ani dela nașterea lui I. V. Stalin a prilejuit o puternică și nemaivăzută manifestare a dragostei și devotamentului poporului sovietic, precum și a masselor muncitoare din toată lumea față de marele lor conducător și învățător.

Sarcina cea mai de seamă a manualului este de a sublinia rolul lui I. V. Stalin, rolul conducerii staliniste în toate etapele desvoltării istorice a societății sovietice pe calea înaintării sale spre comunism.

Alături de sarcinele principiale, care stau în fața colectivului de autori ai manualului, este necesar deasemenea să menționăm că manualul trebue să îmbine cerințele expunerii științifice, vigilente, partinice, cu prezentarea clară, simplă și accesibilă a unui material istoric, bogat și variat.

INTRODUCERE

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie reprezintă începutul unei epoci noi în istoria mondială. Revoluția din Octombrie ca o *„spărtură în frontul social mondial* (în urma victoriei asupra burgheziei ruse) pe teritoriul Rusiei realizată de proletariatul Rusiei" (Stalin). Invățătura lui Lenin și Sta-

lin despre revoluția socialistă, despre dictatura proletariatului și despre posibilitatea construirii socialismului într'o singură țară.

Victoria socialismului în URSS. Rusia este prima țară în istoria mondială care a arătat întregii lumi drumul spre comunism. Legile fundamentale ale societății socialiste. Invățătura lui I. V. Stalin despre comunism. Operele lui Lenin și Stalin, principalul izvor pentru studiul istoriei societății sovietice. Sarcinele principale ale studiului istoriei Revoluției din Octombrie și a epocii construirii socialismului în URSS.

Educarea patriotismului sovietic și lupta împotriva cosmopolitismului burghez și a ploconirii în fața străinătății — cea mai importantă sarcină a istoricilor sovietici.

PARTEA I. PREGĂTIREA ȘI REALIZAREA MARII REVOLUȚII SOCIALISTE DIN OTCOMBRIE (APRILIE 1917—1918).

Cap. I. Situația în țară după revoluția din Februarie și planul leninist al luptei pentru transformarea revoluției burghezo-democratice în revoluția socialistă.

1. *Tezele din Aprilie ale lui Lenin.* Situația economică și politică a Rusiei după revoluția din Februarie. Dualitatea puterii. Susținerea guvernului provizoriu de către menșevici și socialiștii revoluționari. I. V. Stalin la Petrograd. Scrisorile din depărtare ale lui Lenin și articolele lui I. V. Stalin din „Pravda". Sosirea lui V. I. Lenin în Rusia. Tezele din Aprilie ale lui Lenin, un plan de luptă pentru transformarea revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă. Insemnătatea istorică mondială a tezelor din Aprilie.

2. *Politica internă și externă a Guvernului provizoriu. Inceputul crizei Guvernului provizoriu.* Politica contrarevoluționară internă a Guvernului provizoriu, încercarea burgheziei de a salva monarhia. Păstrarea întregului aparat vechi al puterii de stat. Politica Guvernului provizoriu în chestiunea muncitorească și țărănească. Politica națională a Guvernului provizoriu. Politica externă imperialistă a Guvernului provizoriu. Dependența Guvernului provizoriu de Statele Unite ale Americii, Anglia și Franța. Intrarea Statelor Unite ale Americii în război. Scopurile imperialiste și expansioniste ale Statelor Unite ale Americii. Planurile americane pentru înrobirea economică totală a Rusiei. Poziția Guvernului provizoriu în problema războiului și a scopurilor sale.

3. *Demonstrația din Aprilie și cea dintâi criză a Guvernului provizoriu.* Nota lui Miliucov din 18 Aprilie 1917. Demonstrația din Aprilie dela Petrograd și răsunetul ei în țară. Crearea guvernului de coaliție. Trecerea menșevicilor și a socialiștilor revoluționari în lagărul burgheziei contrarevoluționare. Aprecierea făcută de Lenin și Stalin asupra celui dintâi guvern de coaliție și a activității sale.

4. *A VII-a conferință pe întreaga Rusie a Partidului bolșevic.* Raportul lui Lenin ținut la conferință, — „Despre momentul actual". Principala lozincă a bolșevicilor „Toată puterea în mâinile Sovietelor"! Raportul lui I. V. Stalin cu privire la problema națională. Demascarea de către Lenin și Stalin a liniei oportuniste, antileniniste a lui Camenev, Zinoviev, Piatacov Buharin, Râcov. Importanța conferinței din Aprilie, în continuarea luptei partidului bolșevic pentru victoria revoluției socialiste în Rusia.

Cap. II. Mobilizarea revoluţionară a masselor (Mai—August 1917).

1. *Activitatea Partidului bolşevic pentru cucerirea masselor şi succesele lui.* Sarcinele luptei pentru cucerirea masselor în perioada desvoltării paşnice a revoluţiei. Demascarea politicii Guvernului provizoriu şi lupta pentru a izola de masse partidele conciliatoare. Lupta bolşevicilor pentru prestigiu în Soviete şi în organizaţiile de masse ale clasei muncitoare (sindicate, comitete de fabrică, etc.). Articolul lui Lenin „Despre miliţia proletară" şi crearea primelor detaşamente ale „Gărzii Roşii muncitoreşti". I-ul Congres al deputaţilor ţăranilor din întreaga Rusie. Activitatea bolşevicilor în armată. Organizaţia de luptă a bolşevicilor. Conferinţa organizaţiilor de luptă ale Partidului bolşevic depe front şi din spatele frontului. Participarea lui Lenin şi Stalin la lucrările conferinţei.

2. *Mişcarea de eliberare naţională a popoarelor din Rusia, după răsturnarea ţarismului.* Creşterea mişcării de eliberare naţională, după revoluţia din Februarie. Lupta Guvernului provizoriu împotriva mişcării de eliberare naţională. Conflictul între Guvernul provizoriu şi Finlanda. Rada Centrală ucrainiană şi Guvernul provizoriu. Politica Guvernului provizoriu în Asia Centrală, Lituania, Estonia şi Letonia, după revoluţia din Februarie. Creşterea mişcării revoluţionare a masselor în Bielorusia şi Transcaucazia. Conducerea mişcării de eliberare naţională a masselor muncitoare de către Partidul bolşevic.

3. *Criza din Iunie.* I-iul Congres al Sovietelor din întreaga Rusie. Componenţa Congresului. Cuvântările lui Lenin ţinute la congres. Ascuţirea crizei Guvernului provizoriu. Creşterea nemulţumirii masselor. Demonstraţia dela 18 Iunie din Petrograd. Susţinerea lozincilor bolşevice de către masse. Demonstraţia din Iunie pe întreaga ţară. Ofensiva din Iunie depe front şi prăbuşirea ei. Planurile burgheziei în legătură cu ofensiva depe front. I. V. Stalin despre cauzele eşecului ofensivei pe front a armatei Guvernului provizoriu.

4. *Evenimentele din Iulie şi sfârşitul dualităţii puterii.* Creşterea mişcării muncitoreşti şi ţărăneşti din vara anului 1917. O nouă criză guvernamentală. Demonstraţia din 3-5 Iulie. Inăbuşirea demonstraţiei de către Guvernul provizoriu. Trecerea făţişă a menşevicilor şi socialiştilor revoluţionari de partea imperialismului şi a contrarevoluţiei. Teroarea deslănţuită de Guvernul provizoriu şi de burghezie împotriva Partidului bolşevic. Aprecierea făcută de către Lenin şi Stalin asupra evenimentelor din Iulie. Sfârşitul desvoltării paşnice a revoluţiei şi schimbarea tacticii partidului. Lenin în ilegalitate. I. V. Stalin împotriva propunerii trădătorilor, ca Lenin să se prezinte în faţa justiţiei. Salvarea lui Lenin de către I. V. Stalin. Lenin începe să lucreze la cartea „Statul şi revoluţia".

5. *Al VI-lea Congres al Partidului bolşevic şi orientarea spre insurecţia armată.* Creşterea şi consolidarea Partidului în jurul celui de al VI-lea Congres al Partidului Muncitoresc Social Democrat Rus (Bolşevic).

Rapoartele lui I. V. Stalin ţinute la cel de al VI-lea Congres al Partidului. Retragerea vremelnică a lozincii „Toată puterea în mâinile Sovietelor!". Platforma economică a bolşevicilor şi aprobarea ei de către congres. Demascarea de către I. V. Stalin a troţkiştilor, care s'au ridicat împotriva orientării spre revoluţia socialistă, împotriva posibilităţii victoriei socialismului în Rusia. Formularea stalinistă a problemei despre importanţa internaţională a victoriei revoluţiei socialiste în Rusia. Hotărîrile congresului cu privire la activitatea în sânul tineretului şi cu privire la sarcinile sindicatelor. Importanţa istorică a celui de al VI-lea congres al partidului. Cel de al VI-lea congres al partidului şi orientarea spre insurecţia armată.

6. *Sdrobirea complotului contrarevoluţionar al generalului Cornilov.* Mobilizarea forţelor revoluţiei pe deoparte şi ale contrarevoluţiei pe de altă

parte după evenimentele din Iulie. Convocarea consfătuirii de Stat, la Moscova. Greva g nerală de protest a lucrătorilor din Moscova. Aprecierea făcută de către I. V. Stalin asupra Consfătuirii de Stat. Politica trădătoare a Guvernului provizoriu şi a Marelui Cartier General pe front. Cedarea oraşului Riga Germanilor. Complotul contrarevoluţionar burghez. Rolul conducător în complot al imperialiştilor Antantei şi ai St. Unite ale Americii. Rebeliunea lui Cornilov. Mobilizarea forţelor revoluţiei în lupta împotriva rebeliunii. Creşterea Gărzii roşii. Participarea întregului popor la lupta dusă împotriva complotului lui Cornilov. Activizarea Sovietelor. Rolul conducător al bolşevicilor în frunte cu I. V. Stalin în sdrobirea rebeliunii lui Cornilov. Lenin şi Stalin despre rezultatele sdrobirii rebeliunii lui Cornilov

Cap. III. Organizarea asaltului (Septembrie—Octombrie 1917).

1. *Creşrerea crizei economice şi revoluţionare. Bolşevizarea Sovietelor.* Cucerirea de către bolşevici a majorităţii în Soviete şi în organizaţiile de masse. Trecerea Sovietelor din Petrograd şi Moscova de partea bolşevicilor. Bolşevizarea Sovietelor în întreaga ţară. Noul avânt al mişcării revoluţionare. Creşterea rândurilor Partidului bolşevic. Crearea organizaţiei tineretului. Răscoalele ţărăneşti din toamna anului 1917. Creşterea mişcării de eliberare naţională a masselor muncitoare. Lupta clasei muncitoare împotriva sabotajului burgheziei. Mişcarea revoluţionară grevistă. Lupta clasei muncitoare pentru stabilirea controlului muncitoresc asupra producţiei. Creşterea influenţei bolşevicilor în armată. Ruina economică a ţării, ca rezultat al politicii burgheziei. Insemnătatea lucrărilor lui Lenin „Catastrofa ce ne ameninţă şi cum să luptăm împotriva ei", „Vor reuşi oare bolşevicii să păstreze puterea de stat?" Incercările Guvernului provizoriu de a slăbi avântul revoluţionar în creştere. Constituirea Directoratului. Pregătirea unui nou complot contrarevoluţionar. Mobilizarea forţelor contrarevoluţionare. Convocarea Consfătuirii Democratice şi componenţa ei. Formarea celui de al treilea şi a ultimului guvern de coaliţie. Preparlamentul. Boicotarea de către bolşevici a preparlamentului şi cererea de a se convoca cel de al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia.

2. *Pregătirea de către Partidul bolşevic a asaltului din Octombrie în întreaga ţară. Planul leninist de pregătire a insurecţiei.* Scrisorile lui Lenin despre pregătirea insurecţiei. Pregătirea insurecţiei la Petrograd şi Moscova. Repartiţia forţelor în ţară. Congresele regionale şi pe gubernii ale Sovietelor şi conferinţele de partid în diferite localităţi în ajunul asaltului din Octombrie. Creşterea uriaşă a influenţei bolşevicilor şi bolşevizarea Sovietelor în toate centrele industriale principale din ţară (Regiunea industrială centrală, Regiunea Volgei, Uralul, Siberia, etc.). Creşterea mai departe a mişcării de eliberare naţională, la periferie. Evenimentele din Septembrie dela Taşkent. Pregătirea insurecţiei în Ucraina, în Bielorusia, Transcaucazia, Regiunea Balticei. Creşterea mişcării revoluţionare în armată. Intărirea forţelor armate ale revoluţiei.

3. *Repartiţia forţelor contrarevoluţiei în ajunul Revoluţiei din Octombrie.* Măsurile luate de contrarevoluţie pentru nimicirea Sovietelor şi organizaţiilor revoluţionare. Crearea detaşamentelor burgheze de şoc. Planul de folosire a formaţiilor naţionale burgheze. Misiunile militare ale Antantei, organizatorii contrarevoluţiei în armată. Repartiţia forţelor contrarevoluţiei în ajunul lui Octombrie. Pregătirea burgheziei în vederea predării Petrogradului. Rechemarea de către Guvernul provizoriu a armatelor depe font. Rusia ameninţată de a-şi pierde independenţa naţională şi de a se transforma într'o colonie a Statelor Unite ale Americii, Angliei şi Franţei.

4. *Comitetul Central al Partidului bolşevic, organizatorul insurecţiei.* Hotărîrile C.C. ale Partidului bolşevic cu privire la insurecţia armată. Crearea Comitetului Militar Revoluţionar depe lângă Sovietul din Petrograd. Alegerea Centrului de partid pentru conducerea insurecţiei în frunte cu I. V. Stalin. Directivele CC. ale Partidului bolşevic cu privire la insurecţia armată şi organizaţiile locale de partid. Activitatea împuterniciţilor C. C. al Partidului în diferite localităţi. Rolul Regiunii industriale centrale, al Donbassului, Uralului, Siberiei, al Flotei din Baltică, al frontului din Nord şi Vest, în pregătirea insurecţiei. Trădarea lui Zinoviev şi Camenev. Trădarea lui Troţchi. Demascarea de către partid a spărgătorilor de grevă şi a trădătorilor revoluţiei. Unirea partidului în jurul Comitetului Central, în jurul lui Lenin şi Stalin.

Cap. IV. Victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie

1. *Insurecţia armată din Octombrie. Inceputul insurecţiei armate la Petrograd.* Lenin şi Stalin în fruntea insurecţiei. Comisarii Comitetului Militar Revoluţionar în unităţile garnizoanei din Petrograd şi în instituţiile de Stat din Capitală. Asediul şi cucerirea Palatului de Iarnă. Răsturnarea Guvernului provizoriu şi trecerea întregii puteri în mâinile Sovietelor. Insurecţia din Octombrie, un exemplu clasic de insurecţie victorioasă a poporului. Cel de al II-lea congres general al Sovietelor din Rusia. Formarea guvernului sovietic în frunte cu V. I. Lenin şi I. V. Stalin. Decretele istorice ale celui de al II-lea Congres al Sovietelor asupra păcii şi asupra pământului. Insurecţia armată din Moscova. Greşelile oportuniste ale Comitetului Militar Revoluţionar din Moscova. Victoria revoluţiei socialiste la Moscova. Lenin şi Stalin, organizatorii victoriei Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.

2. *Organizarea statului sovietic* Nimicirea rebeliunii antisovietice a lui Crasnov-Kerenschi. Victoria revoluţiei pe front. Complotul antisovietic al Antantei la Marele Cartier General. Lichidarea Marelui Cartier General. Formarea blocului capitulanţilor Troţchi, Zinoviev, Kamenev, Rîcov (socialiştii revoluţionari „de stânga"). Activitatea contrarevoluţionară a Comitetului Executiv al Uniunii Feroviare din Rusia. Lupta Partidului bolşevic împotriva trădătorilor şi spărgătorilor de grevă. Nimicirea blocului capitulanţilor. Invăţătura leninist-stalinistă despre dictatura proletariatului. I. V. Stalin despre prima fază de desvoltare a statului sovietic. Sfărâmarea aparatului de stat burghezo-moşieresc. Desfiinţarea Senatului, a Consiliului de stat, a Cancelariei de Stat. Lupta împotriva sabotajului. Organizarea noului aparat al statului proletar. Comitetul Central Executiv din întreaga Rusie şi Consiliul Comisarilor Poporului, organele centrale ale dictaturii proletare.

Emisarii Comitetului Central Executiv din întreaga Rusie, la periferie. Stabilirea puterii sovietice la periferie. Lichidarea organelor burgheze de autoadministrare. Rolul Comisariatului Poporului pentru afacerile interne în întărirea puterii Sovietice la periferie. Lupta împotriva separatismului şi a localismului.

Lupta împotriva contrarevoluţiei. Organizarea Comisiei Extraordinare a Rusiei sub conducerea lui Dzerjinschi. Lichidarea presei contrarevoluţionare. Ambasadele străine centre ale contrarevoluţiei. Decretul despre justiţie. Tribunalele revoluţionare.

Lupta pentru izolarea socialiştilor revoluţionari „de stânga". Congresul Extraordinar şi cel de al doilea congres al ţăranilor din Rusia. Congresul lucrătorilor feroviari. Congresul marinarilor din Flota de război. Lupta dusă la congrese pentru întărirea puterii sovietice.

3. *Primii paşi ai construcţiei socialiste.* Lichidarea rămăşiţelor feudalismului, a spiritului de castă şi a inegalităţii, în toate domeniile vieţii sociale. Separaţia bisericii de Stat. Decretul despre căsătorie.

Lichidarea proprietăţii moşiereşti asupra pământului.

Măsurile economice principale ale statului sovietic. Introducerea zilei de lucru de opt ore. „Atacul gărzilor roşii" împotriva capitalului. Controlul muncitoresc asupra producţiei şi repartiţiei. Crearea Consiliului Suprem al Economiei Naţionale. Naţionalizarea băncilor. Naţionalizarea transportului pe apă. Lupta proletariatului pentru stăpânirea transportului feroviar. Inceputul naţionalizării marii industrii. Introducerea monopolului comerţului exterior. Importanţa istorică a primelor mari transformări socialiste, înfăptuite de clasa muncitoare rusă sub conducerea Partidului bolşevic.

Lichidarea asupririi naţionale şi desrobirea complectă a naţionalităţilor din Rusia. Comisariatul Poporului pentru problemele naţionalităţilor, în frunte cu I. V. Stalin. Declaraţia drepturilor popoarelor din Rusia. Comisariatele naţionale. Apelul adresat tuturor oamenilor muncii musulmani din Rusia şi Orient. Recunoaşterea independenţei Finlandei. Decretul despre Armenia Turcească. Comisariatul Poporului pentru problemele naţionalităţilor în lupta împotriva contrarevoluţiei naţionaliste. Rolul conducător al Comisariatului Poporului pentru problemele naţionalităţilor în crearea puterii sovietice naţionale de stat în periferia Rusiei. Importanţa internaţională a politicii naţionale a statului sovietic. Revoluţia Socialistă din Octombrie şi începutul epocii de constituire şi de desvoltare a noilor naţiuni socialiste.

Politica externă a statului sovietic. Lupta guvernului sovietic pentru pace. Publicarea tratatelor secrete şi anularea împrumuturilor făcute în străinătate. Eliberarea Rusiei de dependenţa străină. Revoluţia din Octombrie şi salvarea Rusiei de pericolul de a fi transformată într'o colonie a imperialismului occidental şi american.

Demobilizarea vechii armate şi începutul organizării Armatei Roşii. Decretele pentru crearea Armatei şi Flotei Roşii. Rolul Gărzii Roşii pentru crearea armatei noi, sovietice. Lenin şi Stalin, organizatorii Forţelor Armate Sovietice.

Primele măsuri luate de guvernul sovietic în domeniul construcţiei culturale. Crearea şi activitatea Comisariatului Poporului pentru învăţământ. Organizarea propagandei marxism-leninismului de către Stat. Desfăşurarea activităţii de lămurire politică în masse. Organizarea presei sovietice periodice. Transformarea radicală a sistemului învăţământului public. Democratizarea învăţământului superior. Lupta împotriva sabotajului, în domeniul construcţiei culturale. Cucerirea masselor de învăţători de partea puterii sovietice. Planul leninist de îndrumare a Academiei de Ştiinţe spre studiul forţelor naturale de producţie ale ţării. Crearea Academiei Socialiste. Lupta pentru atragerea celor mai bune cadre ale intelectualităţii de partea puterii sovietice. Măsurile în domeniul teatrului, picturii şi literaturii. Naţionalizarea şi păstrarea valorilor culturale. Crearea noilor centre de cultură. Activitatea Comisariatului Poporului pentru problemele naţionalităţilor în vederea desvoltării culturilor naţionale. Rolul istoric al dictaturii proletariatului în construcţia culturii socialiste.

4. *Importanţa mondial-istorică a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.* Cauzele victoriei Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Lucrările lui I. V. Stalin „Revoluţia din Octombrie şi tactica comuniştilor ruşi" şi „Caracterul internaţional al Revoluţiei din Octombrie". I. V. Stalin despre importanţa mondial-istorică a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Revoluţia din Octombrie, o cotitură radicală în istoria omenirii. Străpungerea sistemului imperialismului şi începutul erei prăbuşirii capitalismului. Ascuţirea şi adâncirea crizei generale a capitalismului. Impărţirea lumii în două sisteme: socialism şi capitalism. Lupta între cele două sisteme, conţinutul principal al politicii mondiale. Importanţa Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie în destinul istoric al Patriei noastre. Eliberarea Rusiei de dependenţa semicolonială. „Guvernul Sovietic este singurul guvern popular şi singurul guvern naţional, în sensul cel mai bun al cuvântului" (Stalin). Rusia Sovietică — patria revoluţiei socialiste,

patria proletariatului mondial, baza şi sprijinul mişcării revoluţionare mondiale.

Inceputul, datorită Revoluţiei din Octombrie, a unei epoci de revoluţii proletare în ţările imperialismului, de revoluţii de eliberare în colonii şi ţările dependente. Marea importanţă a Revoluţiei din Octombrie pentru victoria leninismului în mişcarea muncitorească mondială.

Cap. V. Mersul triumfal al Puterii sovietice.

1. *Extinderea şi consolidarea Puterii sovietice în toată ţara.* Lenin şi Stalin despre mersul triumfal al Puterii sovietice. Delimitarea geografică a forţelor revoluţiei şi contrarevoluţiei. Victoria Puterii sovietice în principalele centre industriale. Rolul proletariatului din Petrograd şi Moscova în instaurarea Puterii sovietice la periferii. Tineretul muncitoresc şi femeile muncitoare în lupta pentru instaurarea şi consolidarea dictaturii proletariatului.

2. *Nimicirea focarelor contrarevoluţiei.* Declararea lui Kaledin şi Dutov ca duşmani ai poporului. Manifestul către poporul ucrainian şi ultimatumul guvernului sovietic către Rada centrală. Antanta — organizatorul focarelor contrarevoluţionare dela periferiile Rusiei. I. V. Stalin despre Rusia Centrală Organizarea sărăcimii căzăceşti dela Don şi Ural. Rolul proletariatului rus în lupta împotriva contrarevoluţiei la periferie. Proletariatul din bazinul Doneţului în lupta împotriva lui Kaledin. Lupta împotriva contrarevoluţiei române din Basarabia. Sdrobirea lui Kaledin, Dutov şi a Radei centrale.

3. *Victoria Puterii sovietice în Ucraina, în Bielorusia, Regiunea Balticei, în Asia Centrală.* Lupta pentru victoria Puterii sovietice în Ucraina, în Bielorusia, în Regiunea Balticei, Asia Centrală. Ajutorul frăţesc dat de către clasa muncitoare rusă oamenilor muncii dela periferiile Rusiei în lupta lor pentru victoria Puterii sovietice. Primul congres general al Sovietelor din Ucraina şi crearea Republicii Sovietice Ucrainiene. Victoria Puterii sovietice la Minsk şi pe frontul de Apus. Sdrobirea naţionaliştilor bieloruşi. Sovietele în Letonia şi Estonia. Puterea sovietică în Turkestan. Lupta împotriva imperialismului englez în Turkestan. Sdrobirea „Autonomiei din Cocanda"

4. *Cel de al treilea Congres general al Sovietelor din Rusia şi elaborarea principiilor Constituţiei sovietice.* Alegerile pentru Adunarea Constituantă. Lucrarea lui Lenin „Alegerile pentru Adunarea Constituantă şi dictatura proletariatului". Dizolvarea Adunării Constituante. Lenin şi Stalin despre superioritatea democraţiei sovietice faţă de democraţia burgheză. Construcţia sovietică în perioada dintre al doilea şi al treilea Congres general al Sovietelor din Rusia. Cel de al treilea Congres al Sovietelor şi componenţa sa. Darea de seamă a Consiliului Comisarilor Poporului la congres. Infrângerea socialiştilor revoluţionari şi a menşevicilor la congres. Unirea definitivă la congres a Sovietelor muncitorilor şi ţăranilor. Adoptarea de către Congres a Declaraţiei drepturilor poporului muncitor şi exploatat. Ratificarea principiilor Constituţiei Sovietice. Raportul lui I. V. Stalin cu privire la instituţiile federale ale Republicii Sovietice. Crearea Federaţiei Ruse şi rolul conducător al Republicii Sovietice Socialiste Federative Ruse în construirea şi consolidarea republicilor sovietice naţionale. Verificarea în practică a teoriei marxist- leniniste a statului şi generalizarea teoretică de către Lenin şi Stalin a experienţei construcţiei statului socialist.

Cap. VI. Lupta pentru consolidarea Puterii sovietice. Pacea dela Brest

1. *Tratativele de pace cu Germania. Pacea dela Brest şi obţinerea unui moment de răgaz. Cel de al VII-lea Congres al partidului.* Apelul guvernului sovietic adresat tuturor guvernelor şi popoarelor puterilor beligerante cu pro-

punerea de a încheia un armistiţiu şi o pace generală dreaptă, democratică. Refuzul Antantei de a duce tratative de pace. Tratativele guvernului sovietic cu Germania şi aliaţii ei, pentru încheerea păcii.

Planurile prădalnice ale imperialiştilor germani. Troţchiştii, buhariniştii şi socialiştii revoluţionari „de stânga", agenţii imperialiştilor germani. Organizarea de către ei a unui complot secret împotriva Republicii Sovietice şi a conducătorilor partidului — Lenin-Stalin-Sverdlov.

Lupta partidului împotriva provocatorilor troţchişti-buharinişti la război. Diplomaţia leninist-stalinistă în perioada tratativelor dela Brest. Compromiterea trădătoare de către Troţchi a tratativelor de pace dela Brest. Violarea perfidă de către imperialismul german a armistiţiului. Reînoirea ofensivei armatei germane şi scopurile ei. Proclamaţia Consiliului Comisarilor Poporului: „Patria socialistă e în primejdie". Nimicirea armatelor germane la Narva şi Pscov. 23 Februarie 1918: naşterea Armatei Roşii.

Rolul lui Lenin şi Stalin în ducerea tratativelor de pace. Semnarea păcii dela Brest. Condiţiile păcii dela Brest. Cel de al VII-lea Congres al partidului. Cel de al IV-lea congres Extraordinar al Sovietelor şi ratificarea tratatului de pace dela Brest. Mutarea guvernului sovietic la Moscova. Moscova, capitala statului sovietic.

Ocuparea de către uzurpatorii germani, a Ucrainei, Bielorusiei, Regiunii Baltice, Crimeii, a unei părţi din Transcaucazia şi Don. Inceperea Războiului poporului sovietic pentru Apărarea Patriei împotriva ocupanţilor germani.

2. *Planul leninist de începere a construcţiei socialiste.* Lucrarea lui Lenin „Sarcinile actuale ale puterii sovietice", un program de începere a construcţiei socialiste. Lupta pentru evidenţă şi control şi introducerea disciplinei socialiste în industrie. Reorganizarea administrării economiei naţionale. Reîmpărţirea pământului la sate. Dificultăţile aprovizionării cu alimente în vara anului 1918. Lupta de clasă la sate.

Introducerea dictaturii, în organizarea aprovizionării cu alimente. Detaşamentele muncitoreşti pentru rechiziţionarea alimentelor. Crearea comitetelor sărăcimii şi desfăşurarea revoluţiei socialiste la sate. Lupta pentru cereale, — lupta pentru socialism. I. V. Stalin, organizatorul şi conducătorul luptei pentru cereale în Sudul Rusiei.

Decretul asupra naţionalizării marii industrii. Primele rezultate ale luptei Partidului bolşevic pentru realizarea planului leninist de începere a construcţiei socialiste.

I. V. Stalin despre planul leninist al construcţiei socialiste din 1918.

3. *Al cincilea Congres general al Sovietelor din Rusia şi adoptarea primei Constituţii a Republicii Sovietice Federative (R.S.F.S.R.).* Situaţia din ţară în timpul convocării congresului. Lupta împotriva contrarevoluţiei în spatele frontului. Rebeliunea socialiştilor revoluţionari „de stânga", în bloc cu trădătorii troţchisto-buharinişti. Rebeliunea contrarevoluţionară din Iaroslavl şi lichidarea ei. Raportul lui V. I. Lenin în faţa congresului. Discutarea problemei aprovizionării alimentare. Trecerea dela principiul înrolării voluntare în armată la mobilizarea generală a muncitorilor şi ţăranilor. Hotărîrea celui de al V-lea Congres al Sovietelor despre organizarea socialistă a Armatei Roşii. Adoptarea de către cel de al V-lea Congres al Sovietelor a primei Constituţii a R.S.F.S.R. Lenin şi Stalin creatorii primei Constituţii sovietice. Importanţa mondial-istorică a Constituţiei R.S.F.S.R. din 1918.

PARTEA A DOUA. INTERVENŢIA MILITARĂ STRAINĂ ŞI RĂZBOIUL CIVIL (1918—1920).

Cap. VII. Inceputul intervenţiei militare străine. Prima perioadă a războiului civil.

1. *Inceputul intervenţiei militare a Antantei.* Lenin şi Stalin despre scopurile intervenţiei. Unirea forţelor contrarevoluţiei externe şi interne. Planurile contrarevoluţiei unite. Intervenţia Statelor-Unite ale Americii, a Antantei şi Japoniei în 1918. Debarcarea trupelor engleze la Murmansk şi începutul intervenţiei din Nord. Rolul conducător al Statelor Unite ale Americii în intervenţie. Inceputul intervenţiei americane şi japoneze în Extremul Orient. Provocarea japoneză la Vladivostoc. Directivele lui Lenin şi Stalin în legătură cu provocarea japoneză. Desfăşurarea intervenţiei Statelor Unite ale Americii în Extremul Orient.

Rebeliunea corpului de armată cehoslovac. Acţiunea corpului de armată cehoslovac în regiunea Volgei, în Ural şi în Siberia. Formarea „guvernului" socialist revoluţionar şi al gardiştilor albi la Samara şi a „guvernului" gardiştilor albi din Omsk şi restaurarea de către aceste guverne a regimului monarhic burghezo moşieresc pe teritoriul Siberiei şi al regiunii Volgei. Lupta împotriva rebeliunii corpului de armată cehoslovac. Formarea frontului de Răsărit.

Intervenţia engleză în Transcaucazia şi Asia Centrală. Ocuparea de către intervenţionişti a celor mai importante regiuni producătoare de alimente, materii prime şi combustibil din Rusia Sovietică. Socialiştii revoluţionari şi menşevicii în serviciul intervenţioniştilor. Rolul contrarevolutionar al lui Troţchi. Inelul de foc al fronturilor în jurul Rusiei Sovietice.

2. *Războiul poporului sovietic pentru Apărarea Patriei împotriva ocupanţilor germani, în 1918.* Jefuirea colonială a poporului sovietic de către imperialismul german. (Ucraina, Bielorusia, Donul, Crimeia, Transcaucazia).

Rolul trădător al Radei Centrale din Ucraina. Hatmanii — agentura imperialismului german. Daşnacii, mussavatiştii şi menşevicii georgieni în serviciul intervenţioniştilor.

Apelul tovarăşului Stalin, în Războiul de Apărare a Patriei împotriva cotropitorilor germani. Mişcarea partizanilor din Ucraina şi Bielorusia. Tovarăşul Voroşilov în fruntea unităţilor ucrainiene ale Armatei Roşii. Şciors şi Bojenco, eroii poporului în lupta împotriva ocupanţilor. Răscoalele din Mai şi Iunie în Ucraina împotriva ocupanţilor. Greva din Iunie a muncitorilor feroviari. Ajutorul dat de către marele popor rus popoarelor din teritoriile ocupate.

Lenin şi Stalin, conducătorii luptei împotriva ocupanţilor germani.

3. *Apărarea eroică a Ţariţânului sub conducerea lui I. V. Stalin.* I. V. Stalin despre situaţia dela Sud în Iunie 1918. Pregătirea unei campanii împotriva Ţariţânului de către generalul Crasnov, agent al ocupanţilor germani. I. V. Stalin despre importanţa strategică a Ţariţânului. Organizarea armatelor de pe frontul dela Ţariţân. Marşul eroic al Armatei Ucrainiene din bazinul Donetului, sub conducerea lui Voroşilov. Crearea Consiliului de război al regiunii militare din Caucazul de Nord. I. V. Stalin conducătorul apărării Ţariţânului.

K. E. Voroşilov — comandant al frontului dela Ţariţân. I. V. Stalin în fruntea „cruciadei" pentru pâine. Planul stalinist pentru nimicirea lui Krasnov. Nimicirea primei ofensive pornite de armata gardiştilor albi depe Don împotriva Ţariţânului. Lupta pentru Sud şi regiunea Caspică I. V. Stalin conduce lupta din Caucazul de Nord şi din Transcaucazia Ajutorul dat Turkestanului. Operaţiunile armatelor sovietice împotriva lui Denikin, pe Cuban şi Terek Rebeliunea lui Bicerahov depe Terek şi nimicirea ei. Sergo Orgionikidze în Caucazul de Nord.

4. *Republica sovietică — o singură tabără militară.* Situaţia pe fronturi, în August 1918. Ofensiva englezilor asupra oraşului Bacu. I. V. Stalin despre rolul trădător al fracţiunii narodniciste din sovietul din Bacău. Apărarea eroica a oraşului Bacu de către bolşevici. Cauzele căderii oraşului Bacu. Intervenţia anglo-americană la Bacu. Instaurarea regimului colonial la Bacu şi în regiunea Transcaspică. Arestarea Consiliului comisarilor poporului din Bacu. Executarea celor 26 comisari din Bacu.

Activitatea de subminare şi de spionaj a organizaţiilor de spionaj străine din Moscova, Petrograd şi alte regiuni din ţară.

V. I. Lenin şi I. V. Stalin despre menşevici şi despre socialiştii revoluţionari ca agenţi ai serviciilor de spionaj străine ale imperialiştilor. Participarea troţchiştilor şi buhariniştilor în complotul antisovietic.

Complotul lui Lockart. Activitatea teroristă a socialiştilor revoluţionari. Asasinarea lui Uriţki. Atentatul criminal împotriva lui Lenin la 30 August 1918. Lichidarea complotului lui Lockart. Măsurile de luptă împotriva contrarevoluţiei. Hotărîrea Comitetului comisarilor poporului cu privire la proclamarea teroarei roşii. Hotărîrea Comitetului Central Executiv din Rusia cu privire la declararea Republicii sovietice ca tabără militară. Măsuri în vederea sporirii şi a întăririi Armatei Roşii.

5. *Succesele Armatei Roşii la sfârşitul anului 1918 şi nimicirea intervenţioniştilor şi a gardiştilor albi în prima etapă a războiului civil.* Operaţiunile de ofensivă ale armatelor sovietice pe frontul de Răsărit. Eliberarea Cazanului. Simbirskului, Volskului şi a Sizranei. Descompunerea armatei „Comuciului[1]". Eliberarea Samarei şi întărirea puterii sovietice în Regiunea Volgei Centrale. V. I. Lenin şi I. V. Stalin despre importanţa înfrângerii gardiştilor albi pe Volga.

Situaţia pe frontul de Sud către toamna anului 1918. Infrângerea — sub conducerea lui I. V. Stalin — a celei de a doua ofensive a lui Crasnov împotriva Ţariţînului. Planul stalinist de sdrobire a lui Crasnov. Activitatea de sabotaj a lui Troţchi şi a oamenilor săi pe frontul de Sud. Operaţiunile armatei a XI-a în Caucazul de Nord. Trădarea lui Sorokin. Nimicirea hoardelor gărzilor albe la Ţariţîn. Importanţa victoriei dela Ţariţîn pentru soarta întregii Republici Sovietice. I. V. Stalin — creatorul artei militare sovietice. Rolul conducător al partidului lui Lenin-Stalin, energia şi dârzenia revoluţionară a clasei muncitoare a Rusiei constitue baza succeselor Armatei Roşii.

6. *Nimicirea intervenţioniştilor germani şi eliberarea Ucrainei, a Bielorusiei şi a regiunii baltice.* Partidul bolşevic, conducătorul şi organizatorul Războiului pentru Apărarea Patriei al poporului sovietic. I. V. Stalin despre lupta împotriva ocupanţilor germani în 1918. Formarea Guvernului provizoriu muncitoresc-ţărănesc — al Ucrainei (Tov. Artiom, tov. Voroşilov).

I. V. Stalin, în fruntea Consiliului Militar Revoluţionar al Frontului Ucrainean. Lupta poporului împotriva ocupanţilor germani în regiunea Balticei. Infrângerea militară a Germaniei în războiul mondial. Revoluţia burgheză în Germania. Războiul de Apărare a Patriei dus de oamenii muncii din Uniunea Sovietică împotriva ocupanţilor germani, ca cel mai important factor al înfrângerii militare a Germaniei. Anularea de către guvernul sovietic a tratatului dela Brest. Isgonirea intervenţioniştilor germani din hotarele Ţării Sovietice. I. V Stalin — conducătorul războiului de eliberare împotriva ocupantilor.

Cel de al VI-lea Congres general al Sovietelor din Rusia şi hotărîrile sale. Rezultatele primului an al puterii sovietice.

Nimicirea ocupanţilor germani şi restabilirea puterii sovietice în Ucraina. Restabilirea puterii sovietice în regiunea Balticei şi formarea Republicilor Sovietice socialiste ale Estoniei, Letoniei şi Lituaniei. Decretele Consiliului Comisarilor Poporului şi hotărîrea Comitetului Central Executiv din întreaga

---

1) Comuci = Comitetul Adunării Constituante.

Rusie cu privire la recunoaşterea independenţei republicilor Estonia, Letonia şi Lituania. Formarea Republicii Sovietice Socialiste Bielorusia.

Cap. VIII. Ofensiva Armatei Antantei împotriva Rusiei Sovietice.

1. *Intărirea intervenţiei Antantei, după sfârşitul primului război mondial.* Intărirea intervenţiei imperialiştilor din Statele Unite ale Americii, Anglia, Franţa, Japonia, după înfrângerea Germaniei în primul război mondial. Pregătirea de către Antanta şi Statele Unite ale Americii a campaniei împotriva Rusiei Sovietice.

Blocada Ţării Sovietice. Măsurile luate de Partid şi de guvernul sovietic pentru mărirea capacităţii de apărare a ţării. Construcţia militară. Creşterea forţelor armatei a Republicii Sovietice. Crearea Consiliului Apărării Muncitoreşti şi Ţărăneşti, în frunte cu V. I. Lenin şi I. V. Stalin.

O nouă etapă a intervenţiei. Intervenţioniştii se sprijină pe propriile lor forţe armate. Schimbarea planului strategic al Armatei. Debarcarea trupelor franceze la Odesa; Novorosiisk, Sevastopol. Regimul de ocupaţie în regiunile cotropite de intervenţionişti. Partidul bolşevic — organizatorul rezistenţei întregului popor împotriva intervenţioniştilor. Activitatea bolşevicilor printre soldaţii şi marinarii francezi. Inceputul mişcării de partizani în Crimeea, în Sudul Ucrainei, împotriva intervenţioniştilor.

Situaţia în Caucazul de Nord. Aventura lui Sorokin şi lichidarea ei.

Retragerea armatei a XI-a către Astrahan. Situaţia în Daghestan şi regiunile muntoase ale Caucazului. Contrarevoluţia naţionalistă a locuitorilor din munţi în serviciul lui Denikin. Inceputul mişcării sovietice de partizani în Caucazul de Nord şi în Daghestan.

Comitetul bolşevic al ţinutului Caucaz în frunte cu A. I. Micoian — conducătorul luptei oamenilor muncii din Transcaucazia împotriva intervenţioniştilor anglo-americani. Declararea dictaturii militare în Transcaspica de către generalul englez Mableson. Lichidarea rebeliunii contrarevoluţionare a socialiştilor revoluţionari din Taşkent.

Apariţia escadrei engleze în Marea Baltică şi începutul operaţiunilor sale împotriva flotei sovietice din Baltica. Concentrarea „Corpului de armată din nord" al gardiştilor albi în Estonia. Operaţiunile militare ale armatelor sovietice în regiunea Balticei. Căderea puterii sovietice în Estonia.

2. *Lichidarea sub conducerea lui I. V. Stalin a catastrofei din Perm depe frontul de Răsărit.* Instaurarea dictaturii contrarevoluţionare a lui Kolceak în Siberia. Kolceak, — omul imperialiştilor anglo-americani. Socialiştii revoluţionari şi menşevicii în pregătirea rebeliunii lui Kolceak. Activitatea de sabotaj a lui Troţchi şi a oamenilor săi depe frontul de Răsărit. Ofensiva lui Kolceak asupra oraşului Perm. Căderea oraşului Perm. Sosirea pe frontul de Răsărit a Comisiei CC al PC (b) al Rusiei compusă din I. V. Stalin şi F. E. Dzerjinski. Cercetarea cauzelor catastrofei dela Perm. Măsurile luate de comisia CC al PC (b) al Rusiei pentru întărirea frontului de Răsărit şi a spatelui frontului. Planul stalinist al operaţiunilor depe frontul de Răsărit. Ofensiva din Ianuarie pe frontul de Răsărit şi rezultatele ei.

Concluziile lui I. V. Stalin şi F. E. Dzerjinski asupra cauzelor catastrofei dela Perm. Un program de reorganizare a activităţii militare a partidului bolşevic.

3. *Sdrobirea intervenţiei anglo-franco-americane în sudul Rusiei şi în Ucraina.* Situaţia internaţională a Republicii sovietice la începutul anului 1919. Lupta diplomatică a guvernului sovietic împotriva intervenţiei. „Chestiunea Rusă" la Conferinţa de pace dela Paris. Politica de pace a Rusiei Sovietice şi problema conferinţei pe insulele Princiare. Prăbuşirea manevrei diplomatice a Antantei.

Sdrobirea intervenţiei Antantei şi Statelor Unite ale Americii în sudul Rusiei, în primăvara anului 1919. Bolşevicii — organizatorii şi conducătorii luptei în spatele frontului intervenţioniştilor. Mişcarea grevistă la Odesa, Sevastopol, Simferopol şi în alte oraşe. Organizaţia bolşevică din Odesa — sprijin în lupta împotriva intervenţioniştilor. Lupta de partizani împotriva intervenţioniştilor şi a gardiştilor albi în sudul Ucrainei şi în Crimeea. Activitatea eroica „a colegiului strain" şi executarea membrilor ei de către intervenţionişti. Destrămarea armatelor intervenţioniste. Operaţiunile militare victorioase ale armatei sovietice şi ale partizanilor din sudul Ucrainei. Fuga intervenţioniştilor Antantei şi a gardiştilor albi din Odesa.

Ofensiva armatelor sovietice în Crimeea. Răscoala în flota franceză de sub conducerea lui A. Marti. Fuga intervenţioniştilor din Sevastopol şi intrarea armatelor sovietice în oraş.

Insemnatatea victoriei poporului sovietic asupra intervenţioniştilor din Sud. V. I. Lenin şi I. V. Stalin asupra cauzelor care i-au silit pe intervenţionişti sa renunţe la incercarea de a sugruma Republica sovietică cu propriile forţe armate.

Protestul în masă al proletariatului internaţional împotriva intervenţiei. Avântul revoluţionar din Europa. Formarea Internaţionalei Comuniste. Primul congres al Internaţionalei Comuniste şi importanţa lui.

Cap. IX. Construcţia Socialismului şi întărirea apărării Ţării.

1. *Situaţia internă a Republicii Sovietice. Comunismul de război.* Intensificarea intervenţiei şi trecerea întregii vieţi a ţării pe picior de război. Lozinca partidului „Totul pentru front!". Mobilizarea tuturor forţelor, mijloacelor şi resurselor, disciplina cea mai severă în repartizarea lor, — condiţii de cea mai mare importanţă în lupta împotriva intervenţiei şi contrarevoluţiei. Trecerea la comunismul de război. Caracterizarea leninist-stalinistă a esenţei comunismului de război.

Monopolul comerţului cu cereale şi interzicerea comerţului particular cu cereale. Introducerea predării obligatorii a surplusului de produse agricole. Necesitatea de a pune sub controlul statului proletar, pe lângă marea industrie, industria mică şi mijlocie. Munca obligatorie pentru toţi. Importanţa comunismului de razboi în organizarea victoriei asupra duşmanilor în timpul intervenţiei militare străine şi al războiului civil.

2. *Construcţia economică şi a Sovietelor. Cresterea Armatei Roşii şi întărirea ei.* Activitatea industriei socialiste în primii ani ai războiului civil. Desăvârşirea naţionalizării marii industrii. Intărirea prin toate măsurile a industriei de război. Sindicatele şi rolul lor în întărirea industriei.

Eroismul in muncă al clasei muncitoare ruse. Construcţia socialistă la sate. „Decizia despre exploatarea socialistă a pământului şi măsurile de trecere la agricultura socialistă". Rezultatele principale ale construcţiei economiei naţionale socialiste, în primăvara anului 1919.

Construcţia sovietică. Lupta Partidului bolşevic şi a puterii sovietice împotriva regionalismului. Raportul lui I. V. Stalin la Consiliul de Apărare despre lupta împotriva regionalismului. Hotărîrea Consiliului Apărării.

Noile alegeri generale în sovietele de plasă şi săteşti din 1918. Rezultatele politice ale noilor alegeri. Partidul bolşevic — forţa conducătoare şi îndrumatoare în aparatul de stat sovietic. Rezultatele principale ale reorganizării aparatului de stat pentru nevoile războiului.

Lenin şi Stalin despre sarcinile construcţiei şi întăririi Armatei Roşii. Importanta comisarilor militari în opera de întărire a capacităţii de luptă şi a disciplinei în armată, în opera de instruire politică a ei. Creşterea numărului comuniştilor în armată şi intensificarea muncii politice. Crearea secţii-

lor politice în divizii, armate şi pe fronturi. Desfăşurarea activităţii de lămurire politică în armată. Măsurile luate de către Consiliul Apărării pentru îmbunătăţirea aprovizionării Armatei Roşii. Rolul poporului rus în organizarea Armatei Roşii. Rezultatele generale ale luptei Partidului pentru îndeplinirea directivei lui V. I. Lenin privitoare la crearea unei armate compuse din 3.000.000 oameni.

Comisariatul poporului pentru problemele naţionalităţilor şi activitatea sa la începutul anului 1919. Construcţia naţională. Formarea R.S.S. A. Başchiră Alianţa politico-militară a popoarelor în frunte cu poporul rus — condiţia cea mai importantă pentru înfrângerea intervenţioniştilor şi a gardiştilor albi. Creşterea mişcării de unificare a popoarelor în anii războiului civil. R.S.F.S.R centrul de unire a popoarelor din regiunile periferice naţionale.

3. *Cel de al VIII-lea congres al Partidului şi hotărîrile sale.* Organizarea Partidului în perioada dintre al VII-lea şi al VIII-lea congres al Partidului. Intensificarea activităţii Partidului. Creşterea Partidului. Formarea Uniunii Tineretului Comunist Rus. Pregătirea celui de al VIII-lea Congres al Partidului. Sarcinile principale ale Congresului. Adoptarea noului program al Partidului. Lupta Partidului împotriva părerilor antibolşevice ale lui Buharin şi Piatakov. Hotărîrile Congresului cu privire la atitudinea faţă de ţărănimea mijlocaşă. Lupta împotriva „opoziţiei militare" şi a troţchiştilor la Congres Cuvântarea lui I. V. Stalin în problema militară. Programul trasat de Congres viitoarei desvoltări a Armatei Roşii. Rolul lui I. V. Stalin în crearea şi desvoltarea ştiinţei militare sovietice şi a artei militare sovietice. Hotărîrile congresului cu privire la problemele construcţiei de partid şi sovietice. Crearea Direcţiei Politice a Consiliului Militar Revoluţionar al Republicii — pentru conducerea muncii organelor politice în armata.

Importanţa istorică a celui de al VIII-lea Congres al Partidului.

Cap. X. Infrângerea primei campanii a Antantei.

1. *Inceputul ofensivei lui Kolceak şi mobilizarea poporului sovietic la lupta împotriva primei campanii a Antantei.* Situaţia politică şi militară a Republicii Sovietice, în primăvara anului 1919. Intărirea alianţei politico-militare a clasei muncitoare cu ţărănimea mijlocaşă. Moartea lui I. M. Sverdlov Alegerea lui M. I. Kalinin în postul de preşedinte al Comitetului Central Executiv din Rusia

Kolceak — forţa principală a primei campanii a Antantei. Inceputul ofensivei lui Kolceak. Activitatea organizaţiilor bolşevice ilegale în spatele frontului lui Kolceak. Mişcarea de partizani în Siberia şi în Extremul Orient Ofensiva lui Denikin în primăvara anului 1919. Luptele Armatei Roşii în bazinul Doneţului.

Tezele CC al PC (b) al Rusiei în legătură cu situaţia depe frontul din Răsărit. Proclamaţia Partidului: „Totul în lupta împotriva lui Kolceak!". Mobilizarea comuniştilor şi a comsomoliştilor pe front. Avântul în muncă în spatele frontului sovietic. Primele subotnice comuniste. Importanţa subotnicelor. Lucrarea lui Lenin „Marea iniţiativă" şi importanţa ei istorică.

2. *Apărarea eroică a Petrogradului sub conducerea lui I V. Stalin.* Ofensiva lui Iudenici asupra Petrogradului. Hotărîrea CC al PC (b) al Rusiei pentru trimiterea lui I. V. Stalin la Petrograd. Planul strategic al lui I. V. Stalin, de nimicire a armatei lui Iudenici. Desfăşurarea luptei Comitetului Extraordinar din Rusia împotriva agenturii intervenţioniştilor şi a gardiştilor albi la Petrograd, conform directivei lui I. V. Stalin. Mobilizarea comuniştilor, comsomoliştilor şi a sindicaliştilor în Armata Roşie pentru apărarea Petrogradului. Rolul muncitorilor din Petrograd în apărarea orasului Sdrobirea — conform planului şi sub conducerea lui I. V. Stalin — a rebeliunilor din forturile Krasnaia Gorka şi Seraialoşadi. Trecerea Armatei Roşii la ofensivă ge-

nerală împotriva lui Iudenici. Infrângerea lui Iudenici. Operațiunile flotei din Baltica împotriva flotei engleze. Operațiunile de ofensivă ale Armatei Roșii pe frontul de Nord. I. V. Stalin — organizatorul apărării eroice a Petrogradului.

3. *Contraofensiva armatelor sovietice pe frontul de Răsărit și înfrângerea lui Kolceak în Urali.* Situația politico-militară din țară în Iunie 1919. Unificarea eforturilor militare ale republicilor sovietice. Proectul leninist-stalinist al directivei CC al PC (b) al Rusiei cu privire la unitatea militară. Hotărîrea Comitetului Central Executiv al Rusiei dela 1 Iunie 1919 cu privire la alianța militară a republicilor sovietice. Pregătirea armatelor sovietice depe frontul de Răsărit pentru contraofensivă. M. V. Frunze și V. V. Cuibîșev în fruntea grupării de sud a frontului din Răsărit. Planul trădător al lui Troțchi de retragere peste Volga. Aprobarea planului lui Frunze de către CC al PC (b) al Rusiei.

Ofensiva Armatei Roșii pe frontul de Răsărit și rezultatele ei. Operațiunile dela Buguruslan și Ufa. Descompunerea armatei și a spatelui frontului lui Kolceak. Mișcarea partizanilor. Eroul național V. I. Ceapaev. Eliberarea Ecaterinburgului. Rezultatele ofensivei asupra Uralului. Importanța contraofensivei pe frontul de Răsărit în înfrângerea primei campanii a Antantei. „Scrisoarea către muncitori și țărani", a lui V. I. Lenin, cu prilejul victoriei asupra lui Kolceak. Restabilirea puterii sovietice în raioanele eliberate.

Cauzele principale ale înfrângerii lui Kolceak.

Partidul bolșevic — organizatorul și conducătorul sdrobirii lui Kolceak.

Cap. XI. Infrângerea celei de a doua campanii a Antantei

1. *Inceputul celei de a doua campanii a Antantei și mobilizarea poporului sovietic la lupta împotriva lui Denikin.* Planul campaniei celor patrusprezece state împotriva Republicii Sovietice în toamna anului 1919. Churchill — inspiratorul intervenției împotriva Rusiei Sovietice. Denikin — forța principală a celei de a doua campanii a Antantei. Directiva lui Denikin cu privire la „marșul asupra Moscovei".

Scrisoarea CC al PC (b) al Rusiei „Totul pentru lupta împotriva lui Denikin!". Mobilizarea membrilor de partid, a comsomoliștilor și sindicaliștilor pe front împotriva lui Denikin. Ajutorul dat de către spatele frontului. Măsurile luate de către Partidul bolșevic pentru organizarea luptei oamenilor muncii din spatele frontului lui Denikin.

Ofensiva polonezilor albi pe frontul de Apus. Sosirea lui I. V. Stalin pe frontul de Apus. Elaborarea instrucțiunilor pentru comisarii regimentelor sub îndrumarea lui I. V. Stalin. Lupta oamenilor muncii din Bielorusia împotriva ocupanților polonezi albi. Ofensiva armatelor sovietice pe frontul de Apus.

Succesele trupelor Armatei Roșii pe frontul din Turkestan sub conducerea lui M. V. Frunze. Apărarea eroică a Astrahanului sub conducerea lui S. M. Kirov. S. M. Kirov, conducătorul muncii ilegale a bolșevilor și a mișcării de partizani în spatele frontului lui Denikin.

2. *Planul stalinist de înfrângere a lui Denikin și înfăptuirea lui.* Planul trădător al lui Troțchi. Raidul lui Mamontov. Luptele dela Kursk și Orel.

Hotărîrea CC al Partidului cu privire la delegarea lui I. V. Stalin pe frontul de Sud. Planul stalinist de sdrobire a lui Denikin și bazele lui politico-strategice. Alegerea direcțiunii loviturii principale. Măsurile lui I. V. Stalin pentru întărirea frontului de Sud. Decizia Consiliului Apărării despre crearea raionului central al apărării și înființarea comitetelor revoluționare locale. Formarea Comitetului de apărare a Moscovei. Formarea sectorului de apărare a Moscovei. Construirea fortificațiilor lângă Tula și Moscova. Lupta împotriva menșevicilor, socialiștilor revoluționari și a ajutoarelor lor — troțchiștii și zinovieviștii. Diversiunea anarhiștilor în stradela Leontiev din

Moscova şi măsurile luate de partid şi de guvernul sovietic pentru distrugerea focarelor contrarevoluţionare din spatele frontului.

Avântul patriotic revoluţionar al oamenilor din Moscova în perioada luptelor hotărîtoare împotriva lui Denikin. Săptămâna partidului. Activitatea ilegală bolşevică şi mişcarea partizanilor în spatele lui Denikin.

Contraofensiva Armatei Roşii pe frontul de Sud. Formarea Primei Armate de cavalerie şi rolul ei hotărîtor în urmărirea şi nimicirea armatei lui Denikin. I. V. Stalin — creatorul Primei Armate de cavalerie. Eliberarea Harcovului, Kievului, bazinului Donețului şi Rostovului. Ordinul dat de către I. V. Stalin armatelor depe frontul de Sud de a îndeplini sarcina lor principală: destrămarea şi sdrobirea hoardelor lui Denikin. V. I. Lenin şi I. V. Stalin despre învăţămintele victoriilor asupra lui Denikin. „Scrisoarea către muncitorii şi ţăranii din Ucraina, cu prilejul victoriei asupra lui Denikin" de Lenin. Invăţămintele de natură politică şi militară ale luptei depe frontul din Sud. Infrângerea lui Denikin, o strălucită manifestare a bazelor ştiinţei militare staliniste.

Infrângerea lui Iudenici de lângă Petrograd în toamna anului 1919. Ofensiva Armatei Roşii pe frontul de Nord. Ofensiva Armatei Roşii în Siberia şi sdrobirea definitivă a lui Kolceak. Intensificarea luptei oamenilor muncii din Extremul Orient împotriva intervenţioniştilor şi a gardiştilor albi. Importanţa sdrobirii celei de a doua campanii a Antantei pentru eliberarea Caucazului de Nord şi a Transcaucaziei.

3. *Succesele construcţiei socialiste şi consolidarea poziţiei internaţionale a Ţării Sovietelor la sfârşitul anului 1919.* Situaţia economică a ţării în a doua jumătate a anului 1919. Desăvârşirea în cea mai mare parte a naţionalizării principalelor ramuri de industrie. Problemele planificării şi ale administrării industriei. Lupta împotriva crizei alimentare, a transporturilor şi a combustibilului.

Intărirea alianţei politico-militare a clasei muncitoare cu ţărănimea. Intărirea şi organizarea aparatului de stat sovietic. Creşterea constiinţei politice a maselor şi creşterea participării lor la conducerea statului. Restaurarea puterii sovietice în regiunile naţionale. Intărirea alianţei bazate pe liberul consimţământ al republicilor socialiste sovietice, în frunte cu R.S.F.S.R. Ajutorul dat de către R.S.F.S.R. popoarelor întrăţite, care au suferit din cauza intervenţioniştilor şi a gardiştilor albi. Activitatea Comisariatului Poporului pentru problemele naţionalităţilor.

Cea de a opta conferinţă a partidului pe întreaga Rusie şi raportul lui V. I. Lenin ţinut la conferinţă. Cel de al VII-lea Congres al Sovietelor. Raportul lui V. I. Lenin ţinut la Congres. Hotărîrea Congresului cu privire la problemele construcţiei socialiste. Apelul Congresului, adresat tuturor ţărilor, cu propuneri de pace.

Intensificarea mişcării revoluţionare mondiale. Mişcarea de solidaritate cu Rusia Sovietică printre oamenii muncii din ţările capitaliste. Republica Sovietică — patria socialistă a proletariatului mondial. Ajutorul dat de către proletariatul mondial Republicii Sovietice. Influenta victoriilor statului sovietic împotriva intervenţioniştilor şi a gardiştilor albi asupra desvoltării mişcării revoluţionare în ţările capitaliste şi în colonii.

Cap. XII. Infrângerea celei de a treia campanii a Antantei

1. *Intărirea poziţiei internaţionale şi interne a Ţării Sovietelor la începutul anului 1920. Răgazul de trei luni. Cel de al IX-lea Congres al partidului.* Consolidarea statului sovietic în urma înfrângerii celei de a doua campanii a Antantei. Importanţa internaţională a victoriilor Armatei Roşii. Prăbuşirea planului blocadei economice şi politice împotriva Rusiei Sovietice. Hotărîrea Antantei cu privire la încetarea blocadei. Victoria politicii sovietice de pace. Incheerea tratatelor de pace cu Estonia, Lituania, Letonia şi Finlanda

Răgazul de trei luni în primăvara anului 1920. Crearea planului GOELRO și începutul elaborării planului de electrificare a Rusiei. Lenin și Stalin despre planul GOELRO *).

Cel de al IX-lea Congres al Partidului bolșevic și aprobarea unui plan economic unic. Transformarea Consiliului Apărării Muncitorești și Țărănești în Consiliul Muncii și Apărării. Inființarea armatelor de muncă. I. V. Stalin în fruntea Consiliului Armatei de muncă din Ucraina. Inceputul refacerii bazinului Donețului. Avântul în muncă în întreaga țară. Subotnicul dela 1 Mai 1920 pe întreaga Rusie. Munca pe tărâm național din 1920 și intensificarea activității Comisariatului Poporului pentru problemele naționalităților, de sub conducerea lui I. V. Stalin. Crearea republicilor autonome și a regiunilor autonome ale R.S.F.S.R.

2. *Inceputul celei de a treia campanii a Antantei.* Lichidarea trupelor de gardiști albi ale lui Denikin în sudul Ucrainei și în Caucazul de Nord. Lupta pentru Crimeea și Odesa. Eliberarea Odesei. Eliberarea Caucazului de Nord și a Daghestanului. Debarcarea trupelor lui Denikin în Crimeea făcută cu ajutorul Antantei.

Pregătirea celei de a treia campanii a Antantei și rolul Poloniei panilor în planurile intervenționiștilor. Planurile uzurpatoare ale imperialiștilor polonezi. I. V. Stalin despre caracterul celei de a treia campanii a Antantei, în comparație cu prima și a doua. Atacul polonezilor albi asupra Ucrainei. Alianța bandelor lui Petliura cu imperialiștii polonezi. Ajutorul dat polonezilor albi de către Statele Unite ale Americii, Franța și Anglia. Crearea unui nou front al gardiștilor albi (Vranghel) in Crimeea. Mobilizarea tuturor forțelor țării pentru nimicirea polonezilor albi și a lui Vranghel.

3. *Ofensiva generală a armatelor sovietice împotriva polonezilor albi și a lui Vranghel. Infrângerea celei de a treia campanii a Antantei.* Planul stalinist de înfrângere a polonezilor albi și începutul contraofensivei Armatei Roșii pe frontul Sud-Vestic. Contralovitura dată pe frontul Sud-Vestic, de sub conducerea lui I. V. Stalin. Eliberarea Ucrainei și a Bielorusiei din mâinile ocupanților polonezi. Luptele de lângă Lwow și Varșovia. Nota lui Curzon despre frontierele poloneze la Răsărit, („linia Curzon"). Trădarea lui Troțchi-Tuhacevski, în timpul războiului sovieto-polonez. Inceputul tratativelor cu Polonia pentru încheierea păcii.

Ofensiva lui Vranghel în sud. Sprijinul dat lui Vranghel de către Franța, Anglia și Statele Unite ale Americii. Naționaliștii burghezi tătari în serviciul lui Vranghel. Planul stalinist de sdrobire a lui Vranghel. Teatrul de operațiuni dela Kahovka. Cucerirea Perecopului. Sdrobirea lui Vranghel de către Armata Roșie, condusă de M. V. Frunze. Eliberarea Crimeii. Lichidarea rebeliunii lui Vranghel — ultimul sprijin al intervenționiștilor.

Cap. XIII. Războiul civil în regiunile periferice naționale și în Extremul Orient. Victoria istorică a poporului sovietic în războiul civil.

1. *Construcția socialistă în Ucraina și în Bielorusia, în 1920.* Directivele CC al PC (b) al Rusiei și cea de a VIII-a conferință a partidului pe întreaga Rusie despre sarcinile puterii sovietice în Ucraina. Situația economică a Ucrainei, la începutul anului 1920. Opera de refacere a economiei naționale a Ucrainei de sub conducerea lui I. V. Stalin. Raportul lui I. V. Stalin ținut la a patra conferință a PC (b) al Ucrainei. Lupta pentru refacerea bazinului Donețului. Legea agrară a Comitetului Revoluționar Ucrainean din 5 Februarie 1920. Inființarea comitetelor sărăcimii satelor. Intărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime. Lupta împotriva banditismului chiaburilor

*) N. Tr. Planul de Stat pentru electrificarea Rusiei.

(bandele lui Mahno). Intărirea legăturilor federative între RSSU şi RSFSR Ajutorul dat de către marele popor rus pentru deplina eliberare a Ucrainei.

Eliberarea Bielorusiei de intervenţionişti şi gardiştii albi. Inceputul refacerii economiei naţionale a Bielorusiei. Ajutorul dat de marele popor rus poporului Bielorusiei.

2. *Eliberarea Cazahstanului şi a Asiei Centrale.* Realipirea Turkestanului la Rusia Sovietică, după înfrângerea lui Kolceak şi a lui Dutov. Infiinţarea Comisiei Turkestane a Comitetului Central Executiv pe întreaga Rusie şi a Consiliului Comisarilor Poporului. Restabilirea puterii sovietice în Turcmenia. Ajutorul dat de Armata Roşie răscoalei revoluţionare a oamenilor muncii din Hiva şi răsturnarea hanului din Hiva. Formarea Republicii populare sovietice din Horesm. Eliberarea Buhariei şi crearea republicii sovietice populare Buhara. Activitatea Comisiei Turkestane, în frunte cu tovarăşii Frunze şi Cuibîşev, pentru întărirea republicilor sovietice din Asia Centrală.

3. *Stabilirea puterii sovietice în Transcaucazia şi crearea republicilor socialiste sovietice Azerbaidjană, Armeană şi Georgiană.* Lupta oamenilor muncii din Transcaucazia împotriva jugului naţionaliştilor musavatişti din Azerbaidjean, daşnacilor din Armenia şi a naţional-menşevicilor din Georgia. Ajutorul dat de Armata Roşie pentru eliberarea Transcaucaziei. Victoria puterii sovietice în Azerbaidjean şi crearea republicii Socialiste Sovietice Azerbaidjeană. Eliberarea Armeniei şi crearea Republicii Socialiste Sovietice Armene. Lupta pentru puterea sovietică în Georgia. Crearea Comitetului Revoluţionar al Georgiei. Ajutorul dat de a XI-a Armată Roşie, în frunte cu Ordjonichidze. Eliberarea Tiflisului. Crearea Republicii Socialiste Sovietice Georgiene.

4. *Infrângerea intervenţioniştilor japonezi în Extremul Orient.* Intervenţia Japoniei şi a Statelor Unite ale Americii în Extremul Orient. Jefuirea Extremului Orient de către imperialiştii americani şi japonezi şi atrocităţile lor. Lupta partizanilor din Extremul Orient. Serghei Lazo. Formarea Republicii din Extremul Orient şi cauzele care au contribuit la crearea ei. Infrângerea intervenţioniştilor japonezi în Extremul Orient.

5. *Cauzele victoriilor repurtate de Armata Roşie şi de poporul sovietic asupra armatelor intervenţioniste şi ale gardiştilor albi.* Importanţa istorică mondială a victoriilor statului sovietic şi ale Armatei Roşii, în perioada intervenţiei militare străine şi a războiului civil. I. V. Stalin despre cauzele victoriei în războiul civil. Partidul lui Lenin-Stalin, organizatorul şi inspiratorul victoriilor poporului sovietic asupra intervenţioniştilor. I. V. Stalin, marele conducător al revoluţiei.

Cap. XIV. Construcţia culturală din perioada războiului civil.

Cultura socialistă, factor puternic al construcţiei socialiste. Cultura sovietică, arma cu ajutorul căreia a fost repurtată victoria asupra duşmanilor dictaturii proletariatului în războiul civil.

Rolul conducător şi îndrumător al Partidului bolşevic şi al guvernului sovietic în construcţia culturii socialiste. Hotărîrile celui de al VIII-lea Congres al Partidului bolşevic cu privire la problemele construcţiei culturale. Lupta partidului lui Lenin şi Stalin împotriva troţchiştilor şi a „comuniştilor de stânga" în 1918—1920 cu privire la problemele de construcţie culturală.

Sarcina educării politice a poporului în spiritul comunismului ca cea mai importantă sarcină de stat a puterii sovietice. Munca de lămurire politică dusă de Partidul bolşevic în mijlocul masselor largi muncitoare. Punctele de agitaţie, trenurile de agitaţie, cluburile, mijloace puternice în ducerea muncii de agitaţie în masse, în mijlocul populaţiei. Infiinţarea şi activitatea Direcţiei de educaţie politică (Glavpolit prosvet).

Propagarea marxism-leninismului de către stat. Universitatea comunistă „Sverdlov" din Moscova.

Presa sovietică. Rolul hotăritor al presei bolşevice. Ediţiile de mare tiraj ale clasicilor marxism-leninismului.

Măsurile luate de partid şi de guvern pentru lichidarea analfabetismului.

Decretele Consiliului Comisarilor Poporului asupra lichidării analfabetismului.

Organizarea şcolii elementare şi medii. Democratizarea şcolii. Uniunea profesorilor internaţionalişti şi rolul ei în organizarea şcolii.

Infiinţarea Consiliului pentru Protecţia Copiilor — un act de mare umanism proletar. Creşterea numărului şcolilor şi elevilor în perioada războiului civil. Activitatea Comisariatului Poporului pentru problemele naţionalităţilor de sub conducerea lui I. V. Stalin în construirea şcolii naţionale şi în desfăşurarea muncii de culturalizare în republicile naţionale.

Şcoala Superioară în primii ani ai puterii sovietice. Organizarea facultăţilor muncitoreşti. Lupta Partidului pentru caracterul proletar al studenţimii în Şcoala Superioară. Măsurile luate de partid şi guvern pentru propăşirea ştiinţei sovietice. Planul leninist al lucrărilor tehnico-ştiinţifice. Planul GOELRO şi importanţa sa pentru consolidarea celor mai bune elemente din vechea intelectualitate tehnică în jurul puterii sovietice. Activitatea eminentilor savanţi ruşi în diferite domenii ale ştiinţei şi tehnicii: K. A. Timiriazev, I. V. Miciurin, I. P. Pavlov, N. E. Jukovscni, S. A. Ceaplignin, N. D. Zelinschi, I. N. Gupkin, etc. Infiinţarea unór noi institute de ştiinţă. Grija partidului şi a guvernului pentru îmbunătăţirea traiului savanţilor.

Literatura din primii ani ai puterii sovietice.

Rolul de seamă al lui Gorcni şi Maiacovschi. Opera lui Bloc, Briusov, D. Bednii, în anii războiului civil. Critica leninistă a activităţii „Proletcult-ului" 1). Lupta împotriva curentului iniţiat de Bogdanov. Scrisoarea CC al PC (b) al Rusiei despre Proletcult. Cuvântarea lui Lenin la al III-lea Congres al Comsomolului şi importanţa ei istorică,

Arta şi teatrul sovietic în perioada războiului civil. Protectia si naţionalizarea valorilor artistice şi a obiectelor antice. Planul leninist de propagandă prin monumente. Arta afişului patriotic. „Vitrinele Rost". Bilanţul construcţiei culturale în perioada războiului civil.

PARTEA III-a. URSS IN PERIOADA TRECERII LA MUNCA PAŞNICA DE REFACERE A ECONOMIEI NAŢIONALE (1921—1925).

Cap. XV. Trecerea Statului Sovietic dela război la construcţia economică paşnică.

1. *Situaţia internaţională şi internă a Republicii Sovietice după terminarea intervenţiei militare străine şi a războiului civil.* Consolidarea situaţiei internaţionale a Uniunii Sovietice. Criza economică în ţările capitaliste din anii 1920—1922. Inăsprirea situaţiei politice în Europa. Lenin şi Stalin despre coexistenţa celor două sisteme: a lumii socialismului şi a lumii capitalismului. Tratatele comerciale între ţările capitaliste şi Rusia Sovietică. Semnarea tratatului de pace cu Polonia. Succesele politice externe ale puterii sovietice în Orient. Importanţa acordurilor RSFSR cu Turcia, Persia şi Afganistan. Ajutorul dat de către Rusia Sovietică Republicii Populare Mongole.

---

1) N. Tr. Proletcult = „Cultura proletară a organizaţiilor culturale".

Greutățile situației economice din țară, după terminarea războiului civil. Ruina economică ca rezultat al intervenției și blocadei. Orientarea spre construcția pașnică. Al VIII-lea Congres al Sovietelor și hotărîrile sale. Aprobarea planului leninist de electrificare a țării. Hotărîrea congresului cu privire la măsurile pentru ajutorarea economiei agrare. Înființarea ordinului Drapelului Roșu al Muncii.

Primele măsuri luate de către Partid și guvern pentru îmbunătățirea activității industriale. Crearea Comisiei de Stat a planificării.

Greutățile situației politice din țară. Noua tactică a burgheziei în lupta împotriva puterii sovietice. Rebeliunea contrarevoluționară din Kronstadt ca manifestare evidentă a noii tactici a dușmanului de clasă. Lichidarea rebeliunii din Kronstadt.

Banditismul chiaburilor și lupta împotriva lui. Socialiștii revoluționari și menșevicii — organizatori ai rebeliunilor chiaburești. Măsurile luate de Partid și de guvernul sovietic pentru lichidarea banditismului chiaburilor.

2. *Trecerea la noua politică economică. Al X-lea Congres al Partidului* Sfârșitul războiului și necesitatea unei noi orientări a partidului în toate problemele privitoare la viața economică a țării. Munca de subminare a dușmanilor în sânul Partidului. Discuția în partid asupra sindicatelor, înfrângerea troțchiștilor și a altor grupări opoziționiste în cadrul discuției asupra sindicatelor. Lenin și Stalin despre unitatea Partidului. Lenin și Stalin despre trecerea dela alianța politico-militară la cea economică dintre clasa muncitoare și țărănime. Lenin și Stalin despre continuitatea dintre planul de începere a construcției socialiste din 1918 și planul din 1921. Pregătirea de către Lenin a decretului despre impozitul în natură. Cel de al X-lea Congres al partidului. Raportul lui V. I. Lenin la cel de al X-lea Congres al partidului și hotărîrea privitoare la înlocuirea predării obligatorii a surplusului de produse agricole cu impozitul în natură. Raportul lui I. V. Stalin la cel de al X-lea Congres al partidului cu privire la problema națională. I. V. Stalin despre sarcina lichidării inegalității de fapt dintre naționalități. Adoptarea de către Congres a rezoluției leninist-staliniste asupra sindicatelor. Hotărîrea congresului cu privire la unitatea partidului. Importanța istorică a celui de al X-lea Congres al partidului. Trecerea dela comunismul de război la noua politică economică. Lenin și Stalin despre esența noii politici economice. Lucrarea lui Lenin „Impozitul în natură".

3. *Măsurile luate de partid și guvern pentru organizarea trecerii la n.e.p.* Cea de a doua sesiune a Comitetului Central Executiv pe întreaga Rusie în a 8-a convocare, și adoptarea legii impozitului în natură. Apelul sesiunii adresat țărănimii. Activitatea legislativă a guvernului sovietic în legătură cu trecerea la impozitul în natură.

Reorganizarea muncii industriei socialiste. Grija Partidului și a guvernului sovietic pentru îmbunătățirea situației și pentru strângerea forțelor clasei muncitoare. Măsurile luate pentru mărirea productivității muncii. Organizarea comerțului cooperativ și a celui de stat. Organizarea cooperației agricole și meșteșugărești. Măsurile luate de guvernul sovietic în domeniul finanțelor. Admiterea capitalului particular în industrie și comerț.

Lupta împotriva foametei din anii 1921—1922. Măsurile luate de guvernul sovietic pentru ajutorarea celor înfometați. Sindicatele în lupta împotriva foametei.

Munca de lămurire a maselor depusă de către Partid și guvern printre muncitori și țărani în legătură cu trecerea la n.e.p. Lupta pentru consolidarea puterii de stat sovietice.

Reorganizarea activității Sovietelor. Creșterea și desvoltarea democrației sovietice. Rolul Comisariatului Poporului pentru Inspecția muncitorească și țărănească. I. V. Stalin despre sarcinile Inspecției muncitorești și țărănești. Trecerea armatei pe picior de pace. Reducerea și întărirea armatei.

Activitatea pe tărâm național din 1921 și lărgirea funcțiunilor Comisariatului Poporului pentru problema naționalităților. Construirea de noi repu-

blici autonome în cadrul RSFSR. Activitatea lui I. V. Stalin în calitate de Comisar al poporului pentru problemele naționalităților. Ajutorul dat de către poporul rus şi guvernul RSFSR pentru prefacerea economiei republicilor naționale. Tratatele de alianță cu republicile socialiste sovietice Ucraina, Bielorusia şi Transcaucazia şi cu republicile populare sovietice Buhara şi Horesm.

Lupta pentru întărirea rândurilor partidului. Epurarea cadrelor de partid în 1921. Partidul în fruntea luptei pentru refacerea economiei naționale.

Cap. XVI. Primele succese după introducerea noii politici economice. Lupta de clasă în primii ani ai n.e.p.-ului.

1. *Rezultatele primului an al n.e.p.-ului în domeniul industriei şi agriculturii. Cel de al XI-lea Congres al Partidului.* Inceputul avântului în industrie. Eroismul în muncă al clasei muncitoare. Succesul în perceperea impozitului în natură în 1921. Cotitura politică la țară. Lichidarea banditismului chiaburesc. Intărirea alianței între muncitori şi țărani pe bază economică.

Cel de al IX-lea Congres general al Sovietelor din Rusia despre rezultatele primului an al n. e. p.-ului şi despre sarcinile viitoare ale construcției socialiste. Raportul lui Lenin ținut la congres. Hotărîrea congresului cu privire la industrie şi agricultură, la finanțe şi buget. Inceputul pregătirii reformei monetare. Hotărîrea Congresului cu privire la reorganizarea Comisiei Extraordinare din întreaga Rusie.

Cel de al XI-lea Congres al Partidului şi hotărîrile sale. Raportul lui V. I. Lenin ținut la congres. Lenin despre oprirea retragerii, despre regruparea forțelor şi pregătirea ofensivei asupra capitalului particular. Punerea leninistă a problemei „Cine pe cine". Comerțul — veriga principală în lanțul de sarcini care stau în fața Partidului şi a puterii sovietice. Directiva lui Lenin: „Invățați să faceți comerț". Hotărîrea celui de al XI-lea Congres al Partidului cu privire la rolul şi sarcinile sindicatelor în condițiile n. e.p-ului, cu privire la întărirea Partidului şi sarcinile sale noi şi cu privire la presă şi propagandă. Alegerea lui I. V. Stalin ca Secretar general al CC al PC (b) al Rusiei.

2. *Lupta de clasă în țară în primii ani ai n. e. p-ului. Lupta Partidului împotriva ideologiei burgheze.* Situația în țară după cel de al XI-lea Congres al Partidului. Inviorarea parțială a elementelor capitaliste. Lupta de clasă în țară. Infrângerea şi îngrădirea elementelor capitaliste. Capitalul particular în fața justiției sovietice. Modificarea legilor sovietice.

Smenovehismul — ideologia noii burghezii, ideologia burgheziei n. e. p-ului. Menşevicii şi socialiştii revoluționari — agenții burgheziei contrarevoluționare. Procesul socialiştilor revoluționari de dreapta. Troțchi, agentul serviciilor de spionaj străine.

Sdrobirea de către Lenin şi Stalin a ideologiei restaurării capitalismului. Intărirea frontului teoretic marxist-leninist. Inceputul editării Operelor complete ale lui V. I. Lenin. Lucrarea lui V. I. Lenin „Despre importanța materialismului militant". Intărirea presei bolşevice. Hotărîrea celei de a XII-a conferințe a partidului cu privire la lupta împotriva partidelor si curentelor antisovietice.

3. *Situația internațională a Republicilor Sovietice în anul 1922.* Incercarea imperialiştilor din Statele Unite ale Americii, Anglia şi Franța de a folosi calamitatea foametei pentru organizarea ofensivei economice şi diplomatice asupra Rusiei Sovietice. Aducerea clandestină a bandelor lui Petliura şi Savincov pe teritoriul sovietic. Aventura finlandezilor albi în Carelia în anii 1921—1922 si lichidarea ei de către Armata Rosie. Demascarea de către guvernul sovietic a planurilor imperialiste ale statelor capitaliste. Declarația celui de al IX-lea Congres general al Sovietelor din Rusia cu privire la situația internațională.

Conferința dela Genua. V. I. Lenin despre sarcinile delegației sovietice la Genua. Frontul diplomatic unic al republicilor sovietice. Propunerea delegației sovietice cu privire la dezarmarea generală. Prăbușirea încercărilor de înrobire economică a Rusiei Sovietice și de creare a unui front unic al statelor capitaliste împotriva ei. Acordul sovieto-german din Rapallo. Prăbușirea planurilor de izolare a statului sovietic. Conferința dela Haga. Conferința dela Moscova pentru dezarmare. Conferinta dela Washington și politica expansionistă a Statelor Unite în Extremul Orient. Delegația Republicii din Extremul Orient. la Washington

Sdrobirea trupelor gardiștilor albi lângă Volocealevsc și Spasc. Eliberarea definitivă a Extremului Orient din mâinile intervenționiștilor japonezi. Restabilirea puterii sovietice în Extremul Orient. Lichidarea Republicii democratice din Extremul Orient

Cap. XVII. Formarea și constituirea Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice.

1. *Desvoltarea și întărirea statului sovietic, în timpul trecerii dela războiul civil la perioada de refacere.* Impărțirea administrativă a Rusiei după principiul național în interesul apropierii de proletariatul Rusiei, a masselor muncitoare ale popoarelor înapoiate, în interesul întăririi dictaturii proletariatului. Consolidarea puterii de stat sovietică — prin forme corespunzătoare aspectului național al popoarelor. Regimul sovietic — cheia pentru organizarea unui stat multinațional trainic, pe baza egalității naționale în drepturi și a liberului consimțământ.

Desvoltarea legăturilor pe bază de tratate între Republicile Socialiste Sovietice, Ucraina, Bielorusia, Azerbaidjan, Georgia și Armenia și republicile populare sovietice Buhara, Horesm și Extremul Orient cu R.S.F.S.R. Ajutorul frățesc dat de către RSFSR republicilor sovietice independente. Unirea republicilor sovietice independente în jurul RSFSR. Colaborarea frățească a popoarelor pe baza dictaturii proletariatului. Mișcarea de unificare a popoarelor sub conducerea Partidului bolșevic. Activitatea Comisariatului Poporului pentru problemele naționalităților de sub conducerea lui I V. Stalin în constituirea statului multinational. I. V. Stalin despre etapele construcției statului socialist sovietic multinațional.

Cel de al X-lea Congres al CC al PC (b) al Rusiei despre crearea unei alianțe de stat strânse între Republicile sovietice. Lenin și Stalin despre cauzele interne și externe ale unirii republicilor socialiste sovietice în URSS. Crearea unui singur stat unional — condiție pentru întărirea mai departe a dictaturii proletariatului, calea către refacerea economiei naționale distruse și către transformarea socialistă a țării noastre, în condițiile încercuirii capitaliste, Procesul de desvoltare al națiunilor socialiste și importanța lui în constituirea URSS.

Pregătirea republicilor pentru unirea lor într'un singur stat unional Crearea Federației Transcaucaziene. Activitatea Comisiei CC al PC (b) al Rusiei sub președinția tov. I. V. Stalin pentru soluționarea problemei raporturilor reciproce dintre republicile sovietice. Discuția în organizațiile de partid ale republicilor în jurul tezelor lui I. V. Stalin cu privire la raporturile reciproce dintre republicile sovietice. Hotărîrea Plenarei din Octombrie a CC al PC (b) al Rusiei cu privire la unirea dintre RSFSR, RSFS Transcaucazia, RSS Ucraina și RSS Bielorusia în Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice și crearea Comisiei de sub președenția lui I. V. Stalin pentru conducerea muncii de pregătire a unirii republicilor. Campania de lămurire în masă, dusă în republici. Punctele principale din constituția URSS, elaborate de I. V. Stalin. Congresele de partid și conferințele partidelor comuniste din republicile naționale. Infrângerea troțchiștilor, dușmani ai unui stat unic, a șoviniștilor națiunii do-

minante şi a naţionaliştilor burghezi locali. Hotărîrea adunărilor de muncitori şi ţărani muncitori, hotărîrile congreselor Sovietelor: a celui dintâi Transcaucazian, a celui de al VII-lea din Ucraina, a celui de al IV-lea din Bielorusia. şi a celui de al X-lea din Rusia cu privire la formarea URSS. Plenara din Decembrie a CC al PC (b) al Rusiei. Rapoartele lui I. V. Stalin asupra unirii republicilor sovietice ţinute la Plenara CC al PC (b) al Rusiei şi la cel de al X-lea Congres general al Sovietelor din Rusia.

2. *Primul Congres al Sovietelor din U.R.S.S. Importanţa internaţională a Constituţiei URSS.* Pregătirea primului Congres al Sovietelor de către Comisia CC al PC (b) al Rusiei de sub preşedinţia lui I. V. Stalin. Elaborarea de către I. V. Stalin a Declaraţiei şi a Acordului cu privire la constituirea URSS ca unică lege a Uniunii RSS. Activitatea primului Congres al Sovietelor din URSS. Raportul lui I. V. Stalin asupra constituirii Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice. Ratificarea de către congres a Declaraţiei şi a Acordului despre constituirea URSS. Rolul conducător al Partidului bolşevic în crearea URSS. Lenin şi Stalin — organizatorii Uniunii Sovietice. Rolul important şi conducător al poporului rus în mişcarea de unificare a popoarelor. Importanţa internaţională a constituirii URSS.

3. *Elaborarea şi adoptarea primei Constituţii a URSS.* Elaborarea primei Constituţii a URSS. Crearea Comisiei Constituţionale a CC al PC (b) al Rusiei în frunte cu I. V. Stalin. Activitatea Comisiei Constituţionale a Comitetului Central Executiv al URSS. Ideea stalinistă de a se crea două Camere în cadrul Comitetului Central Executiv al URSS. (Sovietul Uniunii şi Sovietul Naţionalităţilor). I. V. Stalin despre organizarea Comisariatelor Poporului din URSS. Discutarea Constituţiei de către Comitetele Centrale Executive ale Republicilor Unionale.

Cel de al XII-lea Congres al PC (b) al Rusiei, la care au fost discutate momentele naţionale în munca de partid şi în construirea statului. Raportul şi cuvântul de încheere al lui I. V. Stalin cu privire la această problemă în faţa congresului. Lupta împotriva troţchiştilor şi a naţional deviatorilor în jurul problemelor principale din Constituţie. Cea de a IV-a consfătuire a CC cu activiştii din republicile şi regiunile naţionale. Hotărîrea consfătuirii despre cei de dreapta şi „cei de stânga" din republicile şi regiunile nationale. Raportul lui I. V. Stalin cu privire la măsurile practice ce trebuesc luate pentru punerea în practică a rezoluţiei celui de al XII-lea Congres în problema naţională.

Aprobarea primei Constituţii a URSS, la cea de a doua sesiune a Comitetului Central Executiv din URSS. I. V. Stalin, creatorul celei dintâi Constituţii a U.R.S.S. Mesajul adresat de către guvernul sovietic tuturor popoarelor şi guvernelor din lume despre formarea URSS. Intărirea puterii economice, politice şi militare a URSS. Intărirea şi creşterea influenţei şi a prestigiului URSS pe arena internaţională

Cap. XVIII. Moartea lui V. I. Lenin. Strângerea rândurilor Partidului şi a Poporului Sovietic în jurul lui I. V. Stalin — Marele continuator al operei lui Lenin.

1. *Ultimele cuvântări şi articole ale lui V. I. Lenin despre căile de construire a socialismului în URSS.* Boala lui V. I. Lenin. Ultimele cuvântări ale lui V. I. Lenin. Raportul lui Lenin la cel de al IV-lea Congres al Cominternului. („Cinci ani de revoluţie rusă şi perspectivele revolutiei mondiale").

Cuvântarea lui Lenin la plenara consiliului Moscovei din Noembrie 1922. Declaraţia lui istorică: „Din Rusia n. e. p.-ului se va ridica Rusia socialistă". Ultimele articole ale lui Lenin şi importanţa lor istorică mondială. Planul cooperatist al lui Lenin. Lenin despre sarcinile de întărire a statului proletar, despre apărarea prin toate măsurile a unităţii partidului şi despre lupta intran-

sigentă împotriva duşmanilor poporului. Propunerea lui Lenin pentru crearea unui singur organ unit al Comisiei Centrale de control şi al Inspecţiei muncitoreşti şi ţărăneşti.

2. *Intărirea situaţiei interne şi internaţionale a statului sovietic după constituirea URSS. Cel de al XII-lea Congres al Partidului şi hotărârile sale.* Desvoltarea continuă a industriei şi a agriculturii în 1923.

Lichidarea dificultăţilor în problema aprovizionării cu alimente, combustibil şi în problema transporturilor. Creşterea şi întărirea clasei muncitoare. Imbunătăţirea situaţiei sale materiale. Creşterea iniţiativei politice şi în producţie a clasei muncitoare. Sărbătorirea celei de a 25-a aniversări a primului Congres al Partidului. Lucrarea lui I. V. Stalin „În jurul problemei strategiei şi tacticii comuniştilor ruşi" şi importanţa ei pentru educarea cadrelor de partid.

Cel de al XII-lea Congres al Partidului. Hotărîrile Congresului despre căile de desvoltare a industriei şi demascarea liniei duşmane a lui Troţchi Respingerea hotărîtă de către Congres a propunerilor de capitulare ale lui Troţchi-Radek, Buharin şi alţii, în problema lichidării monopolului comerţului extern. Raportul lui I. V. Stalin, ţinut la Congres cu privire la chestiunea naţională. I. V. Stalin despre lupta pentru lichidarea inegalităţii de fapt a naţionalităţilor asuprite sub ţarism. Cel de al XII-lea congres al Partidului despre lupta pe două fronturi şi despre pericolul principal în chestiunea naţională.

Complicaţia situaţiei internaţionale în 1923.

Rusia Sovietică şi conferinţa dela Lausanne. Interviewul lui V. I. Lenin dat corespondentului ziarului Manchester Guardian despre poziţia Rusiei Sovietice în chestiunea strâmtorilor. Delegaţia sovietică la Lausanne. Tratatul dela Lausanne.

Noile acţiuni de provocare din partea imperialismului englez împotriva URSS. Ultimatumul dat de Curzon. Asasinarea lui Vorovschi la Lausanne. Protestul oamenilor muncii din URSS împotriva provocărilor imperialiştilor englezi. Strângerea fondurilor pentru construirea escadrilei aeriene „Ultimatumul". Infiinţarea Societăţii prietenilor flotei aeriene. Victoria politicii externe sovietice şi năruirea planurilor unei noi intervenţii antisovietice.

3. *Măsurile luate de Partid şi guvern pentru lichidarea greutăţilor economice din anul 1923.* Rezultatele operei de refacere a economiei naţionale la sfârşitul anului 1923. Lichidarea urmărilor recoltei proaste şi a secetei din regiunea Volgei. Expoziţia agricolă a Uniunii din 1923. Importanţa economică şi politică a expoziţiei din 1923.

Agravarea greutăţilor economice în toamna anului 1923. Diferenţa de preţuri între mărfurile industriale şi produsele agricole. Cauzele economice ale nepotrivirii preţurilor. Nestabilitatea cursului rublei sovietice. Cheltuelile mari suplimentare din industrie şi din aparatul comercial. Incălcarea politicii sovietice a preţurilor de către troţchistul Piatakov. directiva lui dăunătoare Criza desfacerii mărfurilor industriale şi urmările ei.

Măsurile luate de către partid şi guvernul sovietic pentru înlăturarea greutăţilor economice. Lupta pentru scăderea preţurilor. Intărirea comerţului de stat şi a celui cooperatist. Ofensiva asupra capitalului comercial privat. Mărirea impunerilor fiscale asupra comercianţilor particulari. Măsurile luate pentru lichidarea crizei de desfacere a cărbunelui din Doneţ. Organizarea creditului agricol. Crearea Băncii Centrale Agricole. Lupta împotriva şomajului. Reforma monetară din 1924. Crearea Comisariatului Poporului pentru comerţul intern.

4. *Sdrobirea opoziţiei troţchiste din 1923.* Inteţirea activităţii duşmănoase a troţchiştilor, în legătură cu boala lui V. I. Lenin. Exploatarea trădătoare de către troţchişti a greutăţilor de ordin intern şi internaţional. O nouă discuţie în partid. Lupta partidului bolşevic sub conducerea lui I. V. Stalin împotriva troţchismului pentru linia leninistă, pentru unitatea partidului. Infrângerea troţchismului. Cea de a XIII-a conferinţă a PC (b) al Rusiei. Raportul lui I. V. Stalin ţinut la conferinţă. Hotărîrile conferinţei.

5. *Moartea lui V. I. Lenin. Promoția leninistă a partidului. Cel de al XIII-lea Congres al partidului.* Ultimele luni din viața și activitatea lui V. I Lenin. Moartea lui V. I. Lenin. Cel de al doilea Congres al Sovietelor din URSS. Jurământul lui I. V. Stalin. Hotărîrea congresului privitoare la eternizarea memoriei lui Lenin. Aprobarea definitivă a constituției URSS de către cel de al doilea congres al Sovietelor. Ecoul morții conducătorului în mijlocul poporului sovietic și al proletariatului mondial.

Răspunsul clasei muncitoare și al masselor muncitoare din URSS la moartea lui V. I. Lenin înseamnă o strângere și mai mare a rândurilor în jurul PC (b) al Rusiei, în jurul lui I. V. Stalin. I. V. Stalin — marele continuator al operei lui Lenin. Promoția leninistă a Partidului. Compoziția promoției leniniste a Comsomolului. Întărirea Partidului în urma promoției leniniste. Cel de al XIII-lea Congres al partidului — primul congres după moartea lui V. I. Lenin. Raportul lui I. V. Stalin ținut la congres. Hotărîrile Congresului cu privire la problemele construcției economice. Cel de al XIII-lea Congres despre întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime și despre continuarea luptei pentru planul cooperatist al lui Lenin. Hotărîrea Congresului despre organizarea Comisariatului Poporului pentru comerțul interior. Respingerea definitivă a troțchismului la congres. Noua ieșire calomnioasă a lui Troțchi cu articolul „Invățămintele lui Octombrie" constitue o încercare de a înlocui leninismul prin troțchism. Demascarea acestei noi ieșiri dușmănoase a lui Troțchi făcută de către Partid, în frunte cu I. V. Stalin. Infrângerea ideologică a troțchismului. Importanța istorică a lucrării lui I. V. Stalin „Despre bazele leninismului".

Cap. XIX. URSS la sfârșitul perioadei de refacere.

1. *Situația internațională a Uniunii Sovietice la sfârșitul perioadei de refacere.* Intărirea puterii economice și politice a Țării Sovietice la sfârșitul perioadei de refacere. Restabilirea relațiilor diplomatice între țările capitaliste și URSS: cu Anglia, Franța, Japonia și alte state. Planul lui Dawes — plan anglo-american de renaștere a imperialismului german și a agresiunii germane și ca armă a cercurilor guvernante din Statele Unite ale Americii pentru întărirea pozițiilor lor în Europa. I. V. Stalin despre scopurile antisovietice ale planului lui Dawes.

Conferința dela Locarno și rolul Statelor Unite. Transformarea Statelor Unite într'un centru de exploatare financiară a lumii. I. V. Stalin despre cele două stabilizări. Stabilizarea vremelnică, șubredă a capitalismului și stabilizarea trainică în creștere a Țării Sovietice Rolul crescând al URSS pe arena internațională.

2. *Creșterea și întărirea clasei muncitoare și principalele rezultate ale refacerii industriei.* Industria socialistă la sfârșitul perioadei de refacere. Sarcinile desvoltării rapide a industriei metalurgice. Realizarea planului leninist GOELRO. F. E. Dzerjinschi în fruntea Consiliului Suprem al economiei naționale. Cel de al treilea congres al Sovietelor din URSS despre sarcinile desvoltării mai departe a industriei. Cuvântarea lui I. V. Stalin ținută la Uzina „Dinamo" la 7 Noembrie 1924. I. V. Stalin despre anul 1925, un an de cotitură

Avântul în muncă și politic al clasei muncitoare în anii 1924—1925 Lupta eroică a clasei muncitoare de sub conducerea Partidului bolșevic pentru refacerea industriei și mărirea productivității muncii. Strângerea forțelor clasei muncitoare și întoarcerea cadrelor ei principale la întreprinderi. Consfătuirile de producție și istoricul nașterii lor. Rolul sindicatelor în organizarea clasei muncitoare. Clasa muncitoare în lupta pentru întărirea alianței dintre oraș și sat. Crearea organizațiilor de patronaj și organizarea patronajului orașului asupra statului.

Intărirea continuă a legăturii dintre partid și masse. Partidul — organizatorul avântului în muncă al clasei muncitoare. Rolul de avantgardă al comu-

niştilor în producţie. Strângerea rândurilor claselor muncitoare în jurul partidului şi al lui I. V. Stalin.

3. *Rezultatele perioadei de refacere în agricultură şi întărirea mai departe a alianţei dintre clasa muncitoare şi ţărănime.* Realizările principale ale operei de refacere a agriculturii. Creşterea suprafeţelor semănate. Creşterea semănăturilor de culturi tehnice. Cooperaţia agricolă şi rolul ei către sfârşitul perioadei de refacere. Desvoltarea sectorului socialist la sate: colhozurile şi sovhozurile.

Creşterea activităţii economice şi politice a ţărănimii. Ascuţirea luptei de clasă la sate şi manifestările ei concrete. Teroarea desfăşurată de către chiaburime. Dâmovka. Măsurile luate de partid şi guvern pentru îngrădirea chiaburimii, pentru întărirea muncii printre sărăcime şi întărirea legăturii cu ţărănimea mijlocaşă. Cea de a XIV-a conferinţă de partid şi aprobarea orientării Partidului către victoria socialismului în URSS ca lege a Partidului. Hotărârea celei de a XIV-a conferinţe a partidului în chestiunile economiei agricole.

Măsurile politice luate de guvernul sovietic pentru întărirea alianţei clasei muncitoare cu ţărănimea. Lozinca „cu faţa spre sat". Lupta partidului pentru activizarea Sovietelor. Noile alegeri pentru Soviete, în anii 1924—1925. I. V. Stalin despre sarcinile întăririi alianţei cu ţăranul mijlocaş către sfârşitul perioadei de refacere.

4. *Reforma militară din 1924—1925 şi întărirea puterii de apărare a Statului sovietic.* Pregătirea reformei militare. Etapele principale ale demobilizării şi reorganizării Armatei Roşii, în anii 1921—1923. Trecerea la sistemul mixt de organizare militară: îmbinarea între armata permanentă şi formaţiile teritoriale de miliţie. Crearea formaţiunilor naţionale. Imbunătăţirea întregului sistem de activitate a aparatului militar. Epurarea severă a aparatului militar de troţchişti. Verificarea şi întărirea cadrelor corpului de comandă Reorganizarea şi îmbunătăţirea sistemului de pregătire a cadrelor de comandă. Mărirea şi întărirea înzestrării tehnice a Armatei Roşii. Reorganizarea organelor politice şi a activităţii politice de partid în armată.

Rolul conducător al Partidului şi al guvernului Sovietic în înfăptuirea reformei. Cuvântarea lui I. V. Stalin la plenara CC al PC (b) al Rusiei din Ianuarie 1925 cu privire la problema militară. Numirea lui M. V. Frunze ca preşedinte al Consiliului Militar Revoluţionar din URSS şi Comisar al poporului pentru problemele militare. Desăvârşirea reformei militare şi importanţa ei pentru întărirea Armatei Roşii.

5 *Rezultatele perioadei de refacere în republicile sovietice naţionale.* Construcţia socialistă în republicile naţionale: în Ucraina, Bielorusia, Transcaucazia. Rezultatele principale în opera de refacere a industriei şi a agriculturii în republicile naţionale. Ajutorul dat de marele popor rus republicilor sovietice pentru refacerea economiei lor naţionale. Lupta împotriva naţionaliştilor burghezi şi a celor ce deviau spre naţionalism. Construirea statului. Crearea în cadrul RSS Ucraina, a Republicii Sovietice Socialiste Autonome Moldoveneşti. Intărirea RSS Bieloruse. Hotărârea Comitetului Central Executiv al Uniunii cu privire la alipirea la Bielorusia a părţilor din guberniile Vitebsk, Gomel şi Smolensk, locuite de bieloruşi. Delimitarea naţională din Asia Centrală. I. V. Stalin despre însemnătatea delimitării naţionale. Reforma agrară şi a sistemului de irigaţie din Asia Centrală. Primirea în cadrul URSS a republicilor socialiste sovietice Turcmenă şi Uzbecă.

O nouă consolidare a Uniunii Republicilor Socialiste Soviet ce la sfârşitul perioadei de refacere. Uniunea Sovietică — Uniunea a şase republici. Transformarea republicilor autonome în unionale şi a regiunilor autonome în republici autonome. Adoptarea Constituţiei R.S.F.S.R. la cel de al XII-lea Congres General al Sovietelor din Rusia. Avântul economic şi cultural a republicilor şi regiunilor autonome. RSFSR în fruntea luptei pentru restabilirea economiei naţionale.

6. *Construcția culturală din URSS (1921—1925).* Lenin și Stalin despre sarcinile construcției culturale ca sarcini de primă urgență a construcției socialiste. I. V. Stalin despre desvoltarea culturii socialiste în conținut și naționale în formă. Rolul progresist al culturii poporului rus.

Lucrarea lui Lenin „Pagini din jurnal" despre sarcinile urgente ale construcției culturale. Lenin și Stalin despre construcția culturală ca cel mai important mijloc pentru întărirea organelor de dictatură a proletariatului. Sarcinile muncii de lămurire politică în masse și rolul Direcției generale a propagandei politice. Lichidarea analfabetismului, înființarea societății „Jos cu analfabetismul".

V. I. Lenin și I. V. Stalin despre sarcinile presei bolșevice.

Reorganizarea școalei de cultură generală la începutul perioadei de refacere. Crearea de școli pentru tineretul țărănesc. Creșterea instrucțiunii tehnice profesionale. Activitatea de lămurire politică a partidului la sate. Hotărîrile Congreselor al XII-lea și al XIII-lea ale Partidului asupra sarcinilor muncii de lămurire politică și a muncii culturale la țară. Greutățile construcției culturale în primii ani ai n. e. p.-ului. Avântul cultural din țară în urma rezolvării sarcinilor de refacere a economiei naționale.

Invățământul superior în primii ani ai perioadei de refacere. Creșterea facultăților muncitorești.

I. V. Stalin despre sarcinile studențimii proletare.

Desvoltarea științei sovietice. Apariția operelor lui V. I. Lenin. Importanța lucrărilor lui V. I. Lenin și I. V. Stalin pentru progresul științelor sociale în URSS. Inființarea Institutului Lenin și organizarea noilor centre științifice. Aniversarea a 200 de ani de existență a Academiei de Științe și schimbarea numelui ei în „Academia de Științe din URSS".

Noile realizări ale științei sovietice. Decretele guvernului sovietic cu privire la crearea condițiilor pentru munca științifică a academicienilor I. P. Pavlov și I. V. Miciurin.

Hotărîrea CC al partidului din lunie 1925 cu privire la literatură. Principiul partinității bolșevice, condiție principală a literaturii sovietice. Evoluția operii lui Maiacovschi. Operele cele mai importante din literatura sovietică: „Universitățile mele", „Afacerea Artamonov" de A. M. Gorki. „Torentul de fier" de Serafimovici; „Ceapaev" de Furmanov; „Infrângere" de Fadeev, etc.

Lupta împotriva ideologiei burgheze în domeniul literaturii. Desvoltarea dramaturgiei sovietice. Lupta partidului împotriva fracționismului literar și a influențelor burgheze în literatura sovietică: împotriva cercului „Frații Serapion", a rămășițelor „acmeiștilor" etc.

Desvoltarea literaturii în republicile naționale.

Inceputul desvoltării cinematografiei sovietice. Rezoluția celui de al XIII-lea Congres al partidului cu privire la cinematograf. Principalele rezultate ale construcției culturale în perioada de refacere a economiei naționale.

7. *Cel de al XIV-lea Congres al Partidului și orientarea stalinistă spre industrializarea țării. Problema construcției socialiste și a victoriei socialismului în țara noastră.* Cel de al XIV-lea Congres al partidului, congresul industrializării. Raportul lui I. V. Stalin ținut la Congres. Infrângerea la Congres a „noii opoziții" a lui Zinoviev și Kamenev. Desvoltarea de către I. V. Stalin a teoriei leniniste despre victoria socialismului într'o singură țară.

Industrializarea țării, linia generală a partidului în lupta pentru construirea socialismului. Schimbarea numelui PC b) al Rusiei în Partidul Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice. Importanța istorică a celui de al XIV-lea Congres al Partidului.

PARTEA IV-a. URSS IN PERIOADA LUPTEI PENTRU INDUSTRIALIZAREA SOCIALISTĂ A ŢĂRII (1926-1929).

Cap. XX. Inceputul industrializării socialiste.

1. *Programul stalinist de industrializare socialistă a ţării*. Trecerea la industrializare. I. V. Stalin despre sarcinile şi programul industrializării socialiste a URSS. Metoda socialistă sovietică de industrializare şi deosebirea ei de metoda capitalistă de industrializare. Sarcinile de desvoltare a industriei grele şi de asigurare a independenţei economice a ţării. Problema izvoarelor industrializării. Problema acumulării. Lupta pentru un regim de economii. Necesitatea istorică a ritmului rapid al industrializării. Industrializarea şi problema cadrelor. Partidul bolşevic în fruntea luptei pentru industrializarea socialistă a ţării.

2. *Primele succese de industrializării socialiste din 1926—1927*. Inceputul construirii de noi întreprinderi (Rostselmaş, Bumcombinat etc.). Pregătirea construirii giganţilor industriei grele, (uzina de tractoare din Stalingrad, Dneproghes, Magnitostroi, calea ferată Turcmenia-Siberia). Creşterea investiţiilor capitale. Organizarea industriei de construcţii. Reorganizarea sistemului de conducere a industriei, reorganizarea aparatului Consiliului suprem al economiei naţionale. Intărirea planificării socialiste. Primele cifre de control ale Comisiei de Planificare a Statului. Cel de al IV-lea Congres al Sovietelor din URSS despre primele rezultate ale industrializării şi despre sarcina de a desvolta mai departe industria şi agricultura. Hotărîrea Congresului asupra începutului elaborării primului plan cincinal de desvoltare a economiei naţionale. Rapoartele prezentate la Congres de tovarăşii Kuibişev, Kalinin, Voroşilov. Măsurile luate pentru întărirea construcţiei colhoznice şi sovhoznice. Hotărîrea Congresului cu privire la apărarea ţării şi starea Armatei Roşii.

Realizările industrializării socialiste în republicile naţionale. Primele realizări ale industrializării în Ucraina, Bielorusia, Transcaucazia. Desăvârşirea reformei funciare în Asia Centrală. Reîmpărţirea fânaţurilor şi a terenurilor arabile. Rezistenţa opusă de naţionaliştii burghezi împotriva ofensivei asupra beilor şi a manapilor. Confiscarea vitelor dela beii semifeudali din Cazahstan.

3. *Lupta Partidului pentru întărirea Sovietelor şi desvoltarea democraţiei sovietice în anii de industrializare*. Raionarea. Lichidarea vechii împărţiri administrative şi crearea regiunilor, districtelor şi raioanelor.

Politica de activizare a Sovietelor, o nouă etapă în desvoltarea democratismului sovietic. Creşterea sarcinilor politico-economice ale Sovietelor în condiţiile trecerii la industrializarea ţării. Lupta Partidului pentru desvoltarea prin toate mijloacele a iniţiativei, independenţei şi organizării clasei muncitoare şi a masselor sărace şi mijlocaşe ale ţărănimii. Atragerea crescândă a muncitorilor şi ţăranilor în munca de conducere a aparatului de Stat. Alegerile pentru Soviete din anii 1926—1927 şi rezultatele lor. Rezultatele alegerilor în republicile naţionale. Intărirea verigelor inferioare ale aparatului sovietic Intrarea elementului autohton în aparatul de stat al republicilor naţionale. Curăţirea Sovietelor de elementele chiabureşti. Intensificarea activităţii Sovietelor orăşeneşti. Imbunătăţirea muncii organizatorice de massă a Sovietelor. Intărirea rolului conducător al Partidului în Soviete.

Combaterea birocratismului în aparatul de stat. Curăţirea instituţiilor sovietice de elementele duşmane şi birocratizate. Apelul CC al PC (b) din Uniunea Sovietică cu privire la autocritică. Intărirea aparatului de stat sovietic şi intensificarea legăturilor sale cu massele.

Cap. XXI. Greutățile din perioada industrializării socialiste și lupta împotriva lor.

1 *Victoria URSS în lupta împotriva noilor încercări de intervenție antisovietică din anul 1927.* Succesele construcției socialiste și intensificarea tendințelor intervenționiste împotriva URSS.

Eșecul stabilizării capitaliste. Avântul mișcării de eliberare națională în țările coloniale și dependente. Revoluția chineză din anii 1925—1927. I. V. Stalin despre caracterul și perspectivele desvoltării revoluției chineze. Creșterea mișcării revoluționare în țările capitaliste. Greva generală din Anglia în 1926. Ajutorul dat de către sindicatele din URSS. minerilor englezi.

Situația internațională a URSS în 1927. Politica anti-sovietică a guvernului englez. Atacul împotriva sediului „Societății Comerciale anglo-ruse". Agravarea și ruperea relațiilor anglo-sovietice. Asasinarea lui Voicov reprezentantul politic al URSS în Polonia. Atacurile asupra reprezentanțelor politice și reprezentanțelor comerciale din Peking. Canton, și alte orașe din China. Munca de subminare a diversioniștilor și a spionilor străini pe teritoriul URSS.

Politica URSS în lupta pentru pace. Intărirea puterii de apărare a statului sovietic. Prăbușirea încercărilor de a se crea un front antisovietic unic. Victoriile politicii externe staliniste. Pactele URSS de neagresiune și neutralitate cu Turcia. Germania, Afganistanul, Iranul și Țările Baltice.

Lupta dusă de URSS. la conferința pregătitoare de dezarmare pentru dezarmarea generală și parțială. Pactul Briand-Kellogg și atitudinea Uniunii Sovietice față de acest pact. Protocolul dela Moscova despre intrarea în vigoare înainte de termen a pactului Briand-Kellogg.

2. *Sdrobirea de către Partid a blocului antipartinic troțchisto-zinovievist.* Formarea blocului antipartinic troțchisto-zinovievist și lupta Partidului împotriva acestui bloc. Manifestările antisovietice ale blocului.

I. V. Stalin despre un singur front antisovietic — dela Chamberlain la Troțchi. Activitatea de subminare și de spionaj a trădătorilor troțchisto-buharinişti — agenții imperialismului străin. Troțchismul — detașamentul de avangardă al burgheziei contrarevoluționare. Sdrobirea blocului troțchisto-zinovievist. Hotărîrea celei de a XV-a Conferință a Partidului și a VII-a plenară a Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste despre blocul antipartinic, Duplicitatea troțchiștilor și a zinovieviștilor. Rapoartele lui I. V. Stalin la a XV-a Conferință a Partidului și la a VII-a plenară lărgită a Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste „Despre devierea social-democratică în partidul nostru", „Incăodată despre devierea social democratică în partidul nostru" și importanța lor în înfrângerea blocului antipartinic troțchisto-zinovievist. Uriașa importanță teoretică a acestor lucrări ale lui I. V. Stalin.

Aniversarea a 10 ani de putere sovietică. Sesiunile festive ale Comitetului Executiv Central al URSS. Delegațiile muncitorești străine la sărbătorirea aniversării a 10 ani de putere sovietică la Moscova. Primirea delegațiilor muncitorești străine de către I. V. Stalin. Primul Congres al prietenilor URSS ținut la Moscova. Manifestarea antisovietică a trădătorilor troțchisto-zinovieviști în timpul demonstrației din Octombrie la Moscova. Excluderea din partid a capilor blocului troțchisto-zinovievist.

3. *Cel de al XV-lea Congres al Partidului și orientarea spre colectivizarea agriculturii.* Cel de al XV-lea Congres al Partidului și hotărîrea luată cu privire la desfășurarea din plin a colectivizării. Raportul lui I. V. Stalin ținut la congres. I V. Stalin despre rămânerea în urmă a agriculturii și despre noile sarcini ale industrializării țării și ale colectivizării agriculturii.

Directivele celui de al XV-lea Congres al Partidului pentru elaborarea primului plan cincinal de desvoltare a economiei naționale. Inceperea elaborării primului plan cincinal stalinist. Lichidarea blocului troțchisto-zinovievist. Excluderea din partid a tuturor activiștilor blocului troțchisto-zinovievist. Duplicitatea lor politică.

4. *Dificultăţile depe frontul cerealelor Ascuţirea luptei de clasă in ţară.* Dificultăţile depe frontul cerealelor din anul 1928 şi cauzele lor. Raportul lui I. V. Stalin „Pe frontul cerealelor". Ascuţirea luptei de clasă în ţară. Sabotarea colectărilor de către chiaburi. Măsurile luate de Partid şi guvern pentru lichidarea greutăţilor întâmpinate la colectarea cerealelor. Intensificarea ofensivei asupra chiaburimii. Luarea de măsuri extraordinare şi înfrângerea sabotajului chiaburilor. Măsurile luate de guvern şi Partid pentru întărirea colhozurilor şi sovhozurilor. Legea despre principiile comune ale folosirii pământului şi ale organizării funciare în întreaga Uniune Sovietică.

Sabotarea industriei de către specialiştii burghezi. Procesul dela Şachti. Hotărîrea partidului şi a guvernului cu privire la pregătirea de noi specialişti din sânul clasei muncitoare. I. V. Stalin despre sarcinile pregătirii de noi cadre. Cuvântarea lui I. V. Stalin ţinută la cel de al VIII-lea Congres al Comsomolului şi apelul adresat tineretului sovietic de a-şi însuşi ştiinţa.

Ascuţirea luptei de clasă în ţară, ofensiva împotriva chiaburimii. Activizarea grupului antipartinic al lui Buharin-Rîcov. Lupta Partidului împotriva restauratorilor buharinişti-rîcovişti ai capitalismului. Demascarea celor de dreapta din organizaţia de partid din Moscova. Importanţa lucrărilor lui I. V. Stalin, „Despre primejdia de dreapta în PC (b) din URSS", „Despre industrializarea ţării şi despre devierea de dreapta din PC (b) din URSS", „Despre devierea de dreapta în PC (b) din URSS", pentru înfrângerea grupării antipartinice a lui Buharin-Rîcov.

Cap. XXII. Anul Marii Cotituri.

1. *Primul plan cincinal stalinist şi avântul în muncă al clasei muncitoare. Desvoltarea întrecerii socialiste.* Istoricul elaborării primului plan cincinal. Lupta dusă în jurul principiilor fundamentale ale primului plan cincinal. Cea de a XVI-a conferinţă de partid. Cel de al cincilea Congres al Sovietelor din URSS. Adoptarea primului plan cincinal stalinist de desvoltare a economiei naţionale din URSS. Sarcinile principale ale primului plan cincinal.

Ofensiva socialismului pe tot frontul. I. V. Stalin despre esenţa ofensivei bolşevice.

Uriaşul avânt al construcţiei industriale în întreaga ţară. Avântul de massă în muncă al clasei muncitoare. Intrecerea socialistă. I. V. Stalin despre întrecerea socialistă, ca metodă comunistă de construire a socialismului, pe baza activităţii maxime a clasei muncitoare. Organizarea muncii neîntrerupte Lozinca „Planul cincinal în patru ani". Primul Congres al udarnicilor din întreaga Uniune. Succesele industrializării socialiste.

Rezultatele primului an al primului plan cincinal. Realizările în domeniul productivităţii muncii. Realizările în domeniul construcţiei industriale. Soluţionarea problemei acumulării socialiste. Creşterea premizelor materiale şi tehnice pentru realizarea colectivizării agriculturii. Sarcina primului plan cincinal în domeniul desvoltării industriale a republicilor naţionale. Lupta pentru lichidarea inegalităţii de fapt între popoarele URSS. Desvoltarea industriei şi pregătirea cadrelor în Republicile Naţionale. Locul şi rolul Republicilor naţionale în industrializarea ţării. Lupta împotriva troţchiştilor, buharinistilor şi a naţionaliştilor burghezi.

Succesele industrializării în republicile unionale şi autonome şi în regiunile autonome la sfârşitul perioadei industrializării.

Invăţătura lui I. V. Stalin despre naţiunile socialiste din URSS. Lucrarea lui I. V. Stalin „Problema naţională şi leninismul" — o nouă treaptă în desvoltarea teoriei marxist-leniniste, despre problema naţională.

2. *O cotitură radicală la sate. Inceputul mişcării colhoznice de massa.* I. V. Stalin despre condiţiile care au pregătit marea cotitură la sate. Noile forme ale alianţei. Creşterea industriei socialiste ca bază pentru desvoltarea

noilor forme de producție, ale colaborării clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare. Desvoltarea cooperației agricole. Metoda încheerii în massă a contractelor pentru cultivarea cerealelor și pentru culturi tehnice. Sovhozurile și rolul lor în transformarea socialistă a satului. Experiența vechilor colhozuri. Apariția și desvoltarea coloanelor de tractoare și a SMT. și rolul lor în transformarea socialistă a satului. Rolul clasei muncitoare în înfăptuirea colectivizarii. Trimiterea de brigăzi muncitorești la sate. Intensificarea activității organizațiilor muncitorești de patronaj. Cei 25.000. Intărirea organizației de partid la sate. Intarirea organelor inferioare ale puterii sovietice la sate. Rezultatele realegerilor pentru Soviete din 1929. Noile sarcini ale Sovietelor sătești în condițiile colectivizării complecte. Trecerea la ofensiva hotărîtoare împotriva chiaburimii și unirea mai strânsă a maselor țărănimii sărace și mijlocașe în jurul Partidului și al puterii sovietice. Infrângerea restauratorilor de dreapta ai capitalismului — condiția cea mai de seamă a succeselor colectivizării. Inceputul mișcării colhoznice de massă. Un factor nou în mișcarea colhoznică — intrarea în massă a țăranilor mijlocași în colhozuri. I. V. Stalin despre cotitura radicală în satul sovietic. Bilanțul colectivizării în massă la sfârșitul anului 1929. Trecerea la colectivizarea complectă și sarcinile lichidării chiaburimii ca clasă.

Bilanțul anului marii cotituri. Importanța istorică a articolului lui I. V Stalin „Anul marii cotituri" și a lucrării „In jurul problemelor politicii agrare a URSS".

Aniversarea a cincizeci de ani dela nașterea lui I. V. Stalin. Răspunsul dat de I. V. Stalin la felicitările primite.

3. *Intărirea situației internaționale a URSS în anul 1929.* Acțiunea antisovietică pe linia de cale ferată din răsăritul-Chinei și rolul de instigator al imperialiștilor anglo-americani. Nașterea conflictului. Crearea unei armate speciale pentru Extremul Orient. Lichidarea aventurii antisovietice depe linia de cale ferată în răsăritul Chinei. Protocoalele din Nicolsk, Usurii și Habarovsk. Importanța internațională a înfrângerii trupelor chineze albe de către Armata Roșie. Restabilirea relațiilor diplomatice și comerciale între URSS și Anglia. I. V. Stalin despre inevitabilitatea prăbușirii sistemului dela Versailles și iminența celui de al doilea război mondial.

4. *Construcția culturală din URSS. (anii 1926—1929).* Lărgirea și întărirea bazelor materiale ale culturii socialiste. Avântul cultural în țară în cursul îndeplinirii primului plan cincinal stalinist. Soluționarea în fond a sarcinilor lichidării analfabetismului. Creșterea rețelei de instituții de cultură la oraș și sat. Creșterea numărului de elevi în școala medie și superioară. Intărirea învațământului superior.

Desvoltarea mai departe a științei marxist-leniniste despre societate în lucrările lui I. V. Stalin.

Legătura indisolubilă dintre opera savanților sovietici și sarcinile practice ale construcției socialiste. Prioritatea științei sovietice în cele mai importante probleme de fizică, chimie, biologie, geologie, aviație și în alte domenii de cunoștințe. Lupta lui Pavlov împotriva idealismului în domeniul fiziologiei și al psihologiei. Desvoltarea școlii biologice sovietice (Miciurin, Williams). Rolul geologilor sovietici în desvoltarea forțelor de producție ale țării (Gupkin, Karpinski, Fersman). Importanța lucrărilor lui A. I. Bach, I. D. Zelinski, A. E. Favorski, S. A. Ceaplighin pentru desvoltarea științei sovietice.

Crearea filialelor și bazelor Academiei de Științe în republicile naționale. Desvoltarea artei sovietice. Patriotismul sovietic, subiectul principal în arta sovietică Operele excepționale ale lui Gorchi („Viața lui Clim Șamghin", lucrările și articolele sale publicistice). Opera lui Fadeev, Șolohov, Maiacovschi, etc. I. V. Stalin despre sarcinile literaturii și dramaturgiei. Lupta împotriva denaturărilor formaliste în artă. Succesele dramaturgiei sovietice. Piesele sovietice cu subiecte contemporane în repertoriul teatrelor („Liubovi Iarovaia" de Trenіov; „Prăpădul" de Lavreniev; „Trenul blindat 14-69" de Ivanov, etc.).

Rolul culturii sovietice în lupta pentru industrializarea socialistă a țării

PARTEA V-a. URSS IN PERIOADA LUPTEI PENTRU COLECTIVIZAREA AGRICULTURII (1930—1934).

Cap. XXIII. Colectivizarea agriculturii şi lichidarea chiaburimii ca clasă

1. *Trecerea la politica colectivizării complete.* Creşterea mişcării colhoznice de massă la începutul anului 1930. Hotărîrea CC. al PC. (b) din URSS. din 5 Ianuarie 1930 „Asupra ritmului colectivizării şi masurilor de ajutorare luate de stat în vederea construcţiei colhoznice". Lichidarea chiaburimii ca clasă pe baza colectivizării complecte şi importanţa hotărîrii Comitetului Central Executiv şi a Consiliului Comisarilor Poporului din URSS. din 1 Februarie 1930 „Despre măsurile ce trebuesc luate pentru întărirea reorganizării socialiste a agriculturii în raioanele de colectivizare complectă şi pentru lupta împotriva chiaburimii".

Colectivizarea satului în primele luni ale anului 1930. Infiinţarea Comisariatului Poporului pentru agricultură din URSS. Măsurile luate de partid şi guvern pentru întărirea Sovietelor în raioanele de colectivizare complectă Lupta împotriva denaturărilor politicii Partidului în mişcarea colhoznică şi împotriva actelor de provocare directă din partea duşmanului de clasă.

Articolele lui I. V. Stalin „Ameţeală de pe urma succeselor", „Răspunsul dat unor tovarăşi colhoznici" şi importanţa lor istorică.

Lichidarea exagerărilor. Primul statut-model al artelului agricol — statutul colectivizării complecte.

Rolul celor douăzeci şi cinci de mii de muncitori in construcţia colhoznică. Măsurile luate de partid şi guvern pentru asigurarea semănăturilor de primăvară din anul 1930. Cea dintâi primăvară bolşevică în colhozuri.

2. *Ofensiva lărgită a socialismului pe întreg frontul. Al XVI-lea Congres al Partidului.* Al XVI-lea Congres al Partidului — Congresul ofensivei lărgite a socialismului pe întreg frontul. Raportul lui I. V. Stalin ţinut la Congres. Rezultatele colectivizării până la al XVI-lea Congres al Partidului. Creşterea suprafeţelor însămânţate şi a producţiei globale de cereale. Rezultatele politice ale colectivizării. Crearea unui nou sprijin al puterii sovietice la sate, a sprijinului pe colhoznici. Lichidarea chiaburimii ca clasă şi înfrângerea în interiorul ţării a ultimului izvor de restaurare a capitalismului.

I. V. Stalin despre bilanţul în domeniul industriei şi îndeplinirea planului primilor doi ani din planul cincinal. Intrecerea socialistă şi avântul în muncă. Desvoltarea udarnicismului. Planul stalinist de creare a celei de a doua baze metalurgice carbonifere în Răsăritul ţării. Deschiderea primelor mari şantiere din primul plan cincinal, a uzinei de tractoare din Stalingrad, a căii ferate Turcmenia-Siberia, etc. Lichidarea şomajului. Trasarea de către I. V. Stalin a sarcinii trecerii la învăţământul general obligatoriu. Intrarea URSS. în perioada socialismului.

3. *Situaţia internaţională a URSS în 1930—1931 şi înfrângerea blocului organizaţiilor contrarevoluţionare.* Analiza situaţiei internaţionale a URSS. în raportul lui I. V. Stalin ţinut la cel de al XVI-lea Congres al Partidului. Influenţa crizei economice mondiale asupra relaţiilor internaţionale. Tendinţa reacţiunii internaţionale de a rezolva contradicţiile imperialiste pe seama URSS-ului. Campania anti-sovietică dusă în ţările capitaliste. Chemarea papei dela Roma de a porni o „Cruciadă" împotriva bolşevismului. Incercarea imperialiştilor de a organiza blocada economică a URSS. Planul „Pan-Europei" şi esenţa sa antisovietică. Pregătirea intervenţiei împotriva URSS-ului în anii 1930—1931. Sdrobirea blocului organizaţiilor contrarevoluţionare de sabotaj, legate de serviciile de spionaj străine. („Partidul Industrial", „Grupul Kondratiev", „Biroul unional al menşevicilor").

Naruirea încercărilor de intervenție și noile victorii ale politicii externe staliniste. Incheerea pactelor de neagresiune cu Franța, Polonia, Letonia, Finlanda, Estonia și Italia. Conferința pentru dezarmare. Lupta URSS-ului pentru dezarmarea generală și parțială. Goana turbată a înarmărilor în țările capitaliste

Cap. XXIV. Cel de al treilea an, hotărîtor, al planului cincinal și orientarea spre reconstrucția tuturor ramurilor economiei naționale.

1. *Desvoltarea industrializării socialiste.* Cel de al treilea an al planului cincinal — an hotărîtor pentru îndeplinirea planului cincinal în patru ani. Orientarea spre reconstrucția tuturor ramurilor economiei naționale. Orientarea Partidului de a ajunge și de a întrece din punct de vedere tehnic-economic țările capitaliste înaintate. Greutatile în reconstrucția industriei și înlăturarea lor. Lozinca stalinistă: „Tehnica in perioada de reconstrucție hotărăște totul". Cuvântarea lui I. V. Stalin „Despre sarcinile cadrelor conducătoare din economie". Cele șase condiții ale lui I. V. Stalin. Cel de al VI-lea Congres al Sovietelor din URSS. Darea de seamă a lui V. M. Molotov prezentată la Congres. Realizările celor zece ani ai noii politici economice. Hotărârea Congresului despre ziua-muncă ca unic sistem de evidență a cantității și calității muncii și ca principiu fundamental de repartizare a veniturilor în colhozuri.

Primirea în cadrul URSS a celei de a șaptea Republici unionale — a Republicii Socialiste Sovietice Tadjică. Hotărîrile Plenarei din Iunie 1931 a CC PC (b) al Uniunii Sovietice despre reconstrucția transportului feroviar și a economiei urbane. Inceputul elaborării planului general de reconstrucție a Moscovei. Imbunătățirea metodelor de conducere în industrie. Ordjonichidze — conducătorul industriei socialiste. Descentralizarea Consiliului suprem al Economiei Naționale și crearea a trei Comisariate independente ale poporului: Comisariatul poporului pentru industria grea, pentru industria ușoară și pentru industria forestieră. Contopirea Comisariatului poporului al muncii cu Consiliul Central al sindicatelor din Uniunea Sovietică.

2. *Creșterea mișcării colhoznice și lupta pentru întărirea organizatorică economică a colhozurilor.* Succesele colectivizării în 1931. Desăvârșirea colectivizării în principalele regiuni producătoare de cereale din URSS. URSS, țara celei mai mari agriculturi din lume. Țărănimea colhoznică, figura centrală în agricultură. Soluționarea problemei cerealelor. Creșterea mecanizării agriculturii și construirea de noi SMT.

Sarcinile de întărire organizatorico-economică a colhozurilor. Hotărîrea CC al PC (b) al Uniunii Sovietice, din 2 August 1931 „Asupra ritmului continuării colectivizării și sarcinile întăririi colhozurilor". I. V. Stalin despre greutățile perioadei de reorganizare în agricultură. Greutățile legate de organizarea muncii în colhozuri. Problema retribuirii muncii și a normelor de muncă. Organizarea brigăzilor în colhozuri. Comerțul colhoznic cu cerealele. Lupta împotriva sabotajului chiaburilor în colhozuri. Măsurile luate de partid și guvernul sovietic pentru întărirea colhozurilor. Legea pentru apărarea proprietății socialiste obștești.

Cuvântarea lui I. V. Stalin „Despre activitatea la sate", ținută la plenara reunită din Ianuarie 1933 a Comitetului Central și Comisiei Centrale de Control a PC (b) al Uniunii Sovietice. Inființarea de secțiuni politice în SMT și sovhozuri. Primul Congres al colhoznicilor udarnici. Cuvântarea lui I. V. Stalin ținutșă la congres. Lozinca stalinistă „Să facem colhozurile bolșevice și pe colhoznici înstăriți".

Importanța istorică a cuvântării lui I. V. Stalin pentru soluționarea sarcinii întăririi organizatoorico-economice a colhozurilor.

Cap. XXV. Bilanţul îndeplinirii primului plan cincinal stalinist.

1. *Sarcina principală a primului plan cincinal stalinist şi îndeplinirea ei.* Raportul lui I. V. Stalin „Bilanţul primului plan cincinal", făcut la plenara comună a CC. şi a Comisiei Centrale de control a PC. (b) al URSS din Ianuarie 1933. Importanţa internaţională a primului plan cincinal. Rezolvarea sarcinii de transformare a ţării dintr'o ţară agrară într'una industrială. Crearea unei noi baze materiale tehnice a socialismului. Realizarea planului leninist de electrificare. Construirea fundamentului economiei socialiste. „Victoria socialismului în toate domeniile economiei naţionale a desfiinţat exploatarea omului de către om". (Stalin). Imbunătăţirea stării materiale a masselor. Indeplinirea planului cincinal în patru ani. Rezultatele principale ale primului plan cincinal. Cea de-a XVII-a conferinţă a Partidului şi directivele principale pentru alcătuirea celui de al doilea plan cincinal.

2. *Principalele realizări economice ale primului plan cincinal în Republicile Naţionale.* Marile succese ale construcţiei socialiste în republicile naţionale. Transformarea Ucrainei, la sfârşitul primului plan cincinal, într'o ţară industrială socialistă înaintată. Desvoltarea industriei carbonifere în RSS Ucraina. Punerea în funcţiune a Dneproghesului.Construcţia giganţilor industriei socialiste în Ucraina. (Uzina de tractoare din Harcov, uzina pentru construirea de maşini grele din Kramator, uzina metalurgică din Mariupol, uzina de locomotive din Voroşilovgrad, etc.). Desăvârşirea reconstrucţiei totale a industriei de petrol din Transcaucazia. Crearea unei baze energetice puternice în Transcaucazia. Creşterea industriei de maşini în Republica Socialistă Sovietică federativă Transcaucazia. Crearea noilor ramuri de industrie în Bielorusia. Desvoltarea construcţiei de maşini pentru prelucrarea bumbacului şi a industriei textile în republicile din Asia Centrală. Bazinul carbonifer din Caraganda în Kazahstan — cea de a treia bază carboniferă a Uniunii Sovietice

Avântul economiei şi culturii în republicile şi regiunile autonome ale RSFSR. Transformarea unei serii de regiuni autonome în republici autonome. (Mordvină, Udmurtă, etc.). Cresterea clasei muncitoare în republicile naţionale şi crearea cadrelor proletariatului naţional. Victoria orânduirii colhoznice în republicile naţionale. Influenţa orânduirii colhoznice asupra schimbării modului de trai şi a culturii popoarelor, odinioară înapoiate. Succesele în desvoltarea culturilor naţionale. Creşterea culturii socialiste în continut si naţională în formă. Intărirea mai departe a prieteniei popoarelor din URSS. URSS familia frăţească a naţiunilor socialiste.

3. *Desvoltarea culturii sovietice în anii 1930—1934.* Crearea bazei materiale pentru desvoltarea şi răspândirea culturii sovietice la oraşe şi sate. Lupta pentru introducerea învăţământului elementar obligatoriu şi general. Hotărîrea istorică a CC. al PC. (b) al Uniunii Sovietice din 5 Septembrie 1931: „Despre şcoala elementară şi medie" un program de reconstruire şi de îmbunătăţire a activităţii şcolii".

Hotărîrile CC. al PC. (b) al Uniunii Sovietice „Despre activitatea organizaţiei de pionieri" (21 Aprilie 1932). „Despre programele de studii şi regimul în şcoală elementară şi medie" (25 August 1932). „Despre manualele pentru şcoala elementară şi medie" (12 Februarie 1933) Hotărîrea CC. al PC. (b) al Uniunii Sovietice şi a Consiliului Comisarilor Poporului despre predarea istoriei şi a geografiei în şcoală. Desvoltarea continuă a instituţiilor şcolare superioare şi a institutelor de cercetări ştiinţifice.

Editarea operelor lui V. I. Lenin. Lucrările lui I. V. Stalin. Scrisoarea lui I. V. Stalin către redacţia revistei „Proletarscaja revoluţia": „Despre unele chestiuni ale istoriei bolşevismului" şi importanţa ei pentru demascarea falsificatorilor troţchişti ai istoriei. Lupta partidului pentru teoria revoluţionară marxistă în domeniul filosofiei, istoriei, economiei politice.

Infiinţarea Institutului Marx-Engels-Lenin la Moscova. Desvoltarea ştiinţei sovietice. Salvarea echipajului spărgătorului de ghiaţă „Celeuskin" şi crearea titlului de Erou al Uniunii Sovietice. Cucerirea Polului Nord.

Desvoltarea literaturii sovietice. Intâlnirea scriitorilor cu I. V. Stalin în 1932. I. V. Stalin despre metoda realismului socialist ca metodă fundamentală a literaturii şi artei sovietice. Principiul leninist al partinităţii ca principiu conducator in literatură şi arta revoluţiei socialiste. Hotărîrea CC. al PC. (b) al Uniunii Sovietice despre restructurarea organizaţiilor literare .(23 Aprilie 1932). Crearea Uniunii Scriitorilor Sovietici.

Rolul istoric al lui A. M. Gorchi în desvoltarea literaturii sovietice. Primul congres al Scriitorilor din URSS. Cuvântarea lui A. A. Jdanov ţinută la Congres.

Succcesele artei plastice sovietice. Expoziţiile artistice, „Cincisprezece ani de existenţă ai Armatei Roşii muncitoreşti-ţărăneşti", „Pictorii RSFSR în 15 ani de creaţie". Terminarea reorganizării revoluţionare a majorităţii teatrelor Avântul artei teatrale sovietice. Succesele cinematografiei sovietice. Lupta partidului împotriva formalismului în artă (art. din Pravda „Confuzie în loc de muzică", etc.).

Rezultatele generale ale construcţiei culturale în perioada luptei pentru colectivizarea agriculturii.

4. Cel de al XVII-lea Congres al Partidului, Congresul învingătorilor. Victoria orânduirii colhoznice în URSS. Raportul lui I. V. Stalin ţinut la cel de al XVII-lea Congres al partidului. Bilanţul colectivizării la începutul anului 1934. Victoria deplină a orânduirii colhoznice în URSS şi lichidarea fenomenului de coexistenţă a mai multor formaţii social economice în ţară. Aprobarea celui de al doilea plan cincinal. Sarcina principală a celui de al doilea plan cincinal — desăvârşirea reconstrucţiei tehnice a întregii economii naţionale.

Avântul agriculturii în anii 1933—1934. Hotărîrea Plenarei din Noembrie 1934 a CC. al PC. (b) al Uniunii Sovietice despre desfiinţarea sistemului de cartele de pâine şi alte produse. Transformarea secţiilor politice dela SMT. şi sovhozuri în organe normale de partid. Degenerarea troţchiştilor şi buhariniştilor într'o bandă de gardişti albi, de ucigaşi şi spioni. Asasinarea criminală a lui S. M. Kirov. Măsurile luate de partid pentru întărirea vigilenţei.

5 Crearea principalelor focare de război şi lupta URSS pentru securitatea colectivă. Victoria socialismului în URSS şi întărirea rezistenţei rămăşiţelor claselor exploatatoare învinse în interiorul ţării şi creşterea tendinţelor intervenţioniste ale statelor imperialiste. Formarea focarului de război în Extremul Orient. Ocuparea Manciuriei de către Japonia. Venirea la putere a hitleriştilor în Germania. Ajutorul dat fascismului german de către reacţiunea anglo-franco-americană şi cea internaţională. Programul de jaf al fascismului german. Formarea principalului focar de război în Europa. Planurile fasciste de dominaţie mondială. Planurile de înrobire şi de exterminare a popoarelor slave. Planurile antisovietice ale fascismului german. Pregătirea de război a Germaniei fasciste. Rolul capitalului american în înarmarea agresorilor fascişti. Banda troţchisto-buharinistă a provocatorilor, în serviciul fascismului şi al reacţiunii internaţionale.

Pregătirile militare ale Germaniei şi politica anglo-franco-americană de asmuţire a Germaniei asupra URSS

Lupta URSS pentru pace, împotriva războiului ce se pregăteşte. Intărirea mai departe a puterii de apărare a URSS. Lupta guvernului sovietic pentru crearea sistemului de securitate colectivă. Convenţia cu privire la determinarea agresorului. Restabilirea relaţiilor diplomatice între URSS şi USA, Spania, Cehoslovacia, România, Ungaria şi Bulgaria. Intrarea URSS în Liga Naţiunilor şi importanţa internaţională a acestui fapt.

Creşterea legăturilor internaţionale ale Uniunii Sovietice şi a prestigiului său internaţional. Analiza situaţiei internaţionale în raportul lui I. V. Stalin ţinut la cel de al XVII-lea Congres al Partidului URSS — forţa conducătoare în lupta împotriva pregătirii unui nou război mondial.

PARTEA VI. URSS IN PERIOADA LUPTEI PENTRU DESAVARŞIREA CONSTRUCŢIEI SOCIETAŢII SOCIALISTE ŞI INTRODUCEREA CONSTITUŢIEI STALINISTE (ANII 1935—1941).

Cap. XXVI. Indeplinirea celui de al doilea plan cincinal şi victoria socialismului în URSS.

1. *Situaţia internaţională între anii 1935—1937.* Atenuarea temporară a crizei economice în ţările capitaliste între anii 1935—1937. Inceputul unei noi crize economice în a doua jumătate a anului 1937. Năruirea sistemului postbelic al păcii. Alunecarea ţărilor capitaliste spre un nou război imperialist. Creşterea primejdiei războiului pentru URSS. Lupta URSS pentru un front unic al statelor democratice, împotriva agresiunii fasciste şi a războiului. Incheerea tratatelor de ajutor reciproc între URSS şi Franţa, URSS şi Cehoslovacia, URSS şi Republica Populară Mongolă. Ocuparea Abisiei de către Italia. Lupta URSS pentru curmarea agresiunii. Intervenţia fascistă italo-germană în Spania şi scopurile ei. Susţinerea rebelilor fascişti de către reacţiunea anglo-franco-americană. Politica de încurajare a agresiunii fasciste de către imperialiştii anglo-franco-americani, sub masca politicii „de neintervenţie". Ajutorul dat de către Uniunea Sovietică Republicii spaniole. Telegrama lui I. V. Stalin trimisă lui Josè Diaz. Importanţa internaţională a luptei poporului spaniol împotriva intervenţioniştilor italo-germani şi a rebelilor fascişti. Lupta URSS pentru susţinerea Republicii spaniole la Liga Naţiunilor. Blocul agresiv politico-militar al Germaniei, Italiei şi Japoniei sub steagul „Pactului anticomintern". Invazia Japoniei în 1937 în China de Nord şi Centrală. Lupta poporului chinez pentru independenţă. Atitudinea URSS faţă de agresiunea japoneză în China. Incheerea acordului sovieto-chinez de neagresiune din 21 August 1937.

Luptă fermă şi consecventă a URSS pentru pace, pentru organizarea sistemului de securitate colectivă, pentru rezistenţa în faţa agresiunii prin eforturile unite ale popoarelor iubitoare de pace.

2. *Lupta pentru îndeplinirea înainte de termen a celui de al doilea plan cincinal. Mişcarea stahanovistă.* Partidul bolşevic în lupta pentru propăşirea continuă a industriei şi a agriculturii în URSS, în anii celui de al doilea plan cincinal. Principala sarcină economică a celui de al doilea plan cincinal, desăvârşirea reconstrucţiei tehnice a întregii economii naţionale. Principala sarcină istorică a celui de al doilea plan cincinal, lichidarea deplină a tuturor claselor exploatatoare şi a cauzelor, care dau naştere exploatării omului de către om. Cel de al VII-lea congres al Sovietelor din URSS despre realizările primilor doi ani ai celui de al doilea plan cincinal.

Reconstrucţia agriculturii şi desăvârşirea colectivizării. Cel de al doilea Congres al colhoznicilor udarnici din URSS. Adoptarea Statutului stalinist al vieţii colhoznice. Un nou progres al nivelului material şi cultural al oamenilor muncii din URSS.

Planul general stalinist de reconstrucţie a Moscovei. Construcţia metroului din Moscova şi a canalului Moscova-Volga. Lozinca stalinistă „Cadrele hotărăsc totul". Inceputul mişcării stahanoviste. Consfătuirea stahanoviştilor din URSS. Mişcarea stahanovistă ca o etapă nouă, superioară, a întrecerii socialiste. I. V. Stalin despre cauzele şi importanţa mişcării stahanoviste. Caracterizarea stalinistă a mişcării stahanoviste, ca cea mai trainică şi invincibilă mişcare din vremurile noastre.

Importanţa mişcării stahanoviste în opera de construire a comunismului. Eroii muncii stahanoviste în industrie şi în agricultură.

3. *Măsurile Partidului şi ale guvernului sovietic pentru întărirea Forţelor Armate Sovietice.* Măsurile URSS pentru securitatea graniţelor sale şi

pentru capacitatea de luptă a Armatei Roşii şi a Flotei Roşii. Reconstruirea tehnică a armatei în anii primelor două planuri cincinale staliniste. Inzestrarea armatei cu cea mai înaintată tehnică de război. Creşterea industriei de apărare. Imbunătăţirea pregătirii militare şi politice a cadrelor armatei. Recrutarea, instruirea şi educarea cadrelor ofiţereşti ale armatei. Introducerea, în anul 1935, a gradelor militare pentru corpul de comandă şi politic al Armatei Sovietice. Lichidarea sistemului teritorial de organizare a armatei. Creşterea organizaţiilor de partid şi de comsomol în armată.

4. *Lichidarea rămăşiţelor de spioni, sabotori, trădători de ţară, buharinişti şi troţchişti.* Pregătirea statelor imperialiste pentru războiul împotriva URSS şi folosirea trădătorilor patriei, a troţchiştilor şi buhariniştilor ca agenţi ai serviciilor de spionaj străine. Procesele din 1935—1938 împotriva capilor grupelor contrarevoluţionare teroriste şi împotriva troţchiştilor, zinovieviştilor, buhariniştilor şi a naţionaliştilor burghezi. Sentinţa justiţiei sovietice împotriva bandei de trădători a fost expresia sentinţei întregului popor sovietic.

Raportul lui I. V. Stalin la Plenara CC. al PC. (b) al URSS din Martie 1937: „Despre lipsurile în munca de partid şi despre măsurile ce trebuesc luate pentru lichidarea troţchiştilor şi altor duşmani ai Partidului''. Chemarea lui I. V. Stalin la întărirea vigilenţei politice şi la însuşirea bolşevismului.

Cap. XXVII. Marea Constituţie Stalinistă.

1. *Cel de al VIII-lea Conogres extraordinar al Sovietelor din URSS şi aprobarea Constituţiei Staliniste.* Cel de al VII-lea Congres al Sovietelor din URSS despre modificarea Constituţiei URSS. Crearea Comisiei Constituţionale, în frunte cu I. V. Stalin. Discuţiile întregului popor în jurul proectului de Constituţie Stalinistă.

Cel de al VIII-lea Congres extraordinar al sovietelor din URSS. Raportul lui I. V. Stalin despre proectul noii Constituţii. Adoptarea Constituţiei Staliniste. Constituţia Stalinistă cea mai democratică Constituţie din lume. Importanţa mondială istorică a Constituţiei URSS. Constituţia Stalinistă,— Constituţia socialismului victorios. Uniunea Sovietică, — uniunea celor unsprezece Republici. Transformarea republicilor autonome Cazahă şi Kirghiză în republici unionale. Lichidarea Federaţiei Transcaucaziene şi intrarea în Uniunea Sovietică a republicilor sovietice Azerbaidjană, Georgiană şi Armeană, fiecare în parte.

Cuvântarea lui I. V. Stalin ţinută la adunarea alegătorilor din circumscripţia electorală Stalin din Moscova.

Alegerile pentru Sovietul suprem al URSS. Victoria blocului comuniştilor şi al celor fără de partid în alegeri. Unitatea morală politică a poporului sovietic. Alegerile în Sovietele Supreme pentru republicile unionale

2. *Bilanţul celui de al doilea plan cincinal. Intrarea URSS în faza desăvârşirii construirii socialismului şi a trecerii ei treptate la comunism. Cel de al XVIII-lea Congres al Partidului.* Bilanţul celui de al doilea plan cincinal. Indeplinirea înainte de termen a celui de al doilea plan cincinal. Victoria socialismului în URSS. Avântul bunei stări a poporului.

Cel de al XVIII-lea Congres al Partidului. Raportul lui I. V. Stalin ţinut la Congres: un document-program al comunismului. Desvoltarea de către I. V. Stalin a teoriei statului socialist. Aprobarea planului celui de al treilea plan cincinal. Principala sarcină economică a celui de al treilea plan cincinal. Intrarea URSS în faţa desăvârşirii construcţiei societăţii socialiste şi a trecerii treptate la comunism.

I. V. Stalin despre forţele motrice ale societăţii sovietice: unitatea morală politică a poporului, patriotismul sovietic, prietenia dintre popoarele din URSS.

Avântul în munca și avântul politic din țara socialismului Expoziția agricolă pe Uniune, dela Moscova, trecerea în revistă a victoriilor socialismului la sate. Stabilirea titlului de Erou al Muncii Socialiste. I. V. Stalin — primul Erou al Muncii Socialiste din URSS. Aniversarea celui de al 60-lea an dela nașterea lui I. V. Stalin, — o mare manifestare a dragostei și devotamentului popoarelor din URSS pentru genialul lor conducător și învățăto..

Cea de a XVIII-a conferință a Partidului. Creșterea continuă a economiei naționale și întărirea puterii de apărare a URSS.

Cap. XXVIII. Succesele hotărîtoare ale revoluției culturale din URSS.

I. V. Stalin, la cel de al XVIII-lea Congres al Partidului, despre victoria revoluției culturale în URSS. Rezolvarea sarcinilor principale ale revoluției culturale. Infăptuirea învățământului elementar general, obligatoriu. Imbunătățirea muncii în școala medie și superioară. Creșterea numărului elevilor pe întreaga rețea a învățământului public și în școala superioară.

Crearea și întărirea noii intelectualități sovietice. Inflorirea culturii naționale în formă și socialistă în conținut.

Leninismul, cea mai înaltă realizare a culturii ruse. Desvoltarea științelor sociale. Cuvântarea lui I. V. Stalin ținută la Kremlin, la recepția dată în onoarea Corpului didactic superior. I. V. Stalin despre sarcinile științei sovietice.

Importanța istorică a observațiunilor făcute de tovarășii Stalin, Kirov și Jdanov cu privire la proectele manualelor de istorie universală și rusă. Demascarea „școalei antimarxiste" a lui Pocrovski — condiția cea mai importantă pentru avântul științei istorice.

Apariția „Cursului scurt de istorie a PC. (b) al Uniunii Sovietice", Cursul scurt de istorie a PC (b) al Uniunii Sovietice — enciclopedia principalelor cunoștințe de marxism-leninism. Importanța internațională a apariției Cursului scurt de istorie a PC. (b) al Uniunii Sovietice. Hotărîrea CC. al PC. (b) al Uniunii Sovietice „Despre organizarea propagandei de partid în legătură cu apariția „Cursului scurt de istorie a PC. (b) al Uniunii Sovietice".

Realizările științei sovietice în anii planurilor cincinale staliniste și superioritatea ei crescândă în cadrul științei mondiale

Consiliul Comisarilor Poporului din URSS în legătură cu sarbătorirea aniversării a 60 de ani dela nașterea lui I. V. Stalin hotărăște de a înființa premiile Stalin pentru lucrări excepționale în domeniul științei, artei și literaturii și pentru invenții excepționale

Inflorirea literaturii și artei sovietice. Jubileul lui Pușkin (1937) a patruzecia aniversare a teatrului artistic academic din Moscova (1938), aniversarea lui Ceaicovschi (1940), etc. Sărbătorirea clasicilor naționalităților: Rustaveli (1937), Taras Sevcenco (1939), decadele artelor naționale la Moscova. Muzica și teatrul sovietic. Succesele cinematografiei. Pictura și arhitectura sovietică. Marele rol al poporului rus și al culturii ruse pentru desvoltarea culturii naționale a popoarelor din URSS. Importanța internațională a literaturii și artei sovietice

Cap. XXIX. URSS. în lupta pentru Pace și întărirea puterii de apărare

1. Lupta Uniunii Sovietice pentru preîntâmpinarea războiului monalal. URSS în ajunul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. — Deslănțuirea războiului mondial de către Germania hitleristă. Ocuparea Austriei de către Germania. Infrângerea Spaniei republicane. Pregătirea de către cercurile gu-

veranmentale din Statele Unite ale Americii, Anglia şi Franţa, a războiului împotriva URSS din Apus şi Răsărit. Evenimentele dela Lacul Hasan. Importanţa internaţională a înfrângerii de către Armata Sovietică a ocupanţilor japonezi la lacul Hasan.

Desfăşurarea agresiunii hitleriste în Europa. Lupta URSS pentru apărarea Cehoslovaciei. Acordul imperialist reacţionar dela München. Tendinţa Statelor Unite ale Americii, Angliei şi Franţei de a realiza izolarea URSS şi a îndrepta agresiunea Germaniei fasciste spre Răsărit, împotriva ţării socialismului. Caracterizarea acordului dela München făcută de I. V. Stalin

I. V. Stalin despre situaţia internaţională şi sarcinile politicii externe a URSS la cel de al XVIII-lea Congres al Partidului. I. V. Stalin despre sensul adevărat al politicii „de neintervenţie" şi „de neutralitate".

Lupta URSS pentru unirea forţelor democratice şi antifasciste. Urmările politicii müncheneze. Ocuparea Cehoslovaciei de către Germania. Guvernul sovietic califică ocuparea Cehoslovaciei ca un act de agresiune, de violenţă şi arbitrar.

Provocarea de către Anglia şi Statele Unite ale Americii a războiului sovieto-japonez. Evenimentele dela Halhin-Gol. Importanţa internaţională a sdrobirii ocupanţilor japonezi la râul Halhin-Gol. Tratativele misiunilor militare la Moscova. Ruperea tratativelor anglo-franco-sovietice de către cercurile guvernamentale din Anglia şi Franţa, susţinute cu sprijinul Statelor Unite ale Americii. Acordul sovieto-german de neagresiune şi importanţa lui pentru URSS. Atacul Germaniei fasciste asupra Poloniei.

Inceputul celui de al doilea război mondial. I. V. Stalin despre originea şi caracterul celui de al doilea război mondial.

2. *Eliberarea Ucrainei apusene şi a Bielorusiei apusene. Primirea în cadrul URSS a Lituaniei, Letoniei şi Estoniei. Crearea RSS Carelo-fină şi Moldovenească.* — Campaniile de eliberare ale Armatei Sovietice. Realipirea Ucrainei apusene la RSS Ucraina şi a Bielorusiei apusene la RSS Bielorusă.

Războiul sovieto-finlandez. Infrângerea finlandezilor albi de către Armata Sovietică. Tratatul de pace sovieto-finlandez. Intărirea securităţii hotarelor Nord-Vestice a URSS. Crearea RSS Carelo-Fine. Rezolvarea paşnică a conflictului sovieto-român cu privire la chestiunea Basarabiei. Realipirea Basarabiei la URSS. Includerea Bucovinei de Nord în cadrul RSS Ucraina. Intrarea în URSS a republicilor sovietice Baltice, Lituania, Letonia şi Estonia. Lichidarea regimului burghezo-moşieresc din aceste republici. URSS — Uniunea celor saisprezece Republici.

3. *Crearea frontului „răsăritean" şi întărirea securităţii URSS.* — Desăvârşirea formării frontului „răsăritean" dela Marea Baltică până la Marea Neagră — împotriva agresiunii hitleriste. Intărirea poziţiilor strategico-militare şi de politică externă a URSS. Pregătirea secretă de către Germania fascistă a războiului împotriva URSS.

Agresiunea germană în Sud-Estul Europei. Declaraţia guvernului sovietic cu privire la intrarea armatelor germane în Bulgaria. Lupta diplomatică a URSS împotriva agresiunii fasciste în Europa Sud-Estică. Acordul de prietenie şi neagresiune între URSS şi Jugoslavia. Pactul de neutralitate cu Japonia. Situaţia internaţională a Uniunii Sovietice în ajunul agresiunii perfide a Germaniei hitleriste. Intărirea apărării URSS. Numirea lui I. V. Stalin ca preşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului din URSS.

PARTEA A VII-a. MARELE RAZBOI AL UNIUNII SOVIETICE PENTRU APĂRAREA PATRIEI (Iunie 1941—1945).

Cap. XXX. Inceputul Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

1. *Agresiunea perfidă a Germaniei fasciste asupra Uniunii Sovietice.* — Agresiunea perfidă a Germaniei fasciste asupra URSS. Scopurile prădalnice ale războiului Germaniei fasciste şi a sateliţilor ei. Marele Război pentru Apărarea Patriei — un război al poporului, un război drept de eliberare. Planul de război al Germaniei fasciste împotriva Uniunii Sovietice. Apărarea activă a armatelor sovietice, care stau de strajă la hotarele de stat ale URSS.

2. *Cuvântarea lui I. V. Stalin, ţinută la 3 Iulie 1941.* Partidul lui Lenin-Stalin — organizatorul luptei pentru victoria asupra ocupanţilor hitlerişti. Crearea Comitetului de Stat al Apărării în frunte cu I. V. Stalin. Cuvântarea la radio a lui I. V. Stalin din 3 Iulie 1941 — un program de luptă al poporului sovietic împotriva ocupanţilor germano-fascisti. Planul stalinist de apărare activă şi de trecere la contraofensivă. Numirea lui I. V. Stalin în funcţia de Comisar al Poporului pentru apărarea Uniunii Sovietice şi de Comandant Suprem.

3. *Desfăşurarea forţelor Uniunii Sovietice şi mersul războiului în vara anului 1941.* — Reorganizarea economiei naţionale şi a întregii activităţi pentru nevoile războiului. URSS — un singur lagăr militar. Avântul patriotic al poporului sovietic. Miliţia populară.

Desfăşurarea operaţiunilor militare în vara anului 1941. Luptele îndârjite de apărare ale Armatei Sovietice. Inceputul apărării eroice a Leningradului Apărarea Odesei. Inceputul luptei de partizani împotriva ocupanţilor germani. Cauzele insucceselor temporare ale Armatei Sovietice.

4. *URSS — forţa principală a luptei de eliberare.* — Intărirea legăturilor internaţionale ale URSS. Crearea coaliţiei anti-fasciste în frunte cu Uniunea Sovietică.

URSS — forţa conducătoare în sdrobirea militară a Germaniei hitleriste. Rolul URSS în unirea popoarelor iubitoare de libertate. Măsurile politicii externe sovietice şi importanţa lor.

Cap. XXXI. Contraofensiva Armatei Sovietice şi sdrobirea germanilor lângă Moscova

1. *Apărarea Moscovei în Octombrie 1941.* — Planul hitlerist de ocupare a Moscovei. Ofensiva armatelor germano-fasciste asupra Moscovei, în Octombrie 1941.

Planul stalinist de apărare a Moscovei. Rolul conducător al organizaţiei bolşevice din Moscova în frunte cu tov. Serbacov în apărarea capitalei. Miliţia populară din Moscova. Hotărîrea Comitetului de Stat al Apărării din 19 Octombrie 1941. Construcţia liniilor de apărare în apropierea Moscovei. Munca întreprinderilor din Moscova pentru aprovizionarea frontului.

Stăvilirea primei ofensive germane împotriva Moscovei. Eroismul ostaşilor sovietici în lupta din jurul Moscovei. Operaţiunile partizanilor. I. V. Stalin, organizatorul şi conducătorul apărării Moscovei.

2. *Munca organizatorică în spatele frontului şi primele succese ale economiei de război a URSS.* — Desfăşurarea forţelor Uniunii Sovietice în mersul războiului. Munca organizatorică în spatele frontului. Transferarea industriei în

regiunile răsăritene ale URSS. Prăbuşirea planului hitlerist de război „fulger" din Răsărit. Desfăşurarea întrecerii socialiste de massă în spatele frontului. Imbunătăţirea radicală a muncii din întreprinderile industriale. Creşterea producţiei de armament şi de muniţuni. Construirea de noi uzine, mine, centrale electrice, căi ferate. Uralul — arsenalul armatei sovietice. Mărirea suprafeţelor semănate în regiunile răsăritene ale URSS. Intărirea prieteniei popoarelor în cursul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Rolul femeilor şi al tineretului în avântul eroic al oamenilor muncii din Uniunea Sovietică. Intărirea orânduirii colhoznice.

Raportul lui I. V. Stalin dela 6 Noembrie 1941. Cuvântarea lui I. V. Stalin ţinută la parada Armatei Roşii din 7 Noembrie 1941. Analiza situaţiei internaţionale făcute de I. V. Stalin în raportul la a 24-a aniversare a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.

I. V. Stalin despre programul de operaţiuni al coaliţiei anglo-sovieto-americane. Marea misiune de eliberare a Armatei Sovietice. I. V. Stalin despre sarcinile spatelui frontului şi ale Armatei Sovietice. Inevitabilitatea sdrobirii armatei hitleriste.

3. *Contraofensiva armatei sovietice şi înfrângerea nemţilor lângă Moscova.* — Prăbuşirea celei de a doua ofensive a germanilor asupra Moscovei. Planul stalinist de sdrobire a germanilor lângă Moscova. Trecerea armatelor sovietice la contraofensivă. Lupta pentru Moscova — evenimentul hotăritor al primului an de Război pentru Apărarea Patriei.

Importanţa militaro-politică şi internaţională a victoriei Armatei Sovietice lângă Moscova.

4. *Ofensiva de iarnă a Armatei Sovietice. Desvoltarea mişcării partizanilor.* — Infrângerea germanilor lângă Rostov pe Don, lângă Tihvin şi Leningrad, pe frontul Kalinin.

Ordinul din 23 Februarie 1942 al Comisarului Poporului al apărării, Mareşalul Uniuni Sovietice I. V. Stalin. Lichidarea superiorităţii temporare a armatei germane. Creşterea forţelor Armatei Sovietice, I. V. Stalin despre factorii permanenţi şi temporari ai războiului.

Cpa. XXXII. Luptele de apărare ale Forţelor Armate Sovietice în vara şi toamna anului 1942.

1. *Situaţia politico-militară şi internaţională a URSS în vara anului 1942.* Intărirea situaţiei politico-militare a URSS. Lichidarea inegalităţii în condiţiile războiului, creată de caracterul neaşteptat al atacului Germaniei fasciste asupra URSS. Creşterea forţelor şi a organizării Armatei Sovietice.

Ordinul lui I. V. Stalin din 1 Mai 1942.

Desfăşurarea potenţialului politico-economic al URSS — reorganizarea industriei pe picior de război. Crearea economiei de război a URSS. Apariţia noilor centre industriale în republicile naţionale.

Intărirea situaţiei internaţionale a URSS. Unirea tuturor popoarelor iubitoare de libertate în jurul Uniunii Sovietice în lupta împotriva fascismului german.

Transformarea, datorită Uniunii Sovietice, a coaliţiei anglo-sovieto-americane întro alianţă puternică a popoarelor, cari şi-au unit eforturile în lupta de eliberare împotriva hitlerismului. Tratatul între URSS şi Marea Britanie „Despre alianţa în războiul împotriva Germaniei hitleriste şi a complicilor ei din Europa şi despre colaborarea şi ajutorul reciproc de după răbzboi". Acordul dintre URSS şi Statele Unite ale Americii. Lupta cercurilor guvernamentale anglo-americane împotriva creării celui de al doilea front şi calculele lor. Scopurile URSS şi ale popoarelor iubitoare de libertate în război. Scopurile interesate şi expansioniste ale imperialismului anglo-american.

Uniunea Sovietică — forța conducătoare a alianței militare împotriva Germaniei hitleriste.

Intărirea luptei de eliberare națională a popoarelor Europei de sub conducerea partidelor comuniste împotriva ocupanților germano-fasciști.

Slăbirea spatelui frontului Germaniei fasciste, istovirea resurselor ei în materiale și oameni. „Ordinea nouă" fascistă. Atrocitățile ocupanților germano-fasciști săvârșite pe teritoriul ocupat temporar de ei. Instaurarea rânduielilor sclavagiste- iobage. Pagubele și jafurile săvârșite de hitleriști în URSS. Mânarea în massă a oamenilor sovietici la ocna fascistă din Germania. Rezistența morală a oamenilor sovietici în lupta lor împotriva ocupanților germano-fasciști. Creșterea mai departe a mișcării partizanilor.

Situația pe fronturile Marelui Război pentru Apărarea Patriei și pe teatrele secundare ale celui de al doilea război mondial în vara anului 1942.

Refuzul reacționarilor anglo-americani de a-și îndeplini obligațiile pentru deschiderea celui de al doilea front în Europa în anul 1942. Scopul politic și strategic al acestui refuz. Folosirea de către Hitler a lipsei celui de al doilea front în Europa pentru pregătirea unei noi ofensive pe frontul sovieto-german. Concentrarea de către Germania a unor forțe superioare în direcția sud-vestică a frontului sovieto-german.

Lupta dusă de Armata Sovietică — singură împotriva blocului germano-fascist. Apărarea activă a Forțelor Armatei Sovietice în vara anului 1942. Apărarea eroică a Sevastopolului

2. *Luptele defensive ale trupelor sovietice pe linia Stalingradului.* —
Demascarea de către I. V. Stalin a planului comandamentului german de a ocoli Moscova dinspre Răsărit, de a o izola de spatele frontului ei, dinspre Volga și Ural și apoi de a îndrepta lovitura asupra Moscovei. Prăbușirea ofensivei armatelor germane în direcția Voronej și schimbarea direcției loviturii principale în direcția Stalingrad.

Planul hitlerist de cucerire a Stalingradului. Planul de cucerire dintr'o singură lovitură. Concentrarea unor mari forțe ale armatei fasciste în direcția Stalingrad.

Planurile Comandamentului Suprem al Forțelor Armatei Sovietice de organizare a apărării în fața Stalingradului.

Transportarea și concentrarea armatelor de rezervă în direcția Stalingradului. Forțele părților beligerante. Formarea frontului dela Stalingrad. Construirea liniilor de apărare.

Directivele date de I. V. Stalin pentru organizarea apărării Stalingradului.

Rolul Comitetului orășenesc al apărării, al bolșevicilor și al oamenilor muncii din Stalingrad în construirea liniilor de apărare și în organizarea apărării orașului.

Organizarea apărării active și îndârjite a Armatei Sovietice în fața Stalingradului și rezultatele ei.

Luptele de apărare ale armatelor sovietice în regiunea Stalingrad (luptele dela marele cot al Donului și spre sud-vest de Stalingrad dela 17 Iulie până la 16 August).

Luptele de apărare ale armatelor sovietice între Don și Volga, în apropierea Stalingradului. Ordinul lui I. V. Stalin — ordinul Patriei: „Nici un pas înapoi"!

Rezultatele luptei armatelor sovietice pentru apărarea intrărilor spre oraș. Eșuarea planului lui Hitler de a cuceri Stalingradul într'un anumit termen. Câștigul de timp pentru pregătirea apărării. Slăbirea și epuizarea forțelor dușmane. Eroismul armatelor sovietice și al oamenilor muncii din Stalingrad.

3. *Apărarea eroică a Stalingradului.* — Străpungerea făcută de germani în direcția Stalingradului. Ordinul Comandantului Suprem I. V. Stalin către Comandantul frontului dela Stalingrad: „Cer să luați toate măsurile pentru apărarea Stalingradului. Stalingradul nu trebue să fie cedat dușmanului".

Faptele eroice nemuritoare ale armatei 62. Operațiunile militare ale di-

viziei 13 de gardă a lui Rodintzev, ale diviziei 138 — Ludnikov, ale grupului de nord al colonelului Gorohov.

Operațiunile flotilei militare fluviale de pe Volga. Lupta pentru menținerea comunicației pe Volga.

Importanța economiei rezervelor în apărarea Stalingradului. (Necesitatea de a apăra orașul cu forțe minime, pentru a păstra rezervele strategice principale până în momentul hotărîtor, — trecerea armatelor sovietice la contraofensivă).

Influența reciprocă a fronturilor Armatei Sovietice în perioada bătăliei dela Stalingrad. Influența bătăliei dela Stalingrad, asupra slăbirii forțelor adversarului pe celelalte fronturi ale teatrului de război, (transferarea trupelor germane din Africa pe frontul dela Stalingad).

Bolșevicii din armată în luptele pentru Stalingrad.

Acțiunea politică susținută a partidului în luptele de apărare ale Armatei Sovietice pentru Stalingrad. Educarea dârzeniei ostasilor sovietici în luptele de apărare.

Rolul factorului moral în apărarea Stalingradului. Importanța tradițiilor apărării Țarițînului. Măsurile luate de partidul bolșevic și de guvernul sovietic pentru întărirea forțelor armate. Introducerea comandamentului unic personal, unificarea gradelor militare, introducerea noilor semne de distincțiune, a noilor ordine, a noilor statute și regulamente, a drapelelor gărzilor, etc.

Bolșevicii și oamenii muncii din Stalingrad în apărarea orașului natal

Rezultatele luptelor de apărare. Prăbușirea planului strategic german al campaniei din 1942. Prăbușirea planurilor politice ale fasciștilor germani. Slăbirea forțelor dușmanului (pierderile lui). Inferioritatea succeselor tactice germane în urma văditei viciozități a planurilor lor strategice și a tacticii de șablon. (Luptele de apărare au rezolvat principala sarcină strategică — schimbarea raportului de forțe în favoarea URSS). Lupta de apărare dela Stalingrad o etapă în pregătirea contraofensivei strategice. Crearea condițiilor favorabile pentru trecerea Armatelor Sovietice la contraofensivă

Raportul lui I. V. Stalin din 6 Noembrie 1942. Analiza făcută de I. V. Stalin situației internaționale. I. V. Stalin despre scopurile eliberatoare ale Uniunii Sovietice în cel de al doilea război mondial.

Previziunea stalinistă a desvoltării evenimentelor militare dela Stalingrad.

Cap. XXXIII. Anul marii cotituri în mersul Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

1. *Incercuirea și sdrobirea germanilor la Stalingrad.* Marile succese în munca spatelui frontului țării noastre pertru aprovizionarea frontului. Creșterea considerabilă a producției de tancuri, avioane și alt armament.

Planul stalinist de încercuire și de sdrobire a dușmanului la Stalingrad. (Planul contraofensivei în direcția strategică Stalingrad).

Pregătirea armatelor sovietice pentru trecerea la contraofensivă. Concentrarea secretă a armatelor sovietice la nord și la sud de Stalingrad. Acumularea rezervelor în materiale și oameni, crearea unei superiorități în forțe în direcțiile decisive. Asigurara politică a operațiunii.

A douăzeci și cincea aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Cuvintele profetice ale lui I. V. Stalin: „Nu e departe ziua, când dușmanul va simți puterea noilor lovituri ale Armatei Roșii și pe strada noastră va fi sărbătoare''. Străpungerea apărării dușmanului spre nord-vest și spre sud de Stalingrad. Incercuirea armatei hitleriste de 330.000 de oameni. (19—23 Noembrie 1942). Rolul artileriei și a unităților mecanizate mobile ale Armatei Sovietice în sdrobirea dușmanului la Stalingrad. Strângerea cercului în jurul armatelor germane (24—30 Noembrie). Crearea frontului exterior al încercuirii.

Asigurarea operativă a contraofensivei din Noembrie. Concentrarea grupurilor de şoc germane în raionul Tormosino-Cotelnicovo. Ofensiva frontului sud-vestic în regiunea Donului mijlociu. Ofensiva frontului dela Stalingrad. Prăbuşirea încercărilor duşmanului de a străpunge cercul armatelor sovietice şi de a elibera grupul încercuit.

Planul stalinist de sdrobire a grupului încercuit. Ultimatumul Comandamentului Sovietic dat armatelor încercuite ale duşmanului.

Ordinul Comandantului Suprem către armatele frontului de pe Don (2 Februarie 1943).

Pierderile germanilor la Stalingrad şi trofeele trupelor sovietice.

Desvoltarea succesului trupelor sovietice dela Stalingrad. Ofensiva lărgită a Armatei Sovietice pe întreg frontul — în Caucazul de Nord, la Rostov, la Harcov şi Cursk. Străpungerea blocadei duşmane dela Stalingrad.

Ieşirea armatelor sovietice la râurile Doneţului de Nord, Mius. Formarea arcului dela Cursk. Inceputul isgonirii masive a duşmanului depe pământul sovietic.

2. *Importanţa politico-militară şi internaţională a bătăliei dela Stalingrad* Importanţa politico-militară şi internaţională a victoriei armatelor sovietice la Stalingrad. Inceputul cotiturii hotărîtoare în mersul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Cauzele începutului marii cotituri: schimbarea raportului de forţe. Ordinele lui I. V. Stalin din 23 Februarie şi 1 Mai 1943. Influenta victoriei dela Stalingrad asupra scăderii capacităţii de luptă a armatelor germano-fasciste, asupra situaţiei depe fronturile celui de al doilea război mondial şi asupra activizării mişcării de eliberare în ţările ocupate de Hitler.

Inceputul unei serioase crize în lagărul fasciştilor şi în ţările aliaţilor Germaniei „Stalingradul a fost apusul armatei germano-fasciste. După bătălia dela Stalingrad, după cum se ştie, germanii nu s'au mai putut reface" (Stalin).

Victoria stiinţei militare staliniste. Victoria strălucită a armatelor sovietice la Stalingrad este o mărturie vie „a superiorităţii strategiei staliniste, a artei si tacticei operative staliniste asupra strategiei, artei şi tacticii operative a germanilor" (Bulganin). Importanţa hotărîtoare a conducerii lui I. V. Stalin în organizarea victoriei dela Stalingrad. Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, prin care se conferă lui I. V. Stalin titlul de Mareşal al Uniunii Sovietice.

3. *Bătălia dela Kursc.* Situaţia politico-militară şi internaţională a URSS către vara anului 1942. Intensificarea mişcării de eliberare în ţările subjugate de fascişti. Amânarea intenţionată a deschiderii celui de al doilea front de către cercurile guvernante din Anglia şi Statele Unite ale Americii. Tendinţa reacţiunii anglo-americane de a încheea o pace separată şi de compromis cu Germania fascistă pentru salvarea „noii ordine" fasciste în Europa.

Tendinţa germanilor de a-şi lua revanşa pentru Stalingrad. Realizarea în Germania a noii mobilizări „totale".

Arcul dela Cursk şi planurile comandamentului germano-fascist cu privire la campania din vara anului 1943. Desvăluirea planului adversarului de către I. V. Stalin. Lupta de apărare a armatei sovietice în sectorul Kursc.

Trecerea armatelor sovietice la contraofensivă. Ordinul lui I. V. Stalin din 24 Iulie 1943 în legătură cu lichidarea definitivă a ofensivei din Iulie a germanilor. Eliberarea oraşelor Orel şi Belgorod, la 5 August 1943. Ordinul Comandantului Suprem. Salutul Moscovei.

Importanţa politico-militară şi internaţională a bătăliei dela Kursc. „Dacă lupta dela Stalingrad prevestea apusul armatei germano-fasciste, lupta dela Kursc însă a pus-o în faţa unei catastrofe" (Stalin).

4. *Ofensiva de vară a Armatei Sovietice. Forţarea Niprului.* Eliberarea Donbasului şi a Ucrainei depe malul stâng al Niprului.

Ofensiva în direcţia litoralului Mării Negre şi a Azovului.

Bătălia pentru Nipru. Nimicirea grupului dela Kiev al duşmanului şi eliberarea capitalei RSS Ucraina — oraşul Kiev — din mâinile ocupanţilor germano-fascişti.

Decorarea lui I. V. Stalin la 6 Noembrie 1943 cu Ordinul Suvorov gradul I de către Prezidiul Sovietului Suprem pentru conducerea justă a operaţiunilor Armatei Sovietice în Marele Război pentru Apărarea Patriei şi pentru succesele obţinute.

5. *Mişcarea partizanilor.* Rolul Partidului comunist şi al lui I. V. Stalin în organizarea şi conducerea mişcării partizanilor. Primirea de către I. V. Stalin a comandanţilor detaşamentelor de partizani la 31 August şi 2 Septembrie 1942. Ordinul lui I. V. Stalin din 5 Septembrie 1942. Ajutorul dat de partizani Armatei Sovietice. Acţiunile reciproce între partizani şi Armata Sovietică. Ajutorul partizanilor în forţarea fluviilor (Nipru, Desna, etc.) Raidurile trupelor de partizani. Activitatea organizaţiilor bolşevice în ilegalitate.

6. *Cotitura radicală în munca spatelui frontului sovietic.* I. V. Stalin despre legătura strânsă între victoriile Armatei Sovietice şi munca plină de abnegaţie din spatele frontului. Eroismul muncitorilor din spatele frontului. Marile succese în economia de război a ţării noastre. Succesele industriei. Creşterea producţiei de război. Lichidarea superiorităţii temporare a germanilor în privinţa numărului de tancuri şi avioane. Rolul Uralului, al Siberiei Apusene şi al altor regiuni din răsărit, în creşterea capacităţii de producţie a industriei de război. Noile construcţiuni. Activitatea transportului.

Marile succese ale colhozurilor în aprovizionarea cu alimente a armatei şi a ţării.

Hotărîrea luată de către Consiliul Comisarilor Poporului din URSS şi CC al PC. (b) al Uniunii Sovietice din 21 August 1943 „Despre măsurile imediate ce trebuesc luate pentru refacerea economiei în regiunile eliberate de sub ocupaţia germană".

Patriotismul sovietic dătător de viaţă, una din sursele eroismului în muncă în spatele frontului şi pe fronturile de luptă.

Noile succese în desfăşurarea întrecerii socialiste. Ajutorul dat frontului de întreg poporul.

Rolul Partidului bolşevic şi al lui I. V. Stalin în organizarea şi conducerea economiei de război a ţării.

7. *Rezultatele politico-militare ale anului de cotitură în Marele Război pentru Apărarea Patriei. Conferinţa dela Teheran.* Raportul lui I. V. Stalin cu privire la cea de a 26 aniversare a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Caracterizarea dată de către I. V. Stalin anului ce s'a scurs dela cea de a 25-a la cea de a 26-a aniversare a lui Octombrie, ca an de cotitură în Războiul pentru Apărarea Patriei.

I. V. Stalin despre importanţa internaţională a victoriilor Armatei Sovietice din vara şi toamna anului 1943. „Rezultatele şi urmările victoriilor Armatei Roşii au trecut departe peste hotarele frontului germano-sovietic, au modificat toată desfăşurarea ulterioară a războiului mondial şi au căpătat o mare importanţă internaţională" (Stalin).

Criza politică şi militară a Germaniei fasciste. Capitularea Italiei şi declararea de război făcută Germaniei de către Italia.

Intărirea influenţei internaţionale a Uniunii Sovietice. Conferinţa dela Moscova a miniştrilor de externe ai U.R.S.S., Angliei şi Statelor Unite ale Americii între 19—30 Octombrie şi hotărîrile luate. Sabotarea acestor hotărîri de către guvernele Statelor Unite şi Angliei.

Conferinţa conducătorilor celor trei puteri aliate — URSS, Statele Unite şi Marea Britanie — la Teheran între 28 Noembrie — 1 Decembrie 1943. Prăbuşirea planurilor Germaniei fasciste şi ale reacţiunii anglo-americane de scindare a coaliţiei antihitleriste şi încheere a unei păci separate de compromis.

Tratatul sovieto-cehoslovac de prietenie, ajutor reciproc şi colaborare de după război din 12 Decembrie 1943. I. V. Stalin despre politica fermă şi invariabilă a guvernului sovietic în problemele privitoare la eliberarea popoarelor Europei de „noua ordine" fascistă şi la organizarea postbelică dreaptă a lumii.

Cap. XXXIV. Anul victoriilor decisive ale poporului sovietic în Marele Război pentru Apărarea Patriei.

1. *Isgonirea ocupanților germano-fasciști depe teritoriul Țării Sovietice.* Situația-politico militară și internațională a URSS la începutul anului 1944. Creșterea forței și puterii Armatei Sovietice. Creșterea neîntreruptă a ajutorului dat frontului de către spatele frontului țării noastre. Cea de a X-a sesiune a Sovietului Suprem al URSS. Hotărîrile sesiunii — o etapă superioară în desvoltarea statului sovietic multinațional. Transformarea Comisariatului Poporului pentru Apărare și a Comisariatului Poporului pentru Afacerile Externe din general unionale în comisariate ale poporului republicane. Cele zece lovituri sdrobitoare date de către armata sovietică armatelor germane în anul 1944.

Infrângerea germanilor la Leningrad și Novgorod, eliberarea Ucrainei depe malul drept al Niprului, eliberarea Crimeii și Odesei, eliberarea RSS Carelo-Fină, eliberarea Bielorusiei, eliberarea regiunii Baltice, eliberarea Moldovei.

Restabilirea graniței Statului Sovietic pe toată întinderea dela Marea Neagră până la Marea Barentz. Decorarea lui I. V. Stalin cu ordinul „Victoria".

Lărgirea frontului mișcării de partizani. Concordanța acțiunii partizanilor cu trupele Armatelor Sovietice în ofensivă.

Operațiunile militare pe teatrul secundar al celui de al doilea război mondial. Debarcarea trupelor anglo-americane în Normandia, ca urmare a victoriilor decisive ale Armatei Sovietice pe frontul germano-sovietic.

2. *Armata Sovietică în luptele pentru eliberarea popoarelor Europei de sub jugul fascist.* I. V. Stalin despre misiunea de eliberare a Armatei Sovietice. Eliberarea unei părți considerabile din Polonia aliată. Infrângerea militară a României, Bulgariei și Finlandei. Incheerea armistițiului cu aceste state. Isgonirea trupelor germane din România, Bulgaria și Finlanda. Eliberarea Belgradului de către Armatele Sovietice. Trecerea lanțului carpatic de către trupele sovietice. Intrarea Armatei Sovietice în Cehoslovacia. Intrarea Armatei Sovietice pe teritoriul Ungariei, Norvegiei și Prusiei Orientale.

3. *Intărirea situației internaționale a URSS.* Influența victoriilor decisive ale Armatei Sovietice asupra situației internaționale. Intărirea și lărgirea coaliției antifasciste. Izolarea Germaniei hitleriste și inevitabilitatea prăbușirii ei. Influența victoriilor Armatei Sovietice asupra mișcării de eliberare din Franța, Belgia și Italia. Politica dușmănoasă a autorităților anglo-americane față de mișcarea patriotică și încurajarea activității elementelor reacționare. Lupta Uniunii Sovietice împotriva noilor încercări făcute de către cercurile guvernamentale anglo-americane de a încheea o pace separată și de compromis cu Germania.

I. V. Stalin despre sarcina nu numai de a câștiga războiul, dar și de a asigura popoarelor o pace trainică după terminarea războiului.

Cap. XXXV. Succesele hotărâtoare în munca spatelui frontului Țării Sovietice.

1. *Inceputul refacerii economiei naționale în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Succesele decisive în activitatea industriei și a transporturilor.* Succesele poporului sovietic în spatele frontului. Un nou avânt puternic al industriei și transportului. Punerea în funcțiune a noilor întreprinderi și refacerea fabricilor, uzinelor și a căilor ferate. Desfășurarea întrecerii socialiste. Refacerea industriei în regiunile eliberate de fasciști. O nouă creștere a producției de război.

2. *Noile succese în agricultură.* Mărirea suprafețelor semănate. Creșterea productivității muncii. Desfășurarea largă a întrecerii socialiste. Refacerea

agriculturii în regiunile eliberate de ocupanții fasciști. I. V. Stalin despre țărănimea colhoznică.

3. *Realizările științei, artei și literaturii sovietice.* Grija partidului lui Lenin-Stalin pentru intensificarea educației ideologice a poporului sovietic. Hotărîrile CC al PC (b) al Uniunii Sovietice cu privire la problemele ideologice. Decizia CC al PC (b) „Despre situația și măsurile de îmbunătățire a muncii ideologice și politice de massă în organizația de partid Tătară și sarcinile ei imediate" (1944); hotărîrea CC al PC (b) al Uniunii Sovietice Despre sarcinile imediate ale organizațiilor de partid ale PC (b) din Bielorusia în domeniul activității politice de massă și de culturalizare a populației" (1944) și hotărîrile CC al PC (b) al Uniunii Sovietice cu privire la greșelile comise de autorii celui de al treilea volum de „Istoria filosofiei" în expunerea și aprecierea făcută filosofiei germane.

I V. Stalin despre rolul intelectualității sovietice în Marele Război pentru Apărarea Patriei. Desvoltarea științei sovietice în perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Noile opere ale literaturii sovietice. Muzica și teatrul sovietic. Noile succese ale cinematografiei sovietice. Pictura și arhitectura sovietică. Deschiderea Academiilor de științe medicale și pedagogice. Noile tipuri de armament.

4. *Raportul lui I. V. Stalin „Cea de a 27-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie".* I. V. Stalin despre eroismul poporului sovietic în Marele Război pentru Apărarea Patriei. Victoria economică a oamenilor muncii în Uniunea Sovietică. Orânduirea socialistă — izvorul puterii statului sovietic și a forțelor sale armate. Patriotismul sovietic — izvorul eroismului în muncă și în lupte al oamenilor sovietici în spatele frontului și pe front. Victoria ideologică a poporului sovietic asupra Germaniei fasciste. Marele merit al poporului sovietic în fața omenirii.

Cap. XXXVI. Sdrobirea Germaniei fasciste și a Japoniei imperialiste,

1. *Intrarea Armatei Sovietice în Germania. Conferința dela Yalta.* Situația politico-militară și internațională la începutul anului 1945. Ofensiva de iarnă a Armatei Sovietice în anul 1945. Eliberarea țărilor aliate — Polonia și Cehoslovacia. Cucerirea Budapestei de către Armata Sovietică. Conferința din Crimeia a șefilor guvernelor URSS, Statelor Unite și Angliei. Ocuparea Prusiei Orientale și a Sileziei.

I. V. Stalin despre rezultatele ofensivei de iarnă a Armatei Sovietice.

2. *Sdrobirea Germaniei fasciste, capitularea ei necondiționată. Conferința dela Potsdam.* Operațiunile de ofensivă ale Armatei Sovietice la Berlin. Importanța politico-militară și strategică a cuceririi Berlinului de către Armata Sovietică.

Sdrobirea Germaniei hitleriste și capitularea necondiționată a armatei germane. Eliberarea orașului Praga de trupele sovietice. Apelul adresat de I. V. Stalin poporului la 9 Mai 1945.

Recepțiunea dela Kremlin dată de guvernul URSS la 24 Mai în cinstea comandanților trupelor din Armata Sovietică. Cuvântarea lui I. V. Stalin ținută la recepție despre rolul hotărîtor al poporului rus în lupta repurtată asupra Germaniei fasciste. Parada Victoriei din Piața Roșie din Moscova la 24 Iunie 1945.

3. *Infrângerea Japoniei imperialiste.* Conferința dela Potsdam. Intrarea URSS în război împotriva agresorului japonez. Infrângerea Japoniei imperialiste. Apelul adresat de I. V. Stalin poporului la 2 Septembrie 1945. Eliberarea Manciuriei și a Coreei de Nord.

Rolul hotărîtor al Uniunii Sovietice în infrângerea Japoniei imperialiste.

Cap. XXXVII. Importanța mondială istorică a victoriei URSS în Marele Război pentru Apărarea Patriei.

1. *Rezultatele politico-militare ale Marelui Război al poporului sovietic pentru Apărarea Patriei.* Importanța istorică a victoriei Uniunii Sovietice. Rolul hotărîtor al Uniunii Sovietice în sdrobirea Germaniei fasciste și a Japoniei imperialiste. Uniunea Sovietică — eliberatorul popoarelor slave de sub jugul fascist și apărătorul libertății și independenței lor de imperialiștii anglo-americani.

Intărirea securității granițelor sovietice la Apus și Răsărit. Includerea în Uniunea Sovietică a Koenigsbergului. (Kaliningrad). Restituirea către Uniunea Sovietică a regiunii Pecenga cu portul Pecenga (Petsamo). Crearea bazei navale militare sovietice în regiunea Parcalla (pe țărmul nordic al golfului Finic). Restituirea către Uniunea Sovietică a Sahalinului de sud și a insulelor Curile în Extremul Orient. Soluționarea problemei granițelor între URSS și Polonia, URSS și Cehoslovacia

Slăbirea pozițiilor lagărului imperialist antidemocrat și întărirea pozițiilor socialismului și ale democrației în frunte cu URSS.

2. *De ce a învins Uniunea Sovietică.* I. V. Stalin despre izvoarele forței Uniunii Sovietice. Victoria noastră este victoria orânduirii sociale și de stat, victoria Forțelor Armate Sovietice. Rolul conducător al poporului rus în Marele Război pentru Apărarea Patriei. I. V. Stalin despre rolul poporului rus ca națiune de seamă în rândul națiunilor ce fac parte din Uniunea Sovietica, ca forță conducătoare a Uniunii Sovietice. Participarea popoarelor Uniunii Sovietice la înfrângerea ocupanților germano-fasciști — o demonstrație strălucită a prieteniei staliniste a popoarelor și a patriotismului sovietic. Lupta eroică a partizanilor pe teritoriul ocupat temporar de către dușmani. Importanța internațională a victoriei istorice a Armatei Sovietice.

Partidul lui Lenin-Stalin — inspiratorul și organizatorul nimicirii ocupanților germani. Marele Stalin — organizatorul și conducătorul victoriilor poporului sovietic în Marele Război pentru Apărarea Patriei. Decorarea lui I. V. Stalin cu ordinul „Suvorov" gradul I, cu două ordine „Victoria" și decernarea titlului de Erou al Uniunii Sovietice pentru conducerea excepțională a operațiunilor Armatei Sovietice în Marele Războiu pentru Apărarea Patriei împotriva dușmanilor Patriei noastre. Decernarea lui I. V. Stalin a titlului militar suprem — Generalisimul Uniunii Sovietice.

PARTEA VIII-a URSS IN DRUM SPRE COMUNISM.

Cap. XXXVIII. Uniunea Sovietică în lupta pentru refacerea și desvoltarea economiei URSS și avântul culturii în perioada postbelică.

1. *Sarcinile principale ale planului cincinal postbelic.* Cuvântarea lui I. V. Stalin ținută în ziua de 9 Februarie 1946 la adunarea alegătorilor circumscripției electorale din orașul Moscova. Alegerile în Sovietul Suprem al URSS. Victoria strălucită a blocului comuniștilor și celor fără partid în alegerile pentru Sovietul Suprem. Prima sesiune a Sovietului Suprem al URSS Transformarea Consiliului Comisarilor poporului în Consiliu de miniștri și a Comisariatelor poporului în ministere.

Planul cincinal de refacere și desvoltare a economiei naționale a URSS pe anii 1946—1950. Principalele sarcini în cadrul planului cincinal postbelic. Creșterea industriei, agriculturii și transportului prevăzută în planul cincinal. Desvoltarea economiei în republicile sovietice naționale. Creșterea nivelului material și cultural de trai al poporului.

2. *Lupta poporului sovietic pentru îndeplinirea planului cincinal şi rezultatele principale ale planului cincinal stalinist postbelic.* Refacerea industriei şi a transporturilor. Lupta pentru întărirea continuă a orânduirii colhoznice. Hotărîrea Consiliului de Miniştiri al URSS şi a CC al PC (b) al Uniunii Sovietice „Despre măsurile ce trebuesc luate pentru lichidarea încălcărilor Statutului artelului agricol în colhozuri". Organizarea Consiliului pentru problemele colhozurilor. Hotărîrea Plenarei din Februarie 1947 a CC al PC (b) al Uniunii Sovietice „Despre măsurile ce trebuesc luate pentru propăşirea agriculturii în perioada postbelică". Construcţia socialistă şi colectivizarea agriculturii în regiunile apusene ale Ucrainei şi Bielorusiei, Moldovei, Estoniei, Letoniei şi Lituaniei.

Sărbătorirea a 800 de ani dela întemeerea Moscovei. Salutul lui I. V. Stalin. Treizeci de ani de putere sovietică. Raportul lui V. M. Molotov despre cea de a 30-a aniversare a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Reforma monetară şi desfiinţarea cartelelor. Avântul creator al maselor populare. Amploarea întrecerii socialiste. Succesele refacerii şi desvoltarea continuă a economiei naţionale. Ridicarea nivelului material de trai al masselor populare.

Hotărîrea istorică a Consiliului de Miniştri din URSS şi a CC al PC (b) al Uniunii Sovietice „Despre planul de plantare a perdelelor forestiere de protecţie a ogoarelor, despre introducerea asolamentului cu ierburi perene, despre construcţia de eleştee şi rezervoare de apă pentru asigurarea unor recolte bogate şi stabile în regiunile de stepă şi silvostepă în partea Europeană a URSS".

Hotărîrea CC al PC (b) al Uniunii Sovietice şi a Consiliului de Miniştri din URSS cu privire la planul trienal de desvoltare a zootehniei în colhozuri şi sovhozuri, pe anii 1949—1951.

Avântul politic şi în muncă al întregului popor din URSS. Lupta pentru îndeplinirea planului cincinal stalinist postbelic în patru ani. Raportul lui G. M. Malencov despre cea de a 32-a aniversare a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie.

Realizările principale în îndeplinirea primului plan cincinal stalinist postbelic. O nouă creştere a prosperităţii poporului sovietic. Cele trei etape de scădere a preţurilor la mărfurile de larg consum.

3. *O nouă creştere a culturii poporului sovietic.* Măsurile luate de partid şi guvern pentru intensificarea activităţii ideologice în ţară. Apariţia operelor lui I. V. Stalin. Lupta împotriva lipsei de principialitate şi de spirit politic în literatură şi artă. Hotărîrea CC al PC (b) al Uniunii Sovietice cu privire la revistele „Zvezda" şi „Leningrad", „Despre repertoriul teatrelor dramatice şi măsurile ce trebuesc luate pentru îmbunătăţirea lui". Despre filmul „Viaţa cea mare". Hotărîrea CC al PC (b) al Uniunii Sovietice despre opera „Marea prietenie", de Muradeli. Cuvântarea lui A. A. Jdanov în cadrul discuţiei filosofice. Lupta partidului împotriva obiectivismului burghez şi a cosmopolitismului.

Sesiunea Academiei de Ştiinţe Agricole din URSS (August 1948). Raportul academicianului Lîsenco despre situaţia în ştiinţa biologiei. Lupta împotriva ploconirii în faţa culturii burgheze din Apus. Un nou avânt al ştiinţei şi culturii. Descoperirea secretului armei atomice de către savanţii sovietici.

Introducerea realizărilor ştiinţifice în producţie. Premiile Stalin acordate unei noi serii de oameni de ştiinţă, tehnică, literatură şi artă. Rolul conducător al culturii socialiste sovietice şi importanţa ei mondial istorică.

Articolele lui I. V. Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică" şi „Cu privire la unele probleme de lingvistică" şi importanţa lor istorică pentru toate ramurile ştiinţei.

4. *URSS — bastion al păcii şi al democraţiei. Lupta Uniunii Sovietice pentru o pace trainică, democratică.* I. V. Stalin despre situaţia internaţională şi politica externă a URSS şi importanţa lor istorică. Formarea lagărului imperialist şi antidemocratic în frunte cu Statele Unite ale Americii şi a lagărului antiimperialist şi democratic în frunte cu URSS. Lupta acestor lagăre în perioada postbelică. Creşterea prestigiului internaţional al URSS. Consfătuirea reprezen-

tanților unor partide comuniste din Polonia (Septembrie 1947). Raportul lui A A. Jdanov „Despre situația internațională". Lupta URSS pentru o pace trainică și democratică, pentru securitatea și independența popoarelor. Propunerile sovietice pentru reducerea generală a înarmărilor și pentru interzicerea producției și a folosirii energiei atomice în scopuri de război. Semnarea tratatelor de pace cu Italia, România, Bulgaria și Finlanda. Lupta pentru soluționarea problemei germane.

Demascarea de către guvernul sovietic a falsificatorilor anglo-franco-americani ai istoriei. Nota istorică a Biroului informativ sovietic „Falsificatorii istoriei" și marea ei importanță politică și internațională. Publicarea de către Uniunea Sovietică a documentelor și materialelor celui de al doilea război mondial cari demască rolul Statelor Unite, al Angliei și Franței, în pregătirea și deslănțuirea acestui război. Intărirea forțelor lagărului democrației și socialismului. Rolul conducător al URSS, în lupta împotriva ațâțătorilor la un nou război imperialist.

URSS și țările de democrație populară. Rolul hotărîtor al Uniunii Sovietice în asigurarea libertății și independenței țărilor de democrație populară față de imperialismul anglo-american și pentru creiarea condițiilor de trecere a lor pe drumul desvoltării socialiste. Ajutorul politic, economic și cultural, acordat de către URSS țărilor de democrație populară. Incheierea tratatelor de prietenie, colaborare și ajutor reciproc între URSS și țările de democrație populară. Reducerea de către guvernul sovietic a reparațiilor datorate de Finlanda, Ungaria și România.

Marea victorie a poporului chinez și recunoașterea de către URSS a Republicii Populare Chineze. Tratatul de prietenie, alianță și asistență mutuală între Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice și Republica Populară Chineză. Acordul privitor la calea feată chineză Ciang-Ciun, precum și acordul privitor la acordarea de către Guvernul Uniunii Sovietice Guvernului Republicii Populare Chineze a unui credit economic pe termen lung. Constituirea Republicii Democrate Germane iubitoare de pace — o cotitură în istoria Europei.

Consfătuirea reprezentanților partidelor comuniste, ținută în a doua jumătate a lunei Noembrie 1949. Raportul lui M. A. Suslov „Apărarea păcii și lupta împotriva ațâțătorilor la război".

Marea epocă stalinistă — epoca luptei pentru victoria comunismului în țara noastră. Sărbătorirea aniversării a 70 de ani dela nașterea lui I. V. Stalin Puternica manifestație de dragoste și devotament a popoarelor Țării Sovietice și a oamenilor muncii din întreaga lume, arătată conducătorului și învățătorului întregii omeniri progresiste, inspiratorul și organizatorul victoriilor comunismului. Avântul patriotic al întregului popor și desvoltarea întrecerii socialiste, în cinstea aniversării a 70 de ani dela nașterea lui I. V. Stalin. Sărbătorirea lui I. V. Stalin — o manifestare grandioasă de unire a tuturor forțelor democrației și socialismului, sub steagul lui Lenin și Stalin. Marele Stalin — Conducătorul mișcării revoluționare internaționale, conducătorul marelui front de luptă pentru cauza păcii, a democrației și socialismului. Instituirea premiilor internaționale Stalin „Pentru întărirea păcii între popoare". Intărirea și creșterea lagărului păcii, democrației și socialismului, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Uniunea Sovietică — bastionul puternic al păcii și democrației, luptătorul credincios pentru libertatea și independența tuturor popoarelor din lume. O nouă victorie strălucită a blocului comuniștilor și al celor fără partid, în alegerile pentru Sovietul Suprem al U.R.S.S. în 1950. Poporul sovietic, sub conducerea partidului și a lui I. V. Stalin, în lupta pentru trecerea treptată la comunism.

NOTE ŞI RECENZII

MUZEUL ROMÂNO-RUS

Se împlinesc, la 3 Noemvrie 1950, doi ani dela deschiderea oficială a Muzeului Româno-Rus, înfiinţat din iniţiativa şi cu sprijinul Partidului Muncitoresc Român.

Intr'un interval scurt, Muzeul Româno-Rus a isbutit să se afirme repede ca una din cele mai importante instituţii culturale ale ţării noastre. Acest merit a fost recunoscut decernându-se acestui Muzeu, marele premiu al Academiei R. P. R. „Nicolae Bălcescu", pentru lucrări în domeniul ştiinţelor istorico-filosofice, premiu ce s'a acordat la 18 Martie 1949.

Insemnătatea deosebită a Muzeului este subliniată prin vizitarea lui mereu crescândă, de masele largi populare. Până acum, peste cincizeci de mii de oameni au vizitat Muzeul Româno-Rus, călăuziţi de dorinţa de a-şi îmbogăţi cunoştinţele, pe baza materialului abundent, variat şi foarte instructiv, expus în sălile Muzeului.

Vizitatorii sunt din rândurile muncitorilor din fabrici, ţăranilor, funcţionarilor, soldaţilor, ofiţerilor, profesorilor, învăţătorilor, studenţilor, elevilor, meseriaşilor, liber profesioniştilor. Muzeul Româno-Rus este vizitat din ce în ce mai mult de grupuri compacte, de participanţii diferitelor congrese care se ţin în Capitală şi de oaspeţii străini ai ţării noastre. Cei mai mulţi din delegaţii sosiţi din U.R.S.S., Republica Populară Chineză, din celelalte ţări de democraţie populară şi alte ţări, au folosit prilejul venirii lor în Republica Populară Română pentru a vizita şi Muzeul Româno-Rus. Un interes accentuat se acordă Muzeului din partea tineretului. Pe lângă miile de tineri din patria noastră care muncesc cu braţele şi cu mintea la oraşe şi sate, Muzeul a fost vizitat pe rând de delegaţiile tineretului comsomolist sovietic, de delegaţiile tineretului chinez, francez, ungar, albanez, german, olandez, argentinian, etc., care au vizitat ţara noastră.

Importanţa educativ-politică a Muzeului iese în evidenţă şi prin vizitarea lui regulată din partea şcolilor de partid şi sindicale, din partea Congresului General al Sindicatelor de Salariaţi Agricoli, Congresul General al Căminelor Culturale, de unităţi de ostaşi, etc.

Pentru a lămuri deosebita importanţă a Muzeului Româno-Rus, trebuesc arătate ţelurile ce şi-a propus să realizeze.

Muzeul Româno-Rus este un centru de educare ştiinţifică a maselor, este o instituţie de documentare ştiinţifică, şi este, în acelaş timp, un factor important şi permanent de adâncire a prieteniei şi colaborării româno-sovietice, împletită cu lupta pentru pace şi socialism.

Materialul prezentat în Muzeu lămureşte în mod ştiinţific adevărul istoric cu privire la trecutul poporului nostru la un înalt nivel ştiinţific. Totodată, Muzeul Româno-Rus este un puternic mijloc de îndrumare a maselor muncitoare şi a oamenilor de ştiinţă cu privire la lupta noastră din prezent, la problemele şi sarcinile noastre actuale. Şi toate acestea se îmbină cu perspectiva luminoasă a viitorului poporului nostru, care este profund pătruns de sentimentul de ataşament faţă de Uniunea Sovietică şi tovarăşul Stalin, care ne arată drumul construirii socialismului. Deaceea, într'un articol despre Muzeul Româno-Rus, „Scânteia", în numărul din 16 Septembrie 1950, a arătat că Muzeul este: „O şcoală vie de istorie. Vizitatorii acestui Muzeu capătă numeroase cunoştinţe indispensabile oricărui om al muncii care luptă pentru construirea socialismului în ţara noastră". In-

tr'adevăr, putem vorbi despre acest Muzeu, ca de „o şcoală vie", unde fiecare colţ reprezintă material pentru o lecţie de istorie a patriei noastre.

Referatul, pe baza căruia s'a acordat Muzeului Româno-Rus premiul de ştiinţe istorice şi filosofice „Nicolae Bălcescu" de către Adunarea Generală a Academiei R. P. R. constată că Muzeul Româno-Rus „reprezintă o realizare ştiinţifică de mare valoare". Acest caracter se dovedeşte atât prin materialul expus în Muzeu, cât şi prin felul prezentării acestui material.

Muzeul Româno-Rus posedă material documentar fotografic, artistic, reproducţii grafice, gravuri în lemn şi în metal executate special pentru Muzeu, precum şi o serie de documente scrise şi iconografice. Dintre acestea, multe obiecte sunt de o raritate excepţională sau chiar unică, având într'adevăr o deosebită valoare istorică documentară.

Acest material documentar desvălue încă odată falsificările istoricilor burghezi care, în general, au trecut sub tăcere linia de desvoltare a poporului român, care, dealungul veacurilor, a trăit în strânsă legătură cu popoarele de pe teritoriul Uniunii Sovietice. Material, care să dovedească existenţa acestor legături, se află din belşug, ca şi cel privitor la sprijinul primit din partea poporului rus pentru cucerirea independenţei naţionale şi desvoltarea ţării noastre.

Muzeul Româno-Rus are şi o colecţie de documente inedite, în cea mai mare parte cu privire la relaţiile politice, economice şi culturale între Rusia şi ţările noastre. Unul dintre cele mai vechi documente este hrisovul, în limba veche slavo-rusă, a lui Petru Schiopu din 1587.

Documentele şi obiectele expuse sunt repartizate pe epoci şi felul acestei repartizări ilustrează dasemenea caracterul ştiinţific al Muzeului.

In sălile muzeului, este înfăţişat materialul începând din timpurile cele mai îndepărtate (secolul VII înainte de e. n.) până la evenimentele din ultimii şase ani, de desvoltare a patriei noastre cu ajutorul generos şi multilateral primit dela Marea Uniune Sovietică şi luptei popoarelor lumii pentru pace, în fruntea cărora se găseşte Uniunea Sovietică şi marele Stalin.

Din materialul expus ne oprim la următoarele momente:

In sala I-a sunt înfăţişate hărţile straturilor de civilizaţie comună, a Sciţilor şi Grecilor de pe teritoriul URSS şi R. P. R. Este concludentă prezentarea întinderii Slavilor, precum şi căile de negoţ din timpul formării statelor feudale de pe teritoriul R. P. R. (Aceste date de altfel au fost confirmate şi mai puternic prin rezultatele campaniilor de săpături arheologice din 1949 şi 1950). Tot aici se mai arată diferitele legături economice, culturale, politice, militare etc., care au devenit şi mai strânse după consolidarea statelor feudale de pe teritoriul R. P. R.

Sala I-a cuprinde şi material referitor la ajutorul ce ne-a fost dat de către Rusia, odată cu pornirea ţărilor noastre la lupta pentru independenţă, împotriva Turcilor. Ne referim în această privinţă la scrisoarea Ţarului către Mihai Viteazul, la documente asupra relaţiilor diplomatice din vremea lui Vasile Lupu şi Gheorghe Ştefan şi la tratatul de alianţă din anul 1656.

Sala a II-a arată pe larg desfăşurarea relaţiilor culturale din veacul al XVII-lea, epocă în care Moldova şi Ţara Românească au primit tipografii din Chiev, s'au tradus cărţi din limba rusa, etc. Se documentează, apoi, desvoltarea puternică a relaţiilor ruso-române din timpul lui Dimitrie Cantemir şi din tot secolul al XVIII-lea, în care s'au succedat unul după altul războaiele ruso-turce, ce au apropiat pas cu pas momentul eliberării ţărilor române. Aceste momente se oglindesc în Muzeu, prin hărţi, stampe, acte, portrete, etc.

Lupta pentru cucerirea independenţei naţionale continuă să fie ilustrată de materialul din sala următoare, dar cea mai mare parte din documente ne arată creşterea paralelă a frământărilor sociale (Pugaciov, Horia), precum şi întărirea legăturilor culturale şi economice ruso-române, exprimate mai ales prin bogate colecţii de monete.

In sala IV-a, este expus materialul ce ilustrează împletirea luptelor pentru independenţă duse cu ajutorul Rusiei, cu luptele sociale, (Decabriştii, Tudor Vladimirescu). Această îmbinare semnalează şi începutul epocii capitalismu-

lui. Materialul cu privire la pacea dela Adrianopol şi la Regulamentul Organic, în manuscris original, scoate puternic în evidenţă contribuţia însemnată a Rusiei în desvoltarea ţării noastre în această perioadă.

Cu această sală se încheie o parte bine definită a Muzeului, deoarece dela sala a V-a — în care se arată şi sprijinul dat Unirii Principatelor de către marii revoluţionari democraţi ruşi — va începe influenţa mişcării revoluţionare asupra mişcării muncitoreşti din ţara noastră.

Sala V-a mai cuprinde o serie de momente cruciale în relaţiile ruso-române. De exemplu, aspectele luptei comune ruso-române în războiul pentru independenţă din 1877—1879. Pe un alt perete se găsesc, în jurul portretelor lui Lenin şi Stalin, portretele marilor creatori ruşi în domeniul ştiinţei şi artei (Lomonosov, Puşchin, Ceaicovschi, Bielinschi, Mendeleev, Miciurin, Timiriazev, Pavlov, Gorki, etc.). Pe al patrulea perete, apar primele momente din viaţa lui Lenin şi Stalin (macheta casei lor de naştere, etc.). Totodată se înfăţişează caracterizarea acestei epoci dată de Engels, după care Rusia a devenit detaşamentul de frunte al mişcării revoluţionare.

Incepând dela sala VI-a, se observă o nouă metodă de prezentare a materialului şi anume, sus pe pereţi este înfăţişată în mod cronologic desvoltarea evenimentelor revoluţionare din Rusia, iar mai jos de acestea se marchează, în vitrine, momentele istorice din ţara noastră, care însoţesc mersul desvoltării din Rusia sub influenţa acelora.

Sala vibrează de momente revoluţionare care arată că am ajuns în perioada luptelor deschise ale proletariatului. Se conturează puternic activitatea lui Lenin şi Stalin pentru creiarea partidului de tip nou. Se arată însemnătatea primei revoluţii ruse burghezo-democratice din 1905—1907 şi influenţa ei, importanţă care a fost exprimată minunat prin cuvintele tovarăşei Ana Pauker: „Valurile revoluţiei ruse din 1905—1906 au purtat până pe meleagurile noastre primele ecouri ale luptei de eliberare pe care, în fruntea celor mulţi şi pentru cei mulţi, o pornise un frate mai mare, un frate plin de puteri tinereşti, — proletariatul rus". Paralela din ţara noastră, respectiv influenţa revoluţiei ruse, este redată şi prin răscoala din 1907. In cadrul acestei prezentări, o puternică impresie exercită tabloul lui Bănicilă „Ţine minte!".

Cel mai mare eveniment al istoriei omenirii, Marea Revoluţie Socialista din Octombrie 1917 şi influenţa ei directă în ţara noastră, avântul revoluţionar dela noi, ocupă o altă parte a sălii, cu un material extrem de bogat. Aici vedem o serie de momente cu privire la făurirea şi activitatea revoluţionară a Partidului Comunist din România până la scoaterea lui în afară de lege (1924).

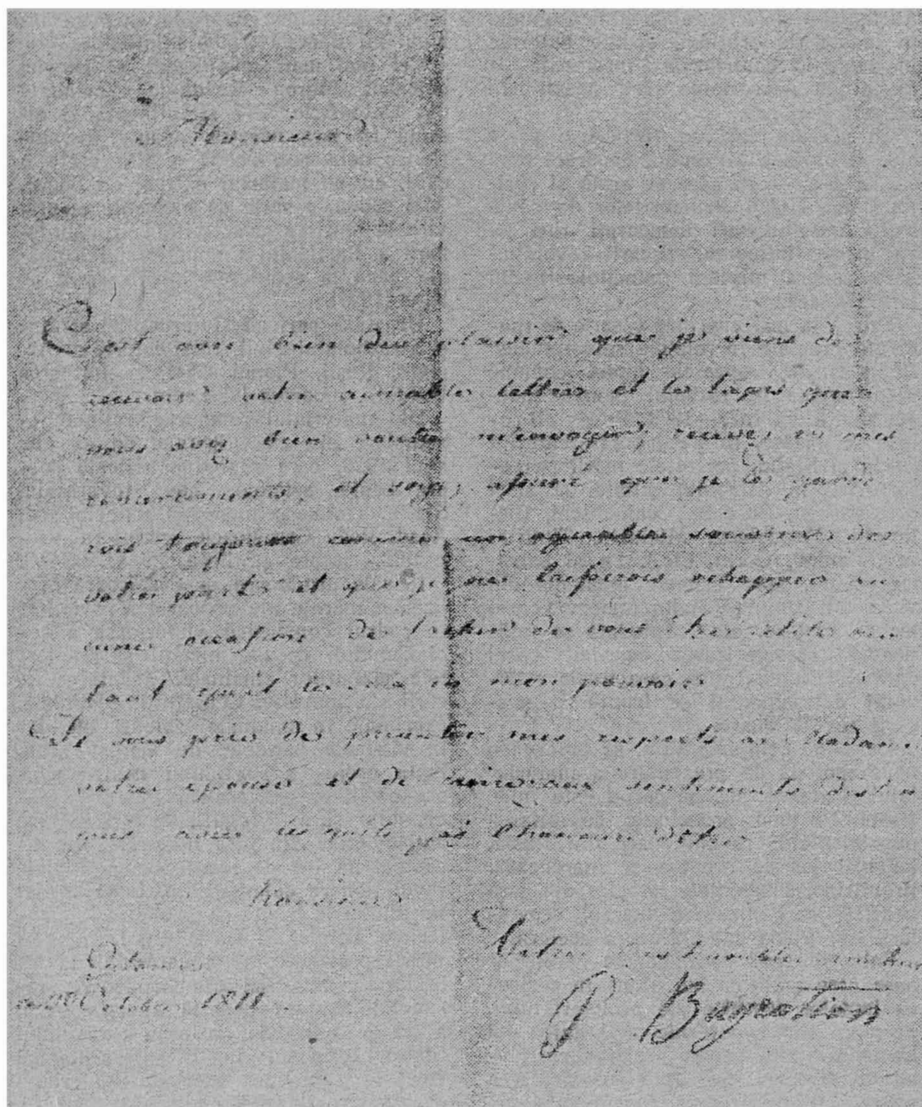
Urmează perioada intervenţiei străine şi a războiului civil, rolul istoric al Armatei Roşii, Planul Goelro, formarea U.R.S.S., moartea lui Lenin.

Din materialul românesc, reţinem exemplare din ziare ilegale, de ex. din anul 1926, care reproduc articole despre Lenin, articole ale tovarăşului Stalin. Trebue semnalat şi articolul tov. Acad. Radu Cernătescu, apărut în „Clopotul", despre „Ştiinţa în U.R.S.S.".

In sala următoare, se desfăşoară realizările măreţe ale popoarelor sovietice, în cadrul construirii victorioase a socialismului, de ex. mersul şi rezultatele planurilor cincinale, avântul mişcării stahanoviste, Constituţia stalinistă, exprimate în minunate tablouri, etc. Iar în vitrinele paralele, de jos, se arată lupta eroică a Partidului nostru şi a organizaţiilor antifasciste împotriva fascismului şi a pregătirilor războinice antisovietice din ţara noastră. Intre acestea, un loc de frunte ocupă luptele revoluţionare dela Griviţa, lupta presei Partidului în frunte cu „Scânteia", Conferinţa Celulei P. C. R. din Doftana şi scrisoarea adresată tovarăşului I. V. Stalin de tovarăşii din închisoare, răsunetul în ţara noastră al aniversării a 60 de ani dela naşterea tovarăşului Stalin, exprimat în literatura ilegală. Această sală mai cuprinde materialul cu privire la deslănţuirea războiului împotriva Uniunii Sovietice şi lupta Partidului nostru pentru scoaterea ţării din războiul criminal antisovietic

Inceputul coridorului care conduce la partea dela parter a Muzeului prezintă o serie de fotografii ale eroicilor partizani sovietici, în frunte cu Oleg Coşevoi, Zoia Cosmodemianscaia, etc.

Intrând de aici în sala VIII-a şi în continuarea coridorului, se vede harta celor 10 lovituri staliniste şi: eliberarea ţării noastre, 23 August 1944. Ur-

Documentul reprezintă scrisoarea generalului rus P. Bagration adresată vornicului Samurcaş, în anul 1811, în care mulţumeşte pentru un dar primit.

(Din colecţia de documente a Muzeului Româno-Rus din Bucureşti).

mează intrarea glorioasă a Armatei Sovietice în Sofia, Belgrad, Budapesta și în alte capitale eliberate. Paralel, sunt expuse, între altele, formarea diviziei „Tudor Vladimirescu", momente din luptele diviziei, declarația Molotov, lupta armatei noastre alături de Armata Sovietică împotriva armatelor fasciste, presa sovietică în limba română, lupta Partidului nostru pentru sprijinirea frontului și pentru democratizarea țării și ca un rezultat al acestei lupte, 6 Martie 1945.

Incepând cu sala IX-a, se schimbă din nou felul prezentării materialului. De aici, fiecare sală și fiecare perete și panou înfățișează ajutorul multilateral, neprecupețit, ce ne acordă încontinuu Uniunea Sovietică în ultimii 6 ani. De aceea, paralelismul în expunerea momentelor încetează.

De pildă, în sala IX-a se prezinta restabilirea relațiilor diplomatice între Uniunea Sovietică și țara noastră, ajutorul dat de U.R.S.S. în timpul secetei, tratatul de pace, sosirea primului transport cu materii prime din U.R.S.S., reducerea obligațiilor de armistițiu, Sovromurile. Un loc deosebit ocupă, în acest cadru, încheierea tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală Apoi se desfășoară în sală, în toată măreția sa, ajutorul imens economic ce ne-a dat și ne dă Uniunea Sovietică în desvoltarea țării și în opera construirii socialismului. Sala X-a îmbogățește cu mult acest aspect, prin prezentarea colaborării tehnice și folosirii experiențelor sovietice în toate sectoarele vieții și muncii din R.P.R. Aici se vede, de ex., importanța Expoziției industriei sovietice organizate la București, vizita țăranilor noștri muncitori în U.R.S.S., primele mașini construite la noi în țară pe baza îndrumărilor sovietice, desvoltarea științei agrotehnice pe baza cuceririlor sovietice, construirea Canalului Dunăre — Marea Neagră, rolul S.M.T.-urilor, al gospodăriilor de stat și al gospodăriilor agricole colective. Această sală cuprinde și ajutorul uriaș primit în domeniul învățământului și al culturii, în general. Se arată sesiunea științifică a Academiei R.P.R. cu prilejul sărbătoririi a 70 ani dela nașterea tovarășului Stalin, proporțiile uriașe ale difuzării culturii sovietice în țara noastră, rolul expozițiilor în arta plastică, etc.

Ultima sală aduce un material menit a fi o încoronare a celui expus până acum în cadrul Muzeului Româno-Rus, Această sală este închinată înfățișarii forței uriașe ce reprezintă frontul internațional și organizat al păcii, sub conducerea Uniunii Sovietice, în care se încadrează acum și întreaga luptă și muncă ce se desfășoară în Republica Populară Română, factor activ al păcii.

Sala este dominată de figura impunătoare a tovarășului Stalin, înconjurat de nenumărate poezii, de minunate cântece populare, precum și de fotografiile darurilor care toate au fost închinate tovarășului Stalin. Lupta pentru eliberarea națională și socială, construirea societății socialiste și lupta mondială pentru pace se desfășoară și învinge pe drumul ideilor staliniste, sub semnul dragostei nemărginite a popoarelor față de conducătorul lor, tovarășul Stalin.

Toate acestea îl întăresc puternic pe vizitatorul Muzeului Româno-Rus, în hotărîrea și convingerea asupra tăriei forțelor păcii și ale socialismului.

V. V. VARGA

PSIHOLOGIA, sub redacția: Prof. C. N. Cornilov, Prof. A. A. Smirnov și Prof. B. M. Teplov.
Traducere după ediția a III-a sovietică.
Editura de Stat, 1950, pag. 500.

Traducerea în limba română a **„Manualului de Psihologie"** de sub redacția profesorilor Cornilov, Smirnov și Teplov, constitue un ajutor prețios pentru învățământul nostru psihologic și pentru desvoltarea psihologiei științifice în țara noastră. Căci psihologia care a predominat la noi în țară a fost profund impregnată de concepții și metode pseudo-științifice, a fost slugă plecată a concepțiilor și curentelor psihologice reacționare din țările capitaliste apusene și în deosebi din Germania și Statele Unite.

Incă acum 24 de ani psihologul vienez K. Bühler, era silit să recunoască, într'o carte despre „Criza psihologiei", că „atâtea psiho-

logii alături una de alta ca astăzi, atâtea încercări pe cont propriu n'au fost niciodată în acelaş timp împreună. Te face să te gândeşti la povestea construirii Turnului Babel".

De atunci criza psihologiei burgheze n'a făcut decât să se adâncească, ca urmare a neputinţei, pentru societatea capitalistă, de a rezolva contradicţiile adânci de care este măcinată. In ultimii ani, în psihologia americană au început să-şi facă loc, alături de concepţiile pseudo-ştiinţifice de fabricaţie mai recentă, concepţii preluate din mistica medievală. Astfel T. V. Moore, G. Y Rusk şi alţii vorbesc de o „psihologie catolică". Rusk, comentând pe maestrul său T. V. Moore, susţine că rezultatele lui Moore „ne dau o bază pentru înţelegerea viziunii profeţilor şi a elementului miraculos din natură şi istorie". Intr'adevăr, numai pentru cine crede în minuni, orânduirea capitalistă mai poate fi salvată dela pieirea ei inevitabilă.

Psihologia burgheză nu poate da o deslegare ştiinţifică problemelor de bază ale psihologiei, pentrucă o astfel de deslegare este potrivnică intereselor clasei capitaliste. Burgheziei îi convine când psihologii ei susţin că aptitudinile şi capacităţile sunt determinate nativ, că erarhia socială se bazează pe o erarhie a înzestrării „naturale", că cei ce aparţin claselor exploatatoare sunt mai înzestraţi dela natură decât massele muncitoare şi că războiul, proprietatea privată şi exploatarea se bazează pe instincte care sunt eterne şi nemodificabile. Dar nu-i poate conveni explicarea ştiinţifică, conform căreia conştiinţa omului este un produs social-istoric, care se schimbă odată cu schimbarea condiţiilor social-istorice. I. V. Stalin a arătat în mod strălucit calea interpretării şi rezolvării ştiinţifice a problemei conştiinţei omeneşti : „In ceeace priveşte „sălbatecele simţuri" ale oamenilor acestea nu sunt chiar aşa de veşnice cum cred unii : a fost o epocă, epoca comunismului primitiv, când omul nu admitea proprietatea privată ; pe urmă a venit o epocă, epoca producţiei individualiste, când proprietatea privată a pus stăpânire pe simţămintele şi raţiunea oamenilor: se apropie o nouă epocă, epoca producţiei socialiste, şi nu va fi de mirare dacă simţămintele şi raţiunea oamenilor vor fi pătrunse de năzuinţele socialiste. Oare existenţa nu determină „simţămintele" şi concepţiile oamenilor ?" [1]).

E clar că o astfel de explicare, singura explicare ştiinţifică, nu-i poate conveni burgheziei.

In PSIHOLOGIA de sub redacţia Prof. Cornilov, Smirnov şi Teplov, problemele îşi găsesc explicarea ştiinţifică pe baza concepţiei marxist-leniniste. Cititorul nu va găsi în această lucrare fapte şi concepţii fără legătură, interpretări contradictorii, cu care l-au deprins manualele burgheze de psihologie şi cursurile predate în universităţile noastre, ci va găsi un sistem ştiinţific închegat. Chiar numai o scurtă prezentare a câtorva capitole va fi deajuns pentru a ne convinge de superioritatea psihologiei sovietice asupra psihologiei burgheze, de caracterul progresist al psihologiei sovietice, în opoziţie cu caracterul reacţionar şi retrograd al psihologiei burgheze.

In capitolul despre : **„Obiectul, problemele şi metodele psihologiei"**, cititorul face cunoştinţă cu sarcinile care se ridică în faţa psihologiei sovietice : „Psihologia sovietică trebue să fie stăpână pe toată bogăţia de idei a întemeietorilor marxismului. Numai în baza teoriei marxist-leniniste se

1) I. Stalin, Opere, vol. I. Editura P.M.R., pag. 343-344.

poate desvolta o psihologie pe deplin ştiinţifică".

„Psihologia sovietică trebue să ducă o luptă neîmpăcată pe două fronturi : împotriva idealismlui pe de o parte şi împotriva mecanicismului pe de altă parte. Psihologia sovietică trebue să fie o ştiinţă combativă, partinică".

„Psihologia sovietică trebue să stea în slujba construcţiei socialiste, ridicând, spre a fi rezolvate, probleme actuale necesare practicei construcţiei noastre socialiste".

„Psihologia sovietică trebue să rupă cu tradiţiile dăunătoare care mai apasă asupra ei. Ea trebue să se ridice la nivelul unei ştiinţe înaintate şi într'adevăr revoluţionare, nivel trasat de tovarăşul Stalin, pentru întreaga ştiinţă sovietică". (pag. 11).

Capitolul cu care începe lucrarea este consacrat **noţiunii generale de psihic.** Psihicul este produsul cel mai înalt al materiei organizate in chip deosebit. Fiind o proprietate a materiei superior organizate, psihicul nu există în afara materiei. Dar ce este această însuşire a materiei superior organizate, care este pishicul ? La această întrebare ne dă răspuns teoria leninistă a reflectării, potrivit căreia lumea materială, care există în afară de noi şi independent de noi, acţionează prin organele de simţ asupra creerului omului şi produce reflectarea obiectelor lumii reale. Această reflectare a realităţii obiective formează conţinutul procesului psihic.

Numai la om există cea mai înaltă formă a psihicului : conştiinţa. Psihicul omului se deosebeşte calitativ chiar de psihicul celor mai evoluate animale şi a apărut în procesul muncii şi în baza practicei social-istorice a oamenilor.

Conştiinţa omului este cuprinsă întotdeauna în activitatea lui. Intre conştiinţa omului şi activitatea sa există o strânsă legătură reciprocă. Activitatea omului nu poate fi înţeleasă izolat de conştiinţa sa şi nici invers. Această concepţie despre psihic se deosebeşte radical de concepţia idealistă, după care psihicul ar putea exista independent de modificările materiale din organism, sau ar putea fi studiat izolat de activitatea omului. Dacă teza idealistă ar fi justă, n'am putea studia şi cunoaşte niciodată psihicul altor oameni, întrucât ceeace trăieşte omul este perceput nemijlocit numai de el însuşi. După această concepţie psihicul n'ar putea fi cunoscut în mod obiectiv, ceeace ar însemna negarea psihologiei ca ştiinţă.

Conştiinţa nu este izolată de omul viu şi concret, ci este inerentă **persoanei** umane, concrete, adică omului social, creatorul istoriei umane, a cărei esenţă Marx o defineşte — în „Teze asupra lui Feuerbach" drept „ansamblul relaţiilor sociale". Relaţiile sociale apar la oameni sub influenţa modului de producţie şi determină atât activitatea oamenilor cât şi conştiinţa lor. „Pentru înţelegerea psihicului, a conştiinţei omului, trebue să cunoaştem, înainte de toate, condiţiile sociale-istorice ale vieţii lui, poziţia lui socială, apartenenţa lui la o clasă socială sau alta, profesia lui, specialitatea; în baza tuturor acestora se vor lămuri relaţiile care se crează între un om şi alţi oameni în procesul vieţii sociale" (pag. 8).

Metodele psihologiei sovietice rezultă din concepţia materialismului dialectic asupra psihicului uman.

Psihologul trebue să studieze procesele psihice în aspectul condiţionării lor concrete, istorice, ele fiind determinate de relaţiile sociale de muncă, iar în societatea împărţită în clase antagoniste de raporturile de clasă dintre oameni. O trăsătură care ca-

racterizează în mod deosebit metodele psihologiei sovietice este studierea proceselor psihice în desvoltarea lor.

Printre metodele expuse în lucrare, menționăm metoda experimentului natural introdusă pentru prima oară în psihologie de către psihologul rus Lazurski. Acest tip de experiment constă în studiul proceselor psihice printr'o astfel de organizare a experiențelor de laborator, încât să nu se turbure condițiile naturale de desfășurare a proceselor studiate: sau prin transferarea directă a experiențelor în condițiile obișnuite ale fenomenelor studiate: în școală, în grădina de copii, în condițiile vieții de toate zilele.

Capitolul despre **desvoltarea psihicului** se ocupă cu desvoltarea psihicului la animale, cu apariția și desvoltarea conștiinței omenești și cu desvoltarea psihicului la copil. Problema fundamentală a psihologiei constă, — scrie Leontiev, autorul acestui capitol — în studiul psihicului uman. Insă pentru a înțelege natura psihicului uman, este necesar să știm cum a apărut psihicul, cum a decurs evoluția lui în mersul evoluției biologice la animale și prin forța căror împrejurări a dobândit la om noi particularități. Dar o importanță și mai mare o are problema desvoltării istorice a conștiinței. Condițiile social-economice noi de vieață ale oamenilor determină apariția unor noi particularități psihice și dispariția celor anterioare. Nu există niciun fel de particularități psihice eterne și neschimbătoare.

Leontiev arată, sprijinindu-se pe clasicii marxismului, că între psihicul animalelor și conștiința omului este o diferență calitativă. „Conduita inteligentă care atinge o desvoltare deosebit de înaltă la maimuțele antropoide reprezintă o limită în desvoltarea psihicului animalelor, după care începe istoria desvoltării unui psihic de un tip nou, propriu numai omului — istoria desvoltării **conștiinței umane**" (pag. 36).

Conștiința apare pentru prima dată la om în legătură cu desvoltarea formelor sociale de vieață, la baza cărora stă munca. „Munca, spune Engels, a creat însuși omul". Munca și limbajul, apărut în procesul muncii, au dat naștere totodată și conștiinței omului.

Sublinierea acestui fapt este cu atât mai necesară cu cât în psihologia burgheză predomină concepția falsă — susținută în deosebi de către W. Köhler — după care inteligența animalelor și gândirea omului ar fi de acelaș tip, diferența fiind numai de grad.

Köhler a încercat să arate că maimuțele antropoide sunt în stare să confecționeze instrumente. Caracterul reacționar al acestei concepții este evident. Falsitatea acestei concepții și caracterul vicios al experimentelor lui Köhler a fost arătat pe baza unui vast material experimental, de către cercetătorul sovietic Vațuro, în lucrarea „Cercetarea activității nervoase superioare a antropoidelor". Vațuro a arătat că numai pe baza teoriei lui Pavlov despre activitatea nervoasă superioară, poate fi explicată conduita inteligentă a antropoidelor.

In capitolul despre **Sensații,** se arată cu deosebită vigoare opoziția netă dintre idealism și materialism în explicarea sensațiilor. In conformitate cu teoria leninistă a reflectării, care a dat lovitura decisivă teoriilor idealiste despre sensații, sensația este „rezultatul acțiunii materiei asupra organelor noastre de simț", este „legătura directă între conștiință și lumea exterioară". Lenin a arătat că pentru o teorie consecvent materialistă a sensațiilor nu este suficient a recunoaște că sensațiile

sunt rezultatul acţiunii obiectelor asupra organelor noastre de simţ, că trebue văzut în ele o reflectare a acestor obiecte. Sensaţiile nu sunt „simboluri" sau „semne" ale fenomenelor exterioare, cum credea Helmholtz, ci sunt, aşa cum a arătat Lenin, „imagini ale lumii exterioare". Considerarea sensaţiilor drept simboluri ale lucrurilor duce la agnosticism, la negarea posibilităţii cunoasterii lumii reale.

Verificarea justeţei imaginilor, criteriul corespondenţei lor cu obiectele lumii materiale îl constitue, aşa cum au arătat Engels şi Lenin, activitatea practică. Omul nu poate, însă, înfăptui întotdeauna controlul prin experienţa personală. Importanţa fundamentală o are practica social istorică a oamenilor. Sensaţiile omului sunt produsul desvoltării istorice şi deaceea se deosebesc calitativ de sensaţiile animalelor. Munca a creat la om un cerc de trebuinţe incomparabil mai mare decât la animale, iar prin activitatea îndreptată spre satisfacerea acestor trebuinţe sensaţiile şi aptitudinile omului s'au desvoltat continuu.

Tot în legătură cu sensaţiile trebue să subliniem că psihologii sovietici au creat un capitol cu totul nou în psihologie, acela al acţiunii reciproce dintre sensaţii. Conform teoriei formulate de savanţii sovietici, acuitatea sensorială poate fi sporită prin stimularea simultană sau inducţia dela alte organe de simţ. De ex. vederea în întuneric poate fi mărită prin stimularea — în anumite condiţiuni — a auzului, prin anumite exerciţii fizice, prin stimulenţi termici, etc.

In capitolul despre **memorie** A. A. Smirnov — care a scris acest capitol, — arată că o concepţie justă despre memorie ne-o dă numai teoria leninistă a reflectării. In lumina acestei teorii, memoria este, întocmai ca şi sensaţia şi percepţia, o reflectare a realităţii obiective. Pe câtă vreme însă sensaţiile şi percepţiile sunt reflectări ale lumii materiale în **momentul acţiunii obiectelor** asupra organelor de simţ, memoria este reflectarea a ceeace a acţionat în trecut asupra organelor de simţ.

„Obiectele şi fenomenele percepute de noi se memorează şi se reproduc nu la întâmplare, ci într'o anumită legătură unele cu altele. Această foarte generală şi fundamentală lege a memoriei se explică prin faptul că obiectele lumii reale se află în strânsă interdependenţă şi condiţionare reciprocă unele faţă de altele" (pag. 175).

Psihologia asociaţionistă a încercat să reducă toate legile memoriei la principiile asociaţiei.

Teoriile asociaţioniste reprezintă o tratare mecanicistă a proceselor psihice. „Nu se poate nega existenţa şi importanţa legăturilor asociative. Insă odată cu acestea trebue să subliniem cu toată hotărîrea că pentru om sunt caracteristice legăturile **inteligibile**, cu înţeles. Deaceea, nu putem desprinde câtuşi de puţin procesele memoriei de procesele gândirii". (pag. 176).

Capitolul despre **gândire** are la bază următoarea teză a lui Lenin: „Dela contemplarea vie la gândirea abstractă şi **dela aceasta la practică** — aceasta este calea dialectică a cunoaşterii **adevărului**, a cunoaşterii realităţii obiective".

Cunoaşterea particularului nu ne dă baze suficiente pentru a prevedea. Pentru a putea prevedea trebue să generalizăm, să facem deducţii asupra altor obiecte şi fapte particulare de aceeaşi natură. Trecerea dela particular la general şi dela general din nou la particular — se înfăptueşte în procesul gândirii.

In lucrare se subliniază că o particularitate extrem de impor-

tantă a gândirii este **legătura ei indisolubilă cu limbajul.**

„Legătura indisolubilă a gândirii cu limbajul, la om, ne arată însemnătatea covârşitoare pe care o au — ca bază fiziologică a gândirii — formele speciale de legătură în creer, pe care I. P. Pavlov le-a denumit al doilea sistem de semnalizare". (pag. 242). In concepţia lui Pavlov sensaţiile şi reprezentările noastre referitoare la lumea înconjurătoare sunt pentru noi primele semnale ale realităţii, semnale concrete, iar graiul — şi în primul rând excitaţia chinestezică specială ce se îndreaptă dela organele vorbirii spre scoarţa cerebrală — constitue al doilea sistem de semnalizare, adică nişte semnale ale semnalelor. Aceste semnale permit o generalizare, care reprezintă gândirea noastră superioară, specific omenească.

Limbajul este definit ca „procesul de comunicare între oameni prin intermediul limbei". Limbajul este o activitate specific umană. Limbajul şi limba au apărut numai în societatea umană pe baza muncii. Şi în acest capitol ca şi în capitolul despre gândire este pusă din nou problema atât de importantă a raportului dintre gândire şi limbaj. Menţionăm că greşeala lui Marr de a considera limba ca un fenomen de suprastructură se găseşte în lucrarea ce o recenzăm în capitolul despre limbaj. Ajutorul imens pe care l-a dat tovarăşul Stalin prin studiul său de importanţă istorică, „Cu privire la marxism în lingvistică", constitue în acelaş timp un ajutor imens şi pentru psihologie, îndeosebi pentru lămurirea limbajului şi limbei şi a raportului dintre limbă şi gândire. „Limba — spune tovarăşul Stalin — este un mijloc, un instrument cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei, fac schimb de idei şi se înţeleg reciproc. Fiind nemijlocit legată de gândire, limba înregistrează şi fixează în cuvinte şi în combinaţii de cuvinte, în propoziţii, rezultatele activităţii gândirii, succesele omului în munca lui de cunoaştere şi face posibil în acest fel, schimbul de idei în societatea omenească" [1])

In capitolul despre **sentimente** se combat încercările profund greşite şi primejdioase ale psihologilor burghezi de a lega sentimentele de instincte. Astfel este de exemplu concepţia unuia dintre cei mai reacţionari psihologi burghezi, a lui Mc Dougall, care consideră emoţiile ca una din laturile procesului instinctiv. Pentru acest psiholog omul are dela natură instincte de achiziţie sau posesiune, de supunere şi dominare, gregar sau de turmă, agresiv, etc., care ar fi la baza întregei activităţi a omului. Astfel de teorii pseudoştiinţifice încearcă să decreteze drept însuşiri veşnice şi neschimbătoare ale naturii umane acele forme ale relaţiilor dintre oameni, care predomină în societatea bazată pe exploatare, în special în societatea capitalistă.

Incercarea de a reduce emoţiile omului la instincte, de a nega natura lor social-istorică, este desvăluită în „Manual" drept neştiinţifică şi profund reacţionară.

Psihologia sovietică acordă o mare însemnătate sentimentelor în vieaţa omului. „Ele îmbogăţesc psihicul omului, îl feresc de insensibilitate şi nepăsare şi-i dau o autentică umanitate şi căldură". (p. 321). Un om cu o vieaţă emotivă săracă nu poate fi creator şi nu poate lupta pentru o idee oarecare. Lenin a arătat că „fără emoţii umane nici când n'a existat, nu există şi nici nu poate să existe căutarea adevărului de către om".

In timpul Războiului pentru

1) I. Stalin, „Cu privire la marxism în lingvistică", Ed. P.M.R. p. 23.

Apărarea Patriei, dragostea neţărmurită pentru Patrie şi ura neîmpăcată împotriva invadatorilor nemţi a însufleţit pe oamenii sovietici şi i-a dus la fapte de vitejie şi eroism cum n'a cunoscut niciodată istoria.

Baza anatomo-fiziologică a emoţiilor o constitue, aşa cum a arătat Pavlov, procesele emisferelor mari ale creerului. De aici procesul se răspândeşte în centrii subcorticali, dând naştere reacţiilor corporale din întreg organismul. Aceste reacţii la rândul lor, dau semnale în scoarţă sub forma unui complex de sensaţii organice şi chinestezice, care dau o coloratură specifică stărilor emotive.

In capitolul despre **voinţă** — prin care se înţelege orientarea conştientă a omului spre scop, în execuţia diferitelor acţiuni — se subliniază că esenţa acţiunilor voluntare nu stă numai în lupta motivelor şi luarea hotărîrii, aşa cum susţin psihologii burghezi, ci mai ales **în execuţia hotărîrii. Execuţia hotărîrii reprezintă momentul de bază al activităţii voluntare a omului.** Deasemenea se subliniază că fără participarea gândirii, acţiunea voluntară ar fi lipsită de elementul conştient şi, prin urmare, ar înceta să mai fie o acţiune voluntară.

Acţiunile voluntare ale omului s'au desvoltat în procesul muncii, care este o activitate îndreptată conştient spre un anumit scop. In ceeace priveşte motivele care sunt la baza conduitei voluntare, din punct de vedere istoric au apărut întâi trebuinţele materiale ale omului, trebuinţa de hrană, îmbrăcăminte şi adăpost. Mai târziu, în procesul evoluţiei sociale au apărut trebuinţele culturale ale omului. Tendinţele de satisfacere a trebuinţelor au fost acelea care i-au făcut pe oameni să făurească mijloacele sociale de producţie, menite să satisfacă aceste trebuinţe. In acelaşi timp desvoltarea producţiei a condiţionat, la rândul ei, apariţia de noi trebuinţe. Chiar şi trebuinţele materiale ale oamenilor au un caracter social-istoric şi nu numai biologic, cum consideră psihologii burghezi. De ex. trebuinţele de hrană, adăpost, îmbrăcăminte, cu toate că sunt condiţionate biologic, sunt condiţionate în egală măsură şi social. Marx arăta că foamea care se satisface cu carne fiartă, mâncată cu ajutorul cuţitului şi furculiţei, este cu totul alta decât aceea care sileşte pe om să înghită carnea crudă cu ajutorul mâinilor, unghiilor şi dinţilor.

Dar motivele conduitei oamenilor nu se reduc numai la trebuinţe. Un rol deosebit au, în motivarea acţiunilor omului, interesele şi mai ales concepţia sa despre lume, convingerile şi idealurile sale. Pentru oamenii sovietici cele mai importante motive ale conduitei lor sunt sentimentul patriotismului şi frăţiei între popoare, conştiinţa datoriei, a responsabilităţii morale, sentimentul onestităţii sociale, apărute toate în condiţiile vieţii socialiste şi pe baza concepţiei comuniste despre lume. Tocmai aceste motive au împins pe oamenii sovietici, în Marele Război pentru Apărarea Patriei, la acte de vitejie şi eroism fără precedent în istorie.

Asupra capitolului „voinţă", din manualele de psihologie, a scris recent un studiu K. S. Lebedev, cu titlul : „Despre problema expunerii teoriei voinţei în manualele de psihologie" (studiu apărut în Sovietscaia Pedagogika Nr. 1 din 1950). Lebedev arată în ce direcţie ar trebui desvoltate capitolele privitoare la voinţă din manualele de psihologie, inclusiv manualul de care ne ocupăm aici. Lebedev subliniază necesitatea de a se desvolta o teorie care să explice capacitatea omului de a fi stă-

pân pe sine însuşi şi care să arate legătura dintre voinţă şi limbaj: „...activitatea voluntară s'a format, scrie Lebedev, şi s'a desvoltat istoriceşte împreună cu limbajul, în condiţiile practicei de comunicare între oameni. Omul a dobândit capacitatea de a se domina şi de a acţiona cumva asupra sa însuşi, dat fiind că el a fost supus acţiunilor altora şi a învăţat dela alţii cum să acţioneze asupra sa. Limbajul şi limba au fost mijloacele unei atari acţiuni". Iar mai departe: „...omul îşi ordonă sieşi aşa cum ordonă altora, şi îndeplineşte comenzile sau ordinele sale aşa cum îndeplineşte ordinele altora". In sfârşit Lebedev subliniază că: „avem toate motivele să presupunem că cea mai caracteristică şi cea mai specifică formă de manifestare a voinţei o constitue comanda verbală a omului adresată sieşi şi îndeplinirea ei".

Şi în capitolul privitor la **caracterizarea generală a activităţii,** ca şi în toate celelalte capitole dealtfel, se vede deosebirea adâncă dintre psihologia burgheză şi psihologia ştiinţifică, psihologia sovietică. Orice acţiune a omului, scrie Teplov — autorul acestui capitol — este conştientă, deşi gradul în care ea este conştientă poate fi diferit. Aceasta se referă cu atât mai mult la activitatea complexă, care se compune dintr'o serie de acţiuni. In condiţiuni normale activitatea omului este o activitate **conştientă.** Este important să subliniem această concepţie în opoziţie cu concepţia predominantă din psihologia burgheză — fie că este vorba de psihologia comportamentistă, de psihanaliză, de psihologia „abisală", sau alte concepţii **psihologice burgheze** — care reduce activitatea omului la acte automate, la acte inconştiente sau la instincte oarbe. Aceste concepţii merg mână în mână cu răspândirea şi cultivarea în massele populare a misticismului, obscurantismului, prejudecăţilor şi superstiţiilor. Clasa burgheză ştie că existenţa ei este direct ameninţată de ridicarea şi desvoltarea tot mai mare a conştiinţei clasei muncitoare care, luminându-şi drumul cu ştiinţa cea mai înaintată, ştiinţa marxist-leninistă, merge sigur pe drumul construirii socialismului şi comunismului.

In legătură cu formarea deprinderilor, unii psihologi burghezi au emis teoria cu totul falsă şi dăunătoare despre „limitele fiziologice" în desvoltarea deprinderilor. Conform acestei teorii desvoltarea deprinderilor este îngrădită la fiecare om de particularităţile lui fiziologice, care constitue o barieră fatală pe care omul nu o poate trece. Dar astfel de bariere nu există. O atitudine nouă faţă de activitatea respectivă, perfecţionările tehnice, ridicarea nivelului intelectual şi cultural al muncitorului, ş. a., constitue premisele unei desvoltări mai departe a deprinderii. Atât cercetările experimentale ale psihologiei sovietice cât mai ales mişcarea stahanovistă demonstrează falsitatea totală a teoriei burgheze despre limitele fiziologice ale învăţării. „Stahanoviştii au reuşit să obţină recorduri fără precedent, care păreau inaccesibile, tocmai datorită faptului că, însufleţiţi de o nouă atitudine faţă de muncă, ei se gândesc minuţios la fiecare moment al operaţiei productive, eliminând toate mişcările inutile şi scurtând timpul celor necesare, pentru a le da o formă mai raţională". (p. 413).

In capitolul despre **activitatea creatoare** este analizat îndeaproape şi procesul de inspiraţie. „Dacă rezolvarea unei probleme ştiinţifice complexe apare câteodată în mintea savantului oarecum spontan, fără niciun fel de efort, în momentul cel mai puţin aşteptat — în timpul plimbării, în tramvaiu, la teatru, în pat înainte de a adormi

sau după deşteptare — în realitate însă, desigur că nu momentul acesta aduce soluţia; el reprezintă punctul final în procesul de lungă durată al muncii creatoare". (pag. 425). Creaţia presupune o muncă îndelungată, continuă şi perseverentă. Prin urmare o condiţie importantă pentru ca activitatea creatoare să fie productivă este ca munca să fie perseverentă, sistematică şi regulată.

Aptitudinile sunt definite ca particularităţi individuale care formează condiţia executării reuşite a uneia sau mai multor activităţi. De aptitudine depinde uşurinţa şi rapiditatea însuşirii cunoştinţelor, a priceperilor şi deprinderilor. Pe de altă parte însuşirea acestor cunoştinţe şi deprinderi ajută la desvoltarea ulterioară a aptitudinilor.

Aptitudinile luate izolat (de ex., spiritul de observaţie, auzul muzical, imaginaţia creatoare) nu pot să asigure execuţia reuşită a unei activităţi. De ex. simpla prezenţă a unui auz muzical deosebit de desvoltat încă nu constitue o dovadă că posesorul lui va deveni un muzicant excelent. Reuşita executării unei activităţi depinde întotdeauna de un complex de aptitudini. Combinarea specifică a aptitudinilor unei persoane, care asigură executarea reuşită a unei activităţi anumite, se numeşte **talent**, pentru activitatea respectivă. Bine'nţeles pentru executarea reuşită a unei activităţi oarecare se cere nu numai combinarea corespunzătoare a aptitudinilor, ci şi stăpânirea deprinderilor şi cunoştinţelor necesare. „Ori cât de excepţional ar fi talentul la matematică al unei persoane, dacă ea n'a studiat niciodată matematica. nu va putea îndeplini cu succes funcţiile celui mai de rând specialist în acest domeniu". (p. 450).

In societatea împărţită în clase antagoniste, omul numai în mod excepţional poate ajunge la valorificarea aptitudinilor şi talentelor sale. Numai în Ţara Socialismului victorios au fost create condiţiile pentru deplina desvoltare a aptitudinilor fiecăruia, pentru desvoltarea multilaterală a personalităţii. In URSS fiecare are dreptul şi posibilitatea desvoltării şi valorificării aptitudinilor şi talentelor sale. Aceste condiţii se crează astăzi şi în ţările cu democraţie populară.

In pshilogoia burgheză talentul este privit mai ales din punct de vedere **cantitativ**. Punctul de vedere al psihologiei sovietice este diametral opus. Pentru psihologia sovietică problema talentului este în primul rând o problemă **calitativă**. Prin urmare, psihologia trebue să pună la dispoziţia practicei metode de analiză a talentelor în diferite domenii, şi nu metode de măsurare a acestor talente. Deosebirile calitative ale talentelor nu se reduc numai la faptul că o persoană este mai talentată într'un domeniu (de ex. muzical), iar alta în alt domeniu (de ex. tehnic), ci şi faptul că doi oameni talentaţi în acelaşi domeniu au totuşi talente diferite din punct de vedere calitativ. Analiza acestor diferenţe calitative reprezintă o problemă esenţială pentru psihologia talentelor, pentrucă fiecare aptitudine se schimbă şi capătă un alt caracter calitativ în funcţie de prezenţa şi gradul de desvoltare al altor aptitudini.

Contradicţia dintre munca fizică şi munca intelectuală în societatea capitalistă se oglindeşte şi în lucrările învăţaţilor burghezi. „Se consideră că este posibil să căutăm formele superioare ale talentului numai în formele muncii pur intelectuale, pe când celelalte forme de activitate erau considerate ca fiind inferioare". (pag. 454). Această concepţie a fost lichidată în Ţara Socialismului, care nu cunoaşte forme de activitate „inferioare şi superioare". „Trecerea

dela orânduirea bazată pe exploatare, la socialism a descoperit pentru prima dată valoarea superioară a celor mai diferite forme ale activității umane și a ferit acțiunea de „talent” de acea mărginire pe care n'au putut-o evita nici cele mai luminate minți ale științei burgheze” (p. 454).

Deasemenea este fundamental greșită concepția despre unilateralitatea talentului din știința burgheză. Această concepție reflectă anumite trăsături esențiale ale orânduirii capitaliste, caracterul unilateral al desvoltării omului, care este în mod fatal determinat de diviziunea capitalistă a muncii, care exclude posibilitatea desvoltării multilaterale a omului. Numai în Țara Socialismului a devenit posibilă desvoltarea multilaterală și în același timp armonioasă a personalității, ceea ce dă dreptul psihologilor sovietici să poată spune că talentul este multilateral. Aceasta nu însemnează că orice om talentat într'un domeniu trebue să fie talentat și în alt domeniu. Nu este vorba de numărul specialităților, ci de lărgirea talentului și despre desvoltarea lui multilaterală.

In concepția psihologilor sovietici aptitudinea este în continuă mișcare și desvoltare. Nu se poate admite că aptitudinea există înainte de începerea activității respective. Auzul muzical, de ex., se manifestă numai prin activitatea muzicală și nu putem vorbi de existența lui înaintea începerii unei activități muzicale, ori care ar fi ea. „Numai muzica desvoltă simțul muzical al omului”, spunea Marx. „Nu trebue să emitem niciodată o sentință negativă despre aptitudinile copilului într'o activitate oarecare înainte de a începe o muncă pedagogică sistematică și superior calificată pentru educarea acestor aptitudini”. (p. 462). Această recomandare ne arată încăodată cât de greșită a fost întreaga „testologie” cu care și-au irosit vremea institutele de psihologie din țara noastră.

In legătură cu problema **temperamentului** trebue să subliniem marea contribuție a lui I. P. Pavlov, la explicarea bazei fiziologice a temperamentului. Pavlov a stabilit trei indicii ale activității nervoase superioare, în funcție de raportul dintre excitație și inhibiție. Pavlov nu considera tipul sistemului nervos ca ceva neschimbător, ci dimpotrivă a subliniat în repetate rânduri că activitatea nervoasă finală a ființei vii nu este numai rezultatul particularităților înnăscute ci și a întregei educații primite în vieață. Acest fapt trebue să-l scoatem în evidență cu atât mai mult cu cât la noi în țară au fost destul de larg răspândite concepțiile false despre temperament, ca însușire psihică înnăscută și neschimbătoare, și despre o presupusă legătură strânsă între temperament și tipul constituției fizice. Concluziile lui Pavlov arată lipsa totală de temeinicie a teoriilor de acest fel : „Modul de comportare a omului și animalului nu este condiționat numai de calitățile înnăscute ale sistemului nervos dar și de influențele pe care le-a suferit și le suferă organismul fără încetare în timpul existenței sale individuale, adică depinde de educația și instrucția continuă, luând aceste cuvinte în sensul lor cel mai larg. Aceasta datorită faptului că alături de însușirile arătate mai sus ale sistemului nervos, apare tot timpul și însușirea lui cea mai importantă — o foarte înaltă plasticitate”.

Și **caracterul** — prin care se înțelege înfățișarea psihică a persoanei, determinată de orientarea trăsăturilor și exprimată prin trăsături voluntare — se formează în cursul vieții omului. Sunt profund greșite și păgubitoare toate încer-

cările de a deduce toate particularitățile de caracter ale omului din constituția sa corporală, din compoziția sângelui, din forma craniană. ş.a. Asemenea încercări de biologizare a caracterului duc la recunoaşterea imposibilității de a educa şi schimba caracterul.

E. Matlin — în articolul „Despre ridicarea calității predării psihologiei în institutele pedagogice şi de învățători", apărut în Sovietscaia Pedagogika Nr. 3 din 1950 — ocupându-se de unele aspecte ale „Psihologiei" de sub redacția profesorilor Cornilov, Smirnov şi Teplov, arată necesitatea de a se scoate mai mult în evidență rolul criticei şi autocriticei în formarea personalității. „Dacă critica şi autocritica constitue, scrie Matlin. forța motrică în desvoltarea noastră socială, atunci ele constitue forța motrică şi în desvoltarea personalității omului sovietic. Omul sovietic, primind în mod just critica, găsind în sine suficientă inteligență şi voință pentru autocritică. se ridică la o treaptă superioară în desvoltarea personalității sale".

Caracterul omului se formează în condițiile sociale determinate. Se formează atât în momentele cele mai grele şi pline de răspundere din vieață, cât şi prin activitatea de toate zilele. „Nu există caracter care să nu poată fi reeducat, deşi în multe cazuri calea acestei reeducări este dificilă şi necesită o mare putere de voință din partea educatorului. Toată istoria Partidului nostru, a construirii socialismului, a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, ne arată că numai în Țara Sovietelor există toate posibilitățile pentru formarea celor mai importante trăsături de caracter ale omului înaintat : a patriotului înflăcărat, a bravului luptător pentru fericirea şi măreția Patriei Socialiste". (p. 496).

Discuțiile care au avut loc în zilele dela 28 Iunie la 4 Iulie 1950, în sesiunea comună a Academiei de Ştiințe a URSS şi a Academiei de Ştiințe Medicale a URSS — privitoare la desvoltarea învățăturii lui Pavlov — şi rapoartele prezentate la această şedință de către acad. K. M. Bâcov şi acad. Ivanov Smolenski, au arătat însemnătatea excepțională a învățăturii lui Pavlov despre activitatea nervoasă superioară, pentru desvoltarea mai departe a fiziologiei şi psihologiei.

Incă în 1894 Lenin — în lucrarea „Ce sunt „prietenii poporului" — atrăgea atenția asupra necesității pentru psihologia ştiințifică de a se baza pe studiul substratului material al proceselor psihice. Referindu-se, se pare, la Secenov, Lenin scria „Respingând teoriile filosofice asupra sufletului. acest psiholog ştiințific s'a apucat să studieze deadreptul substratul material al proceselor psihice..." (p. 106, Opere alese, vol. I, partea I-a. ed. PCR).

Psihologii sovietici, care-şi construesc ştiința pe baza metodologică a materialismului dialectic, au înțeles marea importanță ce o prezintă pentru ştiința psihologiei, lucrările deschizătoare de epocă ale lui Pavlov, că fiziologia activității nervoase superioare a omului trebue considerată drept baza materială a fenomenelor psihice. Ei şi-au dat seama că lucrările lui Pavlov constitue rezolvarea acelei probleme asupra căreia atrăgea atenția Lenin, anume cercetarea ştiințifică a substratului material al psihicului, care trebue să fie la baza studiilor psihologice.

Psihologii sovietici recunosc, totuşi, că în această direcție — a va-

lorificării învățăturii lui Pavlov despre activitatea nervoasă superioară — nu s'a făcut destul.

S. Petrușevski — în „Materialismul militant al lui I. P. Pavlov", studiu apărut în **Bolșevik** Nr. 5 din August 1950, — arată că deși în ceea ce privește senzațiile și percepțiile, psihologii sovietici se bazează pe Pavlov, când este vorba de procesele psihice mai complexe, uneori se abat dela învățătura lui Pavlov. Ca exemplu Petrușevski menționează explicarea bazei fiziologice a memoriei din „Psihologia" de sub redacția profesorilor Kornilov, Smirnov și Teplov.

Trebue să menționăm că oamenii de știință sovietici fiind foarte exigenți față de munca lor, subliniază în primul rând lipsurile, pentru a putea trece la lichidarea lor. Acad. K. M. Bâcov, după ce arată în raportul său, contribuția însemnată a lui N. S. Krasnogorski, A. G. Ivanov-Smolenski, ș.a. la studiul ontogenezei activității nervoase superioare, studiu efectuat asupra copiilor și adulților, adaugă : „Mă mărginesc numai la evocarea acestor lucrări, lăsând la o parte cercetările interesante ale altora, întrucât sarcina principală a sesiunii de față este de a descoperi insuficiențele care împiedecă rodnica desvoltare mai departe a ideilor lui Pavlov".

F. N. Semiakin, în studiul „Câteva probleme ale conștiinței în lucrările lui **I. V. Stalin**" — studiu apărut în Sovietskaia Pedagogika Nr. 6 din Iunie 1950 — scrie că „numai în lumina marxism-leninismului, numai în lumina prelucrării de către tovarășul Stalin a problemelor conștiinței, apare marea importanță a teoriei lui I. P. Pavlov despre activitatea nervoasă superioară". Intr'adevăr, I. V. Stalin generalizând și desvoltând tezele fundamentale ale marxism - leninismului despre conștiință ca un produs al creerului, și punând această problemă în legătură cu problema fundamentală a filosofiei, aceea a raportului dintre spirit și natură, o introduce în caracterizarea celei de a doua trăsături fundamentale a materialismului filosofic marxist. I. V. Stalin arată că „materia este factorul prim, deoarece este izvorul senzațiilor, închipuirilor, conștiinței, iar conștiința este factorul secund, derivată, deoarece este reflecția materiei, care a ajuns în desvoltarea sa la un înalt grad de perfecțiune și anume este un produs al creerului, iar creerul este organ al gândirii, că nu se poate deci separa gândirea de materie dacă nu vrem să cădem într'o greșeală grosolană"[1].

Teoriile idealiste, care rup conștiința de baza sa materială, de creer, și care au fost utilizate pe largă scară de către biserica catolică și de către fascismul german, au devenit astăzi arme ideologice ale imperialismului fascizant american, deaceea orice concesie fată de idealism înseamnă o concesie făcută reacțiunii.

„Psihologia" de sub redacția prof. C. N. Kornilov, prof. A. A. Smirnov și prof. B. M. Teplov ne arată drumul pe care trebuie să-l urmăm pentru desvoltarea psihologiei în țara noastră. Psihologia sovietică este construită pe temeliile de granit ale științei marxist-leniniste, strâns legată cu practica construirii socialismului și comunismului, cu munca și lupta de lichidare a rămășițelor capitaliste din conștiința oamenilor și de făurire a unei conștiințe superioare, a conștiinței comuniste. Nu se pune în fața psihologilor noștri sarcina de a construi această psi-

---

1) Istoria Partidului Comunist (b) al Uniunii Sovietice. Ed. P.C.R. 1944, p. 132.

hologie. Această sarcină a fost înfăptuită în mod strălucit de către psihologii sovietici. „Problema care se pune pentru psihologii dela noi nu este de a înfiinţa astăzi o psihologie materialist-dialectică, ci de a lupta pentru triumful psihologiei marxist-leniniste în ţara noastră, pentru triumful acelei psihologii care se desvoltă de 32 de ani în Uniunea Sovietică, pentru însuşirea minunatelor realizări ale psihologiei sovietice" [2]).

Prof. ALEXANDRU ROŞCA

A. I. HERŢEN: Opere filosofice alese. (Editura Cartea Rusă, 1950).

Lenin a împărţit mişcarea de eliberare a maselor din Rusia, în trei etape istorice: perioada nobiliară (1825—1861); perioada burghezo-democratică (1861—1895) şi perioada proletară (1895—1917).

Referindu-se la prima etapă, Lenin arată: „Cei mai de seamă reprezentanţi ai perioadei nobiliare au fost decembriştii şi Herţen". Revoluţionarii decembrişti au fost primii care s'au ridicat în mod conştient, să lupte pentru răsturnarea regimului ţarist absolutist. Mişcarea decembristă a jucat un rol însemnat, prin faptul că a influenţat membrii înaintaţi ai societăţii ruse, imprimându-le idei materialiste şi eliberându-i de gândirea mistică, ce predomina în acel timp.

„Decembriştii l-au trezit pe Herţen", — spune Lenin, iar acesta împreună cu gânditorii democraţi contemporani: Belinski, Cernâşevski, Pisarev, Dobroliubov, prin agitaţia revoluţionară desfăşurată „au contribuit la trezirea poporului". Activitatea lui Herţen reflectă procesul formării relaţiilor burgheze şi al declinului sistemului feudal din Rusia veacului al XIX-lea. Din tinereţe, în anii studenţiei, Herţen, împreună cu Ogarev, a constituit un cerc de studii, a literaturii socialiste şi politice. Herţen în această perioadă, îl citeşte pe Voltaire, Beaumarchais, Byron. Operele lui Puşkin, Râleev şi ale celorlalţi scriitori ruşi democraţi, constituiesc însă hrana sa spirituală. In urma activităţii sale de protest faţă de orânduirea absolutistă, reacţiunea ţaristă îl sileşte sa plece peste graniţa, unde participă la desfăşurarea evenimentelor revoluţionare din Apus. In emigraţie, Herţen creiază presa rusă liberă; publicaţia „Clopotul", — care pătrunde şi în ţara noastră — devine un focar de răspândire a ideilor materialiste, în rândul maselor largi, de intelectuali, funcţionari mici burghezi şi ţărani din Rusia.

„Herţen — scrie Lenin — a ridicat cel dintâi marele steag al luptei, adresându-se maselor prin intermediul slovei ruseşti libere". (p. 11).

Concepţia despre lume a lui Herţen este o concepţie materialistă. Alături de opera lui Cernâşevski, Dobroliubov, Belinski, gândirea materialistă a lui Herţen constituie tot ce s'a creiat mai profund, până la Marx şi Engels. Situaţia înapoiată a Rusiei, din punct de vedere social-economic, faptul că proletariatul nu apăruse încă în viaţa Rusiei, ca o forţă revoluţionară independentă, n'a dat posibilitatea lui Herţen să ajungă la înţelegerea legilor de desvoltare a societăţii. Herţen a ajuns la concluzii utopice pe tărâm social, militând pentru transformarea socialistă a Rusiei prin intermediul „obştei săteşti". Necunoaşterea serioasă a lucrărilor lui Marx şi Engels, prietenia sa cu Bakunin, emigraţia îndelungată, care nu i-a permis să vadă poporul revoluţionar al Rusiei, însfârşit poziţia sa nobiliară de clasă, au fost atâtea cauze care au făcut ca Herţen să nu ajungă la înţelegerea materialismului istoric şi să şovăiască între democratism şi liberalism. Astfel se explică dece uneori apela la „bună voinţa" ţarului Alexandru al II-lea, rugându-l să intervină în schimbarea regimului autocrat rus. Spre sfârşitul vieţii, el a înţeles greşeala şi a îndreptat privirile sale către „internaţionala" creată de Marx şi Engels.

Herţen n'a trădat principiile revoluţionarilor democraţi ruşi. El a rupt hotărît cu liberalismul. După cum spune Lenin: „El a luptat pentru victoria poporului împotriva ţarismului, iar nu pentru o înţelegere între burghezia li-

---

2) „Lupta de Clasă", Octomvrie 1949, pag. 115.

berală şi ţarul moşierilor. El a ridicat sus steagul revoluţiei". (p. 10).

Dela prima sa lucrare filosofică „Diletantismul în ştiinţă", Herţen se situiază pe poziţiile înaintate, ale luptei pentru luminarea maselor împotriva obscurantismului. Herţen militează pentru popularizarea cuceririlor ştiinţei, pentru explicarea ştiinţifică a naturii şi a locului pe care-l ocupă omul în desvoltarea ei. Luptând pentru punerea ştiinţei în slujba luptei de eliberare a maselor de sub acţiunea de întunecare şi exploatare a ţarismului, Herţen exercită o influenţă puternică asupra celor mai renumiţi savanţi din a doua jumătate a secolului XIX. Această poziţie progresistă este determinată de condiţiile sociale în care are loc activitatea revoluţionară a luptătorilor democraţi ruşi. Autocraţia înspăimântată de desvoltarea ştiinţelor şi a ideilor materialiste şi ateiste, deslănţuite, după înfrângerea decembriştilor, o puternică ofensivă ideologică. Nobilimea reacţionară începe să răspândească ideile „ortodoxismului" şi ale „caracterului popular", care după ei ar exista în sufletul ţăranului iobag. Ele se traduc prin supunerea mistică faţă de „tătucul ţar" şi dragoste pentru dumnezeul ortodox. Herţen se ridică şi împotriva acestei acţiuni de întunecare a maselor. El arată că cea mai bună armă împotriva acţiunei de întunecare a maselor este popularizarea cât mai largă a ştiinţelor naturii. Teoria idealistă răspândită de clasele exploatatoare, după care oamenii simpli nu pot înţelege cuceririle ştiinţei, este arătată de Herţen, ca fiind neintemeiată şi reacţionară. „Spiritul care îl îndeamnă pe om să caute adevărul, nu exclude pe nimeni dela această căutare". (p. 52).

In această problemă, Herţen se ridică împotriva acţiunei de înjosire a femeii. Revendicarea democratică a drepturilor egale cu bărbatul pentru femee era cuprinsă în programul revoluţionarilor democraţi ruşi. Herţen protestează împotriva subestimării capacităţilor fizice şi intelectuale ale femeii. In articolul „Conferinţele publice ale d. Granovski" — Herţen exclamă: „Slavă domnului, nu mai e vremea când i se acorda femeii o atenţie jignitoare, când un subiect ştiinţific îi era prezentat într'un mod dintradins denaturat, socotindu-se că numai inteligenţa bărbatului. este în stare să aprofundeze lucrurile". (p. 268).

Herţen militează pentru o ştiinţă, care să aparţină nu unei minorităţi, ci maselor largi ale poporului. Numai în condiţiile folosirii ştiinţei de către întregul popor, poate aceasta să rezolve problemele sociale, să contribuie la îmbunătăţirea vieţii oamenilor. Ştiinţa aparţine tuturor oamenilor muncii, e accesibilă acestora şi poate fi înţeleasă fără greutate. Herţen a militat întreaga sa viaţă pentru această înaintată concepţie şi ea a stat la baza activităţii sale de agitator şi propagandist revoluţionar democrat. In studiul „Diletantismul în ştiinţă", el arată clar: „Ştiinţa de astăzi poate fi înţeleasă de oricine este înzestrat cu un suflet viu, de orice om capabil de abnegaţie şi care se apropie de ea cu simplitate". (p. 19).

Simplicitatea, arată Herţen, este cheia înţelegerii celor mai complicate adevăruri ale naturii şi societăţii. E necesar să se înlăture frazeologia greoaie a idealiştilor şi a misticilor, să se distrugă construcţiile abstracte ale acestora, construcţii şi speculaţii care nu corespund realităţii şi nu au nicio aplicaţie practică. Revoluţionarul Herţen se apropie astfel de teza marxist-leninistă după care ştiinţa poate şi trebue să fie făcută accesibilă oamenilor, în chip simplu. Cunoaşterea, asimilarea datelor ştiinţelor, este necesară, arată Herţen, pentru schimbarea realităţii existente. In articolul „Diletantismul în ştiinţă", Herţen cere — referindu-se la dragostea pentru asimilarea ştiinţelor — ca „dragostea să se transforme în acţiune". (p. 20). In chestiunea practicei însă, revoluţionarii democraţi ruşi nu au ajuns până la o interpretare materialist-dialectică. Prin practică ei înţelegeau lupta cu natura. Necunoaşterea legilor de desvoltare ale societăţii, nu a dat posibilitatea lui Herţen, Dobroliubov sau Cernâşevski să înţeleagă practica, în sensul de luptă, de experienţa luptei de clasă.

Militând pentru o ştiinţă în slujba maselor largi, Herţen atrage atenţia asupra pericolului pe care-l prezintă superficialitatea. Diletantul, omul superficial, desprinde la întâmplare unele fapte şi vrea să aibă totul fără efort. Diletanţii pretind, fără ca să dea nimic. Nu se obosesc, sunt simpli spectatori sau

turişti, în domeniul ştiinţei. Ei au groază de munca perseverentă, de însuşirea cunoştinţelor, dar în schimb formulează pretenţii absurde de felul acesta: „Cum s'a transformat lăuntricul invizibil în exterior vizibil şi ce era el înainte de existenţa exteriorului?" (p. 24). In calea desvoltării omenirii, superficialitatea este o piedică împotriva căreia trebue să se lupte energic. Odată cu superficialitatea, trebue respins şi dogmatismul, îngustimea de spirit, izolarea de viaţă. In întreaga lor activitate, revoluţionarii democraţi ruşi s'au ridicat împotriva ruperii de viaţă a scriitorilor sau a oamenilor de ştiinţă. Literatura, arta, ştiinţa sunt legate de viaţă, îşi trag seva din ea şi odată ruptă această legătură, ele devin obiecte moarte, care împiedică desvoltarea omenirei. Herţen critică fără cruţare pe oamenii, care refuză să participe la viaţa socială a maselor, în articolele „Diletanţii şi breasla savanţilor" şi „Budismul în ştiinţă". Izolaţi de frământarea vieţii sociale, aceşti savanţi, scriitori, intelectuali, îmbrăţişează metafizica, distrug tot ce este viu, se dedau la acrobaţii de memorie inutile. Numindu-i cu ironie pe aceşti oameni, care ignorează activitatea creatoare a maselor muncitoare „Budiştii ştiinţei", Herţen scrie că viaţa acestora, e plină de „ocupaţii nule al căror prototip este bătutul apei în piuă — un fel de muncă fantomatică, care-ţi dă iluzia că faci ceva, dar în fond e zadarnică; apoi construcţii artificiale, teorii inaplicabile, necunoaşterea practicei şi o înfumurată mulţumire de sine". (p. 50).

Autocraţia ţaristă în faţa succesului crescând, al ştiinţelor naturii a apelat la filosofia idealistă germană în rândul oamenilor înaintaţi ai societăţii ruse. Herţen are marele merit, că a supus unei critici ascuţite reacţionarismul filosofiei idealiste germane. Savanţii din Germania, sunt asemuiţi cu „Casta sacerdotală din Egipt", care acumulează în mâinile sale ştiinţa, arta, cugetarea publică şi educaţia. Ei răpesc poporului orice posibilitate de a înţelege desfăşurarea lumii şi a societăţii. Insuşi Hegel, arată Herţen, deşi a depăşit pe toţi filosofii idealişti, prin faptul că a înţeles că viaţa este tocmai mişcarea naturii, a transformat dialectica într'un instrument al intereselor de clasă, în mâinile junkerilor prusaci. Idealismul, ca armă ideologică în mâinile clasei exploatatoare, a definit realitatea după cum o cereau interesele de clasă ale acestora. Dar realitatea, a dat peste cap orânduirile socotite „veşnice". Oamenii de ştiinţă, rupţi de viaţă, care mânuind metoda metafizică au negat mişcarea lumei, au fost răsturnaţi de însăşi mişcarea, pe care o negau. Herţen, în articolul „Budiştii ştiinţei", arată că realitatea însăşi, prin natura ei dialectică, respinge îngustimea şi dogmatismul. In ciuda „budiştilor", ştiinţa coboară în viaţă, din „înaltele" sfere în care a fost târâtă de idealişti.

Herţen este pătruns de un puternic optimism, arătând că omul are posibilitatea de a cunoaşte natura şi de a o stăpâni. Omul — spune Herţen — îşi însuşeşte tot mai mult din legile naturii şi va veni clipa, când numărul mare de legi cunoscute va permite omului să treacă la o transformare a naturii. „Din clipa în care omul va înţelege adevărul — spune Herţen — acesta va exista în inima lui şi atunci opera de educaţie va fi terminată şi va începe opera acţiunii conştiente" (p. 83). In această acţiune de construire conştientă a viitorului, constă măreţia omului.

Herţen desvoltă, în opera sa, o serie de teze dialectice. Convingerea sa despre desfăşurarea dialectică a fenomenelor, s'a născut prin studiul bogat al ştiinţelor naturii şi prin cercetarea gândirii dialectice a lui Hegel. El a încercat să lege într'o singură unitate înţelegerea materialistă a naturii cu metoda dialectică.

In scrisoarea doua despre studiul naturii, Herţen arată că viaţa naturii este o neintreruptă desvoltare dela simplu la complex. Natura e un proces de veşnică transformare, o curgere, o mişcare care nu poate fi oprită. Critica scolasticei şi a metafizicei se bazează la Herţen, pe datele ştiinţelor naturii. „Ştiinţa — scrie el — neagă în fiecare clipă imaginara imuabilitate a celor existente". (p. 68).

Metafizica, prin considerarea fenomenelor ca existând în chip izolat, este, după Herţen, o metodă care distruge viaţa, care distruge legătura dialectică dintre fenomenele lumii. „Adevărul este viu numai ca întreg; dacă-l desfaci în bucăţi, sufletul său se risipeşte

și nu mai rămân decât niște abstracții moarte, cu miros de cadavru". (p. 24).

Descompunerea relațiilor feudale, ascuțirea luptei de clasă prin creșterea mișcării de protest a țăranilor, apariția elementelor burgheze în viața Rusiei, toate aceste condiții social-economice arătau revoluționarilor democrați ruși legătura ce există între idealism, metoda metafizică și interesele de clasă ale păturilor sociale îmbogățite pe spinarea maselor muncitoare. Metoda metafizică corespunde intereselor exploatatorilor, care, prin considerarea fenomenelor ca fiind absolute, vor să dovedească „trăinicia" orânduirii lor sociale nedrepte.

Herțen, printr'o bogată argumentare, a arătat că fenomenele, atât în natură cât și în societate, nu sunt absolute, nu sunt vesnice, ci dimpotrivă se găsesc într'o continuă schimbare. Absolută, arată Herțen, este numai mișcarea.

Cu toate că formulează puternice idei dialectice, Herțen nu a ajuns să creeze o metoda de cunoaștere pe deplin științifică. Herțen n'a aplicat dialectica în mod consecvent la viața socială. Meritul său este mare prin faptul că a văzut în dialectică „algebra revoluției" dar ca forță a revoluției, el n'a putut să vadă decât țărănimea, obștia sătească. Astfel el nu ajunge să formuleze legile dialectice, ale desvoltării sociale. Aceasta se explică, prin condițiile sociale care au determinat viața și activitatea revoluționară a lui Herțen. Rusia era atunci o țară înapoiată, iobagă, în care încă nu apăruse clasa muncitoare, ca o forță politică puternică și independentă.

Herțen a avut idei profunde cu privire la trăsăturile metodei dialectice. In scrisoarea a doua despre studiul naturii, el arată că fenomenele sunt constituite din două părți contrarii, a căror unitate este condiția de bază a existenței lor. „Natura — scrie Herțen — ne învață să înțelegem contrariile în unitatea lor".

In mișcarea dialectică a fenomenelor, acestea se pot transforma în contrariul lor. Herțen formulează astfel ideia negației, ideia succesiunei fenomenelor printr'o luptă a contrariilor. „Orice teză — scrie el — este negată în folosul unei teze mai înalte și... numai în succesiunea continuă acestor teze, a ne[illegible] și înlăturări, răzbește adevărul viu". (p. 75). Herțen observă, că în procesul desvoltării există o luptă între nou și vechi, luptă care stă la baza mișcării. In foarte multe locuri, Herțen formulează teze despre moartea vechiului, care are loc într'o luptă crâncenă cu noul, care abia se desvoltă. In articolul „Empirism și idealism" el scrie: „viața, în desvoltarea ei, nu cunoaște nimic sfânt" — iar în scrisoarea a patra despre studiul naturii, el arată clar, că noul trebue să ducă o luptă înverșunată cu vechiul, care nu părăsește de bună voie viața. „Ceace este doborît nu coboară numai decât în mormânt... ceeace este vechi se apără cu înverșunare". (p. 80—81).

Ca un fir roșu, străbate prin întreaga sa operă, interpretarea dialectică a fenomenelor și critica necruțătoare a dogmatismului. Imbrățișând dialectica, Herțen a mers mai departe decât Hegel. El a încercat să prelucreze în mod critic, dialectica lui Hegel. El se ridică împotriva concluziilor idealiste formulate de acesta, arătând legătura ce există între Hegel și societatea aristocrată germană, în mijlocul căreia a trăit. „Hegel s'a temut să meargă până la consecința ultimă a principiilor lui; i-a lipsit eroismul consecvenței, i-a lipsit abnegația de a accepta, cu orice sacrificii, adevărul în toată amploarea lui". (p. 61).

In critica sa, Herțen se apropie de clasicii marxiști, formulând ideia după care Hegel constituie culmea idealismului și că dela el nu se poate merge mai departe, fără a părăsi complect idealismul.

Herțen a emis idei materialiste și dialectice, fără însă să se ridice până la concepția materialist-dialectică despre lume, datorită condițiilor istorice și sociale care au determinat activitatea sa.

Concepția materialistă despre lume a lui Herțen și a celorlalți democrați revoluționari ruși constituie treapta cea mai avansată a premarxismului.

Materialismul revoluționarilor democrați ruși este strâns legat de mișcarea de eliberare din Rusia, el a servit ca bază teoretică a luptei politice desfășurate de aceștia.

In ciuda idealiștilor, arată Herțen, lumea este obiectivă și se desfășoară independent de voința și construcțiile

abstracte ale acest ra. Problema fundamentala a raportului dintre gândire și existență, este rezolvată de Herțen în chip materialist. In articolul „Fenomenologia cugetării", el arată ca lumea nu este un produs al spiritului. ci ea este reală și independenta de constiinta omului.

„Se înțelege dela sine — scrie Herțen — că ideia obiectului nu este o achiziție exclusiv personală a subiectului gânditor, nu el a introdus-o prin mijlocirea cugetării în lumea reală, ci el devine conștient de ea". (p. 114)

Materia în mișcarea ei — arată Herțen, nu are nevoe de nici un spirit exterior; ea este veșnica și în continuă mișcare. Bazându-se pe descoperirile făcute în domeniul științei, el scrie în studiul „Filosofia greacă", că materia nu este creată și nici nu poate fi distrusă. „Materia, n'o poți nimici... existența este proprietatea cea mai săracă a materiei, în schimb însă, și cea mai inalienabilă". (p. 137).

In decursul istoriei, clasele reacționare au încercat să arate că între gândirea omului și restul lumei, se ridică un zid chinezesc, care împiedică cunoașterea adevărată a lumii. Acest pretins zid chinezesc, care în realitate nu există, este menit să apere pozițiile șubrede ale exploatatorilor, în fața maselor exploatate. Revoluționarii democrați ruși au arătat esența de clasă a acestor afirmații idealiste, demonstrând posibilitatea omului de a cunoaște realitatea și legile ei de desvoltare.

Cunoașterea, arată Herțen, este posibilă; dar nu prin visări mistice, ci pe calea simțurilor noastre, pe calea senzațiilor și activității creerului nostru. El s'a apropiat de geniala formulare a clasicilor marxiști, asupra procesului reflectării lumei obiective, în conștiința omului. Conștiința omului nu este ruptă de natură, ci este o parte a ei și anume treapta cea mai înaltă a desvoltării naturii. In scrisoarea a doua asupra studiului naturii, Herțen scrie :„conștiința nu este nici de cum ceva străin pentru natură, ci treapta cea mai înaltă a desvoltării ei" (p. 116) iar în alta parte, în articolul „Realismul" el arata: „cugetarea e tot atât de naturală ca și întinderea, este o treaptă a desvoltării, la fel ca și mecanicul, chimicul, organicul, numai că este cea mai înalta treaptă" (p. 244).

Problema cunoașterii, este rezolvata la Herțen, ținând seama de mișcarea dialectica a naturii. El formuleaza existența unui raport între adevarul absolut și adevărul relativ, apropiindu-se foarte mult de materialismul dialectic. Nu exista o cunoaștere absoluta, care sa epuizeze tot ce poseda natura. Fiecare treapta a cunoașterii e relativă, dar în fiecare treapta ramâne ceva absolut. In scrisoarea întâia asupra studiului naturii, Herțen se ridica împotriva oricăror concluzii agnostice. Omul, afirma Herțen, poate înțelege și pătrunde esența legilor naturale, dar această patrundere e un proces limitat de posibilitățile pe care le oferă epoca istorică respectivă. „Chemarea cugetarii — arata Herțen — este sa desvolte ceeace este veșnic din ceeace este vremelnic". (p. 126).

Herțen a luptat împotriva supraaprecierii datelor empirice, cât și împotriva gândirii pur raționale. El arata că e necesară o îmbinare între generalizările teoretice și datele empirice, considerându-le ca două aspecte ale aceluiaș proces de cunoaștere. Deasemenea, Herțen nu se arată de acord cu formularile materialiștilor mecaniciști. El critică tendința acestora de a prezenta lumea într'o înlănțuire rigidă de cauze și efecte.

Marele merit al revoluționarilor democrați ruși constă în faptul că au căutat sa elaboreze o concepție care sa dea posibilitatea interpretării juste a fenomenelor sociale și a cailor de desvoltare ale Rusiei.

Din studiul naturii, Herțen a încercat să scoată concluzii, cu privire la desvoltarea societății. Totuși, el nu a reușit să aplice până la capăt materialismul, în viața socială. Herțen luptând împotriva autocrației ruse vede transformarea orânduirii din Rusia, într'o orânduire „socialista" printr'un salt care ar ocoli desvoltarea capitalistă. „Socialismul" sau este o varietate a socialismului utopic. Herțen este partizanul unei democrații cu caracter mic burghez țărănesc. Puterea politică trebue să fie în mâinile țaranilor, meseriașilor și a muncitorilor, care vor trece la socialism prin intermediul „obștei sătești". Situația social-economică înapoiată a Rusiei nu i-a permis lui Herțen să vadă rolul istoric al pro-

letariatului. Herțen vede singura forță capabilă să schimbe orânduirea socială in țărănime, în obștia sătească. Herțen este, astfel, întemeetorul narodnicismului.

„Herțen — scrie Lenin — este întemeetorul socialismului „rus", al „narodnicismului". El vede „socialismul" in desrobirea țăranilor și împroprietărirea lor, în proprietatea obștească asupra pământului ca și în ideia țărănească „dreptul asupra pământului" (p. 7).

Revoluționarii democrați ruși au depășit însă pe materialiștii și socialiștii utopici din apusul Europei. Spre deosebire de socialiștii utopici din apus, ei văd înfăptuirea socialismului, nu prin „buna voința" exploatatorilor, ci dimpotrivă prin revoluția maselor, prin schimbarea violentă a orânduirii sociale. Rolul acțiunii revoluționare a maselor este înțeles de materialiștii ruși din sec. XIX, mai bine decât de toți ceilalți gânditori premarxiști.

Astfel Herțen s'a apropiat foarte mult de înțelegerea rolului luptei de clasă în istorie. In fiecare epocă a istoriei — scrie Herțen — se observă două mișcări opuse. In fiecare epocă se formează un „monopol" care se folosește de roadele maselor muncitoare. Masele însă în urma luptei desfășurată „distrug" într'un moment al istoriei, „monpolul" exploatatorilor. (p. 45).

Infrângerea tuturor formelor de socialism burghez și mic burghez, în urma evenimentelor din 1848, a provocat lui Herțen o puternică criză. Scepticismul lui Herțen, care s'a manifestat în acel timp, n'a însemnat o trădare a principiilor revoluționare, n'a însemnat o trecere în lagărul liberalismului, al burgheziei. Dimpotrivă, după cum arată Lenin, scepticismul lui Herțen a fost o formă de trecere dela iluziile democratice burgheze la înverșunata luptă de clasă a proletariatului. Herțen a înțeles în această perioadă, ipocrizia cu care burghezia trădează principiile revoluționare, caracterul ei reacționar, rolul pe care-l îndeplinește în istorie, prin înlocuirea exploatării feudale cu cea capitalistă.

„Burghezia — scrie Herțen — a apărut pe scenă în modul cel mai strălucit în persoana unui bărbier și om de curte, șiret, nobil și spumos ca șampania, într'un cuvânt în persoana lui Figaro... Acum, când Dumnezeu l-a blagoslovit cu toate darurile pământești, el a devenit greoi, a prins burtă, urăște pe cei înfometați și nu crede în sărăcie, numind-o lene și vagabondaj". („Culegere Complectă de Opere și Scrisori", vol. V, p. 132, ed. Rusă).

Spre sfârșitul vieții, Herțen și-a îndreptat privirile către „Internaționala", condusă de Marx și Engels, care după expresia lui unește „lumea muncitoare", „împotriva lumii celor ce profită fără să muncească".

Inapoierea iobăgistă a Rusiei, inexistența unui proletariat revoluționar, a împiedicat pe Herțen să aplice în chip just materialismul, la fenomenele sociale. Meritul lui Herțen este însemnat în istoria gândirii omenești și Lenin a dat o minunată caracterizare a acestui luptător, pentru libertatea și fericirea poporului:

„In Rusia iobagă a anilor 40 ai veacului al XIX-lea el a reușit să se ridice atât de mult, încât a atins nivelul celor mai mari cugetători ai timpului său. El și-a însușit dialectica lui Hegel, înțelegând că ea reprezintă „algebra revoluției". El a depășit pe Hegel, mergând spre materialism pe urmele lui Feuerbach. Prima dintre „Scrisorile despre studiul naturii" — „Empirism și idealism" — scrisă în 1844, vădește un cugetător care chiar și astăzi este mult superior sumedeniei de naturaliști empiriști contemporani și roiului de filosofi contemporani idealiști și semiidealiști. Herțen s'a apropiat de materialismul dialectic, oprindu-se în fața materialismului istoric" (p. 6).

Cunoașterea operelor lui Herțen și a celorlalți revoluționari democrați ruși ne ajută să înțelegem mai bine desvoltarea mișcării revoluționare din țara noastră, care a primit o influență puternică din partea acestora. La aceasta ne ajută și apariția în limba română, în bune condiții, a culegerii din operele filosofice ale revoluționarului democrat rus A. I. Herzen.

S. TAMAȘ

„RĂSCOALA ŢĂRANILOR DIN 1907"
Documente publicate de Mihail Roller. Editura de Stat. 1948-1949 vol. I, 908 pag.; vol. II, 510 pag.; vol. III, 280 pag. *)

Publicaţia ce o examinăm complectează o lacună din isvoare pe care o resimt toţi cei ce se ocupă cu studiul istoriei noi a Romaniei. Clasele dominante din România, în frunte cu Carol de Hohenzollern, voiau să dea uitării glorioasa răscoală a ţăranilor români din anul 1907, precum şi acţiunile ruşinoase ale clasei dominante faţă de cei răsculaţi. Deaceea, atât I. Brătianu, cât şi Carol I, au pus să se distrugă o parte din arhivele [1]) ce se refereau la perioada aceasta, precum şi toate documentele ce se refereau la bestialităţile săvârşite de „învingători" [2]). Iar tot ce s'a mai păstrat în diferite ministere a fost trecut în categoria celor mai secrete acte de stat, la cari aproape nimeni nu avea acces.

Istoricii burghezi, nu numai cei români, făceau tot posibilul ca să treacă sub tăcere răscoala ţăranilor români din 1907 sau să-i reducă însemnătatea.

Lenin a manifestat, la timpul său, un interes excepţional pentru răscoala ţăranilor români şi a demascat, în mod necruţător, încercările istoricilor burghezi de a trece sub tăcere evenimentul acesta. In cuvinte pline de ironie caustică, dânsul observă, în notele ce le luase asupra „Istoriei contemporane" de Eghelhof: „Este extrem de caracteristic că idiotul de autor, care, cu o pedanterie exagerată, dă date, etc., despre fiecare prinţişor, despre rubedeniile prinţişorului, despre avorturile reginei olandeze... etc.. nici nu a amintit măcar răscoala ţăranilor din România din anul 1907!" [3]).

In lucrarea sa „Istoria României" în zece volume, istoricul român burghez N. Iorga a consacrat răscoalei numai două pagini şi jumătate, care cuprind mai mult intrigile dintre partide şi dela curte, în legătură cu răscoala, decât date despre esenţa şi conţinutul mişcării ţărăneşti din România.

Acest savant ultrareacţionar era tot atât de incapabil să explice dece turburările ţărăneşti s'au transformat „într'un adevarat razboi social" [4]), dupa cum nu puteau să facă aceasta nici clasele dominante din România, pe cari le servea Iorga.

Istoricii progresişti nu au avut la dispoziţia lor până acum alte isvoare cu privire la acest subiect, în afară de comunicările false date de organele administrative ale guvernului român burghezo-moşieresc despre răscoală şi în afară de unele cercetări foarte reacţionare şi tendenţioase, sau de romane şi amintiri sentimentale ale înşişi călăilor răscoalei, în felul cărţii „Pentru ce s'au răsculat ţăranii ?", scrisă de marele boier Radu Rosseti, şi în felul romanului autobiografic „Uraganul" al lui C. Stere, călăul ţăranilor răsculaţi din judeţul Iaşi.

Lucrarea recenzată „Documente şi marturii" cu privire la răscoală, aruncă astfel lumină asupra problemelor rămase până acum nestudiate.

Primul volum al lucrării conţine în special documentele din arhiva ministerului de interne. Sunt aici în primul rând telegramele şi comunicările sosite la minister dela funcţionarii administrativi superiori, dela prefecţi şi subprefecţi, dela ofiţerii de jandarmi precum şi circulare, dispoziţiunile şi ordinele ministerului de interne (adesea trimise personal de I. Brătianu, pe atunci ministru de interne). Inafară de aceasta, volumul respectiv cuprinde si corespondenţa expediată prin poştă şi telegraf a ministerului de război precum şi comunicările făcute de funcţionarii din justiţie si, în sfârşit, adresele particulare către miniştrii şi oamenii de stat. Materialul din acest volum este aşezat în ordine cronologică, pe provincii şi judeţe.

Cel de al doilea volum cuprinde documentele din arhivele ministerului de justiţie, ale ministerului instrucţiunii şi cultelor. Pe când primul volum oferă

---

*) Din „Voprosî istorii", nr. 6 1950.
1) Alexandru Marghiloman, Note politice, vol. I, Bucureşti 1927, pag. 99, 103.
2) D. Mitrany, The Land and the Peasant in Rumania, London-Oxford,1930, pag. 86.
3) V. I. Lenin, Caiete cu privire la imperialism, Gospolitizdat, 1900, pag. 615.
4) N. Iorga Istoria Românilor, vol. X, pag. 303.

material aproape pentru toate problemele cari se ivesc în legătură cu răscoala, cel de al doilea volum este destinat în spec'al ca sa lămurească gradul de participare la răscoală a clerului și învă‚atorilor, precum și să prezinte procesul intentat rasculaților. Comunicările inspect r:lor școlari, ale direct rilor, pr tes ril r, ierarhilor bisericeȥ'i şı a e pre ţil r cuprind deasemeni un mater'al b gat, care desvăluie mersul răscoalei în diferite județe, oglindind suferințele și nevoile țăranil^r, descriind bestial'tățile militarilor și deslănțuii ea ter arei după înfrângerea rasc alei.

Cel de al treilea volum, cel mai mic ca număr de pagini, lasă impres'a că ar cul ge materialul ce nu fusese cuprins în primele două volume. Un int res deosebit prezintă o serie de telegrame destinate pentru presa străină i re inr'te de primul mini tru Sturdza Un adevărat tezaur pentru istorici reprezintă darea de seamă asupra răscoalei, publ'cată în acest volum care a fost alcătui'ă pentru președinția consiliului de min'ștri și care poartă tit'ul „Fapte și idei". Aceasta este un fel de jurnal care expune în mod concis evenimentele ce au avut loc între 5—23 Martie 1907 Ai^i intra materialul cuprin în presa nați nală și straină, precum și d'n alte isv are de informație, însoțite in text de note și comentarii cinice. Darea de seamă se sfârșește printr'o ge ieralizare sistematică a principalelor pr bleme de cari se vorbește în ea. S'a ac rdat o atenție deosebită extraselor d'n presa timpului.

Cel de al treilea volum se sfârșește cu o vastă bibl' grafie și un indice toponomastic separat pentru fiecare volum. Bibliografia cupr:nde aproape t t ce a apărut în presa română dela 18 Februarie 1907 până la sfârșitul anului 1907 — articole și note asupra răscoal^i țărănești, precum și o enumerare a celor mai importante cărți și broșur' cari au apărut în limba română, în legătură cu această chestiune.

Indicele toponomastic subliniază și mai mult, că lucrarii îi lipsește indicele pe chestiuni care nici măcar parțial nu poate fi înlocuit prin enumerarea schematică a documentelor din acest volum, așezată la sfârșitul volumului doi

Documentele din cele trei volume arata în primul rând, în mod concret, amploarea revoluție: țărănimii române din anul 1907. Literalmente, toată țara, toata țărănimea au fost cupiınse de flacăra mișcării revoluționare. Uneori răscoala a luat asemenea prop rții, încat procurorul general Leonescu a fost silit să-și exprime părerea, într'o telegrama trimisă ministrului de justiție, că este necesar să se concentreze armata numai în orașe, pentru a le apăra. (vol. I, pag. 299). Răsculații au ocupat orașele Botoșani, Huși, Buhuși, Vaslui, Galați, Mizil și Râmnicu-Sărat. In aceste orașe li se alăturau adesea răsculaților locuitorii suburbanelor, locuitorii și funcționarii comerciali. Coloane de țărani, cari numărau dela o mie până la opt mii de oameni, atacau cu înverșunare centrele țării: București, Iași, Focșani, Brăila, Craiova, Buzău, etc. Atacurile țăranilor, aproape neînarmați, erau respinse, în major:tatea cazurilor, numai cu ajutorul artileriei.

Din documente reiese, de pildă, că asupra Bucureștiului venea o coloană de patru mii de țărani din județele Vlașca ș! Teleorman. Strigătu. de luptă al atacanților era „Vrem capul vostru!" în drum spre București, țăranii au tăiat toate firele telefonice. (vol. III, pag. 54, 71). Răsculații trimiteau cercetași calări. Indată ce aceștia dădeau de puternice forțe militare, răsculații își schimbau direcția marșului (vol. I, pag. 563—564). Cu toate că guvernul luase serioase măsuri de siguranță — toate forturile din jurul Bucureștil r fuseseră pregătite pentru luptă — în capitală d mnea panica. Familiile bogătașilor au fugit în stră'nătate...

Câteva mii de țărani au intrat în orașul Rămnicu-Sărat și au distrus sistematic locuințele dela oraș ale moșier:lor și arendașilor. Comandantul garnizoanei a refuzat să dea ordin soldatilor să deschidă focul asupra răsculaților. Au fost cazuri de fraternizare între răsculați și soldați. In seara z'lei de 11 Martie, răsculații au părăsit orașul. La 12 Martie, 8000 de țărani au încercat din nou să ocupe orașul. De data aceasta, armata a tras asupra răsculaților și atacul țăranilor a fost respins. Printre răsculați au fost răniți și

morţi (vol. II, pag. 101). Trei coloane de răsculaţi, punand pe fugă o c m. panie de soldaţi lângă Stăneşti, au atacat oraşul Giurgiu.

Documentele arată că, în majoritatea cazurilor, ţăranii se îndreptau spre oraşe ca să se răzbune pe boierii şi arendaşii fugiţi dela moşii şi să prezinte autorităţilor cererile lor. După cât se poate judeca din documente, nici marşul asupra Bucureştilor nu urmărea alte scopuri. Diferenţa consta numai că aici m şierii, ale căror capete erau cerute de răsculaţi, erau, în majoritatea cazurilor, membrii guvernului.

Până acum se credea că răscoala ţărănească a isbucnit în România în primăvara anului 1907. Din documentele primului volum se vede că evenimentele din 1907 au fost punctul culminant al unei serii întregi de mişcări, revolte şi răsmeriţe ţărăneşti cari au început încă din anul 1906. Dintr'o comunicare a prefectului de Dorohoi (vol. I, pag. 76), aflam, de pildă, că răscoala ţărănească din acest judeţ moldovenesc începe din anul 1906. In Iulie 1906, locuitorii unui şir întreg de sate au ocupat cu forţa pământurile moşiereşti şi au obţinut ca acestea să fie date ţăranilor. Aceasta i-a îndemnat pe locuitorii altor sate să facă la fel.

Mişcarea s'a lărgit la sfârşitul anului 1906 — începutul anului 1907 — şi, în Februarie 1907, s'a transformat într'o adevărată răscoală a întregului judeţ. Evenimente asemănătoare au avut loc deasemeni şi în alte regiuni din Moldova. Documentele sunt o mărturie a faptului că acţiunile ţăranilor din Moldova de Nord au început cu concursul autorităţilor, cari voiau să abată dela proprietarii latifundiilor mânia şi indignarea ţărănimii înrobite Atât conservatorii, care erau atunci la putere, cât şi liberalii îi asmuţeau pe ţărani la pogromuri îndreptate împotriva evreilor — arendaşii pământurilor moşiereşti. După cum se vede din documente (vol. I, pag. 48), prefectul judeţului Botoşani, Vasescu, răspândea personal printre ţărani manifeste reacţionare.

Insă chiar la 4 Martie 1907, Vasescu comunica printr'o telegramă că mişcarea ia caracterul „unei revolte generale" (vol. I, pag. 18), iar la 5 Martie, în c municarea amănunţită ce o trimisese către ministerul de interne, prefectul constata că „această revoltă, care la început avea un caracter antisemit, a devenit o adevărată revoluţie" (vol. I, pag. 29—30).

La concluzii asemănătoare au ajuns şi prefecţii altor judeţe: comunicările lor arata cum afla ţăranul român în focul răscoalei adevărul istoric ca nu evreul, nici grecul şi nici armeanul sunt duşmanii săi, ci proprietarii moşiilor şi exploatatorii de toate naţionalităţile.

La început, ţăranii se ridicau împotriva preţurilor mari de arendare, împotriva condiţiilor înrobitoare de arendare, împotriva înşelărilor la măsurarea pământului, împotriva cametei şi a bunului plac al moşierilor, arendaşilor şi autoritaţilor. Lozinca răsculaţilor era „25 lei preţul de arendă pentru o falce" (O falce—0,41 ha.).

Peste tot ţăranii cautau să desfiinţeze contractele de arendă şi obligaţiunile de plată. Trusturile de arendare au provocat furia deosebită a ţăranilor. In judeţele Botoşani şi Dorohoi, ţăranii răsculaţi cereau: „să vină d m. nul Trust să ne inţelegem cu dânsul asupra învoielilor" (vol. III, pag. 62).

Numai în unele localităţi, ţăranii îşi complectau revendicările lor economice cu revendicări politice, cerând introducerea votului universal (vol. III, pag. 45, 62) sau reîntoarcerea rezerviştilor (vol. I, pag. 265). In judeţul Teleorman, ţăranul Parlivie a transmis comandantului expediţiei de reprimare urmatoarele revendicări:

1) „Ceru ca guvernul să facă una lege ca să li se dea lor (ţăranilor) moşia Zimnicele şi toate moşiile de primprejur; că arenda să o plătească ei, ier banca populară să garanteze pe stat.

2) Ca (ţăranii) să fie liberi a ara şi semăna cât vor putea, că este destul timpu de când mor de fome.

3) Că ceru să fie cu toţii egali pentru alegerea deputaţilor şi senatorilor, ca astfel să potă şi ei lua parte la facerea legilor (şi că)

4) Ceru ca să nu se c ndamne nimeni, fiind că toţi sunt vinovaţi. Procedându-se astfel, declară că se liniştesc".

In județul de unde au venit cererile acestea s'a ajuns la ciocniri deosebit de sângeroase (vol. III, pag. 28).

In cursul răscoalei, țăranii au început sa ceara tot mai des ca pământul să fie dat în arendă obștiilor sătești, în locul arendașilor capitaliști. In privința aceasta, este tipică următoarea telegramă a unei obștii sătești din județul Râmnicu-Sărat: „Domnului Dimitrie Sturdza, Prim Ministru. Cerem împroprietărirea de vârsta 18 ani. Moșiile ce rămâne sa fie din zece una, iar pogonul de islaz și arătura 10 lei, dându-ne cât trebuește. Așteptăm. Obștia locuitorilor comunei Slobozia Mihălceni" (vol. III, pag. 16).

Dar, în cursul luptei, țăranii, convingându-se tot mai mult de puterea lor, au început să susțină cererea de desființare a latifundiilor și a mari proprietăți, cu orânduelile lor iobagiste.

Cuvintele luate din poemul poetului român Coșbuc: „Noi vrem pământ!", au devenit lozinca generală a răsculaților. In lozinca aceasta și-a găsit expresia avântul revoluționar și democratismul crescând al țăranilor români cari luptau.

La 10 Martie 1907, prefectul ultrareacționar Vasescu, despre care am mai amintit, comunica: „Revolta a luat din n u o altă fază, ea a devenit cererea de a se împărți pământ între țărani, nu de împăcare între arendași, proprietari și țărani. Revoluția va deveni în curând generală, trebue luate măsuri mai energice, căci țara va fi periclitată" (vol. I, pag. 49—50).

In ultimul stadiu al răscoalei, când aceasta s'a răspândit în toată Valahia, ai cărei țărani sufereau din cauza rămășițelor feudalismului mai mult decât țăranii moldoveni, lozinca „Noi vrem pământ" a răsunat ca o forță și mai mare.

La 13 Martie 1907, tocmai în momentul când răscoala atinsese punctul culminant, jurnalul președintiei consiliului de miniștri, pe care l-am menționat mai sus, notează: „Țăranii din Moldova zic: „Vrem pământ"!, cei din Teleorman: „Vrem capul vostru!" (vol. III, pag. 54).

Astfel, documentele arată, că în toiul răscoalei țăranii nu mai cereau reforme, ci o adevărată revoluție agrară. Documentele arată clar împrăștierea, lipsa de organizare, nivelul scăzut al conștiinței răsculaților. In multe județe, țăranii răsculați susțineau că regele și regina au ordonat să fie alungați arendașii și moșierii (vol. I, pag. 556) și să se pună stăpânire pe pământul și grânele lor.

In unele sate, se susținea că regina este în fruntea trupelor lor, că îi conduce în lupta împotriva ciocoilor (vol. III, pag. 61) .

Țăranii își justificau adesea acțiunile lor revoluționare, referindu-se la „hrisovul mitologic al celor șapte regi", care le dădea dreptul să ocupe pământul moșierilor.

Acțiunile țăranilor răsculați aveau caracterul unor manifestări spontane. Ca să deslănțui o răscoală într'un județ sau într'o regiune, uneori erau deajuns „semnalul și parola" vreunui „student" (vol. I, pag. 902).

Pe de altă parte, documentele arată că amploarea mișcării țărănești, cererile și lozincile ei, erau peste tot atât de asemănătoare, încât clasele dominante din România au crezut la început că există o organizație țărănească secretă, care acționează în toată țara, ceeace în realitate n'a existat. Intr'o circulară secretă a ministerului de interne I. Brătianu citim: „Avend cuvinte serioase de a crede că o adevărată organisațiune există în producerea mișcărilor cari au loc, ve atrag cea mai serioasă atențiune asupra acestui lucru și ve rog a lua măsuri energice în județul dv. pentru descoperirea diferitelor instigatori" (vol. I, pag. 807).

Intr'o altă circulară a lui Brătianu se spune din nou: „Ne găsim înaintea unei organizații sistematice anarhiste, care cere un plan general militar" (vol. I, pag. 812).

In acelaș spirit au fost scrise și o serie de alte circulări ale ministerului de interne.

In curând, s'a văzut însă, că goana după „anarhiștii" cari conduc „sistematic" răscoala este infructuoasă. Apoi a urmat o hăituială nu mai puțin irațională a iconarilor, agenților veterinari (vol. I, pag. 353), birjarilor, pescarilor

-şi negustorilor de fructe ruşi cari trăiau în România precum şi a studenţilor ruşi şi a marinarilor depe crucişătorul „Potemkin", care se găseau în România. In panica lor în faţa răscoalei, clasele dominante vedeau în fiecare tufiş „instigatori ruşi".

Frica boierilor şi a capitaliştilor români de tot ce e rusesc se confirmă, în realitate, printr'un fapt istoric de mare importanţă — şi anume, prin marea influenţă a luptei revoluţionare a muncitorilor şi ţăranilor ruşi din timpul revoluţiei burghezo-democratice din anul 1905, asupra răscoalei ţăranilor români din anul 1907.

Nu din întâmplare, răscoala din Nordul Moldovei se susţinea prin credinţa ţăranilor că ruşii, adică revoluţionarii ruşi, le vor da pământ (vol. I, pag. 49).

In comunicările trimise de agenţii de poliţie, se arăta că între ţăranii români se răspândise ştirea că „studenţii ruşi s'au unit cu cei români". în vederea împărţirii pământului la ţărani (vol. I, pag. 886). In comunicatele date de guvern şi în presa din anul 1907, s'a vorbit mult despre „manifestele revoluţionare", cari i-ar instiga pe ţărani. In documentele examinate, cari fixează precis fiecare manifestare revoluţionară, fiecare broşură „revoluţionară", în cele mai dese cazuri este vorba despre cele scrise de liberali şi numai rareori se întâlnesc unele apeluri anonime. Apelurile acestea sunt o mărturie a gradului de agitaţie al masselor, dar nicidecum nu arată existenţa unei sistematice propagande revoluţionare în masse.

De pildă, într'un apel raspândit ilegal la Iaşi, care avea ca titlu o cruce, se scria: „Lumea să se înarmeze cu bombe şi şrapnele căci a venit ziua cea mult aşteptată" (vol. III, pag. 57). In judeţul Dolj, a fost găsit un apel scris de mână, care cheamă la uciderea celor ce sug sângele ţăranilor. „Ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte" — se spunea în acest apel, scos acuma din arhiva ministerului de justiţie. „A venit timpul, — se spune mai departe, — să sugem sângele ciocoiesc! Puneţi mâna pe cuţite, pe arme, pe topoare, coase şi tăeţi în dreapta şi stânga, puneţi foc veneticilor şi toţi ciocoilor, căci numai aşa vom scăpa de aceşti câini... Taiaţi şi nu va gândiţi că omorîţi, nu vă gândiţi la păcat... Omorîţi, fraţilor, căci va fi vai de copiii noştri în viitor... Cereţi să vi se dea moşia în arendă vouă, după cum voiţi. De nu vor vrea, mergeţi înainte şi sfârşiţi cu ei! Daca vine armata, potoliţi-vă. Pleacă armata, începeţi. Nu vă gândiţi la puşcărie, nimic nu se întâmplă, nimic. Daţi foc conacului şi pătulelor cu porumb... Că vă uşurează învoiala, e numai o amăgeală. Ciocoii ne-au mâncat timp de 40 ani decând a venit Carol I... Toată averea lor este făcută din sudorile noastre şi a micilor copii, cari stau lânga maşină şi mor înnecaţi în praf... Nu mai staţi căci timpul e scurt. Trageţi în clopotele bisericilor, sunaţi din goarnă, cu toţii cei ce sufăr şi voesc libertate să vină sub steag pentru o nouă independenţă... Prin orice mijloace cereţi pamânt, pământ şi iar pământ... Deviza să fie : pământ, îmbunătăţirea soartei ţărăneşti; deci iar mijl acele: foc şi cuţit, căci Mântuitorul ne va mântui. Te rugăm, fă tot posibilul ca să o citească toţi cei din sat, care ştiu carte. Semnătura noastră este aceasta: „Buni apărători ai Neamului Românesc" (vol II, pag. 196—197). Aceste două apeluri citate, ca şi toate celelalte apeluri şi manifeste din timpul răscoalei, puţine la număr, — probabil că fuseseră scrise de nişte oameni izolaţi şi erau răspândite chiar de ei şi nu de vreo organizaţie. Tragedia luptei ţăranilor din România în anul 1907 a constituit-o tocmai faptul că răsculaţii nu aveau o organizaţie care să-i conducă.

Documentele arată în mod evident rolul activ pe care l-au avut în răscoală intelectualii satelor: preoţii şi învăţătorii.

După cum s'a mai spus, un rol special în răscoală l-a avut cuvântul „student". Ţăranii îi considerau pe studenţi eliberatorii lor. Intr'o comunicare adresată de prefectul de Vâlcea, ministrului de interne, se spune: „Mi s'a întâmplat să aud însumi şi foarte adesea pe ţărani spunându-mi „la noi nu se face răscoală până ce nu vor veni studenţii". şi studenţii nu erau şi nu puteau

fi alții decât capii de bande din cari astăzi mulți au umplut ar sturile" (vol. I, pag. 877).

In Valahia, chiaburii au folosit aureola numelui de „student" pentru ca să pună în fruntea răsculaților pe oamenii lor de încredere, cari se dădeau drept studenți. Țăranii îi ascultau orbește pe aceste unelte ale chiaburilor (vol. I, pag. 875).

In realitate, studenții nu au avut nici un rol esențial în conducerea răscoalei și s'au limitat numai la organizarea unor manifestații de simpatie pentru țărani, de pildă la București și Iași.

Conducerea răscoalei țărănești din 1907 din România a fost mai ales în mâinile burgheziei sătești și a intelectualilor ieșiți din mijlocul lor. Prin aceasta se explică în mare măsură atitudinea generală de ezitare și de nehotărîre a răsculaților, cari s'au încrezut cu prea multă ușurință în făgăduelile autorităților și ale moșierilor. Chiaburii au folosit nemulțumirea sărăcimii în interesul propriei lor clase. Ei nu aveau nicidecum de gând să ducă răscoala până la capăt.

După răscoală, în unele părți din Valahia, a crescut puternic antagonismul dintre masa țărănească și chiaburi. Conform adreselor făcute de către Inspectoratul general al Jandarmeriei Rurale, în decursul lunilor Septembrie și Octombrie 1907, au fost incendiate multe case ale chiaburilor și trădătorilor. Incendiatorii arestați în majoritatea cazurilor erau femei, adesea soțiile participanților uciși sau arestați la răscoală. (vol. I, pag. 690—692).

Mersul și desnodământul răscoalei au fost determinate în mod hotărît de faptul că proletariatul României în totalitatea sa nu a susținut și nu a condus răscoala țăranilor.

Se știe că grupul socialist din București a condamnat răscoala ca fiind fără sens și cerea de fapt răsculaților să depună armele. Conducătorii socialiștilor români voiau să-i convingă pe țăranii ce luptau că fără votul universal și fără libertățile democratice nu este cu putință victoria țăranilor. Aflăm din documente că a existat o proclamație a grupului socialist din orașul Brăila, tipărită în 2000 exemplare și confiscată înainte de a fi răspândită. Proclamația justifica acțiunea răsculaților prin faptul că țăranii nu aveau nici un fel de mijloace legale de luptă, dar în acelaș timp recomanda calea pașnică, ca singura cale justă și posibilă. La sfârșitul proclamației, se propunea să se completeze lozinca răsculaților „Vrem pământ!" cu lozinca: „Vrem votul universal!" (vol. I, pag. 521—523). In genere, această proclamație confiscată nu se deosebește de alte proclamații ale socialiștilor români de atunci.

Socialiștii români făceau o greșeală foarte grosolană, neînțelegând că, fără victoria țăranilor asupra tuturor asupritorilor lor, este imposibilă revoluția burghezo-democratică din România. Fiind prinși în plasa ideilor liberalo-oportuniste, ei se temeau ca de foc de mișcarea țărănească și nu voiau să știe nimic de revoluția țărănească.

Clasele dominante din România înțelegeau foarte bine în 1907 ce pericol ascundea în sine alianța dintre muncitori și țărani. In jurnalul consiliului de miniștri amintit mai înainte, găsim o notă extrem de sugestivă: „Un pericol de înlăturat. Trebue să evităm contactul dintre țărănime și proletarii dela orașe" (vol. III, pag. 74). După cum reiese din documente, proclamația separată a unui grup de socialiști, conduși de M. G. Bujor, a stârnit furia claselor dominante. Proclamația făcea apel la soldați să nu tragă în țărani și, îndemna: „dacă va fi nevoe, dacă va fi cu putință, dați-vă de partea răsculaților" (vol. III, pag. 68—77). Documentele arată că diferiți muncitori pătrunși de spiritul revoluționar, contrar dorinței conducătorilor, îi îndemnau pe țărani la răscoală și își manifestau solidaritatea cu răsculații. Din documente, rezultă că numărul acestor muncitori era cu mult mai mare decât se credea până acum. Numeroase comunicări secrete ale prefecților ne relatează cazuri concrete de agitație socialistă, despre muncitorii cari răspândeau manifeste, despre soldații necunoscuți ai revoluției, cari mergeau în fruntea răsculaților, purtând steagul roșu.

Astfel, până acuma se ştia, că în valea Prahovei, regiunea petroliferă a Român'ei, în timpul răscoalei ţărăneşti au avut loc greve. Documentele ne arată că greve au avut loc aproape în toate părţile ţării (vol. I, pag. 333—334, 442, 443). Este adevărat că cererile greviştilor aveau un caracter pur economic şi se refereau numai la întreprinderea respectivă (vol. III, pag. 62). Sub presiunea răscoalei ţărăneşti, autorităţile şi patronii căutau să lichideze cât mai repede grevele, ceeace şi reuşeau de fapt.

Sunt de mare valoare datele ce se găsesc în documente cu privire la evenimentele din Paşcani. In legătură cu evenimentele acestea, se ştia până acuma numai că, în gara Paşcani, muncitorii au eliberat din tren pe ţăranii arestaţi. Din documentele ministerului de interne, se vede astăzi că muncitorii dela atelierele căilor ferate din Paşcani nu s'au ţinut departe de turburările ţărăneşti cari au avut loc în satele înconjurătoare (vol. I, pag. 165; vol. II, pag. 46) şi că ei au acţionat împreună cu ţăranii răsculaţi pentru a elibera pe cei arestaţi. Acelaş lucru reiese şi din documentele ministerului de justiţie, cari descriu în mod amănunţit evenimentele din gara Paşcani. Ele ne arată că colectivul atelierelor căilor ferate era format din socialişti cari aveau o conştiinţă de clasă desvoltată. Documentele cuprind numeroase procese verbale cu privire la cercetările ce au avut loc şi ne arată clar dârzenia muncitorilor feroviari cu toate cruzimile si torturile pe care le-au suferit (vol. II, pag. 48—65).

Fraternizarea socialiştilor din Paşcani şi a diferiţilor muncitori din alte regiuni ale ţării cu ţăranii răsculaţi nu poate, totuşi, să ascundă faptul că, în anul 1907, muncitorii organizaţi din România nu şi-au îndeplinit datoria lor istorică faţă de ţăranii răsculaţi.

Printre documentele din volumul I, se găseşte o scrisoare — confiscată de organele judiciare, trimisă de un muncitor din regiunea petroliferă, rudelor sale dela ţară. Cu tot stilul său nemeşteşugit, scrisoarea aceasta ne arată că muncitorul simplu Vasile Nicolaescu a înţeles cu mult mai bine sarcina istorică a proletariatului în revoluţia ţărănească decât domnii savanţi, cari se găseau pe atunci în fruntea mişcării socialiste din România. Nicolaescu comunica, în scrisoarea adresată rudelor sale dela ţară, că răscoala ţărănească se întinde cu succes în toată ţara; dânsul le propun a să se alăture celor răsculaţi şi adăuga: „Răspundemi ce se face e ceva sau nu, răspundemi negreşit ca să viu şi eu să fiu capu revoluţii" (vol. I, pag. 555).

Următoarele cuvinte ale lui I. V. Stalin caracterizează perfect purtarea conducătorilor socialiştilor români de atunci: „Indiferenţa, ba chiar atitudinea de-a dreptul negativă a partidelor Internaţionalei a II faţă de problema ţărănească se explică nu numai prin condiţiile de desvoltare deosebite din Apus. Ea se explică, înainte de toate, prin faptul că aceste partide nu cred în dictatura proletariatului, se tem de revoluţie şi nu se gândesc să ducă proletariatul la cucerirea puterii; cine se teme însă de revoluţie, cine nu vrea să ducă proletariatul la cucerirea puterii, acela nu poate să se intereseze de problema aliaţilor proletariatului în revoluţie, pentru dânsul problema aliaţilor fiind o chestiune indiferentă, neactuală" [1]).

Circulările şi ordinele guvernului, mai ales cele emise de ministerul de război şi de interne, constituiau o chemare sistematică la război civil. Prin circulara emisă la 13 Martie din ordinul generalului Averescu (vol. I, pag. 796), toată ţara a fost împărţită în zone militare, iar acestea au fost divizate în sectoare, etc., şi declarate teatru de operaţiuni pentru unităţile militare, divizii, regimente. Ordinul preciza activitatea expediţiilor de pedepsire cari curăţau satele şi cărora li s'a adăogat artileria. Conform acestui ordin, armatele trebuiau să deschidă focul asupra oricărei adunări de ţărani. Erau strict interzise orice tratative cu ţăranii. Printr'o altă circulară (vol. I, pag. 803—

1) I. V. Stalin, Problemele leninismului, pag. 36, ed. XI-a rusă; vezi şi ed. II P.M.R., pag. 64—65.

804) Averescu a ordonat să se folosească „armele” la maximum. S'au interzis orice legături dintre soldaţi şi locuitori. Printr'un ordin special, Brătianu a organizat detaşamente de gărzi albe, cărora li s'au permis să poarte arme pe răspunderea personală a prefectului (vol. I, pag. 797).

In a doua jumătate a lunei Martie 1907, lupta guvernului împotriva ţăranilor răsculaţi înarmaţi de fapt numai cu bâte, coase sau t poare, a luat caracterul unui război civil. Din fotografiile celor zece hărţi ale statului major anexate la primul volum, se vede că c mandanţii diviziilor înţelegeau că sarcina lor este să ducă un război adevarat împotriva ţăranilor neinarmaţi.

Pe fondul tuturor crimelor săvârşite de călăii cari erau în serviciul partidelor „istorice” româneşti de atunci, reiese mai clar eroismul şi bărbăţia ţăranilor răsculaţi. In judeţul Vlaşca, 2000 de ţărani, înarmaţi cu târnăcoape, au atacat o subdivizie militară înarmată cu tunuri Krupp (vol. III, pag. 54). Focul infanteriei nu-i impresiona deloc pe răsculaţi; numai artileria îi speria: „gloanţele de război — se spune în jurnalul consiliului de miniştri, n'au dat rezultatul dorit”. Furia lor era de nedescris (vol. III, pag. 63). In judeţul Olt, un detaşament de răsculaţi a rezistat focului tunurilor până ce a intrat în luptă cavaleria (vol. I, pag. 587). Comunicările depe „teatrul operaţiunilor militare” arătau ca adevărate comunicate militare. „Pe tot frontul afară de Preajba nici o ciocnire”, anunţa o telegramă „deosebit de urgenta” trimisă de generalul Cica din Târg viste comandantului corpului A armată din Bucureşti (vol. I, pag. 557). In'r'o comunicare sosită la ministerul de interne depe câmpul de luptă, dela generalul Lambrino, citim: „Sectorul Regimentului 5 Roşiori. In Salcea, împuşcat cinci capi răscoală, distrus casele la trei răsculaţi. In Pristol, împuşcat şapte distrus cinci case. In Gârla Mare, împuşcat trei distrus douăsprezece case. In Jiana Veche împuşcat cinci, distrus patru case, sectorul I Batalionul regim. 17. La Cioroboreni conacul ars şi devastat, împuşcat nouă răsvrătiţi, ars douăsprezece case. In Valea Aneştilor împuşcat doi, renit trei, arestat şapte şi ars casa primarului... Bombardat satul Gvardeniţa, cuib de răsculaţi, sunt trei morţi şi patru răniţi, satul arde... La gara Tamna s'a prins în tren preotul Bădeanu şi notarul Vasilian, încercând să fugă au fost împuşcaţi” (vol. I, pag. 754—755).

Din ordinul generalului Gigurtu, nu se luau prizonieri. Din ordinul comandantului militar al Galaţilor, erau arse toate casele ţăranilor cari nu se găseau în localitate în momentul sosirii trupelor, erau distruse casa şi averea primarilor, cari nu-i predau pe „instigatori” (vol. I, pag. 821). Sturdza a introdus în mod special pentru dânsul un tabel statistic secret care ne arată sadismul excepţional al acestui mare moşier în postul de prim-ministru. Acest tabel statistic, secret, găsit în arhiva lui Sturdza, conţine următoarele rubrici, împărţite exact pe judeţe şi comune: morţi, răniţi, arestaţi, sate bombardate. La sfârşitul tabelului, Sturdza făcea totalul în fiecare zi (vol. III, pag. 31—38).

La sfârşitul răscoalei şi după terminarea acesteia, expediţiile de pedepsire împotriva ţăranilor s'au transformat într'o campanie de razbunare de o cruzime neasemuită.

Satele în cari nu au fost deloc răscoale sau unde acestea se terminaseră de mult erau bombardate fără milă, ca să servească de „exemplu”.

In comunicarea adresată Ministerului Instrucţiunii de către un inspector şcolar din judeţul Romanaţi, se spune: „In judeţul Romanaţi nici un om nu a fost împuşcat asupra faptului, ci numai după ce revolta încetase, numai după ce fuseseră făcuţi prizonieri” (vol. II, pag. 471). Acelaş inspector ne zugrăveşte un tablou îngrozitor al torturilor pe cari le-au îndurat în faţa ochilor săi ţăranii, preoţii şi învăţătorii arestaţi. Cu toate chinurile de nedescris, ţăranii au rămas dârzi. Ei au refuzat să vorbească şi să trădeze numele conducătorilor lor.

La Moţăţei (judeţul Dolj), mulţi dintre cei răsculaţi au fost arestaţi In drum spre Craiova, un ţăran în vârstă a ucis cu o lovitură de cuţit pe un ţăran tânăr, arestat odată cu dân-

sul. La întrebarea dece a făcut aceasta, el a răspuns că cel ucis era foarte tânăr şi putea să trădeze (vol. III, pag. 61). Bătrânul a fost împuşcat. Un alt ţăran din acelaş judeţ în timpul interogatoriului şi-a implântat un cuţit în abdomen ca să nu dea nici un fel de informaţiuni (vol. III, pag. 72). Intr'un sat, răniţii au refuzat să fie pansaţi, pentru că medicul care se găsea în vecinătate, aparţinea proprietarilor (vol. I, pag. 765). Numeroase documente confirmă că ţăranii arestaţi aveau o atitudine eroică, plină de demnitate.

Teroarea albă care a domnit după răscoală este caracterizată de următorul memoriu rămas necunoscut până acuma, aparţinând mai multor cetăţeni români, memoriu care a fost trimis conducătorilor partidelor politice : „Mişcarea e înnăbuşită, şi a început goana răsbunătoare. Mii de ţărani sunt prinşi, legaţi şi împuşcaţi. Suntem în plină teroare militară. Constituţia nu mai există. Ziarele nu vor să relateze nimic despre crimele ce se comit zilnic Presa nu-şi face datoria şi devine astfel tăinuitoarea şi complicea asasinatelor comise în numele patriotismului. Cerem prin urmare stăpânilor cari ne guvernează să înceteze imediat această vânătoare omenească". Memoriul cuprinde peste o sută de semnături (vol. I, pag. 831).

Documentele din cele trei volume ne arată că agitaţiile printre soldaţii rezervişti erau cu mult mai mari decât s'a presupus până acuma. Nici un regiment nu putea fi folosit în raza cantonamentului său obişnuit.

In toate adresele telegrafice venite din partea prefecţilor, în cari se cerea ajutor şi întărituri, se punea condiţia semnificativă: să se trimită armate din alte judeţe — „nu avem încredere în trupele locale".

Documentele ne relatează detalii bogate în concluzii despre cunoscutele revolte ale soldaţilor din Alexandria şi Stăneşti. Astfel, aflăm, între altele, că la Alexandria soldaţii au fost îndemnaţi la revoltă de către doi intelectuali cari le-au ţinut discursuri înflăcărate. Unul din ei, Traian Enescu, a cerut soldaţilor de pe platforma unui vagon, „să nu plece în Moldova ca să-şi ucidă fraţi". După aceasta, soldaţii revoltaţi şi ţăranii răsculaţi au ocupat oraşul (vol. II, pag. 135, 139, 321; vol. I, pag. 357—363).

Documentele citează o serie de cazuri când soldaţii au tras în aer. Pe când apărau o moşie în judeţul Dolj, soldaţii au tras toate cartuşele fără să atingă vreun ţăran. Aceasta a provocat nemulţumirea moşierului, care „a bănuit" că soldaţii au tras în aer (vol. I, pag. 671). In acelaş judeţ, 20 de soldaţi s'au lăsat să fie înconjuraţi de ţărani şi făcuţi prizonieri (vol. III, pag. 70).

Documentele descriu, în mod amănunţit, cum, pentru innăbuşirea răscoalei, în afară de „politica biciului' s'a făcut uz şi de „politica covrigului". Ni se arată efectul acţiunii manifestului regal pătruns de demagogie, adresat ţăranilor cu prilejul răscoalei. Apoi, se arată cum renegaţii socialişti Stere, Atanasiu, Lupu şi Radovici i-au „pacificat" pe ţărani cu discursuri frumoase şi făgăduinţe neîndeplinite. In sfârşit, aflăm unele amănunte cu privire la propaganda contrarevoluţionară din armată, despre încercările de a înnăbuşi răscoala cu amenintarea de excomunicare dela biserică. Sturdza a dat chiar dispoziţiuni să se alcătuiască o rugăciune specială care trebuia citită în biserică de toţi cei ce se spovedeau. In rugăciune, cei răsculaţi erau declaraţi uneltele diavolului (vol. III, pag. 29).

Publicarea documentelor despre răscoala ţăranilor din 1907 din România, constituie, fără îndoială, un eveniment excepţional pentru întreaga ştiinţă istorică progresistă şi nu numai pentru cea din Republica Populară Română. Documentele au o mare valoare pentru istoricii progresişti din toate ţările, mai ales pentru istoricii ţărilor de democraţie populară. Ele permit să se facă un mare pas înainte în vederea elaborării unei istorii marxist-leniniste, adevărate, a poporului român istoria maselor muncitoare şi a mişcărilor lor din epoca imperialismului.

B. SPIRU

„LA PENSÉE" (Iulie — August 1950)

Numărul de față al revistei cuprinde, în primele pagini, discursurile lui Claude Morgan și Marcel Prenant, ținute la mormântul luptatorilor eroi, care și-au dat viața pentru libertatea și fericirea poporului francez: Georges Politzer, Jacques Solomon și Jacques Decour.

Redacția subliniază că, în condițiile actuale, când agenții imperialiștilor deslanțuie o mârșavă acțiune împotriva clasei muncitoare din Franța, încercând să reediteze politica de aservire națională a Vichy-ului, omagiul adus memoriei celor asasinați de hitleriști la 30 Mai 1942, capătă o deosebită importanță. „Voiu vorbi despre Jacques Decour ca despre un tovarăș de luptă cel mai drag, cel mai bun tovarăș de luptă, al luptei noastre din prezent" evocă Claude Morgan figura lui Jacques Decour.

Profesor de literatura germană, redactor responsabil al „Comunei", Decour a fost în primele rânduri ale luptatorilor antifasciști, chiar în clipa când coaliția trădatorilor a început să amenințe viitorul tuturor valorilor lumii, când fasciștii se pregăteau să răspândească pe tot globul regimul lor de sânge și teroare. Ințelegând că intelectualul este chemat să-și împlinească prin o acțiune militantă gândirea justă, Jacques Decour, ajutat de P.C.F., al carui membru era, nu a precupețit niciun efort, nici chiar viața, pentru ca această luptă sa fie victorioasă.

In 1940, împreună cu Politzer și Solomon, Decour, îndrumat de Partidul Comunist Francez, a organizat „Rezistența intelectuală", care a unit pe toți intelectualii cinstiți, în lupta împotriva dușmanului Franței. In timp ce pretinșii patrioți de azi se remarcau prin tăcere, prin lașitatea lor, ba chiar dădeau mâna fasciștilor, Decour și tovarășii săi, acționând în numele Partidului și al clasei muncitoare din Franța, porneau la lupta împotriva cotropitorului.

La Mont-Valérien au căzut, în 1942, 0 eroi pentru libertatea Franței. Muncitori ca Felix Cadras și Arthur Dallidet, Dr. Bauer și Dudach, inginerul Engros, institutorii Gaulué și André Picau și cei trei: Jacques Decour, Jacques Solomon și Georges Politzer. Alături de ei, zeci de mii de francezi, de asemeni au înfruntat tortura și moartea, pentru ca Franța să trăiască independentă, arată Marcel Prenant în cuvântarea sa.

Comitetul de redacție al revistei „La Pensée" aduce omagiul său acelora care în 1942, în ilegalitate, au reușit să asigure apariția revistei „La Pensée libre", chiar când unii dintre ei erau arestați de poliția din Vichy și predați Gestapo-ului.

Georges Politzer, încă student fiind, a combătut misticismul și caracterul reacționar al învățământului oficial și a început să studieze în mod sistematic marxismul. Timp de ani de zile, cursurile sale de filosofie și economie politică au constituit un îndreptar de gândire progresistă pentru tineret și muncitori.

In Octombrie 1940, împreună cu tovarășii săi, a început regruparea profesorilor și institutorilor în ceeace a devenit mai târziu „Frontul Național Universitar" iar apoi „Uniunea Franceză Universitară". Publicația revistei „L'Université libre", s'a făcut tot la îndemnul lor; iar în pamfletul „Sânge și aur" Politzer demasca alianța dintre rasismul hitlerist și trusturi, demasca demagogia fascistă. Arestat, el a fost toturat ca și tovarășii săi și apoi asasinat.

Un ministru al lui Pétain (Pucheu) a dorit să-l vadă torturat în fața sa. Dar Politzer a arătat forța de neînvins a comunismului și a înfruntat cu eroism pe călăii săi. El le-a strigat în față, la cererea de a denunța pe tovarășii săi: „Cu plăcere! Cei doi, cei mai mari teroriști care acționează în Franța sunt generalul von Stulpnagel și mareșalul Pétain".

Jacques Solomon a legat strâns lucrările sale de fizică de lupta pentru pace, progres, libertate. Tânărul savant, care avea largă reputație în Franța și în alte țări și era apreciat de marele fizician Paul Langevin, avea preocupări și în domeniul literaturii, filosofiei, istoriei și economiei politice. După moartea sa a apărut studiul: „Gândirea franceză dela origini până la Revoluție".

Marxist militant, membru al P.C.F., Solomon a luptat neîncetat împotriva tentativelor fasciste din Franța, a luptat pentru Frontul Popular, contra ne-

intervenţiei în Spania, contra trădării de la Muenchen, contra oricărei slabiciuni criminale faţă de fascismul hitlerist sau mussolinian, pentru prietenia franco-sovietică, care singura putea salva pacea.

Analizând situaţia de azi din Franţa, evocatorii eroilor căzuţi pentru libertate, arată că trădatorii de azi vor să-l reabiliteze pe trădătorul Pétain. Fasciştii notorii ca Xavier Vallat, sunt eliberaţi. Guvernul se supune ordinelor imperialiştilor şi înăbuşe independenţa naţionala. Universitatea lui Politzer, Decour şi Solomon, Universitatea franceză este din ce în ce mai prigonită. Aceasta pentru ca războiul de cotropire din Vietnam să poată fi continuat şi pentru a se pregăti războiul contra învingătorilor dela Stalingrad.

Desigur, mulţi oameni cinstiţi se pot întreba dacă cei căzuţi s'au sacrificat degeaba, caci Germania apuseană e te înarmată, şi i se dau drepturi asupra economiei franceze, drepturi pe care Hitler nu le-a putut cuceri cu armele. Iar miniştrii francezi tind să realizeze, sub presiunea unor interese străine, tezele principale din „Mein Kampf".

Pentru tovarăşii adunaţi la mormintele celor mai buni fii ai Franţei, această comemorare este un prilej în plus de a-şi spori încrederea în forţa de luptă a poporului francez. Cei căzuţi au cunoscut de asemeni multe decepţii, nereuşite, etc., dar au luptat până la sacrificiul vieţii .Ei au fost luptători pentru independenţa naţională a Franţei, pentru pace şi libertate; deaceea viaţa lor trebuie să fie pildă vie luptătorilor pentru pace de azi.

Cuvintele lui Marcel Prenant sunt expresia legământului pe care toţi oamenii muncii, oamenii progresişti din Franţa şi-l iau pentru menţinerea spiritului Rezistenţei mereu treaz: „Fiecare dintre noi, plecând de aici să fie hotărît a face totul pentru a realiza unirea francezilor în sensul de acţiune şi pentru acele scopuri care au fost ale lui Decour, Politzer, Solomon "

*

Sub semnătura lui Gérard Vassails citim articolul destinat celor 50 ani de la descoperirea radium-ului.

„Mai bine mai târziu decât niciodată" exclamă autorul cu ironie, căci după sărbătorirea a 25 ani în 1923, cei 50 ani sunt sărbătoriţi de abia în 1950, şi asta în luna iulie când încep pecările în vacanţa. Evenimentul acesta, — gloria ştiinţei franceze — e unul din ultimele lucruri la care se gândeşte actualul guvern al Franţei, raspunzător în defintiv pentru toate aceste întârzieri".

In 1896, Marie Curie a ales ca subiect de cercetare „razele uranice', descoperite de Henri Becquerel. Cu ajutorul metodelor cantitative de precizie iniţiate de Pierre şi Jacques Curie, ea a găsit că radiactivitatea este o proprietate a atomului. Cercetând corpurile simple cunoscute, Marie Curie a ajuns la ipoteza că minereurile de uranium şi thorium conţin o mică cantitate de substanţă nouă, necunoscuta — de unde ipoteza existenţei radiumului. Dar izolarea radiumului a cerut 5 ani de muncă intensă, iar materialul procurat de guvernul austriac era încă insuficient. Lipsa de local, de bani, de personal, a întârziat lucrarile. Cei doi soţi sunt nevoiţi sa înceapa lucrarile din resursele lor modeste. Pierre Curie, deşi profesor de Fizică şi Chimie în 1895, după ce statuse 12 ani şef de lucrari, avea un salariu de 300 franci pe lună, cu toate publicaţiile şi faima sa ştiinţifică. Intr'un hangar parasit, separat printr'o curte de atelier, au instalat aparatele electrometrice, unde apa putea intra uşor. Atelierul era insuficient încălzit, fara nici o instalaţie de protecţie contra gazelor nocive ce se degajau

Desigur moartea năprasnică a Mariei Curie în 1934 se datoreşte şi leziunilor provocate ţesuturilor de către radiaţiuni. De altfel, oboseala extraordinară pe care Pierre şi Marie Curie au resimţit-o în această epocă ca şi în anii următori, fără să se fi ştiut cauza, rezulta poate din leziunile interne la care nimeni nu se gândea. Marie Curie poate fi socotită printre victimele lungii acţiuni a corpurilor radioactve.

Până la ultimele clipe ale vieţii (48 ani), Pierre Curie, unul din cei mai mari savanţi francezi, a cerut în zadar organelor de stat un laborator pe care nu l-au obţinut niciodată. Sorbona i-a oferit o catedră lui Pierre Curie, ceeace nu i-a adus însă laboratorul şi nu i-a înlesnit munca ştiinţifica, ci i-a adus o serie de sarcini grele de organizare şi învăţământ

Dar în 1903, Marie Pierre Curie şi Henri Becquerel au primit premiul Nobel în fizică. Atunci oficialitatea s'a gândit să acorde lui Pierre Curie Legiunea de onoare şi o catedră la Sorbona. Mulţumind celor ce i-au înmânat distincţiunile, Pierre Curie le-a spus... „informaţi pe D-nul Ministru că nu am nevoie sa fiu decorat, dar că am cea mai mare nevoie de un laborator". Parlamentul a votat catedra la Sorbona, dar a refuzat încă odată laboratorul

Autorul citează de nenumărate ori cuvintele amare ale Mariei Curie, care sunt un rechizitoriu aspru la adresa conducătorilor de atunci ai Franţei „Putem regreta că Pierre Curie n'a utilizat calităţile sale de savant şi de scriitor pentru redactarea de memorii sau cărţi. Nu dorinţa de a lucra i-a lipsit; el avea multe proiecte de acest fel care îi erau dragi. Nu le-a putut pune în aplicare din cauza greutăţilor cu care a avut de luptat în timpul întregii sale vieţi de muncă".

Aceasta este soarta pe care o au oamenii de ştiinţă în statele capitaliste Gerard Vassails relatează cazurile similare ale lui Pasteur, Berthelot. Claude Bernard, care în cea de a doua jumatate a sec. XIX au căzut victimele muncii ştiinţifice, datorită condiţiunilor mizere de lucru.

Sabotajul cercetării ştiinţifice întro ţară b gată, îşi are rădăcinile adânci în condiţiile imperialismului care frânează desvoltarea ştiinţei, atunci când nu o comercializează.

Dar în afară de minoritatea „tăietorilor de cupoane", există popoarele. Prin subscripţie publică a fost ridicat Institutul Pasteur. Opinia publică a impus universităţii şi guvernului să ofere o catedră lui Pierre Curie. Prin subscripţia din 1921 a femeilor s'a strâns suma necesară cumpărării unui gram de radium Mariei Curie.

Popoarele care au eliberat şi vor elibera ştiinţa, pentru că ele o socotesc ca bunul lor preţios, au ştiut să acorde ştiinţei condiţiile cele mai bune de desvoltare.

Descoperire de o importanţă teoretică excepţională, revoluţionară în fizică, descoperire care a distrus concepţia metafizica asupra imuabilităţii absolute a atomului, aducând încă o contribuţie la verificarea concepţiei materialist-dialectice asupra naturii, radioactivitatea s'a dovedit a fi de asemeni o cucerire practică importantă pentru omenire. Ea furnizează o armă în lupta contra cancerului. Curieterapia este azi utilizată în scopul tratării cancerului de către medici.

Graţie lui Joliot Curie şi colaboratorilor săi devotaţi, după moartea Mariei Curie, s'au realizat descoperirile care au dus la eliberarea energiei atomice şi care promiteau omenirii rezolvarea unor probleme importante din punct de vedere economic, medical, chimic. Dar, continuă autorul, singură Uniunea Sovietică s'a angajat hotărîtă pe calea aplicării paşnice a acestor cercetări. „Singura ştiinţă socialista din lumea actuală poate s'o facă, ea singură este, prin baza sa, o ştiinţă a păcii şi progresului nelimitat".

Cartelurile internaţionale care doresc menţinerea Franţei la rolul de ţară aservita, au în a grije sa-şi asigure monopolul şi controlul riguros asupra progresului ştiinţific şi tehnic. Hienele imperialiste nu se sfiesc să declare că sunt împotriva progresului şi ştiinţei dacă aceasta le-ar periclita afacerile murdare, după cum declară N. Birdge: „Trebue să recunoaştem că descoperirile ştiinţifice sunt agentul cel mai activ al transformării lumii moderne,... dar în lupta lor pentru a deveni stăpânii progreselor tehnicei, trusturile îşi repartizează domeniul ştiinţei şi al tehnicei exact cum o fac cu suprafaţa pământului!"

Vârfurile reacţionare şi guvernul Franţei de azi refuză, ca şi în 1900, orice sprijin producţiei ştiinţifice, industriei nucleare paşnice şi revocă pe F. Joliot Curie.

Aniversarea epocalei descoperiri s'a făcut în Franţa prin reducerea neîncetată a fondurilor de cercetari, prin reducerea personalului ştiinţific. Autorul subliniază că într'adevăr „desvoltarea ştiinţei şi producţiei franceze este azi subordonată eliberării ţarii de sub jugul imperialist, deci victoriei politice a clasei muncitoare şi a aliaţilor sai, iar pe plan mondial, victoriei forţelor Păcii".

Pe cât de incalculabile sunt binefacerile pe care omenirea le poate avea în urma utilizării energiei atomice în scopuri paşnice, pe atât de îngrozitoare pot fi consecinţele, dacă aceste desco-

periri sunt utilizate în scopuri de distrugere.

Pierre Curie care şi-a expus pentru prima dată propria carne arsurilor teribilelor raze pentru a aduce omenirii o nouă cucerire, a avertizat popoarele asupra acestui pericol. Exploziile dela Hiroshima, cauzate de bomba H, sunt cele mai mârşave înjosiri aduse memoriei marilor cercetători.

Dar Marie şi Pierre Curie, Frederic Joliot Curie şi Irène Joliot Curie, colaboratorii lor devotaţi au muncit din răsputeri pentru că au avut încredere în lupta milioanelor de oameni ai muncii, din lumea întreagă, care luptă pentru pace, pentru progres, pentru înlăturarea exploatării.

Eminentul cercetător al energiei atomice, Frederic Joliot Curie este unul din cei mai aprigi luptători pentru pace, este un duşman înverşunat al imperialismului. El a lansat dela Stockholm, Apelul pentru interzicerea armei atomice, cerând punerea sub un control internaţional riguros a producţiei atomice şi arătând că trebue socotit drept criminal de război guvernul care va utiliza primul această armă.

Articolul închee arătând că sărbătorirea celor 50 de ani de la descoperirea radium-ului este pentru poporul francez nu numai prilej de a aduce mulţumiri marilor săi oameni de ştiinţă, dar mai ales prilej de a afirma voinţa sa de a apăra ştiinţa franceză şi pacea ameninţată de imperialism.

In numele oamenilor cinstiţi din lumea întreagă, care şi-au pus semnătura pe apelul dela Stockholm, întărind-o prin munca şi lupta lor de partizani ai păcii, „La Pensée" apără cuceririle ştiinţei prin faptul că sarbătorind ziua radium-ului, demască zi de zi hienele imperialiste ce au împedecat totdeauna munca oamenilor de ştiinţă închinată progresului.

In diferite alte articole, cronici, note etc., revista reflectă eforturile oamenilor de ştiinţă, artă, literatură de a demasca curentele culturii putrede burgheze, curente promovate de vârfurile reacţionare în unire cu cercurile imperialiste. In lupta lor necruţătoare împotriva idealismului, misticismului, împotriva „revizioniştilor", a calomniatorilor şi a tuturor cozilor de topor ale imperialismului din Franţa, intelectualii progresişti au drept îndreptar ştiinţa marxist-leninistă şi cuceririle ştiinţei, artei, literaturii sovietice.

Sub titlul „Note şi fragmente din „Dialectica naturii" de Fr. Engels, se publică un fragment, care, ca şi cele publicate în No. 25—26, Iulie—August 1949, este extras din traducerea lui E. Bottigelli, care va apărea în curând în colecţia „Editions sociales" şi va fi prima apariţie a lucrării în Franţa. Fragmentul corespunde, prin ideile arătate, capitolului primei părţi despre „Dialectica", în care Fr. Engels studiază sistematic legile dialectice, legi cărora I. V. Stalin le-a dat o formulare clasică.

André Lentin demască „împroşcările tentaculelor hidrei negre" asupra U.S., rupe „marea tăcere neagra" menţinută asupra literaturii sovietice în special şi asupra oricărei literaturi progresiste în general. „Inginerii sufletelor", cum i-a numit tovarăşul Stalin, sunt înfăţişaţi oamenilor muncii din Franţa prin operele creatorilor sovietici pătrunşi de realism socialist, opere care reflectă omul nou al unei lumi noi — fericite — socialiste. Fragmente din Pavlenco, Ajaev (Departe de Moscova) Ehrenburg, Fadeev, Polevoi (Povestea unui om adevărat) sunt comentate pe larg.

— René Zazzo analizează „Opera lui Henri Wallon in lumina marxismului". Faţă de curentele psihologiei burgheze contemporane, care vor sa reduca omul la o imagine imobilă şi parţială, care introduc din nou concepţiile mistice asupra psihicului sau reduc omul la instinctul animalelor, faţa de orice încercare a curentelor reacţionare de a folosi tot mai mult psihologia ca o armă împotriva clasei muncitoare, savantul H. Wallon opune eforturile sale de a aplica metoda dialectică materialista la studiul psihicului, demască teoriile reacţionare ale lui Meyerson şi Jaspers asupra gândirii. Alungarea din Universitate a acestui om de ştiinţă arată încă odată procedeele pe care guvernul marionetă al Franţei le foloseşte împotriva adevăraţilor cercetători. In schimb, numirea lui H. Wallon la Universitatea din Cracovia este o dovadă că eforturile sale sunt apreciate de

masele de milioane de oameni ai muncii

La „cronica economică", Jean Baby. analizând lucrarea lui Henri Denis „Valoarea", aparută in „Editions sociales", arată rolul pe care-l împlineşte această lucrare pentru studiul serios al economiei politice şi pentru demascarea concepţiilor reacţionare pe care le propagă profesorii burghezi. Se arată însa insuficienta combativitate faţă de autori ca Francois Perroux, cari sunt socotiţi de burghezie „economişti distinşi" pentru serviciile lor preţioase pe care le aduc capitalului.

Semnalăm în acest bogat număr de vacanţă fragmentul „Şcoala şi Pacea" de Paul Delanoue, care demască politica şcolara adaptata pregătirii războiului în ţările capitaliste, relevând totodată lupta mişcărli sindicale internationale a învaţământului contra pregătirii lor de razboi în şcoală

Aservite complect trusturilor, instituţiile de învăţământ din Statele Unite ale Americii sunt ameninţate a fi transformate într'o armă de propagandă razboinică. Dar împotriva prezidenţilor „universitari" de talia lui Eisenhower sau a unui „celebru" M. W. P. Russell de la Universitatea din Columbia, voci numeroase se ridică, arătând că profesorii şi institutorii americani democraţi nu fac jocul patronilor lor. Pentru că instrumentul politicii yankee a dat greş prin falimentul „Organizaţiei Mondiale din Invăţământ", azi acelaş Russell contează pe colaborarea activă a socialdemocraţiei engleze şi americane în organizarea unei cooperaţii sau sindicate a corpului didactic care să fie manevrate de către Wall-Street.

Revista mai cuprinde bogate cronici economice, politice (Congresul Partidului Comunist de André Voguet), (Ajutorul Marshall în Grecia), documente, ştiri despre evenimentele internaţionale, din ţările de democraţie populară (Literatura în Cehoslovacia nouă), etc.

Numărul de faţă, care reflectă lupta pentru pace pe care adevărata cultură franceză o duce cu fermitate, arată că revista „La Pensée" se străduieşte să urmeze drumul trasat de iniţiatorii ei cazuti pentru apărarea păcii între popoare.

T. MARINCU

ANALELE ROMANO-SOVIETICE

seria Istorie-Filosofie (Nr. 4, Iulie-Septembrie, 1950)

Revista prezintă lucrările tovaraşului Stalin în legatura cu problemele de lingvistica.

E cât se poate de semnificativ faptul că, în timp ce imperialiştii aţâţători la razboi sunt preocupaţi pana la delir în vederea deslănţuirii unui al treilea razboi mondial, în Uniunea Sovietică, ţara socialismului victorios, conducătorul lumii păcii, tovarăşul Stalin, se ocupă cu înalte probleme de ştiinţă pe care construirea comunismului le pune în faţa oamenilor sovietici.

In societatea socialistă, a fi în fruntea statului, a te ocupa de probleme de stat, inseamnă sa cuprinzi toate problemele care se referă la viaţa societăţii şi la bunul mers al ei.

Astfel, tovarăşul Stalin îndrumează şi participă activ la desvoltarea ştiinţei creatoare. Intervenind în discuţia organizată de ziarul Pravda, tovarăşul Stalin a scos din impas lingvistica sovietică şi a lichidat confuziile ce existau.

Prin bogăţia conţinutului lor teoretic şi practic, tezele staliniste sunt o generalizare a experienţei de construire a societăţii socialiste ,a luptei pentru socialism şi comunism şi în acelaşi timp, ele înarmează pe toţi oamenii de ştiinţă, pe lingvişti, pe istorici, pe economişti, pe filosofi, etc. cu noi principii teoretice. Ele reprezintă totodată o şi mai puternică armă în mâinile luptătorilor pentru pace, pentru socialism, împotriva ştiinţei şi ideologiei imperialiste.

Invăţăturile tovarăşului Stalin, aplicarea lor practică şi sistematică în mod creator la realităţile din R.P.R., în ştiinţă, în filosofie, în economie, literatură şi artă, vor ajuta la întărirea regimului nostru de democraţie populară şi vor grăbi ritmul desvoltării ţării noastre pe calea socialismului.

In articolul său, „Forţele motrice ale societăţii socialiste sovietice", analizând acele forţe care-şi manifestă puterea în măreţele realizări ale poporului sovietic, în ritmul rapid de desvoltare a economiei şi în creşterea continuă a bunei stări a populaţiei sovietice,

M. Juracov pune într'o lumină şi mai vie superioritatea sistemului economic socialist faţă de sistemul capitalist.

Autorul subliniază faptul că aceste forţe motrice care împing înainte societatea sovietică pe drumul construirii comunismului, se deosebesc „în mod principial" de forţele motrice ale societăţii burgheze. Dacă în societatea bazată pe exploatarea omului de către om, principala forţă motrică a societaţii este lupta de clasă, lupta neîmpăcată dintre clasele antagoniste, în societatea socialistă această luptă încetează să mai fie o forţă motrice a vieţii sociale, căci un nou mod de producţie constitue forţa materială a societăţii, pe care cresc şi se desvoltă forţele ei motrice.

Trecând la analiza acestor forţe motrice, autorul arată rolul conducător al Partidului Comunist (bolşevic) ca detaşament de avantgardă al oamenilor sovietici în lupta pentru sdrobirea vechei orânduiri, pentru făurirea societăţii socialiste, pentru întărirea mai departe a orânduirii socialiste şi pentru construirea comunismului.

Politica partidului, realizându-se pe baza ştiinţifică a marxism-leninismului, înlocueşte desvoltarea spontană printr'o desvoltare conştientă şi planificată, pe care Marx şi Engels au arătat-o ca fiind o trăsătură caracteristică a societăţii socialiste. Ţinând seama de necesităţile de desvoltare ale societăţii, unind şi îndrumând munca tuturor organizaţiilor poporului sovietic, politica Partidului Comunist (b) al lui Lenin şi Stalin, poate fi socotită cea mai puternică forţă motrice a societăţii sovietice. — „baza sa vitală", cum spune Juravcov.

In legătură cu realizarea acestei politici, trebue subliniat rolul hotărîtor al Sovietelor, statul de tip nou, pe care practica l-a arătat a fi cea mai bună formă politică de organizare a vieţii economice şi a activităţii culturale educative necesară desvoltării noui societăţi. Şi acest rol este determinat în ultima analiză de faptul că statul sovietic este în această nouă orânduire proprietarul mijloacelor de producţie.

In continuare, Juravcov arată că, lichidând prin forţă clasele exploatatoare şi construind socialismul, în U.R.S.S. s'a ajuns la dispariţia contradicţiilor de neîmpăcat dintre clase şi la putinţa înfrăţirii dintre muncitori, ţărani şi intelectuali, înfrăţire despre care tovarăşul Stalin a spus la cel de al XVIII-lea Congres al Partidului , că formează „baza desvoltării acelor forţe motrice care sunt: unitatea morală şi politică a societăţii sovietice, prietenia între popoarele U.R.S.S., patriotismul sovietic". Aceasta se vede în munca hotărîtă şi tot mai conştientă a oamenilor sovietici, în munca şi lupta unită a tuturor popoarelor din Uniunea Sovietică pentru patria lor socialistă, pentru apărarea ei împotriva atacurilor duşmanului din afară, pentru apărarea păcii şi pentru construirea comunismului.

Mai departe, Juravcov arată că lupta dintre vechi şi nou, dintre ceeace se naşte şi ceeace moare, ca lege generală a desvoltării, este proprie şi socialismului. Dar, dacă în capitalism şi în general în societatea bazată pe exploatare, desvoltarea dela inferior la superior a societăţii se produce sub forma luptei dintre clasele antagoniste ,în societatea sovietică în care clasele antagoniste au fost lichidate, desvoltarea aceasta se face sub forma criticei şi autocriticei. In societatea socialistă, critica şi autocritica este o lege a desvoltării, o forţă motrice a societăţii, un instrument puternic pe care Partidul şi toţi oamenii muncii îl folosesc în toate domeniile de activitate pentru îmbunătăţirea muncii lor. După cum ne învaţă tovarăşul Stalin, „Dacă nu remarcam şi nu dăm la iveală în mod cinstit şi sincer, cum se cuvine unor bolşevici, lipsurile şi greşelile muncii noastre, noi ne barăm drumul progresului. Insă noi trebue să punem ca una dintre sarcinile noastre cele mai importante autocritica sinceră şi revoluţionară. Fără aceasta nu există progres. Fără aceasta nu există desvoltare". Autorul subliniază că în acelaş timp, critica şi autocritica contribue şi la întărirea celorlalte forţe motrice ale societăţii socialiste.

Mai departe, arătând că lupta dintre lagărul socialist şi cel capitalist se va termina inevitabil prin victoria deplină a socialismului, Juravcov subliniază inevitabilitatea acestui sfârşit tocmai prin faptul că superioritatea socialismului faţă de capitalism se manifestă prin prezenţa acestor . noi şi puternice forţe motrice care au apărut în socie-

tatea socialistă". Aceste forțe motrice ale societații socialiste sunt superioare forțelor motrice ale societății capitaliste, pentru că ele au ca bază modul de producție socialist și relațiile de producție socialiste.

In încheere, după ce remarcă drept particularitate importantă a forțelor motrice ale orânduirii socialiste faptul ca amploarea lor crește continuu în măsura în care societatea se desvoltă, că greutățile nu le diminuează ci dimpotrivă le întăresc, că există o puternică legătură între ele, și că acțiunea tuturor acestor forțe amplificând puterea sovietică, duce societatea sovietică pe drumul desvoltării spre victoria definitivă a comunismului, făcând din statul sovietic bastionul de neînvins al libertății, independenței popoarelor și al păcii, autorul socotește drept principală și comună pentru toți oamenii sovietici „sarcina de a întări forțele motrice ale socialismului".

In Uniunea Sovietică, problema aceasta a desvoltării forțelor motrice ale societății, pe care Juravcov o atinge in articolul său, preocupă în mod deosebit pe oamenii de știință și pe conducatorii sovietici.

Conform indicațiilor date de Jdanov, studierea și desvoltarea forțelor motrice ale societății socialiste sovietice, a devenit una din problemele puse pe primul plan al studiilor filosofice în Uniunea Sovietică. Aceasta dovedește în plus justețea celor spuse de Marx și Engels, că „în socialism, desvoltarea spontană a societății este înlocuită printr'o desvoltare planificată și conștientă", iar „forțele obiective, străine, care până acum dominau istoria, trec sub controlul oamenilor înșiși".

Articolul lui Juravcov pune probleme de un deosebit interes și pentru țara noastră. Intr'un stat ca al nostru, care se află în perioada de trecere dela capitalism la socialism, problema studierii și desvoltării forțelor motrice ale societății este una din problemele primordiale atât din punct de vedere politic cât și din punct de vedere teoretic și practic. Prin însușirea temeinică a marxism-leninismului se creiază și la noi condițiile pentru abordarea studiului forțelor motrice și în țara noastră.

Studiul „Istoria Evului Mediu și indicația tovarășului Stalin asupra „trăsăturii fundamentale" a societății feudale", semnat de D. F. Porșnev, desvoltă teza tovarășului Stalin care ne învață că: „Lupta de clasă între exploatatori și exploatați este trăsătura fundamentală a orânduirii feudale". Porșnev arată cum trebue cercetată problema producătorilor de bunuri materiale în societatea feudală și anume, arătând că problema trebue privită din punctul de vedere al mișcărilor țărănești și al caracterului lor progresist.

Explicând tezele materialismului istoric, autorul arată, că a te ocupa de istoria producătorilor de bunuri materiale nu înseamnă a te ocupa numai de istoria economică în sens limitat, ci și de lupta dintre exploatați și exploatatori. Astfel a te ocupa cu istoria țărănimii din evul mediu înseamnă a te ocupa nu numai de situația economică în sens limitat, aceasta fiind o problemă deja studiată de medievaliști, ci a te ocupa într'adevăr cu istoria țăranilor din evul mediu, înseamnă a te ocupa și de mișcările țărănești care sunt cheia înțelegerii istoriei evului mediu. In felul acesta se subliniază faptul că „istoria agrară" a evului mediu — în sens obișnuit, — nu este nici pe departe istoria țărănimii din evul mediu.

Asupra lucrului acestuia trebue să-și îndrepte atenția istoricii. Mișcările maselor țărănești sunt, după cum ne arată Porșnev, elementul care a făcut ca societatea feudală să se desvolte. Porșnev, călăuzindu-se după teza tovarășului Stalin, documentează dece mișcările țărănești, cu forma lor cea mai înaltă de luptă — răscoala, sunt elementul care a făcut ca societatea feudală să se desvolte.

Explicând procesul dialectic al distrugerii feudalismului el spune: „feudalismul dispare doar atunci când s'au format condițiile pentru noul mod de producție, pentru capitalism, dar forța care răstoarnă feudalismul nu este forța care a apărut pe o anumită treaptă a desvoltării feudalismului, cu atât mai puțin una venită din afară; forța care răstoarnă feudalismul este principala clasă a societății feudale, însăși clasa care a apărut odată cu aceasta și care se desvoltă împreună cu aceasta, — și prin lupta sa permanentă împotriva ei, face ca această clasă să se desvolte".

Oglindirea acestui proces dialectic e foarte importantă, pentru că arată clar

tocmai punerea justă a problemei mişcărilor ţărăneşti din evul mediu, ca problemă însemnată a rezolvării istoriei evului mediu.

Acest proces dialectic, faptul că nu putem vorbi de nobilul feudal fără să vorbim în acelaş timp de ţărănime şi de lupta ei, e perfect justificat în mod concret.

Porşnev arată că dacă nobilul feudal va intra nelimitat în produsul necesar sau în munca necesară a ţăranului, luându-i prea mult, apare pericolul nu numai al pieirei producătorilor ca în societatea sclavagistă, dar în primul rând „apare pericolul distrugerii forţelor de producţie şi a structurii economice a societăţii". Impotriva pretenţiilor exagerate ale nobilului, ţăranul se apără nu numai pe el şi familia sa ci „în primul rând apără gospodăria, adică rezervele necesare pentru a realiza în anul următor noul ciclu economic".

Porşnev arată că dacă nobilul feudal ar fi pătruns fără încetare prea mult în produsul necesar al ţăranului, societatea feudală nu numai că nu s'ar fi putut desvolta, dar n'ar fi putut măcar să se formeze, pentru că în permanenţă şi-ar fi distrus fundamentul. Reiese deci că nobilul feudal a fost silit să se oprească în pragul gospodăriei ţărăneşti.

Factorul care l-a făcut pe nobilul feudal să se oprească în pragul gospodăriei ţărăneşti, arată Porşnev în studiul său, îl constituie mişcările ţărăneşti; ele au fost acelea care au făcut ca societatea feudală să se desvolte. Porşnev arată că factorul care l-a determinat pe ţăran să dea plus produsul nobilului, deci factorul care reglementa exploatarea, a fost forţa, violenţa.

Dar dacă violenţa a fost aceea care i-a dat posibilitatea nobilului feudal să-şi însuşească o parte din produsul ţăranului, în nici un caz factorul care l'a făcut pe nobil în avântul violenţei sale să se oprească în pragul gospodăriei ţărăneşti n'a fost voinţa acestui nobil. Ci factorul acesta n'a fost altul decât rezistenţa ţăranilor, mişcările ţărăneşti, care oprind astfel avântul violenţei clasei dominante, au dat posibilitatea societăţii feudale să se desvolte.

In procesul dialectic al lichidării feudalismului s'a văzut că forţa care a răsturnat societatea feudală a fost clasa exploatată, ţărănimea. Porşnev arată că, cu toate că din punct de vedere istoric, burghezia a fost aceea care a cules roadele luptei ţărănimei, nu putem în nici un caz să considerăm că lupta ţărănească antifeudală e o luptă pentru proprietatea burgheză, pentru că caracteristica luptei ţărănimei e lupta pentru proprietatea agonisită prin muncă personală.

Porşnev spune în încheere: „I. V. Stalin ne învaţă că adevăratul creator al acestor mari răsturnări revoluţionare a fost totdeauna masa poporului exploatat şi în primul rând masa ţărănimei care luptă împotriva exploatării feudale deşi burghezia îşi însuşea roadele victoriei".

In articolul care urmează, G. A. Asratian subliniază „Caracterul materialist dialectic al teoriei lui Pavlov".

Dela început, Asratian subliniază rolul revoluţionar al teoriei despre activitatea nervoasă superioară, în cunoştiinţele privitoare la funcţiile creerului. Până la Pavlov teoriile privitoare la natura reflexă a activităţii cerebrale nu erau destul de desvoltate, însă Pavlov cu o putere excepţională de pătrundere şi bazat pe fapte ştiinţifice precise, a stabilit natura materială a activităţii nervoase superioare. Asratian arată că Pavlov a demonstrat caracterul dialectic al proceselor care au loc în creer, şi lucru extrem de important, „a demonstrat importanţa hotărâtoare a mediului exterior în apariţia şi în desvoltarea activităţii nervoase superioare".

In legătură cu caracterul materialist al operei lui Pavlov, trebue menţionată influenţa materialiştilor ruşi din sec. XIX, Belinski, Dobroliubov, Cernâşevski, Herzen, Pisarev, asupra gândirii sale şi deasemeni influenţa teoriilor fiziologului rus, I. M. Secenov, asupra formării sale ca om de ştiinţă.

In mod deosebit G. A. Asratian menţionează că Pavlov a resimţit influenţa binefăcătoare a concepţiei despre lume a materialismului dialectic în perioada sovietică a activităţii sale. Deasemenea autorul subliniază patriotismul puternic al marelui fiziolog şi dragostea poporului sovietic de care acesta s'a bucurat.

Ocupându-se în mod concret de conţinutul teoriei lui Pavlov, G. A. Asratian arată că această teorie construită pe un imens material experimental, se referă direct la problema de bază a filosofiei, problema raportului dintre gândire şi existenţă. Este arătat faptul că Pavlov a apreciat însemnătatea teoriei pentru ştiinţele naturii. Puterea sa deosebită de pătrundere şi generalizare teoretica i-au permis nu numai sa pătrundă adânc în tainele naturii şi activităţii superioare a creerului, dar i-au dat posibilitatea să recurgă permanent la generalizarea teoretică a materialului strâns şi a creat astfel „teorii fiziologice unitare, monolite, care se găsesc la un nivel ideologic deosebit de înalt".

Pavlov, folosindu-se de metoda experimentului fiziologic cronic, al cărei creator este, a elaborat teoria reflexelor condiţionate şi a pătruns importanţa lor.

Importanţa acestor reflexe, arată G. A. Asratian, constă în aceea că ele „apar ca un mijloc de reglare superioară cu ajutorul scoarţei cerebrale a diferitelor funcţii ale organismului complex, în procesul acţiunii corelaţiilor sale cu mediul".

Conform teoriei pavloviene, procesele şi fenomenele cele mai complexe şi variate din creer se află într'o strânsă interdependenţă. Una din particularităţile caracteristice ale activităţii scoarţei cerebrale constă în dinamismul proceselor ce au loc în ea şi se oglindeşte foarte bine în teoriile lui Pavlov, corespunzând celei de a doua legi dialectice.

Deasemenea, referindu-se la cea de a treia lege dialectică, autorul arată că Pavlov a subliniat în repetate rânduri caracterul specific şi particularităţile calitative noi ale principalelor forme de activitate a scoarţei cerebrale

In privinţa celei de a patra legi dialectice, Pavlov a oglindit-o foarte bine în teoriile sale. El spune: „Activitatea nervoasă constă în general din fenomenele excitaţiei şi inhibiţiei. Acestea sunt ca două jumătăţi ale aceleiaşi activităţi nervoase". „Excitaţia şi inhibiţia sunt două laturi diferite, manifestări diferite ale unuia şi aceluiaş proces".

In încheerea studiului său, G. A. Asratian arată că în condiţiile luptei dintre forţele progresiste şi imperialişti, care caută să submineze cuceririle ştiinţei, opera lui Pavlov este o armă puternică contra forţelor reacţionare.

In „Tipologia lecţiei şi importanţa ei", O. Lemeni-Makedon îşi propune să arate importanţa tipologiei lecţiei şi principiile fundamentale pe care trebue să fie construite din punctul său de vedere tipurile de lecţii.

Studiul acesta ilustrează preocupările pedagogilor sovietici de a rezolva problemele pe care practica le ridică în activitatea lor de zi cu zi. Articolul lui O. Lemeni-Makedon aduce o contribuţie însemnată la adâncirea problemei tipologiei lecţiei, desbătute de specialiştii sovietici într'o serie de articole publicate în paginile revistei „Sovietscaia pedagoghica".

Tipologia lecţiei este de o deosebită importanţă metodologică şi după părerea autorului, fără rezolvarea ei „nu se poate da o rezolvare suficient de rodnică problemei lecţiei în întregime". Ca orice clasificare, ea necesită alegerea unor anumite criterii, şi tocmai în această formulare a principiilor dela care să se pornească la împărţirea lecţiilor după tipuri, s'au ivit divergenţe. Părerea lui O. Lemeni-Makedon este că, atât cei care se ghidează după metodele didactice, cât şi cei care ţin seama de conţinutul materialului instructiv ori de scopurile lecţiei greşesc căci, pentru clasificarea lecţiilor, trebue să se găsească o bază mai largă, mai generală, „pentru ca aceasta să fie în primul rând centrul unificator, criteriu de bază pentru toate celelalte probleme particulare ale lecţiei, iar în al doilea rând pentru ca tipurile de lecţii construite pe această bază să fie într'adevăr formele tipice ale procesului didactic, care să fie valabil în aceeaşi măsură pentru toate obiectele de studiu"

Autorul critică tipologia lecţiei pe care S. V. Ivanov o construise pe momentele principale ale procesului învăţării, ceeace nu poate fi un procedeu bun — susţine autorul articolului de faţă — căci construindu-se tipologia pe două baze (pe verigile logice şi pe verigile propriu zis didactice), nu se ţine seama că „problemele didactice şi

treptele logice ale cunoaşterii nu pot fi considerate de acelaş gen, şi nu pot fi deci puse alături". O. Lemeni-Makedon îşi expune punctul său de vedere în această problemă. Analizând câteva lecţii deosebite în privinţa conţinutului şi materialului didactic, ca probleme instructive şi forme metodice, găseşte că cu tot acest specific „se pot totuşi distinge elemente comune, care sunt proprii în aceeaşi măsură lecţiilor tuturor obiectelor de studiu", elemente cu ajutorul cărora se poate proceda la tipologia lecţiei. Astfel de elemente comune sunt găsite problemele didactice, patru la număr în procesul didactic (transmiterea materialului didactic, fixarea lui, sistematizarea şi evidenţa). „Suntem convinşi — spune autorul — că numai aceste probleme didactice constituesc baza pe care trebue să se construiască tipologia lecţiei". Astfel, pe această bază, O. Lemeni-Makedon obţine următoarele tipuri de lecţii, patru la număr: 1) lecţia transmiterii materialului nou; 2) lecţia fixării; 3) lecţia sistematizării; 4) lecţia evidenţei.

Este foarte importantă definiţia tipului de lecţie pe care o dă în acest studiu:

„Prin tipul de lecţie înţelegem nu lecţia „pură", ci lecţia în care una din problemele didactice apare ca fiind principală, de bază".

Se subliniază că „această problemă predomină asupra celorlalte, apărând ca scop al lecţiei, nefiind totuşi unica problemă" ci organic legată cu problemele auxiliare.

Acest fel de a construi tipologia lecţiei pe baza verigelor didactice, permite în primul rând, după cum arată autorul, aprofundarea studiului problemelor didactice înseşi, prin examinarea problemei principale în strânsă legătură cu celelalte probleme didactice. Importanţa acestui fapt este mare şi din alte puncte de vedere căci, dacă „astăzi gândirea pedagogică luptă să rezolve problema înlăturării caracterului pestriţ care s'a observat în structura lecţiei (controlul temei de acasă, transmiterea materialului nou, fixarea lui, temele pentru acasă)", posibilităţile acestei înlăturări trebuesc căutate, susţine Lemeni-Makedon, în elaborarea structurei altor tipuri de lecţie, în elaborarea tuturor tipurilor de lecţie.

In încheere, autorul studiului arată că elaborarea tipurilor de lecţie în aşa fel încât sa se ajungă la o tipologie recunoscută a lecţiei, constituie o sarcină a cercetătorilor din domeniul pedagogiei şi psihologiei.

Problema este în discuţie în Uniunea Sovietică şi la adâncirea ei participă cei mai buni specialişti şi practicieni pedagogi sovietici.

La „Fapte-Comentarii", revista publică articolul lui Constantin Calotă, „Despre „morala" burgheziei imperialiste anglo-americane", în care ni se desvăluie putreziciunea moralei imperialiste.

Pe baza unor documentate studii sovietice asupra acestei chestiuni, comentând atât sub aspectul teoretic cât şi sub aspectul practic, morala burgheziei imperialiste, autorul o caracterizează astfel.: „morala imperialistă este morala agresiunei, a războiului, a distrugerii". Aceasta se explică ştiinţific prin faptul că morala imperialistă, ca formă de conştiinţa socială, ca aspect de suprastructură, oglindeşte descompunerea orânduirii care i-a dat naştere.

Numărul revistei este complectat cu o bogată rubrică a dărilor de seamă, in legătură cu diferite studii şi lucrări ale cercetătorilor sovietici din domeniul istoriei, filologiei, filosofiei, pedagogiei şi etnografiei, dări de seamă care dovedesc interesul crescând al oamenilor de ştiinţă dela noi pentru rezultatele ştiinţei sovietice, care dovedesc straduinţa cercetătorilor noştri de a promova in operele lor bogata experienţă a oamenilor sovietici, în construirea socialismului la noi în ţară.

I. SAVU, GR. SMEU

LA NOUVELLE CRITIQUE

(Nr. 17, 18 şi numărul special din vara 1950)

In lupta împotriva imperialismului, dusă pe tărâm ideologic de intelectualii patrioţi din Franţa, publicaţiile progre-

siste reprezintă un factor important. Alături de „Cahiers du Communisme" și „La Democratie Nouvelle", care stabilesc și precizează pozițiile teoretice marxiste în politică, știință, filosofie și artă, „La Nouvelle Critique" este un ajutor prețios pentru orientarea justă a intelectualilor francezi, căci este o revistă de atitudine, care ajută cetățeanului francez să adopte o poziție justă față de problemele vieții culturale franceze. Ancorată puternic în realitatea franceză de azi, revista redă în paginile ei toată frământarea care domnește în rândurile intelectualilor dintr'o țară capitalistă, clarifică problemele care se ridică în fața lor și îi determină să ia o atitudine combativă. In acelaș timp, ritmul în care evoluează revista dela un număr la altul, ilustrează procesul de creștere, în mijlocul contradicțiilor societății capitaliste franceze, a unei intelectualități de tip nou, capabilă să contribue la rezolvarea problemelor care se pun azi în fața poporului francez. Totodată, intelectualii devin din ce în ce mai conștienți că problemele culturale trebuesc soluționate în primul rând pe plan economic și social - politic.

Cele trei numere apărute în vara aceasta (17, 18 și un număr special, în afara seriei), tratează probleme din cele mai variate domenii ale vieții culturale: dela educație și știință la poezie și critică literară. Dar indiferent de subiect, în toate studiile și articolele este prezent simțul de răspundere al intelectualului în fața poporului francez, conștiința cetățenească a militantului pe tărâm ideologic, spiritul de partid al comunismului. Aceasta face ca preocuparea cea mai importantă a momentului de față, lupta pentru pace, să fie mereu prezentă în paginile revistei. Numărul special, apărut cu ocazia întâlnirii tineretului francez și italian, a „bătaliei cărții" dela Nissa, a celui de al doilea Congres al U.I.S. dela Praga și a sărbătoarei ziarului „L'Humanité" la Vincennes, începe cu un apel al lui Frédéric Joliot-Curie către savanții americani „Pentru eliminarea pericolului atomic". Se știe că Joliot-Curie, primul semnatar al Apelului dela Stockholm, a fost revocat din funcția de Inalt Comisar pentru Energia Atomică la 28 Aprilie de „guvernul zis francez", pentrucă a refuzat să-și pună cercetările în slujba exterminatorilor de popoare. Apelul lui Joliot-Curie a apărut pentru prima oară în Iunie, în Buletinul Savanților Atomiști. El arată că numeroși savanți americani își lămuresc concetățenii despre „pericolul imens" (Albert Einstein). El citează cuvintele rostite de savantul H. D. Smith la sfârșitul raportului său: „Astfel de chestiuni ar trebui să le discute poporul, iar hotărîrile să le ia poporul prin reprezentanții săi". La fel de semnificativă este declarația semnată de 12 fizicieni din Statele Unite, cerând în mod ferm guvernului lor să-și ia angajamentul că nu va utiliza primul bomba atomică. Bine înțeles că guvernul american nu a dat niciun fel de declarație și nu și-a luat un astfel de angajament. Dimpotrivă, după cum amintește Joliot-Curie, guvernul american face tot posibilul pentru a devia discuțiile asupra interzicerii necondiționate a armei atomice, spre chestiunea secundară a organizării controlului. In ce privește răspunsul americanilor, La Nouvelle Critique publică o notă a redacției, în care arată cum a fost primit apelul lui Joliot-Curie, cum directorul Buletinului savanților atomiști, a fost nevoit să recunoască că succesul campaniei în jurul semnării Apelului dela Stockholm a împiedicat guvernul american să lanseze bomba atomică asupra Coreei, etc. Intr'o scrisoare adresată „către cititor" (Nr. 17) redacția arată că într'adevăr bomba atomică este o armă tipică de agresiune. Bomba nu poate fi folosită decât împotriva altor țări. Cu atât mai necesară este campania împotriva bombei: „Bomba este arma războiului lor și instrumentul politicii lor; să le-o scoatem din mână și iată-i siliți să „suporte" pacea". (Număr special, pag. 11-12).

„A suporta" pacea : termenul este foarte bine ales. Pentru imperialiștii americani menținerea păcii înseamnă catastrofa economică: criza. Acest lucru este demonstrat de Jan Dessau și Léon Lavallée în studiile: „Criză în Statele Unite" (17) și „Dela criza economică la pregătirea războiului" (18). In studiul său asupra crizei din Statele Unite, Jan Dessau arată că una din principalele sarcini ale economiștilor burghezi este de „a demonstra că capitalismul poate evita criza economică". o altă sarcină tot atât de importantă

fiind aceea de a „furniza monopolurilor şi guvernelor capitaliste noi justificări pentru a trece criza asupra claselor exploatate din propria ţară, asupra acelora din ţările capitaliste mai puţin puternice şi a ţărilor coloniale". (17, pag. 26). Economiştii adepţi ai lui Keynes inventează în acest scop ceeace ei numesc „instrumente anticiclice" împotriva crizei. Instrumentul clasic, folosit în largă măsură între 1933 şi 1938, este politica de lucrări publice. Azi, această politică este lăsată în părăsire, pentrucă ar necesita scăderea cheltuielilor militare, care absorb peste două treimi din buget. Ori, acest lucru e incompatibil cu interesele cercurilor imperialiste. Deasemenea, recunoscând că una din cauzele fundamentale ale crizei este scăderea puterii de cumpărare a maselor, economiştii keynesieni recomandă tot felul de metode artificiale pentru a „injecta" maselor capacitate de consumaţie, dar în acelaş timp luptă cu toate mijloacele împotriva mediei salariilor, agitând pericolul inflaţiei şi sprijinind din contra scăderea lor masivă, — măsură curentă a monopolurilor în timp de criză şi şomaj. Alt mijloc pentru a întârzia deslănţuirea crizei este acordarea de credite, care marchează un timp scăderea puterii de cumpărare, dar numai pentru păturile mijlocii ale populaţiei, nu pentru masa muncitorilor. Iar când limita creditului e atinsă, masele nu pot face faţă datoriilor şi „tot edificiul enorm al creditului se prăbuşeşte", făcând criza şi mai insuportabilă pentru oamenii muncii. Deasemenea se utilizează o politică de susţinere a preţurilor agricole. Dar şi aceastā „metodă", ca şi celelalte, are drept efect acumularea de stocuri imense de produse agricole care sunt aruncate în mare sau exportate oriunde e posibil, ceeace agravează criza agrară în celelalte ţări capitaliste.

Criza nu se poate evita cu astfel de mijloace: istoria refuză să se desfăşoare după dorinţa monopoliştilor din Wall-Street, desorientaţi şi gata la orice în faţa perspectivelor sumbre care îi aşteaptă. Planul Marshall şi Pactul Atlanticului s'au dovedit „soluţii" ineficace căci „nu poţi vinde fără încetare fără a cumpăra nimic" (**M. Thorez**). La fel de ineficace este şi exportul de capital. Toate faptele dovedesc că războiul este ieşirea din criză pe care o văd imperialiştii: 70% din impozitele americane sunt destinate cheltuielilor de război, iar „economia de război este o economie de criză".

Ceeace scoate în evidenţă Léon Lavallée în articolul său publicat în Nr. 18, este că actuala criză, din Statele Unite, se coace pe fondul agravării crizei generale a capitalismului, „începută în preajma primului razboi mondial şi a cărei trăsătură hotărîtoare este împărţirea lumii în două sisteme economice şi politice, ca rezultat al Revoluţiei din Octombrie". Pe fondul crizei generale s'au desfăşurat de altfel şi crizele ciclice de supraproducţie din 1920, 1929-33, 1937-38. Dar astăzi criza s'a agravat mult. Şi dacă „pregătirea unui al treilea război mondial, fabricarea masivă de armament, susţin în parte conjuctura în ţările imperialiste cele mai puternice, ca Statele Unite şi Marea Britanie", „pentru ţările imperialiste subordonate, ca Franţa, pregătirea pentru război nu aduce mare lucru: exemplul este furnizat de lichidarea industriei aeronautice" Ceeace e însă semnificativ este că „slăbiciunile economiei americane şi pericolele orientarii sale către război sunt sesizate destul de clar de unele cercuri ale marii burghezii franceze. Tentativele de neutralitate faţă de Statele Unite exprimate de câtva timp făţiş, ...dovedesc agravarea contradicţiilor inter-imperialiste ca rezultat al desvoltării crizei economice". Astfel ziaristul burghez Servan se întreabă: „Nu e mai bine de a izola pe cât posibil piaţa europeană, chiar cu riscul de trăi mai prost şi de a face unele sacrificii?" (18, pag. 33). Această întrebare e „naivă". Odată antrenată pe făgaşul crizei exportate de America, economia franceză e târâta în iureşul ei. Urmările sunt: scăderea producţiei industriale, apariţia crizei de supraproducţie în agricultură (în Franţa există azi un stoc de 10—12 milioane quintale de grâu), căderea preţurilor ca urmare a aglomerării stocurilor care nu se vând din cauza insuficientei puteri de cumpărare a păturilor muncitoare. Şi în sectorul acesta, al preţurilor, se poate constata legatura organică, cauzală, între criză şi pregătirea războiului: numai stocurile de materii prime necesare armamentului îşi mai menţin preţu-

rile. In alte sectoare, apare evidentă altă urmare a crizei — ascuţirea contradicţiilor sistemului capitalist: şomajul (45.000.000 şomeri compleţi şi parţiali în principalele ţări capitaliste) merge paralel cu creşterea profiturilor capitaliste, iar în timp ce masa globală a profitului scade, profiturile monopolurilor cresc neîncetat.

In Franţa: 1947 — beneficii declarate: 124 miliarde.

1948 — beneficii declarate: 431 miliarde.

In cadrul lor: 3,2% întreprinderi (cele mai mari) au realizat 65% din beneficii în timp ce 54,5% întreprinderi (cele mai mici) au realizat 2,3% din beneficii.

La fel de evidente sunt urmările dezastruoase ale „ajutorului" american: deficitul ţărilor marshallizate creşte mereu datorită relaţiilor comerciale cu Statele Unite. Toate aceste date arată clar incotro merge criza economică din ţările capitaliste. Condiţiile speciale în care se desfăşoară criza — micşorarea sferei capitalismului pe glob şi lupta revoluţionară a proletariatului care face inutilizabile mijloacele clasice de atenuare a crizei — precum şi lupta tot mai dârză de eliberare din colonii şi ţările dependente (Coreea, China, Viet-Nam, Indonezia), împing exportul crizei americane numai către ţările capitaliste şi agravează criza.

Şi asta în timp ce ritmul anual al creşterii producţiei în U.R.S.S. şi democraţiile populare este de 20%! Dar aceste fapte mai arată ceva: ele ne explica substratul economic al politicii de agresiune a ţărilor imperialiste. Capitaliştii îşi dau seama că „Fiecare an de desvoltare paşnică serveşte cauza întăririi poziţiilor Uniunii Sovietice şi Statelor de democraţie populară" (**Molotov**).

In acelaş timp, fiecare an înfeudează mai mult ţările marshallizate Statelor Unite: „Dela cotitura din 1947 Franţa este o ţară vasală a Statelor Unite ale Americii, o ţară pe cale de a fi colonizată rapid de către un capitalism străin care, fiind prada unor dificultăţi economice crescânde, nu vede altă „scăpare" decât exportarea crizei şi pregătirea războiului". „Din Mai 1947 deci, muncitorii francezi sunt exploataţi dublu: de capitaliştii francezi şi de capitaliştii americani',... „Nu există pur şi simplu juxtapunerea celor două exploatări, ci interacţiunea lor: ne mai exercitându-se în cadrul unei ţări independente, exploatarea capitalistă franceză a luat ea însaşi din 1947 un caracter nou'. (**A. Barjonet: „Clasa muncitoare franceză împotriva mizeriei şi a războiului"**, nr. 18, pag. 48—49). Consecinţa „desindustrializării" Franţei: distrugerea progresivă şi metodică a industriei prelucrative, sabotarea învăţământului tehnic şi a calificării profesionale în general.

Desigur că această situaţie din domeniul economic în ţările imperialiste nu întârzie să-şi arate urmările pe plan ideologic. Este un fapt caracteristic că imperialismul american a simţit de curând nevoia de a-şi fabrica o „teorie" (**Pierre Courtade: în articolul „James Burnham, noul Rosenberg al imperialismului american" Nr. 18, pag. 14**) analizând „operele" lui Burnham — profesor de „filosofie" la Universitatea din New-York de 20 de ani — şi mai ales ultima carte „Spre înfrângerea comunismului", o caracterizează ca pe un plan de intensificare a războiului în toate domeniile: politic, militar şi economic. Intr'adevăr Burnham reproşează guvernului american că duce o politică externă prea „liberala", prea „defensivă'. El mărturiseşte cu cinism că „nu există decât un singur obiectiv pentru politica externă a Statelor Unite: distrugerea comunismului" (Nr. 18, pag. 27). Pierre Courtade atrage atenţia asupra pericolului pe care îl pot reprezenta astfel de elucubraţii isterice: „Teoriile lui Rosenberg erau falsificări grosolane; din nenorocire catastrofele provocate de aceste minciuni sunt o „dureroasă" realitate (id. pag. 28). James Burnham este un reprezentant tipic al ideologiei imperialiste, care reflectă pe planul ideilor descompunerea clasei în numele căreia vorbeşte. Atacurile lui disperate la adresa comunismului sunt expresia crudă a stadiului ultim în care a ajuns azi burghezia decadentă, însetată de expansiune şi agresiune.

Printre formele de mistificare folosite în mod curent de unii ideologi ai burgheziei franceze este calomnia, utilizată sub diferite forme: calomnii la adresa Uniunii Sovietice, calomnii la

adresa comuniştilor francezi. Impotriva acestora, La Nouvelle Critique luptă pe de o parte prin articole de critică principială în care îi demască, pe de altă parte popularizând realitățile din Uniunea Sovietică, care răzbat dincolo de cortina de dolari, prin presa progresistă şi comunistă.

In numărul 18, **Jean Kanapa**, sub titlul **„Un nou comunism... fără comunişti?"** răspunde unei serii de articole publicate în revista existențialistă „Temps Modernes" care apără clica fascistă a lui Tito. Analizând atât substratul politic al acestei încercări cât şi regimul economic, politic şi social din Jugoslavia Kanapa îl demască drept „un capitalism de stat de formă fascistă supus imperialismului străin".

Intr'un ciclu de articole sub titlul **„U.R.S.S. 1950 în pragul comunismului"** **René Lhermitte** arată ce înseamnă a construi comunismul, după peste trei decenii de orânduire socialistă, pe baza ştiinței celei mai înaintate. Despre modul şi ritmul în care se desvoltă această ştiință, vorbeşte tot Lhermitte în **„Critica şi autocritica în societatea socialistă"** şi **Francis Cohen** (**„Dela Engels la Boşian sau avântul ştiinței revoluționare"**).

Ideologia burgheză cu care are de luptat revista marxistă franceză nu se prezintă numai sub forma atacurilor directe fățişe, ci uneori sub forme ascunse, mult mai periculoase, creând diversiuni şi putând să inducă în eroare pe intelectualii neorientați. In legătură cu aceasta semnalăm o discuție foarte semnificativă cu privire la sistemul de pedagogie „nouă" al cărui autor, social democratul de dreapta Freinet, se considera un inovator şi un revoluționar în teoria pedagogică. Condițiile şi atmosfera în care se desfăşoară discuția le putem înțelege mai bine citind articolul lui **Georges Cogniot**, — **„Partidul Socialist şi învățământul"** (17). Partidul socialist francez, a cărui linie politică se numeşte trădare, în a sa „Revistă socialistă" se eschivează dela problemele fundamentale ale învățământului din Franța, încercând să prezinte de pildă discuția despre gratuitatea învățământului ca ceva ultrarevoluționar, când e bine ştiut că această revendicare burgheză datează din 1848. E revoltătoare pentru un om cinstit pălavrăgeala ipocrită a social democraților francezi despre nevoile învațamântului, după ce luni dearândul au deținut departamentul Educației Naționale cu următoarele „succese" demne de politica lor trădătoare: 1% fii de muncitori în Universitate, 16.000 posturi desființate în învațământul elementar! Fața de aceste condiții obiective, ce soluții aduce „pedagogia nouă", de tipul social democratului Freinet? Discuția a început mai de mult, în numărul 15 al revistei. cu un articol de **J. Snyders**: **„Incotro merge pedagogia „nouă"?** în care se arată substratul şi scopul reacționar al tendinței de a rupe şcoala de problemele realității.

„La Nouvelle Critique" îşi spune cuvântul şi în problemele de filosofie.

Cu ocazia tricentenarului lui Descartes, revista publică articolul **„Descartes şi micii burghezi"** de **Jean Desanti** (Nr.17). Situându-l în epoca sa. autorul scoate în evidență poziția de clasă a filosofului francez, poziție care explică atât trăsăturile materialiste ale gândirii sale cât şi compromisurile din sistemul său filosofic. Descartes a trait în epoca în care burghezia ascendenta franceză neputând încă să-şi creeze sistemul său politic, care sa-i consacre dominația era silită să accepte compromisuri cu feudalismul. De aici contradicțiile proprii lui Descartes: „Omul stăpân al Naturii... Dumnezeu creator al adevărurilor veşnice. Corpul omenesc determinat în mişcarea sa de conexiunile sale cu natura... sufletul omenesc determinându-se prin propria voință..." Şi în acest domeniu, al istoriei filosofiei, ideologia burgheziei în descompunere şi-a pus pecetea. Jean Desanti analizează falsificările la care s'au dedat "filosofii" burghezi de tipul lui Edmund Husserl, pentru care a continua pe Descartes, înseamnă a merge mai departe decât el pe drumul îndoelii. Husserl predica izolarea de toate preocupările vremii, într'o epocă (1929) când astfel de idei serveau instaurarii ideologiei fasciste. Astfel de „servicii" facute de ideologii mic burghezi stapânilor lor imperialişti se explică prin însăşi poziția de clasă a micii burghezii, care, între marea burghezie şi proletariatul în luptă, „îşi erijează neputința în virtute universală şi se posteaza dea-

supra claselor, ca martori și arbitri ai omenirii. Prin aceasta, ei slujesc încă odată, înainte de a pieri, pe stăpânul care i-a exploatat".

Ultimele numere din La Nouvelle Critique mai desbat o problemă importantă a vieții culturale franceze: este vorba de relațiile dintre artiști și masele muncitoare. Problema este tratată sub diferite aspecte de către Aragon, Elsa Triolet, Pierre Daix, Laurent Casanova și Jean Kanapa. Articolele sunt centrate mai ales în jurul „bătăliei cărții". Bătălia cărții este una din formele de difuzare a literaturii progresiste franceze. Ea constă în întâlniri între scriitori și cititori din diferite straturi ale populației: muncitori, studenți, etc. Scopul acestor întâlniri este ca scriitorul, aflat în fața cititorilor săi, să-și îmbunătățească munca de creație pe baza criticilor acestora, și mai ales să croiască drumul spre o literatură destinată maselor largi ale clasei muncitoare și țărănimii. Necesitatea adoptării unei forme atât de directe de discuție cu publicul cititor, provine din faptul că „criticii" burghezi din presa reacționară boicotează operele autorilor progresiști printr'o totală tăcere. Deși cărțile acestea apar în librării și sunt citite de un public destul de numeros, apariția lor nu e semnalată, în timp ce se acordă pagini întregi de recenzie literaturii de duzină importată din Statele Unite sau fabricate în Franța de scriitori de duzină, — literatură pe care — așa cum arăta scriitorul André Wurmser într'o conferință ținută la București — nu mai e dispusă s'o consume nici măcar marea burghezie din Franța. De aceea „bătălia cărții" este una din formele eficace de luptă împotriva asaltului ideologic al imperialismului. Cum spunea Aragon într'una din discuțiile cu cititorii săi, „bătălia cărții este o parte a bătăliei păcii, pentrucă ea contribue la înțelegerea și cunoașterea reciprocă a bărbaților și a femeilor din țara noastră, a oamenilor simpli și cinstiți, între care bătălia cărții stabilește un permanent dialog"... „De fapt noi toți împreună, dragi prieteni, scriem un mare roman care n'ar trebui să ia sfârșit niciodată, și acest roman se numește Pacea".

Aceeași conștiință a legăturii între orice problemă a culturii și lupta pentru pace este prezentă în toate articolele din numerele analizate de noi.

O privire de ansamblu asupra ultimelor numere ale revistei La Nouvelle Critique, ne arată cât de legați sunt intelectualii progresiști din Franța de problemele vitale ale poporului lor. Pe măsură ce presiunea exercitată de ideologia imperialistă americană asupra gânditorilor și oamenilor de știință francezi crește, publicații ca La Nouvelle Critique își intensifică acțiunea lor combativă de demascare a dușmanilor poporului francez.

G. CRISTIAN

MIHAIL ARONOVICI

Joi 14 Septembrie a încetat din viață — după o boală grea — tovarășul Mihail Aronovici, conferențiar la catedra de Materialism dialectic și istoric și secretar de redacție al revistei „Studii".

Născut în anul 1910, Mihail Aronovici încă din anii studenției activează în organizațiile studențești democratice, luptând pentru democrație, împotriva fascismului și războiului. In anul 1939 este primit în rândurile Partidului Comunist din România, punându-se cu devotament în slujba luptei clasei muncitoare. In timpul războiului, Mihail Aronovici luptă în rândurile Partidului, împotriva hitlerismului și a dictaturii antonesciene.

După 23 August 1944, Mihail Aronovici continuă să lupte în rândurile Partidului, folosind temeinicele sale cunoștințe pentru a îndeplini, cu modestia care-l caracteriza, diferite sarcini în lupta împotriva ideologiei burgheze și pentru desvoltarea științei în țara noastră.

Pentru meritele sale în câmpul muncii, a fost decorat cu „Medalia muncii".

Moartea sa prematură a smuls din rândurile noastre un luptător devotat pentru pace și socialism.

„STUDII"
REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

TABLA DE MATERII

ANUL 1950 (Nr. I—IV)

N. B.

1. *Cifrele arabe* din dreapta indică unde se găseşte articolul.

2. *Cifrele latine,* ce urmează după cele arabe, indică Nr. revistei în care se găseşte articolul.

PROBLEMELE ZILEI

ISTORIE

FILOSOFIE

a) ISTORIE

b) FILOSOFIE

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

„UNIVERSUL", INTREPRINDERE INDUSTRIALĂ A STATULUI

LEI 100.—